

Adonis

(Grč. Adonis, lat. Adonis - sin kiparskog kralja Kinire i njegove kćeri Mire)

Niko od ljudi, čak ni od bogova mu nije bio ravan lepotom, pa se u njega zaljubila boginja lepote i ljubavi Afrodita. Silazila je k Adonisu na zemlju i iz ljubavi prema njemu počela da se zanima i za lov kome se on strasno odavao, štaviše i sama mu je pomagala da lovi divljač. Naravno, samo onu pitomu, jer se zveri ne obaziru na lepotu pa je uništavaju nemilosrdno i ravnodušno. Uvek mu je stavljala na srce da ne lovi divlje zveri: dovoljno je biti odvažan prema plašljivima - prema hrabrima opasno je biti hrabar. Adonisu je muževnost branila da poslušá takve savete. Kada ga je Afrodita jednom prilikom ostavila samog, Adonis je pošao u lov na veprove, ali je to za njega bilo sudbonosno: ranjena životinja ga je napala i usmrtila ogromnim očnjacima. Kad je Afrodita za to saznala, obuzela ju je beskrajna tuga. Proklela je sudbinu, moćniju od bogova, i plačući pala na kolena pred najvišim bogom Zevsom. Zamolila ga je da joj dragog vrati makar i na kratko. Najviši bog se nad njom sažalio i zamolio Hada, boga podzemnog sveta, da u proleće Adonisa pusti iz svog mračnog carstva na zemlju. I tako Adonis samo pola godine ostaje u podzemnom svetu, a pola godine živi na zemlji s Afroditom. Priroda se tada raduje, oblači u zelenilo i cveće, jer se Adonis vratio, a obuzima je tuga kad on s jeseni ponovo odlazi u carstvo sena.

Adonis

Afrodita

(Grč. Aphrodite, lat. Venus - boginja ljubavi i lepote, najlepša boginja antičkih mitova)

Njeno poreklo je nejasno. Prema Homeru, bila je kći najvišeg boga Zeusa i boginje kiše Dione, a prema Hesiodu, rodila se iz morske pene, koju je oplodio bog neba Uran, i izašla iz mora na ostrvo Kipar. Bilo kako bilo, Afrodita je, zahvaljujući svojoj lepoti i čarolijama kojima je vladala, postala jedna od najmoćnijih boginja. Ni bogovi ni ljudi nisu joj mogli odoleti. Osim toga, imala je više pomoćnika i pomoćnica: Harite, boginje ljupkosti i lepote, Hore, boginje godišnjih doba, Peitu, boginju udvaranja i ljubavnog nagovora, Himena, boga ženidbe, i najzad, Erosa, mladog boga ljubavi, čijim se strelama nije moglo umaći.

Budući da ljubav u životu bogova i ljudi ima veoma važnu ulogu, Afrodita je bila veoma cenjena. Onaj ko joj je iskazivao počasti i prinosio žrtve mogao je da bude siguran u njenu naklonost. Samo, bila je pomalo nestalna, a sreća koju je pružala često i prolazna. Ponekad bi opet izvodila prava čuda kakva ume da čini samo ljubav: kiparskom vajaru Pigmalionu je tako oživela mermerni kip u koji se on bio zaljubio. Svoje ljubimce štitila je na bojištima, u morskim olujama i od spleta neprijatelja. Zнала i da mrzi, jer mržnja je rođena sestra ljubavi.

Bojažljivog mladića Narcisa, koji je prema kleveti ljubomornih nimfi prezreo njene darove, dovela je dotle da se zaljubio u samog sebe i na kraju počinio samoubistvo. Ali, začudo, sama nije imala sreće u ljubavi: naime, nije znala kako da trajno zadrži nijednog svog ljubavnika. Ni brak joj nije bio srećan. Zevs joj je odredio za muža najneuglednijeg boga, hromog i večito oznojenog božanskog kovača Hefesta. Kao naknadu za to tražila je utehu kod jarosnog boga rata Aresa, s kojim je imala petoro dece (Erosa, Anterosa, Dima, Foba i Harmoniju), zatim kod boga vina Dionisa (s kojim je imala sina Prijapa), a uz ostale i kod boga trgovine Hermesa; štaviše, utehu je tražila i kod običnih smrtnika,

dardanskog kralja Anhiza, kojem je rodila sina Eneju, i kod lepog Adonisa, strastvenog lovca, za kojeg je od Zeusa izmolila besmrtnost. Od njenih uplitanja u burne događaje sveta mitova najdalekosežnije je posledice imala njena naklonost prema sinu trojanskog kralja Prijama, mladome Parisu. Kao nagradu za to što joj je u sporu sa boginjama Herom i Atenom dao prvenstvo u lepoti obećala mu je najlepšu od svih smrtnih žena. Ta žena, po nepodeljenom mišljenju bogova i ljudi, bila je Helena iz Arga, žena spartanskog kralja Menelaja. Afrodita je pomogla Parisu da Helenu odvede u Troju. Menelaj nije hteo da se odrekne svoje žene i tražio je da mu se vrati. Kako je Paris to odbio, Menelaj je uz pomoć svog brata Agamemnona, moćnog mikenskog kralja, podigao sve ahejske kraljeve u kazneni pohod protiv Troje. Pod Agamemnonovim vođstvom otplovilo je sto hiljada Ahejaca preko mora i napalo Troju. Afrodita je, razume se, pomagala Trojancima, ali borba nije bila njena jača strana. Bilo je, na primer, dovoljno da je okrzne koplje ahejskog vojskovođe Diomeda pa da plaćući uzmakne sa bojišta. U strašnom desetogodišnjem ratu, u kojem su učestvovali svi tadašnji junaci i gotovo svi bogovi, Paris je na kraju poginuo, a nakon njegove smrti pala je i Troja.

Afrodita

Ahil

(Grč. Akhileus, lat. Achilles - sin ftijskog kralja Peleja i morske boginje Tetide, najveći ahejski junak u trojanskom ratu)

Ni jedan od sto hiljada Ahejaca, koji su pod vođstvom mikenskog kralja Agamemnona došli pod bedeme visoke Troje, nije mu bio ravan po snazi, odvažnosti, okretnosti i brzini, a ni po otvorenoj i prijatnoj ćudi i muževnoj lepoti. Obilovao je vrlinama koje krasi muškarca. Sudbina mu je podarila sve osobine, samo mu je uskratila jedno: sreću. Rodio se u braku koji je njegovoj majci bio nametnut. Najpre je Tetidu hteo da uzme sam najviši bog Zevs, ali je od titana Prometeja doznao za proročanstvo da će Tetidin sin nadvisiti svog oca. Zato je u svom interesu nju udao za smrtnog ćoveka. Kada joj se rodio sin, majka ga je, pričalo se, uronila u vode Stiksa, reke podzemnog sveta, tako da mu je celo telo, osim pete za koju ga je držala, pokrio nevidljiv oklop. Već kao desetogodišnji dećak golim rukama je zadavio vepra i u trku dostigao jelena. Do pune zrelosti naućio je sve što je tadašnjem junaku trebalo u životu: da se ponaša kao muškarac, da vlada oružjem, vida rane, da svira liru i peva. Tetida je znala za proročanstvo da će njen sin biti stavljen pred izbor: dug život bez slave, ili kratak i slavan život junaka. Iako mu je želela slavu, kao majka je, svakako, davala prednost životu. Kad je saznala da ahejski kraljevi spremaju rat protiv Troje, sakrila je Ahila na ostrvu Skiru kod kralja Likomeda, gde je prerušen u ženske haljine živeo među kraljevim kćerima. Uz pomoć vraća Kalhanta kralj Agamemnon otkrio je njegovo skrovište i poslao po njega itaćkog kralja Odiseja i argejskog kralja Diomeda. Prerušeni u trgovce Odisej i Diomed ušli su Likomedovu palatu i pred kraljevim kćerima rasprostrli svoju robu. Među skupocene tkanine, nakit i slične predmete, za koje se žene obićno zanimaju, stavili su, kao slučajno, mać. Kad se na ugovoreni znak pred palatom zaćuo bojni poklić njihovih drugova i zveket oružja, sve su se devojke

u strahu razbežale, ali jedna ruka je zgrabila mač. Ahil se tako otkrio i bez dugog nagovaranja obećao da će se pridružiti ahejskoj vojsci. Nije mogla da ga zaustavi ni Likomedova kći Dejdamijsa, koja je očekivala njegovo dete, ni izgledi na dugu i sretnu vladavinu u domovini. Ahil je izabrao nadu u slavu. U luku Aulidu, u kojoj su se skupili ahejski brodovi pred pohod na Troju, Ahil je doveo pet hiljada junaka, jezgra kojih su bili hrabri Mirmidonci. Njegov otac Pelejs, koji zbog starosti nije mogao da učestvuje u ratu, dao mu je svoj oklop, veliko koplje od tvrdog jasena i bojna kola s besmrtnim konjima. To su bili pokloni koje je kao svadbeni dar dobio od bogova kada se venčao sa Tetidom. Ahil je znao da ih iskoristi. Devet godina je ratovao na bojnom polju pod Trojom i osvojio dvadeset i tri grada u njenoj okolini. Samom svojom pojavom izazivao je u redovima Trojanaca grozu i strah. Ahejska vojska i sve vojskovođe cenili su ga kao najhrabrijeg i najuspešnijeg ratnika - osim vrhovnog zapovednika, Agamemnona.

Agamemnon je, naime, na Ahila bio ljubomoran. Bio je, doduše, moćan kralj i sposoban ratnik, ali ne i tako velik čovek da bi oprostio podređenom koji ga nadvisuje zaslugama i popularnošću. Dugo je skrivao svoje neprijateljstvo, ali jednom prilikom nije uspeo da se savlada: izazvao je svađu koja je gotovo dovela do propasti ahejske vojske.

Bilo je to početkom desete godine rata, kad je u ahejskom taboru zavladao duboko nezadovoljstvo zbog beskrajnog odugovlačenja rata. Vojnici su želeli da se vrate kućama, a vojskovođe su izgubile nadu da će osvajanjem Troje steći slavu i domoći se bogatog plena. Ahil je sa svojim Mirmidoncima krenuo u susedno kraljevstvo da pribavi hranu i plen koji bi vojnicima podigao moral i razbio malodušnost. Među zarobljenicima doveo je i kćer Apolonovog sveštenika Hrisu. Pri deobi plena devojka je pripala Agamemnonu. Ahil nije imao ništa protiv toga jer nije žudeo za njom. Voleo je lepu Briseidu, koju je zarobio u jednom od svojih prethodnih pohoda. Ali nedugo posle toga pojavio se u ahejskom taboru Hriseidin otac Hris i, poželevši Ahejcima skoriju pobjedu, zamolio Agamemnona da mu vrati kćer, naravno uz veliku otkupninu. Ahejcima se dopala sveštenikova ponuda, ali je protiv toga ustao Agamemnon: da mu se, navodno,

devojka sviđa, da je neće dati ni za šta na svetu i neka se Hris vrati odakle je i došao. Sveštenik je otišao, ali je zamolio Apolona da ga osveti. Uslišivši njegovu molbu, Apolon je sišao sa Olimpa i strelama iz svog srebrnog luka počeo da seje kugu po ahejskom taboru. Vojnici su umirali, ali Agamemnon nije preduzeo ništa da umiri gnevnog boga. Kad je stanje u vojsci postalo nepodnošljivo, Ahil je odlučio da stupi u akciju: sazvaio je vojsku u skupštinu da se dogovore šta da rade. Agamemnon se osetio uvređenim zbog Ahilovog mešanja i naumio je da mu se osveti. Kad je vrač Kalhant objavio u skupštini da se Apolon može umiriti jedino vraćanjem Hrisove kćeri, naravno bez otkupnine i uz izvinjenje, Agamemnon se okomio na njega i pritom grubo napao i Ahila koji ga je branio. Posle nečuvenih uvreda, kojima je pred celom vojskom osramotio Ahilovu čast, izjavio je na kraju da će se u interesu vojske odreći Hriseide, ali da će kao naknadu za nju izabrati robinju jednog vojskovođe - i izabrao je Ahilovu miljenicu Briseidu.

Ahil se disciplinovano pokorio odluci vrhovnog zapovednika, ali se zakleo da neće ratovati sve dok ga Agamemnon za to ne zamoli i ne pruži mu zadovoljenje pred celom ahejskom vojskom. Uputio se na morsku obalu, pozvao iz morskih dubina svoju majku i zamolio je da se zauzme za njega kod najvišeg boga. Zevs neka pomogne Trojancima da potisnu ahejsku vojsku, kako bi Agamemnon shvatio da bez Ahila ne može da ratuje i došao kod njega sa izvinjenjem i molbom. Tetida je prenela sinovljevu molbu, i najviši bog joj je udovoljio. Zabranio je bogovima da učestvuju u borbi i podstakao Hektora, vođu Trojanaca, da iskoristi Ahilov izostanak iz borbe i potisne Ahejce sve do mora. U isto vreme Agamemnonu je poslao varljiv san da ga, uprkos slabljenju njegovih snaga, podstakne u napad. Iako su se Ahejci hrabro borili, morali su da odstupe. Trojanci se, posle nove bitke, čak nisu ni povukli iza gradskih bedema, nego su prenoćili na ravnici pred samim ahejskim taborom, kako bi ga sutradan uništili nezadrživim jurišem. Kad su se Ahejci našli u škripcu, Agamemnon je Ahilu poslao izaslanike s porukom da žali sto ga je uvredio, da mu vraća Briseidu i povrh toga daje još sedam drugih devojaka i bogate darove, samo da prestane da se ljuti i vrati se u borbu. Ali Ahil je u svojoj srdžbi

prevršio meru. Odbio je Agamemnonov predlog i izjavio da neće ratovati sve dok Hektor ne napadne njegov tabor. Ali do toga neće doći jer će se on sa vojskom vratiti u rodnu Ftiju.

Katastrofa je izgledala neizbežna. Trojanci su u jutarnjem napadu potisnuli ahejski bojni red, srušili bedem koji je branio ahejski tabor, a Hektor se čak probio do lađa s namerom da ih zapali i tako onemogući Ahejcima da se spasu bekstvom. U tom času Ahilu je pristupio Patroklo, njegov najdraži prijatelj, i zamolio ga da mu pozajmi svoj oklop i dozvoli da pomogne drugovima u času teskog iskušenja. Kad Trojanci ugledaju Ahilovo oružje, pomisliće da je protiv njih krenuo sam Ahil pa će se u strahu pred njim povući. Ahil se za trenutak kolebao, ali ugledavši vatru koju je Hektor bacio na jednu ahejsku lađu, odmah je ispunio Patroklovu molbu. Osim oklopa dao mu je i svu svoju vojsku. Patroklo se brzinom munje bacio na Trojance i lukavstvo je uspelo. Mислеći da pred sobom imaju Ahila, Trojanci su počeli da se povlače u opštoj pometnji. Ugasivši vatru, Patroklo je udario na Trojance koji su se povlačili, goneći ih prema bedemima. Ali tada je neprijatelj uvideo da je prevaren jer se Patroklo nije usudio da u boj ponese Ahilovo teško koplje. Suprotstavili su se Patroku, a kopljanik Euforb, uz pomoć boga Apolona, smrtno ga je ranio a Hektor zatim probo kopljem.

Doznajući da mu je poginuo najbolji prijatelj, Ahil je udario u strašno naricanje. Njegovi drugovi su mislili da će u očajanju zabiti sebi mač u grlo. Zaboravivši istog časa sve uvrede, hteo je da se baci u borbu i osveti Patrokla, ali njegov oklop je bio u rukama pobjedničkog Hektora. Zato je Ahil zamolio majku Tetidu da mu nabavi drugi. Napravio mu ga je, na njenu molbu, sam oružar bogova Hefest za samo jednu noć. Nad Patroklovim mrtvim telom, koje su Ahejci posle strašnog krvoprolića oteli Trojancima, Ahil se zakleo da će se ljuto osvetiti Hektoru. Pomirio se s Agamemnonom, koji je pred celom vojskom priznao svoju krivicu i vratio mu Briseidu i u prvoj bici posle Patroklove smrti ubio Hektora.

Bila je to nemilosrdna borba. Ahil je trazio Hektora u bojnim redovima i tri puta ga našao, ali ga je svaki put spasio Apolon, veran braniocima Troje. Obuzet strašnim besom, Ahil je raspršio trojanski bojni red, uništio deo vojske, a ostatak prisilio da se skloni iza

bedema. Kad su se zatvorila ogromna Skejska vrata, pred njima je čekao Hektor: izazvao je Ahila na dvoboj da bi spasio svoju čast i čast svoje vojske. Predložio je da pobjednik ostavi telo palog svojim drugovima, kako bi mogli da ga dostojno sahrane. Ali Ahil je prihvatio samo izazov na dvoboj i bacio se na Hektora kao orao na zeca. Uprkos svojoj snazi, Hektor se dao u beg. U trci da spasi goli život triput je oprčao visoke trojanske bedeme, ali se na kraju zaustavio na nagovor boginje **Atene**, koja je Trojancima želela propast. Ukrstio je svoje oružje s Ahilom u dvoboju na život i smrt, nad kojim su se užasnuli čak i bogovi, i pao proboden Ahilovim kopljem.

Pobjednik Ahil vezao je mrtvog Hektora za svoja borna kola, tri puta je na njima obišao trojanske bedeme i dovukao leš u ahejski tabor da ga baci na milost i nemilost ahejskim psima. Ali bogovi nisu dozvolili da se skrnavi leš hrabrog Hektora. Zevs je naredio Tetidi da obuzda svog sina. Ona je to učinila i utišala njegovu jarost. Kad je zatim pod plaštom noći u Ahilov toranj došao stari trojanski kralj Prijam da iskupi leš svoga sina, Ahil mu ga je predao ganut njegovom sudbinom. Potom je na dvanaest dana obustavio borbe da bi Trojanci mogli dostojno da sahrane svog mrtvog vođu. Pobedio je ne samo neprijatelja u borbi nego i svoju strast. Dokazao je ne samo da je heroj nego i nešto više - čovek.

Ali Ahilu nije bilo suđeno da doživi pad Prijamovog grada, i sam je pao ubrzo nakon Hektora. Pobedio je još i ubio kraljicu Amazonki Pentezileju, koja je sa svojom ženskom vojskom pritekla u pomoć Troji, a ubio je u dvoboju i novog vrhovnog zapovednika trojanske vojske, kralja Memnona iz daleke Etiopije. Ali kad je posle njegove pogibije hteo da provali kroz otvorena Skejska vrata u grad, na put mu je stao sam bog Apolon. Ahil mu je doviknuo da mu se skloni s puta jer će ga inače probosti kopljem. Apolon ga je poslušao, ali samo da mu se osveti zbog nanete uvrede. Uspeo se na trojanske bedeme, potražio u bojnoj vrevi Prijamovog sina Parisa i pozvao ga da napne svoj luk i strelu nanišani na Ahila. Paris se nije dao dva puta nagovarati, i Apolon je uputio njegovu strelu pravo u Ahilovu petu koja nije bila zaštićena oklopom. Bojnu viku nadjačao je jedini krik užasa - Ahil je pao kao Sunce oboreno s nebeskog svoda i zemlja se pod njim zatresla da su

popucali trojanski bedemi. Ali odmah nakon toga Ahil je ustao i istrgnuo streću iz pete. Medjutim, kuke na njenom vrhu išćupale su mu iz noge veliki komad mesa, rastrgle žile i iz rane je šiknuo jak mlaz krvi. Kada je Ahil osetio da s krvlju gubi snagu, a s njom i život, kriknuo je očajno, strašnom kletvom prokleo Apolona i Troju i ispustio dušu. Za Ahilovo telo se razbuktala ogorćena bitka. Na kraju su ga Ahejci oteli iz trojanskih ruku i svećano sahranili na visokoj lomaći koju je zapalio sam bog Hefest. Zatim su njegov pepeo pomešali s pepelom Patrokla i nad njihovim zajedničkim grobom podigli visok nadgrobni spomenik od gline da bi stalno podsećao svet na slavu dvojice junaka.

Ahil

Amazonke

(Grč. Amazonas, lat. Amazonas - narod ratobornih žena, koji je nastanjivao severnu obalu Male Azije, ili krajeve pod Kavkazom, ili današnji Krim. Praotac im je bio bog rata Ares)

Očigledno propadaju mitu, iako grčki istoričari govore o njima kao o istorijskom narodu. U opisima njihove društvene organizacije, koje često daju s pojedinostima vrednim pažnje, moguće je pratiti tragove matrijarhalnog uređenja. "Amazonke su bile narod" sažima mišljenje o njima Diodor Sicilski u 1. veku p.n.e. "kojim su vladale žene. Njihov način života vrlo se razlikovao od našeg. Žene su se obučavale u ratnoj veštini i neko vreme su morale da služe u vojsci. Za vreme vojničke službe ostajale su device. Nakon otpuštanja iz vojske udavale su se da bi imale decu. Ali svu vlast u javnom životu držale bi u svojim rukama. Muškarci su vodili domaćinstvo, kako to u našem društvu čine udate žene". Ime im je, navodno, bilo izvedeno od reči "amazos", tj. "besprse", jer su sebi, prema nekim verzijama mita, u mladosti spaljivale jednu dojku da im ne smeta pri zatezanju luka. Glavno oružje bile su im sekire. Vladač im je uvek bila kraljica. Kao i muškarci, ratovale su često, a u hrabrosti nisu zaostajale za njima.

Grčki junaci su često dolazili u dodir s Amazonkama. Uz retke izuzetke, najčešće u ratu. Prvi se protiv njih borio junak Belerofont kada su upale u Likiju, i nagnao ih u bekstvo. Protiv njihove kraljice Hipolite krenuo je u ratni pohod i junak Herkul. Atinski kralj Tezej, koji ga je pratio, doveo je kući kao robinju zapovednicu njihove vojske, Antiopu, i njome se oženio. Njene drugarice su došle da je oslobode, ali se Antiopa zaljubila u Tezeja, branila s njim Atinu i u borbi poginula. Amazonke su s Grcima poslednji put ukrstile oružje u trojanskom ratu. Njihova kraljica Pentezileja je došla u pomoć opsednutoj Troji i pala u dvoboju s ahejskim junakom Ahilom. Grci su Amazonkama izručili Pentezilejino mrtvo telo, ali su se one zauzvrat zaklele da više nikada neće ratovati protiv Grka. Svoju zakletvu su održale i u mitovima

je ostalo samo sećanje na njih.

Grci su smatrali da su Amazonke utemeljile brojne maloazijske gradove, koji su danas većinom u ruševinama. Među malobrojne izuzetke se ubraja Smirna (današnji turski Izmir). Ime Amazonki preneseno je, čudnim sticajem okolnosti, i u Novi svet. Kad se 1541. godine Francisko Orelano, kapetan konkvistadora Gonzalesa Pizaroa zaputio tokom najveće južnoameričke reke da dovede pomoć svojoj desetkovanoj armiji, naišao je na njenom ušću na indijanska plemena čije su poglavice bile žene. Pod uticajem antičke literature, reku na čijim obalama su vladale žene nazvao je Amazonom.

Amazonke

Andromeda

(Grč. *Andromede*, lat. *Andromeda* - žena junaka Perseja, kći etiopskog kralja Kefeja i njegove žene Kasiopeje)

S Persejem se upoznala u čudnim okolnostima: bespomoćno prikovana za stenu na morskoj obali, gde je po nju trebalo da dođe morska neman Ketos. Ketosa je u Kefejevo kraljevstvo poslao bog mora Posejdon da osveti uvredu svojih kćeri i unuka, koje je Kasiopeja uvredila time što je tvrdila da je lepša od svih morskih nimfi zajedno. Neman je uništavala podanike Kefejevog kraljevstva, a svaka borba protiv nje bila je uzaludna. Kefej se za pomoć obratio Amonovom proročištu u Libiji, gde je dobio savet kako da spasi zemlju. To je moglo da se postigne jedino žrtvovanjem vlastite kćeri. Kad je za to doznao narod, prisilio je kralja da poslušava savet proročišta. Tako je Kefej prepustio Andromedu na milost i nemilost nemani. Ali sudbina joj nije odredila da umre: baš u trenutku kad joj se neman približavala, pojavio se Persej.

Mladi junak je u Kefejevu zemlju došao s ostrva Gorgona, gde je ubio ne manje opasnu neman Meduzu. Kad je video šta Andromedu očekuje, bez kolebanja je izjavio da će je spasiti ako je dobije za ženu. Andromeda i njeni roditelji su to radosno prihvatili i Persej se pripremio za borbu: pričvrstio je na noge krilate sandale koje su mu omogućile da leti i opasao zakrivljen čarobni mač koji mu je osiguravao pobedu u svakoj borbi. I pored takvog naoružanja i velike Persejeve hrabrosti, borba je dugo bila neodlučena. Razume se, neman nije htela da se odrekne plena, a još manje života. Na kraju, sreća se okrenula na Persejevu stranu: teško ranjeni Ketos se uspuzao na obalu da u smrtnom grču proždere Andromedu, ali ga je Persej dotukao. Andromeda je bila spašena i ubrzo posle toga u Kefejevom domu se slavila svadba.

Međutim, pošto je pre toga Andromeda bila verena za Kefejevog brata Fineja, došlo je do spora. Kada je bila u smrtnoj opasnosti Finej nije ni prstom maknuo da je spasi, a sad je vrlo uporno tražio svoje pravo.

Upao je s naoružanim ljudima u svadbenu dvoranu, nazvao Perseja kradljivcem nevesta i zatražio da mu Andromedu odmah vrati. Uzalud mu je Kefej objašnjavao da je pravo na Andromedu izgubio onda kada je pristao da ona bude žrtvovana, a uzalud je i Persej branio svoj opravdani zahtev. Finej je svojim pratiocima naredio da silom otmu Andromedu, a sam je kopljem nasrnuo na Perseja. Kad je Persej video da ne može da se odbrani, pozvao je svoje prijatelje da odvrate pogled i iz torbe izvukao glavu Meduze koja je bila tako strašna da se pri pogledu na nju svako skamenio. Finej i njegovi ljudi pretvorili su se u kamene kipove.

Nakon venčanja, Andromeda je s Persejem otišla na ostrvo Serif, gde je živela njegova majka Danaja, a zatim u Arg, gde je Persej postao kralj. Tamo mu je rodila mnogo potomaka, koji su postali znamenite ličnosti grčkih mitova: Persa, Alkeja, Elektriona, Stenela, Mestora, Elija i Gorgofonu. Njen praunuk je bio i junak Herkul. Nakon smrti bogovi su Andromedu preneli na nebo. Ona i danas sja na noćnom nebeskom svodu zajedno sa svojim mužem Persejem i svojim roditeljima Kefejem i Kasiopejom.

Andromeda

Apolon

(Grč. Apollon, lat. Apollo - sin Zevsa i titanke Lete, bog svetla i sunca, čuvar života i poretka, nepogrešiv strelac i vrač)

Rodio se na ostrvu Delosu, gde se njegova majka bila sklonila bežeći pred Pitonom, strašnom zmijom s glavom zmaja, kojom ju je progonila Zevsova ljubomorna žena Hera. Delos je tada bilo ploveće ostrvo koje se ljuljalo na morskim talasima i zbog toga nije bio posebno sigurno utočište. Progonjena Leta nije imala drugog izbora jer je Hera bacila na nju kletvu da ne nađe ni komadić čvrste zemlje gde bi mogla da rodi Zevsovu decu. Čim je stala na tlo ostrva, dogodilo se čudo: iz morskih dubina izronile su dve stene, od kojih je jedna zaustavila kretanje ostrva, a druga preprečila put Pitonu. Leta je zatim na gori Kint rodila blizance - kćer Artemidu i sina Apolona.

Kad je Apolon odrastao, uzdigao se sa svojim oružjem, zlatnom lirom i srebrnim lukom, u visine i krenuo u zemlju u kojoj je živeo Piton da mu se osveti zbog progona njegove majke. Našao ga je u dubokoj uvali pod Parnasom, zasuo ga kišom strela i u kratkoj borbi ubio. Njegovo telo je zakopao u zemlju da od njega ne ostane ni spomena i Pito, dotadašnje ime te zemlje promenio je u Delfi. Na mestu svoje pobede utemeljio je svetilište i proročište da u njima objavljuje ljudima Zevsovu volju.

Iako je Piton bio odvratna neman, bio je božansko biće i Apolon je morao da ispašta, tj. da se očisti od krivice za njegovo ubistvo, inače nije mogao da se prihvati svojih božanskih funkcija. Zbog toga je, po Zevsovoj zapovesti, pošao u Tesaliju i tamo osam godina služio kod kralja Admeta kao običan pastir. Posle očišćenja od krivice vratio se u Delfe, koje je posle Delosa najviše voleo. Kad se bližila zima, odvezao bi se svojim kolima koja su vukli labudovi u zemlju Hiperboreju u kojoj vlada večno proleće. To je činio svake godine: proleće i leto provodio je u Delfima, a jesen i zimu u krajevima večnog proleća, ako nije boravio među bogovima na visokom Olimpu.

Apolonov dolazak na Olimp donosio je sa sobom radost i dobro raspoloženje. Dolazio je na čelu muza, boginja lepih umetnosti, kao njihov priznati vođa. Niko od bogova nije mu bio ravan u sviranju na liri. Kad bi odjeknula njegova pesma, uzdahnuo bi i bog rata Ares. Bio je Zevsov miljenik, kao i njegova sestra Artemida, a ostali bogovi često su zbog toga bili ljubomorni na njega. Ljudi su ga poštovali iz više razloga: bio je bog svetla i sunca, a bez njih ne bi bilo života, zatim začetnik harmonije i lepote, a bez njih život ne bi imao smisla. Štitio je ljude u ratu i opasnostima, lečio ih u bolesti, brinuo se za poredak koji je uspostavio Zevs, voleo je i nagrađivao dobro, a kažnjavao zlo. Strele iz njegovog luka nikad nisu promašile. Kao osvetnice nepogrešivo su pogađale donoseći kugu. Jednako su neumitna bila i njegova proročanstva. U njima je ljudima objavljivao Zevsovu volju posredstvom proročica, posebno delfijskih, Pitije i Sibile, a i drugih proročišta. (Ako se Apolonova proročanstva nisu ispunila, krivica je, svakako, bila samo na ljudima koji nisu znali da ih pravilno protumače.)

U svetu bogova i junaka Apolon je imao istaknutu ulogu. I sam je bio junak mnogih događaja. Poznato je njegovo nadmetanje u muzici sa satirom Marsijom, koji je svoj poraz platio svojom kožom. Prilikom jednog sličnog nadmetanja s Panom, bogom šuma i pastira, kralj Mida dobio je svoje magareće uši. Slično je bilo i prilikom Apolonovog nesrećnog nadmetanja sa mladim Hijakintom, a posebno kada je reč o njegovoj okrutnoj osveti tebanskoj kraljici Niobi, kojoj je zbog uvrede njegove majke ustrelio sve sinove. U trojanskom ratu Apolon je bio na strani Trojanaca i pomagao im na sve moguće načine. Upravo je on usmerio strelu koja je Ahila pogodila u petu.

Kao svaki drugi bog i Apolon je imao brojne ljubavnice. Ali kod njih, uprkos svojoj lepoti, nije baš imao mnogo uspeha. Njegova prva ljubav, nimfa Dafna, pretvorila se pred njim u lovorovo stablo da bi se spasila od njega. Njegova nagovaranja i ponude odbile su čak i dve smrtne žene, Kasandra i Marpesa. Od njegovih potomaka najviše se proslavio trački pevač Orfej, kojeg je imao sa muzom Kaliopom, zatim bog lečništva Asklepije, kojeg je rodila njegova ljubavnica Koronida, a i Aristej, sin nimfe Kirene, koji je naučio ljude kako da uzgajaju

pčele i stoku. Njenim sinom bio je smatran i Himen, bog ženidbe, pomoćnik boginje Afrodite.

Apolon

Ares

(grč. Ares, lat. Mars - Sin najvišeg boga Zevsa i njegove žene Here, bog rata)

Grci su stvorili jednog boga za rat vođen mudro, zato i pobjednički, a drugog za rat vođen u slepom besu, stoga i neizvesnog ishoda. Boginja prvog od tih ratova postala je Zevsova kći Atena, a drugog Ares.

Ares je bio bog besnog rata, ratnog ubijanja i krvave borbe na bojnopolju. Voleo je rat radi rata, klanje radi klanja. Nije mu bilo posebno stalo do uzroka rata, a u većini slučajeva ni do njegovog ishoda. Radovao ga je ratni poklič, bojna vreva, zveket oružja i miris krvi. Jednako se radovao smrti boraca kao i njihovoj hrabrosti. Naličje te ljubavi prema ratu (ili njena logična dopuna) bila je mržnja prema poretku koji bi sprečavao da se rat rasplamsa. Potpomagao je svakoga ko je bio spreman da naruši mir. Zbog tih osobina Aresa nisu voleli ni bogovi ni ljudi. Sam Zevs rekao mu je nekoliko puta da mu je odvratn i da bi ga, da nije njegov sin, već odavno bacio u mračni Tartar.

Nije bilo bitke u koju se nije Ares upleo. S velikim štitom, oklopom i bronzanim mačem iznenada bi se pojavljivao na bojištima i sejavao smrt. Redovno su ga pratili njegovi sinovi Dim i Fob, koji su bili otelotvorenja strave i užasa. Pred Aresovim bojnim kolima jurile su Erida, boginja svađe, i Enija, boginja ratnog klanja. Ares je savršeno vladao ratničkom veštinom, u to nije bilo sumnje, ali je u borbi bio nepouzdan i čas je pomagao jednu, a čas drugu stranu. Uprkos svojoj snazi i spretnosti, nije bio nesavladiv. Kad bi mu se misao zaslepila strašću, morao je da se povuče neslavno. Atena, koja nikada nije dozvolila da je bes nadvlada, uvek je pred njim odnosila pobjedu. Čak mu se dogodilo da podlegne smrtnom čoveku. Uz Ateninu pomoć pod Trojom ga je kopljem ranio Diomed, vođa Argejaca. Ares je zaurlao od bola kao deset hiljada ratnika, sasvim ga je izdalo junaštvo, i jaučući je umakao sa bojišta na visoki Olimp. Jednom ga je savladao Herkul, ali je još pre toga bio podlegao i dvojici mladih giganata,

Otu i Efijaltu. Svezali su ga lancima i zatvorili u metalnu posudu. Držali su ga zatvorenog punih trinaest meseci i da ga nije oslobodio bog trgovine Hermes, ostao bi tamo zauvek na radost ljudi. Inače, Ares je bio lep, stasit, mlad bog, iako ponešto vojnički grub, što je, naravno, privlačilo mnoge žene. U njega se zaljubila i sama boginja ljubavi i lepote, Afrodita, žena dobrog ali neuglednog boga Hefesta, i imala s njim petoro dece: Dima i Foba, sinove koji su nasledili sve odbojne Aresove osobine, zatim Erosa i Anterosa, koji su po svojoj naravi, bez sumnje, bili Afroditina deca, i divnu kćer Harmoniju. I s drugim boginjama i smrtnim ženama Ares je imao nekoliko potomaka. Smatrali su ga i praocem Amazonki, naroda ratobornih žena.

Ares

Argonauti

(Grč. *Argonautai*, lat. *Argonautae*, doslovno značenje - "mornari s (lađe) Argo" - učesnici pohoda za zlatnim runom u Kolhidu)

Organizator i vođa tog pohoda bio je junak Jason iz Jolka u Tesaliji, na podsticaj jolskog kralja Pelije. Jason je bio sin kralja Esona i unuk Kreteja, osnivača Jolka, a Pelija je bio Kretejev pastork. Iako je po naslednom pravu jolski presto trebalo da nasledi Eson, Pelija ga je proterao i prigrabio vlast u Jolku. Kad je Jason odrastao, zatražio je od Pelije da mu, kao zakonitom nasledniku, vrati vlast. Bojeći se Jasona, Pelija je naoko pristao, ali je postavio uslov da Jason velikim junačkim delom dokaže svoje sposobnosti budućeg vladara. Kad je Jason pristao, Pelija mu je naredio da iz Kolhide donese zlatno runo koje je pripadalo moćnom kralju Ejetu. To je bilo runo zlatnog ovna koji je u Kolhidu odneo Kretejevog sinovca Friksa da bi ga spasio žrtvovanja. Kralj Ejet je obesio runo o visoko drvo u svetom gaju boga Aresa, gde ga je čuvao džinovski zmaj koji nikada nije spavao.

Domoći se zlatnog runa bilo je - prema opštem uverenju - gotovo nemoguće. Već samo putovanje u Kolhidu (na današnjoj crnomorskoj obali Kavkaza) bilo je vezano za takve opasnosti da je bilo malo verovatno da bi neko uopšte mogao da krene u takav poduhvat. A kad bi nekome i pošlo za rukom da ostvari taj podvig, naišao bi na jaku Ejetovu vojsku, a ako bi i nju savladao, bez sumnje bi podlegao strašnom zmaju. Pelija se nadao da će se Jason uplašiti od takvog zadatka, a ne uplaši li se, da će pri pokušaju da ga ispuni sigurno poginuti.

Jason je prihvatio Pelijin uslov, ali je ubrzo shvatio da mu za ispunjenje zadatka nedostaje snage. Ipak, ono što ne može da učini jedan čovek, ma kako hrabar, može postići udružen napor mnogih. Zbog toga se Jason uputio po grčkim krajevima i posetio mnoge poznate junake zamolvši ih za pomoć. Za svoj poduhvat pridobio ih je čak pedeset. Među njima su bili: Zevsov sin Herkul, Tezej, ponos Atine, slavna braća Kastor i Polideuk iz Sparte, lapitski kralj Piritoj, ftijski kralj Pelej, krilati junaci Kalais i Zeto, junaci Ida i Linkej, salaminski kralj Telamon, kalidonski Melegar, zatim Ankej, junaci Admet, Tidej, Eufem, Ojlej, Klitije, Tifije, Herkulov prijatelj Polifem i mnogi drugi. Kao muziča pratio ih je slavni Orfej, vrač ima je bio Mops, a lekar Asklepije, kasnije bog lečništva. Kad je Arestorov sin Arg sagrađio brzu lađu s pedeset vesala,

koja je po njemu dobila ime Argo ("brza"), sakupili su se junaci u Jolku, prineli odgovarajuće žrtve bogovima i isplovili na more.

Zapovednik lađe bio je Jason, njen kibernet (kako se tada nazivao kormilar) snažni Tifije, a dužnost "radarista" preuzeo je junak Linkej, koji je imao tako bistar vid oštar pogled da je video ne samo kroz vodu nego i kroz drvo i kamen. Ostali junaci su veslali, a ritam im je davao **Orfej** svojom pesmom i sviranjem na liri.

Argonauti su isplovili iz tesalskog zaliva na modro more koje se tada još nije zvalo Egejsko. Usmerili su lađu prema ostrvu Lemnosu, gde je vladala kraljica Hipsipila. Tamo su bili toplo primljeni jer su Lemnjanke pre kratkog vremena bile poubijale sve svoje muževe (zbog nevere), a iskustvo ih je naučilo da je život s muževima doduše težak, ali bez njih još teži. Argonauti su tu postali predmet posebne pažnje i junacima se uopšte nije odlazilo sa ostrva. Da nije bilo Herkula, koji ih je energično podsetio na cilj pohoda, možda bi i zauvek ostali na Lemnosu. Posle dve godine (prema drugoj verziji već nakon jedne noći) Argonauti su uspeli da se osveste i uprkos suzama i molbama gostoprimiteljnih Lemnjanki, koje su usrećili mnogim potomcima, ukrkali su se na lađu i nastavili plovidbu.

Kad su stigli u Propontidu, današnje Mramorno more, pristali su na poluostrvu Kiziku, gde su živeli Posejdonovi potomci Dolioni, kojima je vladao kralj Kizik. Kralj ih je primio prijateljski, priredio veliku gozbu u njihovu čast, a pre odlaska upozorio ih na strašne šestoruke divove koji su živeli na suprotnoj obali. Drugog dana Argonauti su zaista naišli na njih, ali Herkul ih je na čelu male skupine sve do jednog pobio, pa su Argonauti mogli mirno da nastave plovidbu. Noćni vetar bacio ih je, međutim, natrag i Argo je pristala na kizičkoj obali. Kizićani ih u noćnoj tami nisu prepoznali pomislivši da ih napadaju gusari.

Rasplamsala se žestoka borba, u kojoj je Jason ubio vođu branilaca, ne sluteći da je to sam kralj Kizik. Borce je rastavila tek svetlost praskozorja. Tri dana i tri noći zajednički su slavili svečanosti u počast mrtvom kralju i ostalima koji su poginuli.

Nastavljajući plovidbu, Argonauti su prispeli do obale Mizije (koja je ležala na istočnoj obali Propontide i nije, dakle, bila podudarna s istorijskom Mizijom). Tu ih je snašao težak gubitak. Tamošnje nimfe otele su im Herkulovog mladog prijatelja Hilu. Herkul i Polifem pošli su u potragu za njim, odlučivši da se neće vratiti na lađu dok ga ne nađu. Kako ga nisu našli, nisu se ni vratili. Zbog toga je Jason morao da nastavi pohod bez njih. (Herkul je otišao u Lidiju, a Polifem se trajno nastanio u nedalekoj zemlji Halibljana, gde je utemeljio grad Kios). Do večeri su Argonauti doplovili nadomak obala Bitinije, zemlje na

krajnjem severu Propontide, iza koje se već prostiralo Negostoljubivo (današnje Crno) more. Stanovnici su ih tamo dočekali neprijateljski. Bili su to divlji Bebrici, kojima je vladao kralj Amik, ratoborni nasilnik i hvalisavac. Tvrdio je da je najbolji borac na svetu pa bi svakog stranca terao na borbu kako bi mu to i dokazao i u borbi ga ubio. Po svom običaju izazvao je Argonaute da između sebe izaberu najjačeg koji bi s njim odmerio snagu. Javio se Polideuk, slavni borac, koji mu je nakon nemilosrdne borbe strašnim udarcem razbio lobanju. Bebrici su se na to bacili na Argonaute da osvete kraljevu smrt, ali borba nije dugo trajala. Nakon velikih gubitaka Bebrici su se povukli u planine.

Pre narednog dela puta, koji je bio posebno opasan, Jason je odlučio da se neko vreme odmori. Naredio je Tifiju da brod skrene na zapad, u Trakiju. Kad su se iskrkali, na obali su sreli slepog starca koji se od slabosti jedva držao na nogama. Iznenađeni su shvatili da je pred njima trački kralj Finej, slavni vrač i vidovnjak. Bogovi su ga kaznili glađu jer je, po nagovoru svoje druge žene, svoje sinove iz prvog braka bacio u mračnu tamnicu. Kad god bi Finej seo za sto, doletale su nasrtljive Harpije, krilate žene nepodnošljivog zadaha, i pojele mu jelo, a ono što nisu mogle da pojedu, zagadile bi. Finej se požalio Argonautima pa su odlučili da mu pomognu. Iz njihovih redova su istupili krilati junaci Zeto i Kalais, oslobodili utamničene Finejeve sinove (zapravo svoje nećake, Pleksipa i Pandiona, jer je prva Finejeva žena bila njihova sestra Kleopatra), i vinuli se u visine da dočekaju Harpije. Kad su se Harpije pojavile, bacili su se na njih i progonili ih čak do Plotskih ostrva u Jonskom moru. Sve bi ih ubili, ali ih je Irida, glasnica bogova, uverila da bogovi ubuduće neće dozvoliti Harpijama da muče Fineja. Zahvalni Finej savetovao je Argonaute kako da savladaju teškoće na putu do Kolhide, a pre svega kako da prođu kroz nedaleki tesnac koji spaja Propontidu i Negostoljubivo more. Taj tesnac, koji se danas zove Bosfor, čuvale su Simplegade, dve ogromne stene, koje su se neprekidno primicale i razmicale, tako da se između njih nije moglo ploviti. Po Finejevom savetu Argonauti su ispred sebe pustili golubicu da im pomogne pri prolazu. Kad je poletela (izgubivši samo nekoliko krila iz repa), poverovali su da će to uspeti i njima. Nalegli su na vesla i kad su se stene razmaknule, pojurili su napred. Uz pomoć boginje Atene, koja je jednu stenu načas zadržala, uspeali su da preplove tesnac (s manjim oštećenjem na krmi lađe). Otada se Simplegade više ne miču. Ispunilo se davno proročanstvo da će zauvek ostati nepomične ako između njih prođe lađa.

Kad je Argo uplovila u vode Crnog mora, koje se mirno talasalo na severnoj strani tesnaca. Argonauti su odahnuli

jer je za njima bio najteži deo plovidbe. Dugo su zatim plovili duž severne obele Azije (Azija je tada bila samo Mala Azija) i bez uzbudljivih događaja dospeli do ostrva Aretijade, za koje pre njih (a ni posle njih) niko nije čuo. Kad je trebalo da pristanu uz obalu, pojavila se velika ptica i ispustila pero od metala, koje se zabolo u rame junaka Ojleja. Argonauti su s čuđenjem ustanovili da je pero jedne od Stimfalida, ptica koje je nekada oterao Herkul. Odmah zatim pojavila se nad lađom i druga takva ptica, ali je junak Klitije, vrstan strelac, uspeo da je obori. Zaštićeni štitovima izašli su Argonauti na obalu da rasteraju ptice, ali nisu morali da se bore protiv njih jer su se Stimfalide uplašile i nestale s vidika. Na Aretijadi je Argonaute čekalo veliko iznenađenje: našli su četiri poptuno iscrpljena mladića - Friksove sinove. Oni su bili pobegli iz Kolhide jer ih je nakon smrti njihovog oca kralj Ejet nemilosrdno progonio. Hteli su da stignu do Orhomena, zemlje svog dede, ali su na putu doživeli brodolom. S radošću su primili vest da Argonauti plove u Kolhidu da bi Ejetu oduzeli zlatno runo i, uprkos opasnostima, koje su su dobro poznavali iz sopstvenog iskustva, pridružili su se pohodu. Sledećeg jutra isplovila je lađa Argo na severoistok i uskoro su se pred njenim pramcem pojavili modri vrhovi Kavkaza, pod kojima je ležala Kolhida.

Pristavši uz obalu, Argonauti su prineli žrtvu bogovima. Nakon toga Jason se najavio kod kralja Ejeta da od njega zatraži zlatno runo. Ako ga kralj dobrovoljno preda, neće upotrebiti silu. Ejet je, međutim, mislio drukčije: nije mu išlo u glavu da su toliki junaci došli u njegovu zemlju samo po zlatno runo. Zaključio je da su ih u stvari doveli Friksovi sinovi da ga, uz njihovu pomoć, svrgnu s prestola. Posle vrlo burne izmene mišljenja, u toku koje je junak Telamon hteo da upotrebi mač kao argument, Jason je uverio kralja da će izvršiti svaki zadatak koji mu on žada ako mu, posle njegovog izvršenja, preda zlatno runo. Čim runo dobije, sa svojim drugovima će mirno otići iz Kolhide. Ejet mu je naredio da gvozdanim plugom uzore polje boga rata Aresa upregnuvši u njega ognjene bikove, zatim da to polje zaseje zmajskim zubima iz kojih će niknuti naoružani vojnici i napokon da te vojnike ubije. Ako sve to izvrši, dobiće zlatno runo.

Taj zadatak, čiju je složenost nadmašivala još samo njegova neizvesnost, Ejet je izmislio samo zato da bi zadržao zlatno runo. Bio je siguran da će Jason taj zadatak ili odbiti ili da će pri pokušaju da ga izvrši sigurno poginuti. Međutim, Jason se prihvatio zadatka i dokazao da je pravi junak, posebno što u trenutku svoje odluke nije imao pojma šta se u to vreme odigralo na Olimpu.

Kada je boginja Hera videla da se njen ljubimac našao u

nevolji, pozvala je boginju Atenu da se s njom posavetuje kako da se Jasonu pomogne. Uz Ateninu pomoć Hera je podmitila Erosa, malog boga ljubavi, da ljubavnom strelom prostreli srce Ejetove kćeri Medeje, koja je bila službenica boginje Hekate i moćna čarobnica. Erosova strela pogodila je Medejino srce baš u trenutku kad je Friksov sin Arg doveo pred nju Jasona, koji je nju hteo da zamoli za pomoć. Medeja se na prvi pogled zaljubila u Jasona i spremno ispunila njegovu molbu. Dala mu je čarobnu mast koja je čoveka činila neranjivim i za jedan dan nesavladivim, poverila mu čarolije kojima se mogla pozvati pomoć boginje Hekate i savetovala ga da nakon setve, kad izrastu zmajski vojnici, među njih baci kamen oko koga će se oni posvađati i neće ga videti u žestini međusobne borbe, pa će ih lako savladati. Može se samo zamisliti Ejetovo zaprepašćenje kad je Jason drugog dana nakon prihvatanja zadatka ispunio ono što se od njega tražilo, ali i Jasonovo razočaranje kad je Ejet uprkos tome odbio da mu preda zlatno runo. Sada je Jason ponovo došao kod Medeje: u dubokoj noćnoj tami odvela ga je čarobnica u Aresov gaj, čarobnom vodom poškropila i uspavala zmaja, pokazala Jasonu zlatno runo i pozvala ga da se s njim što je pre moguće izgubi. Jason joj je na to, iz zahvalnosti za ukazanu pomoć, ponudio brak. Medeja je radosno prihvatila ponudu i ukrcala se s njim na lađu.

Za tri dana je Argo doplovio preko negostoljubivog Crnog mora do ušća reke Istra (današnjeg Dunava). Međutim, ubrzo su se pojavile kolhidske lađe s progoniteljima, koje je vodio Ejetov sin Apsirt. Smatrajući da je u pravu jer je ispunio uslove za dobijanje zlatnog runa, Jason je odlučio da ga ne vrati, ali kako je borba protiv ogromne moći Kolhiđana bila bezizgledna, poslužio se lukavstvom kojim je kolhidsku vojsku lišio zapovednika. Uz Medejinu pomoć namamio je Apsirta u napušteni hram na nedalekom ostrvu i tu ga ubio. Njegovo raskomadano telo je bacio u reku. Dok su zaprepašćeni Kolhiđani u mutnim vodama Istra lovili delove Apsirtovog tela, Argo im je, gonjena brzim zaveslajima, umakla protiv struje Istra daleko na zapad. Poznato je da iz dunava nije moguće doploviti do Jadranskog mora, ali Grci to u doba postanka mita o Argonautima nisu znali. Tako je Argo bez teškoća doplovio Istrom u Ilirsko more, odatle rekom Eridanom (današnji Po ili Pad) do Rodana (današnje Rone) a zatim u Tirensko more, dok se najzad nije usidrio kraj obale ostrva na kome je živela čarobnica Kirka, kći boga sunca Heliosa. Kao Medejina roćaka skinula je s Jasona i Medeje prokletstvo zbog prolivene krvi i savetovala ih kako da savladaju opasnosti koje će ih u budućnosti vrebati. Argonauti su se sa zahvalnošću prisetili njenih saveta, posebno kad su ušli u tesnac između Scile i Haribde, kroz koji su uspešno

prošli, i kada je Orfej svojim pevanjem nadvladao glasove sirena koje su ih mamile u propast. Posle duge plovidbe, tokom koje su savladali opasne virove među stenama Planktama, pristali su konačno na ostrvu Sheriji, ostrvu blaženog naroda Faečana.

Kralj Faečana, Alkinoj, primio je Argonaute prema svom običaju veoma prijateljski i priredio im bogatu gozbu. Ali drugog dana pristala je uz obalu njegovog ostrva kolhidaska lađa i njen zapovednik tražio je od kralja da mu izruči Medeju. Alkinoj je odlučio da udovolji njegovoj molbi ako ona pripada Ejetu, ali ako je Jasonova žena, otac na nju ne može da polaže više nikakva prava. Istog dana se Jason venčao s Medejom, a Kolhiđani su se vratili neobavljenog posla.

Posle odmora kod Faečana Argonauti su isplovili prema grčkim obalama, ali kad su im one već bile nadohvat, digla se silna oluja i bacila ih na široko more. Linkej je izgubio orijentaciju, pa su se nakon dugog lutanja primakli obalama Libije. Kako nisu mogli da pronađu put iz plićaka u koji su zapali, odlučili su, po savetu morskih nimfi, da lađu prenesu preko pustinje na otvoreno more. Posle teških iskušenja i patnji, mučeni vrućinom i žeđu, dospeli su do vrtova Hesperida, koje su im pokazale blistavu vodenu površinu. Nakon kratkog veslanja utvrdili su da se nalaze na Tritonovom jezeru. Izašavši na obalu, prineli su bogatu žrtvu bogu kojem je jezero pripadalo. Triton ih je zbog toga proveo kroz tesnac pun virova do mora kojim su doplovili do Krita. Na Kritu je Argonaute očekivala poslednja prepreka: bakreni div Talos, koji je po Zevsovoj zapovesti čuvao kraljevstvo knososkog kralja Minosa. Talos im nije dozvolio da se iskrcaju, ali ga je Medeja svojim čarolijama učinila bezopasnim, pa su mogli da se odmore i snabdeju vodom. Nakon toga krenuli su na sever, uz ostrva u prelepom moru, i najzad su se srećno vratili u Jolk u Tesaliji.

Tako se završio slavni pohod Argonauta, slavan ne samo po tome što su ostvarili svoj cilj nego i po tome što niko od učesnika nije poginuo. Posle prinošenja veličanstvenih žrtava bogovima junaci su se vratili svojim kućama uz obećanje da će se svake četvrte godine sastati kako bi u međusobnim nadmetanjima proverili da li održavaju svoju snagu i umešnost na potrebnoj visini da bi, ako zatreba, jedan drugome pritekli u pomoć. Organizaciju tih nadmetanja poverili su Herkulu. On je za njih odabrao mesto u dolini među rekama Alfejem i Penejem u Elidi i posvetio ih olimpskom Zevsu. Nadmetanja su po njemu dobila ime Olimpijske igre.

Jason nije dobio vlast u Jolku, nego je kao prognanik našao smrt pod ruševinama svoje uništene lađe Argo, a zlatno runo je bespovratno nestalo. Nakon mnogih vekova

pojavi se u Zapadnoj Evropi kao ekskluzivni plemićki red, koji je svoj kraj doživeo s propašću habsburške monarhije. Olimpijske igre održale su se do danas, iako s prekidom od 1500 godina. Ukinuo ih je car Teodosije I, i to 394. godine n.e.

Argonauti

Argonauti

(Grč. *Argonautai*, lat. *Argonautae*, doslovno značenje - "mornari s (lađe) Argo" - učesnici pohoda za zlatnim runom u Kolhidu)

Organizator i vođa tog pohoda bio je junak Jason iz Jolka u Tesaliji, na podsticaj jolskog kralja Pelije. Jason je bio sin kralja Esona i unuk Kreteja, osnivača Jolka, a Pelija je bio Kretejev pastorak. Iako je po naslednom pravu jolski presto trebalo da nasledi Eson, Pelija ga je proterao i prigrabio vlast u Jolku. Kad je Jason odrastao, zatražio je od Pelije da mu, kao zakonitom nasledniku, vrati vlast. Bojeći se Jasona, Pelija je naoko pristao, ali je postavio uslov da Jason velikim junačkim delom dokaže svoje sposobnosti budućeg vladara. Kad je Jason pristao, Pelija mu je naredio da iz Kolhide donese zlatno runo koje je pripadalo moćnom kralju Ejetu. To je bilo runo zlatnog ovna koji je u Kolhidu odneo Kretejevog sinovca Friksa da bi ga spasio žrtvovanja. Kralj Ejet je obesio runo o visoko drvo u svetom gaju boga [Aresa](#), gde ga je čuvao džinovski zmaj koji nikada nije spavao.

Domoći se zlatnog runa bilo je - prema opštem uverenju - gotovo nemoguće. Već samo putovanje u Kolhidu (na današnjoj crnomorskoj obali Kavkaza) bilo je vezano za takve opasnosti da je bilo malo verovatno da bi neko uopšte mogao da krene u takav poduhvat. A kad bi nekome i pošlo za rukom da ostvari taj podvig, naišao bi na jaku Ejetovu vojsku, a ako bi i nju savladao, bez sumnje bi podlegao strašnom zmaju. Pelija se nadao da će se Jason uplašiti od takvog zadatka, a ne uplašiti li se, da će pri pokušaju da ga ispuni sigurno poginuti.

Jason je prihvatio Pelijin uslov, ali je ubrzo shvatio da mu za ispunjenje zadatka nedostaje snage. Ipak, ono što ne može da učini jedan čovek, ma kako hrabar, može postići udružen napor mnogih. Zbog toga se Jason uputio po grčkim krajevima i posetio mnoge poznate junake zamolivši ih za pomoć. Za svoj poduhvat pridobio ih je čak pedeset. Među njima su bili: [Zevsov](#) sin [Herkul](#), [Tezej](#), ponos Atine, slavna braća [Kastor](#) i [Polideuk](#) iz Sparte, lapitski kralj Piritoj, ftijski kralj Pelej, krilati junaci Kalais i Zeto, junaci Ida i Linkej, salaminski kralj Telamon, kalidonski Melegar, zatim Ankej, junaci Admet, Tidej, Eufem, Ojlej, Klitije, Tifije, Herkulov prijatelj Polifem i mnogi drugi. Kao muziča pratio ih je slavni [Orfej](#), vrač ima je bio Mops, a lekar Asklepije, kasnije bog lečništva. Kad je Arestorov sin Arg sagradio brzu lađu s pedeset vesala, koja je po njemu dobila ime Argo ("brza"), sakupili su se junaci u Jolku, prineli odgovarajuće žrtve bogovima i isplovili na more.

Zapovednik lađe bio je Jason, njen kibernet (kako se tada nazivao kormilar) snažni Tifije, a dužnost "radarista" preuzeo je junak Linkej, koji je imao tako

bistar vid oštar pogled da je video ne samo kroz vodu nego i kroz drvo i kamen. Ostali junaci su veslali, a ritam im je davao **Orfej** svojom pesmom i sviranjem na liri.

Argonauti su isplovili iz tesalskog zaliva na modro more koje se tada još nije zvalo Egejsko. Usmerili su lađu prema ostrvu Lemnosu, gde je vladala kraljica Hipsipila. Tamo su bili toplo primljeni jer su Lemnjanke pre kratkog vremena bile poubijale sve svoje muževe (zbog nevere), a iskustvo ih je naučilo da je život s muževima doduše težak, ali bez njih još teži. Argonauti su tu postali predmet posebne pažnje i junacima se uopšte nije odlazilo sa ostrva. Da nije bilo **Herkula**, koji ih je energično podsetio na cilj pohoda, možda bi i zauvek ostali na Lemnosu. Posle dve godine (prema drugoj verziji već nakon jedne noći) Argonauti su uspeali da se osveste i uprkos suzama i molbama gostoprivljivih Lemnjanki, koje su usrećili mnogim potomcima, ukrkali su se na lađu i nastavili plovidbu.

Kad su stigli u Propontidu, današnje Mramorno more, pristali su na poluostrvu Kiziku, gde su živeli Posejdonovi potomci Dolioni, kojima je vladao kralj Kizik. Kralj ih je primio prijateljski, priredio veliku gozbu u njihovu čast, a pre odlaska upozorio ih na strašne šestoruke divove koji su živeli na suprotnoj obali. Drugog dana Argonauti su zaista naišli na njih, ali **Herkul** ih je na čelu male skupine sve do jednog pobio, pa su Argonauti mogli mirno da nastave plovidbu. Noćni vetar bacio ih je, međutim, natrag i Argo je pristala na kizičkoj obali. Kizićani ih u noćnoj tami nisu prepoznali pomislivši da ih napadaju gusari. Rasplamsala se žestoka borba, u kojoj je Jason ubio vođu branilaca, ne sluteći da je to sam kralj Kizik. Borce je rastavila tek svetlost praskozorja. Tri dana i tri noći zajednički su slavili svečanosti u počast mrtvom kralju i ostalima koji su poginuli.

Nastavljajući plovidbu, Argonauti su prispeli do obale Mizije (koja je ležala na istočnoj obali Propontide i nije, dakle, bila podudarna s istorijskom Mizijom). Tu ih je snašao težak gubitak. Tamošnje **nimfe** otele su im **Herkulovog** mladog prijatelja Hilu. Herkul i Polifem pošli su u potragu za njim, odlučivši da se neće vratiti na lađu dok ga ne nađu. Kako ga nisu našli, nisu se ni vratili. Zbog toga je Jason morao da nastavi pohod bez njih. (Herkul je otišao u Lidiju, a Polifem se trajno nastanio u nedalekoj zemlji Halibljana, gde je utemeljio grad Kios). Do večeri su Argonauti doplovili nadomak obala Bitinije, zemlje na krajnjem severu Propontide, iza koje se već prostiralo Negostoljubivo (današnje Crno) more. Stanovnici su ih tamo dočekali neprijateljski. Bili su to divlji Bebrici, kojima je vladao kralj Amik, ratoborni nasilnik i hvalisavac. Tvrdio je da je najbolji borac na svetu pa bi svakog stranca terao na borbu kako bi mu to i dokazao i u borbi ga ubio. Po svom običaju izazvao je Argonaute da između sebe izaberu najjačeg koji bi s njim odmerio snagu. Javio se Polideuk, slavni borac, koji mu je nakon nemilosrdne borbe strašnim udarcem razbio lobanju. Bebrici su se na to bacili na Argonaute da osвете kraljevu smrt, ali borba nije dugo trajala. Nakon velikih gubitaka Bebrici su se povukli u planine.

Pre narednog dela puta, koji je bio posebno opasan, Jason je odlučio da se neko vreme odmire. Naredio je Tifiju da brod skrene na zapad, u Trakiju. Kad su se iskrkali, na obali su sreli slepog starca koji se od slabosti jedva držao na nogama. Iznenađeni su shvatili da je pred njima trački kralj Finej, slavni vrač i vidovnjak. Bogovi su ga kaznili glađu jer je, po nagovoru svoje druge žene, svoje sinove iz prvog braka bacio u mračnu tamnicu. Kad god bi Finej seo za sto, doletale su nasrtljive Herpije, krilate žene nepodnošljivog zadaha, i pojele mu jelo, a ono što nisu mogle da pojedu, zagadile bi. Finej se požalio Argonautima pa su odlučili da mu pomognu. Iz njihovih redova su istupili krilati junaci Zeto i Kalais, oslobodili utamničene Finejeve sinove (zapravo svoje nećake, Pleksipa i Pandiona, jer je prva Finejeva žena bila njihova sestra Kleopatra), i vinuli se u visine da dočekaju Harpije. Kad su se Harpije pojavile, bacili su se na njih i progonili ih čak do Plotskih ostrva u Jonskom moru. Sve bi ih ubili, ali ih je Irida, glasnica bogova, uverila da bogovi ubuduće neće dozvoliti Harpijama da muče Fineja. Zahvalni Finej savetovao je Argonaute kako da savladaju teškoće na putu do Kolhide, a pre svega kako da prođu kroz nedaleki tesnac koji spaja Propontidu i Negostoljubivo more. Taj tesnac, koji se danas zove Bosfor, čuvale su Simplegade, dve ogromne stene, koje su se neprekidno primicale i razmicale, tako da se između njih nije moglo ploviti. Po Finejevom savetu Argonauti su ispred sebe pustili golubicu da im pomogne pri prolazu. Kad je poletela (izgubivši samo nekoliko krila iz repa), poverovali su da će to uspeti i njima. Nalegli su na vesla i kad su se stene razmaknule, pojurili su napred. Uz pomoć boginje **Atene**, koja je jednu stenu načas zadržala, uspeli su da preplove tesnac (s manjim oštećenjem na krmi lađe). Otada se Simplegade više ne miču. Ispunilo se davno proročanstvo da će zauvek ostati nepomične ako između njih prođe lađa.

Kad je Argo uplovila u vode Crnog mora, koje se mirno talasalo na severnoj strani tesnaca. Argonauti su odahnuli jer je za njima bio najteži deo plovidbe. Dugo su zatim plovili duž severne obele Azije (Azija je tada bila samo Mala Azija) i bez uzbudljivih događaja dospeli do ostrva Aretijade, za koje pre njih (a ni posle njih) niko nije čuo. Kad je trebalo da pristanu uz obalu, pojavila se velika ptica i ispustila pero od metala, koje se zabolo u rame junaka Ojleja. Argonauti su s čuđenjem ustanovili da je pero jedne od Stimfalida, ptica koje je nekada ovamo oterao **Herkul**. Odmah zatim pojavila se nad lađom i druga takva ptica, ali je junak Klitije, vrstan strelac, uspeo da je obori. Zaštićeni štitovima izašli su Argonauti na obalu da rasteraju ptice, ali nisu morali da se bore protiv njih jer su se Stimfalide uplašile i nestale s vidika. Na Aretijadi je Argonaute čekalo veliko iznenađenje: našli su četiri poptuno iscrpljena mladića - Friksove sinove. Oni su bili pobegli iz Kolhide jer ih je nakon smrti njihovog oca kralj Ejet nemilosrdno progonio. Hteli su da stignu do Orhomena, zemlje svog dede, ali su na putu doživeli brodolom. S radošću su primili vest da Argonauti plove u Kolhidu da bi Ejetu oduzeli zlato runo i, uprkos opasnostima, koje su su dobro poznavali iz sopstvenog iskustva, pridružili su se pohodu. Sledećeg jutra isplovila je lađa Argo na

severoistok i uskoro su se pred njenim pramcem pojavili modri vrhovi Kavkaza, pod kojima je ležala Kolhida.

Pristavši uz obalu, Argonauti su prineli žrtvu bogovima. Nakon toga Jason se najavio kod kralja Ejeta da od njega zatraži zlatno runo. Ako ga kralj dobrovoljno preda, neće upotrebiti silu. Ejet je, međutim, mislio drukčije: nije mu išlo u glavu da su toliki junaci došli u njegovu zemlju samo po zlatno runo. Zaključio je da su ih u stvari doveli Friksovi sinovi da ga, uz njihovu pomoć, svrgnu s prestola. Posle vrlo burne izmene mišljenja, u toku koje je junak Telamon hteo da upotrebi mač kao argument, Jason je uverio kralja da će izvršiti svaki zadatak koji mu on zada ako mu, posle njegovog izvršenja, preda zlatno runo. Čim runo dobije, sa svojim drugovima će mirno otići iz Kolhide. Ejet mu je naredio da gvozdanim plugom uzore polje boga rata Aresa upregnuvši u njega ognjene bikove, zatim da to polje zaseje zmajskim zubima iz kojih će niknuti naoružani vojnici i napokon da te vojnike ubije. Ako sve to izvrši, dobiće zlatno runo.

Taj zadatak, čiju je složenost nadmašivala još samo njegova neizvesnost, Ejet je izmislio samo zato da bi zadržao zlatno runo. Bio je siguran da će Jason taj zadatak ili odbiti ili da će pri pokušaju da ga izvrši sigurno poginuti. Međutim, Jason se prihvatio zadatka i dokazao da je pravi junak, posebno što u trenutku svoje odluke nije imao pojma šta se u to vreme odigralo na Olimpu.

Kada je boginja **Hera** videla da se njen ljubimac našao u nevolji, pozvala je boginju **Atenu** da se s njom posavetuje kako da se Jasonu pomogne. Uz Ateninu pomoć Hera je podmitila **Erosa**, malog boga ljubavi, da ljubavnom strelom prostreli srce Ejetove kćeri Medeje, koja je bila službenica boginje Hekate i moćna čarobnica. Erosova strela pogodila je Medejino srce baš u trenutku kad je Friksov sin Arg doveo pred nju Jasona, koji je nju hteo da zamoli za pomoć. Medeja se na prvi pogled zaljubila u Jasona i spremno ispunila njegovu molbu. Dala mu je čarobnu mast koja je čoveka činila neranjivim i za jedan dan nesavladivim, poverila mu čarolije kojima se mogla pozvati pomoć boginje Hekate i savetovala ga da nakon setve, kad izrastu zmajski vojnici, među njih baci kamen oko koga će se oni posvađati i neće ga videti u žestini međusobne borbe, pa će ih lako savladati. Može se samo zamisliti Ejetovo zaprepašćenje kad je Jason drugog dana nakon prihvatanja zadatka ispunio ono što se od njega tražilo, ali i Jasonovo razočaranje kad je Ejet uprkos tome odbio da mu preda zlatno runo. Sada je Jason ponovo došao kod Medeje: u dubokoj noćnoj tami odvela ga je čarobnica u Aresov gaj, čarobnom vodom poškropila i uspavala zmaja, pokazala Jasonu zlatno runo i pozvala ga da se s njim što je pre moguće izgubi. Jason joj je na to, iz zahvalnosti za ukazanu pomoć, ponudio brak. Medeja je radosno prihvatila ponudu i ukrcala se s njim na lađu.

Za tri dana je Argo doplovio preko negostoljubivog Crnog mora do ušća reke Istra (današnjeg Dunava). Međutim, ubrzo su se pojavile kolhidske lađe s

progoniteljima, koje je vodio Ejetov sin Apsirt. Smatrajući da je u pravu jer je ispunio uslove za dobijanje zlatnog runa, Jason je odlučio da ga ne vrati, ali kako je borba protiv ogromne moći Kolhiđana bila bezizgledna, poslužio se lukavstvom kojim je kolhidsku vojsku lišio zapovednika. Uz Medejinu pomoć namamio je Apsirta u napušteni hram na nedalekom ostrvu i tu ga ubio. Njegovo raskomadano telo je bacio u reku. Dok su zaprepašćeni Kolhiđani u mutnim vodama Istra lovili delove Apsirtovog tela, Argo im je, gonjena brzim zaveslajima, umakla protiv struje Istra daleko na zapad. Poznato je da iz dunava nije moguće doploviti do Jadranskog mora, ali Grci to u doba postanka mita o Argonautima nisu znali. Tako je Argo bez teškoća doplovio Istrom u Ilirsko more, odatle rekom Eridanom (današnji Po ili Pad) do Rodana (današnje Rone) a zatim u Tirensko more, dok se najzad nije usidrio kraj obale ostrva na kome je živela čarobnica **Kirka**, kći boga sunca **Heliosa**. Kao Medejin ročaka skinula je s Jasona i Medeje prokletstvo zbog prolivene krvi i savetovala ih kako da savladaju opasnosti koje će ih u budućnosti vrebati. Argonauti su se sa zahvalnošću prisetili njenih saveta, posebno kad su ušli u tesnac između Scile i Haribde, kroz koji su uspešno prošli, i kada je **Orfej** svojim pevanjem nadvladao glasove sirena koje su ih mamile u propast. Posle duge plovidbe, tokom koje su savladali opasne virove među stenama Planktama, pristali su konačno na ostrvu Sheriji, ostrvu blaženog naroda Faečana.

Kralj Faečana, Alkinoj, primio je Argonaute prema svom običaju veoma prijateljski i priredio im bogatu gozbu. Ali drugog dana pristala je uz obalu njegovog ostrva kolhidska lađa i njen zapovednik tražio je od kralja da mu izruči Medeju. Alkinoj je odlučio da udovolji njegovoj molbi ako ona pripada Ejetu, ali ako je Jasonova žena, otac na nju ne može da polaže više nikakva prava. Istog dana se Jason venčao s Medejom, a Kolhiđani su se vratili neobavljenog posla.

Posle odmora kod Faečana Argonauti su isplovili prema grčkim obalama, ali kad su im one već bile nadohvat, digla se silna oluja i bacila ih na široko more. Linkej je izgubio orijentaciju, pa su se nakon dugog lutanja primakli obalama Libije. Kako nisu mogli da pronađu put iz plićaka u koji su zapali, odlučili su, po savetu morskih nimfi, da lađu prenesu preko pustinje na otvoreno more. Posle teških iskušenja i patnji, mučeni vrućinom i žeđu, dospeli su do vrtova **Hesperida**, koje su im pokazale blistavu vodenu površinu. Nakon kratkog veslanja utvrdili su da se nalaze na Tritonovom jezeru. Izašavši na obalu, prineli su bogatu žrtvu bogu kojem je jezero pripadalo. Triton ih je zbog toga proveo kroz tesnac pun virova do mora kojim su doplovili do Krita. Na Kritu je Argonaute očekivala poslednja prepreka: bakreni div Talos, koji je po Zevsovoj zapovesti čuvao kraljevstvo knoskog kralja Minosa. Talos im nije dozvolio da se iskrcaju, ali ga je Medeja svojim čarolijama učinila bezopasnim, pa su mogli da se odmore i snabdeju vodom. Nakon toga krenuli su na sever, uz ostrva u prelepom moru, i najzad su se srećno vratili u Jolk u Tesaliji.

Tako se završio slavni pohod Argonauta, slavan ne samo po tome što su ostvarili svoj cilj nego i po tome što niko od učesnika nije poginuo. Posle prinošenja veličanstvenih žrtava bogovima junaci su se vratili svojim kućama uz obećanje da će se svake četvrte godine sastati kako bi u međusobnim nadmetanjima proverili da li održavaju svoju snagu i umešnost na potrebnoj visini da bi, ako zatreba, jedan drugome pritekli u pomoć. Organizaciju tih nadmetanja poverili su [Herkulu](#). On je za njih odabrao mesto u dolini među rekama Alfejem i Penejem u Elidi i posvetio ih olimpskom [Zevsu](#). Nadmetanja su po njemu dobila ime Olimpijske igre.

Jason nije dobio vlast u Jolku, nego je kao prognanik našao smrt pod ruševinama svoje uništene lađe Argo, a zlatno runo je bespovratno nestalo. Nakon mnogih vekova pojavilo se u Zapadnoj Evropi kao ekskluzivni plemićki red, koji je svoj kraj doživeo s propašću habsburške monarhije. Olimpijske igre održale su se do danas, iako s prekidom od 1500 godina. Ukinuo ih je car Teodosije I, i to 394. godine n.e.

Argonauti

Arijadna

(Grč. *Ariadne* - kći kritskog kralja Minosa i njegove žene Pasifaje)

"Arijadnina nit" spominje se do dana današnjeg. Tako se naziva spasonosno sredstvo koje omogućava snalaženje u zamršenim situacijama i njihov razrešavanje. Tu nit (zapravo klupko konca) dala je Arijadna atinskom junaku Tezeju kad je doplovio na Krit da ubije Minotaura u knososkom Lavirintu. Ulazeći u Lavirint, Tezej je trebalo da odmotava klupko, a nakon što ubije Minotaura da se, prateći odmotanu nit, vrati iz spleta hodnika do izlaza. Ali osim klupka konca Arijadna je Tezeju za borbu s Minotaurom dala i mač. Za rešenje teškog zadatka uputstvo nije dovoljno. Treba imati i sredstvo, ali i sposobnosti i odvažnosti, što se kod junaka podrazumeva.

Tezej je došao na Krit tako što se dobrovoljno javio kao jedan od sedmorice mladića koje je svakih devet godina, zajedno sa sedam devojaka, atinski kralj Egej morao da šalje kritskom kralju Minosu kao kaznu što mu je za vreme Atinskih igara ubio sina Androgeja (iz zavisti što je pobedio domaće takmičare). Te žrtve čekala je strašna sudbina: Minos ih je prepuštao polubiku-polučoveku Minotauru da ih rastrgne i pojede. Atinske mladiće i devojke mogla je od sprsi da spase samo smrt čudovišnog Minotaura i zato je Tezej odlučio da ga ubije. Uz pomoć Arijadne, koja se u njega zaljubila čim je došao na Krit, to mu je pošlo za rukom. Ali ubiti Minotaura zaista nije bilo lako. Tezej i Arijadna s pravom su se bojali Minosove osvete i zato su brže-bolje sa spašenim devojka i mladićima pobjegli s Krita. Pod punim jedrima plovili su sve do ostrva Naksas, gde su prenoćili. U snu se Arijadni javio bog Dionis i naredio joj da ostane na Naksas jer namerava da se njom oženi. Uzalud se branila, a uzalud se opirao i Tezej, koji je nameravao da je povede u Atinu i uzme za ženu. Volja boga se morala poštovati. Duboko ožalošćen Tezej je

nastavio plovidbu u Atinu. U žalosti zbog gubitka Arijadne zaboravio je da zameni crna jedra svoje lađe belim, koja je trebalo već iz daljine da kralju Egeju oglase uspešan povratak. Arijadna je postala Dionisova žena, a Tezej se nakon nekog vremena oženio njenom mlađom sestrom Fedrom i to nesrećno.

Arijadnin brak s Dionisom takođe je bio nesrećan. Kada se žena uda za muškarca iz višeg roda, uglavnom dobija gospodara, a ne muža. Tugujući za Tezejem, izmučila se do smrti. Na kraju se nad njom sažalila boginja Artemida i usmrtila je strelom. Bogovi su je preneli na nebo i odredili joj mesto blizu sazvežđa Zmije.

Arijadna

Artemida

(Grč. Artemis, lat. Diana - kći Zeusa i titanke Lete, boginja lova i životinja, kraljica prirode i boginja meseca)

Bila je sestra boga svetla i sunca Apolona i prema najstarijim kazivanjima rodila se na ostrvu Delosu. Njena majka Leta našla je tu utočište u begu pred zmajem Pitonom, koji ju je progonio po celom svetu da je ubije po zapovesti ljubomorne Zevsove žene Here. Delos je tada još bio ploveće ostrvo koje su nosile morske struje i okretali morski vrtlozi, ali čim je na njega stupila Leta, s morskog dna su izronile dve stene i zgradile mu put, kao i Pitonu. Tu je, na gori Kint, Leta rodila blizance Artemidu i Apolona. Prema drugoj verziji, rodila ih je u gaju Ortigiji u Efesu. U njegovoj blizini Grci su podigli Artemidin hram, koji je postao jedno od "sedam čuda sveta". Bez obzira na to koja je verzija tačna, Artemida je, očigledno, boginja maloazijskog porekla. Već su Hetiti poštovali boginju lova Rutamiš, a Liđani i boginju Aritmu, kojoj su bili posvećeni košuta i jelen. Artemidin kult se u najstarije doba proširio celim grčkim svetom, a posle i rimskim. Prvobitno su je poštovali kao boginju prirode koja vlada svim živim stvorenjima. Kako je Artemidin brat bio bog sunca, ona je postala boginja meseca, a kao boginja prirode postala je i boginja njene plodnosti. Bila je zaštitnica šuma, lugova, livada i polja, a i svega što danas nazivamo proizvodnjom biljnih kultura. Kao boginja plodnosti u svom delokrugu je imala i porođaj. Tako je, čim se rodila, svojoj majci Leti pomogla pri porođaju brata Apolona. Artemida je bila i boginja lekovitih izvora. Mogla je na ljude da pošalje ludilo, oduzetost ili smrt. Jedna je od retkih boginja koja se nikad nije udavala. Od samog početka pa sve do nestanka svog kulta ostala je devičanska boginja. Od najstarijih vremena pripisivali su joj strast za lovom. Umetnici su je prikazivali s lukom i strelom, u društvu raznih životinja (lava, tigra, labuda ili jelena). Kako su lov i rat nekada bili u tesnoj vezi, u nekim krajevima je Artemida postala boginja rata. U Sparti su joj, navodno, u davna vremena prinosili i

ljudske žrtve, a posle su pred njenim kipom šibali spartanske mladiće, što je bila priprema za patnje koje su ih očekivale u ratu. Kao boginju meseca ponekad su je izjednačavali s boginjom Selenom, a njenog brata Apolona s bogom sunca Heliosom. Glavno Artemidino zanimanje bio je lov. Lovila je sama ili u društvu nižih bogova i nimfi. Kad bi se zasitila lova, odlazila bi svom bratu u Delfe i plesala tamo s Haritama ili pevala s muzama.

Iz mitova znamo za nekoliko njenih uplitanja u sudbine ljudi, koja nam odaju ženu pre tvrdog nego milostivog srca. Mikenskom kralju Agamemnonu, na primer, nije mogla da oprostí što joj je ubio košutu, i zbog toga mu je gotovo onemogućila odlazak pod Troju. Umirila se čim joj je kralj kao žrtvu prineo svoju kćer Ifigeniju. Okrutno je kaznila tebanskog lovca Akteona kad ju je jednom zgodom, sasvim slučajno, video nagu. Pretvorila ga je u jelena i naredila njegovim psima da ga rastrgnu. Kad je kalidonski kralj Enej jednom zaboravio da joj prinese žrtvu, poslala je u njegovu zemlju ogromnog vepra, koji je uništavao letinu i ubijao ljude. Da bi ga ubili, morali su da se udruže svi kalidonski junaci, na čelu s Enejevim sinom Meleagrom. Artemida je, pričalo se, iz ljubomore ubila i slavnog lovca Oriona.

Poznata je njena osveta tebanskoj kraljici Niobi, koja je uvredila njenu majku: ubila joj je svih sedam kćeri. Bilo je slučajeva da se umilostivi izvinjenjem ili prinošenjem žrtve. Od njenog gneva se, na primer, spasao Herkul, koji je ulovio njenu omiljenu kirinejsku košutu.

Mada njena lepota nije bila lepota dostojanstvene i mudre Atene, ni lepota strastvene Afrodite, niti lepota uzvišene boginje, kakvom se isticala Hera, Artemida je za Grke ipak bila ideal ženske lepote.

Artemida

Artemida

(Grč. *Artemis*, lat. *Diana* - kći *Zevsa* i titanke *Lete*, boginja lova i životinja, kraljica prirode i boginja meseca)

Bila je sestra boga svetla i sunca *Apolona* i prema najstarijim kazivanjima rodila se na ostrvu Delosu. Njena majka *Leta* našla je tu utočište u begu pred zmajem *Pitonom*, koji ju je progonio po celom svetu da je ubije po zapovesti ljubomorne *Zevsove* žene *Here*. Delos je tada još bio ploveće ostrvo koje su nosile morske struje i okretali morski vrtlozi, ali čim je na njega stupila *Leta*, s morskog dna su izronile dve stene i zagratile mu put, kao i *Pitonu*. Tu je, na gori *Kint*, *Leta* rodila blizance *Artemidu* i *Apolona*. Prema drugoj verziji, rodila ih je u gaju *Ortigiji* u *Efesu*. U njegovoj blizini Grci su podigli *Artemidin* hram, koji je postao jedno od "sedam čuda sveta".

Bez obzira na to koja je verzija tačna, *Artemida* je, očigledno, boginja maloazijskog porekla. Već su *Hetiti* poštovali boginju lova *Rutamiš*, a *Liđani* i boginju *Aritmu*, kojoj su bili posvećeni košuta i jelen. *Artemidin* kult se u najstarije doba proširio celim grčkim svetom, a posle i rimskim. Prvobitno su je poštovali kao boginju prirode koja vlada svim živim stvorenjima. Kako je *Artemidin* brat bio bog sunca, ona je postala boginja meseca, a kao boginja prirode postala je i boginja njene plodnosti. Bila je zaštitnica šuma, lugova, livada i polja, a i svega što danas nazivamo proizvodnjom biljnih kultura. Kao boginja plodnosti u svom delokrugu je imala i porođaj. Tako je, čim se rodila, svojoj majci *Leti* pomogla pri porođaju brata *Apolona*. *Artemida* je bila i boginja lekovitih izvora. Mogla je na ljude da pošalje ludilo, oduzetost ili smrt. Jedna je od retkih boginja koja se nikad nije udavala. Od samog početka pa sve do nestanka svog kulta ostala je devičanska boginja. Od najstarijih vremena pripisivali su joj strast za lovom. Umetnici su je prikazivali s lukom i strelom, u društvu raznih životinja (lava, tigra, labuda ili jelena). Kako su lov i rat nekada bili u tesnoj vezi, u nekim krajevima je *Artemida* postala boginja rata. U *Sparti* su joj, navodno, u davna vremena prinosili i ljudske žrtve, a posle su pred njenim kipom šibali spartanske mladiće, što je bila priprema za patnje koje su ih očekivale u ratu. Kao boginju meseca ponekad su je izjednačavali s boginjom *Selenom*, a njenog brata *Apolona* s bogom sunca *Heliosom*.

Glavno *Artemidino* zanimanje bio je lov. Lovila je sama ili u društvu nižih bogova i *nimfi*. Kad bi se zasitila lova, odlazila bi svom bratu u *Delfe* i plesala tamo s *Haritama* ili pevala s *muzama*.

Iz mitova znamo za nekoliko njenih uplitanja u sudbine ljudi, koja nam odaju

ženu pre tvrdog nego milostivog srca. Mikenskom kralju Agamemnonu, na primer, nije mogla da oprostí što joj je ubio košutu, i zbog toga mu je gotovo onemogućila odlazak pod Troju. Umirila se čim joj je kralj kao žrtvu prineo svoju kćer Ifigeniju. Okrutno je kaznila tebanskog lovca Akteona kad ju je jednom zgodom, sasvim slučajno, video nagu. Pretvorila ga je u jelena i naredila njegovim psima da ga rastrgnu. Kad je kalidonski kralj Enej jednom zaboravio da joj prinese žrtvu, poslala je u njegovu zemlju ogromnog vepra, koji je uništavao letinu i ubijao ljude. Da bi ga ubili, morali su da se udruže svi kalidonski junaci, na čelu s Enejevim sinom Meleagrom. Artemida je, pričalo se, iz ljubomore ubila i slavnog lovca Oriona. Poznata je njena osveta tebanskoj kraljici Niobi, koja je uvredila njenu majku: ubila joj je svih sedam kćeri. Bilo je slučajeva da se umilostivi izvinjenjem ili prinošenjem žrtve. Od njenog gneva se, na primer, spasio [Herkul](#), koji je ulovio njenu omiljenu kirinejsku košutu.

Mada njena lepota nije bila lepota dostojanstvene i mudre [Atene](#), ni lepota strastvene [Afrodite](#), niti lepota uzvišene boginje, kakvom se isticala [Hera](#), Artemida je za Grke ipak bila ideal ženske lepote.

Artemida

Atena

(Grč. Athena i Athene, lat. Minerva - kći Zevs, boginja mudrosti i pobjedonosnog vođenja rata, zaštitnica pravnog poretka, pravičnosti i umetnosti)

O Ateninom rođenju iz starih mitova saznajemo malo. Homer kaže samo toliko da je rođena od Zevs, bez majke. Prema Hesiodu, rodio ju je Zevs iz svoje glave, pošto je pojeo boginju razuma Metidu, kako bi je sprečio da rodi kćerku koja bi ga, prema proročanstvu, premašila u mudrosti, i sina koji bi ga nadjačao snagom i svrgnuo s prestola. Još mlađi mitovi kažu čak i to kako je Zevs rodio Atenu. Kad je pojeo Metidu, toliko ga je zbolela glava da je pomislio da će mu se rasprsnuti. Zbog toga je pozvao boga Hefesta (prema drugoj verziji boga Hermesa, pa titana Prometeja) da mu sekirom raskoli glavu. Čim je Hefest to učinio, iskočila je iz Zevsove glave sjajna boginja u punoj ratnoj opremi - Palada Atena.

Prema mitološkoj simbolici Atena je, dakle, bila utelovljenje Zevsove snage i mudrosti. Vladar bogova i ljudi nju je voleo više nego ostale svoje kćeri. Razgovarao je s njom kao sa svojim mislima, nikad pred njom ništa nije tajio i uvek bi udovoljio svakoj njenoj molbi. Atena je bila svesna te Zevsove naklonosti. Neprekidno je bila u njegovoj blizini, nikada nije poželela drugog boga ili muškarca i nikada se nije udavala, iako je bila prelepa i uzvišena. Ostala je Devičanska Atena - Athena Parthenos.

Zbog svog porekla i Zevsove ljubavi Atena je postala jedna od najmoćnijih boginja grčkog panteona. Od najstarijih vremena bila je pre svega boginja rata, što je proisticalo iz njene funkcije zaštitnika od neprijatelja. Za rat je, doduše, bio merodavan Zevsov sin Ares, ali Ateni to nije smetalo. Ares je, tačnije rečeno, bio bog jarosnog rata i bitaka, a ona je bila boginja mudro, promišljeno vođenog rata koji se uvek završava pobjedom, što se za Aresove ratove ne bi moglo reći. Kao boginju rata Grci su je poštovali pod imenom Athena Enoplos (Naoružana

Atena) ili Athena Promahos (Atena koja poziva u boj). Kao boginju pobjedničkog rata nazivali su je Atena Nike (Atena Pobjednica).

Atena je od početka do kraja antičkog sveta bila zaštitnica Grka, posebno Atinjana, koji su joj bili najmiliji. Kao Palada Atena štitila je, osim Atine, gradove koji su u hramovima imali njene posvećene kipove, tzv. paladijume. Dokle god je paladijum bio u gradu, grad je bio neosvojiv. Takav paladijum u svom gradu su imali i Trojanci. Da bi osvojili Troju, Ahejci su morali da ga ukradu i odnesu, što je pošlo za rukom **Odiseju** i Diomedu. Kao što je to činila u ratu, Atena je štitila Grke i njihove gradove i u miru. Bila je zaštitnica skupštine i prava, brinula se za decu i bolesnike, donosila ljudima blagostanje. Njena pomoć neretko je bila vrlo konkretna. Atinjanima je, na primer, darovala maslinu i postala utemeljivač jedne od najvažnijih grana grčke poljoprivrede - do danas jedne od najvažnijih. Osim toga, Atena je bila boginja umetnosti i zanatstva (te dve reči Grci nisu razlikovali - rad vajara, klesara i obučara označavali su istom rečju "tekhne", veština). Naučila je žene pletenju i tkanju, muškarce kovačkom zanatstvu, zlatarstvu i bojadisanju. Pomagala je i graditeljima hramova i lađa. U zamenu za svoju pomoć i zaštitu tražila je poštovanje i prinošenje žrtava, što je bilo pravo svakog boga. Nepoštovanje i uvrede je kažnjavala, ali se mogla umilostiviti pre nego ostale boginje.

U životu bogova i ljudi Atena se uplitala često i delotvorno, pri čemu je svaki njen potez vodio do ishoda kakav je sama želela. S bogom mora Posejdom sukobila se radi vladanja nad Atikom i Atinom. Pred savetom bogova, koji je za sudiju odredio prvog atinskog kralja Kekropa, taj spor je dobila jer je darovanjem masline osigurala sebi Kekropovu naklonost. Kad ju je trojanski kraljević Paris uvredio, tj. kad joj u svađi s boginjama Herom i Afroditom nije priznao prvenstvo u lepoti, osvetila mu se tako što je pomogla Ahejcima da pobeđu nad Trojom. Kad se njen poštovalac Diomed u bici na trojanskoj zaravni našao u smrtnoj opasnosti, sama je zauzela mesto vozača njegovih bojnih kola i naterala u beg svog brata Aresa. Pomogla je itačkom kralju Odiseju da se, nakon zauzimanja Troje, protiv volje boga mora Posejdona vrati u otadžbinu. Pomagala je i Odisejevom sinu Telemahu,

Agamemnonovom sinu Orestu, a uz druge junake i Belerofontu i Perseju. Svoje vernike nikada nije napustila, uvek je pomagala Grcima, posebno Atinjanima, a podjednaku pomoć je pružala posle i Rimljanima, koji su je poštovali pod imenom Minerva.

Atena

Atena

(Grč. Athena i Athene, lat. Minerva - kći Zevsa, boginja mudrosti i pobjedonosnog vođenja rata, zaštitnica pravnog poretka, pravičnosti i umetnosti)

O Ateninom rođenju iz starih mitova saznajemo malo. Homer kaže samo toliko da je rođena od Zevsa, bez majke. Prema Hesiodu, rodio ju je Zevs iz svoje glave, pošto je pojeo boginju razuma Metidu, kako bi je sprečio da rodi kćerku koja bi ga, prema proročanstvu, premašila u mudrosti, i sina koji bi ga nadjačao snagom i svrgnuo s prestola. Još mlađi mitovi kažu čak i to kako je Zevs rodio Atenu. Kad je pojeo Metidu, toliko ga je zbolela glava da je pomislio da će mu se rasprsnuti. Zbog toga je pozvao boga Hefesta (prema drugoj verziji boga Hermesa, pa titana Prometeja) da mu sekirom raskoli glavu. Čim je Hefest to učinio, iskočila je iz Zevsove glave sjajna boginja u punoj ratnoj opremi - Palada Atena.

Prema mitološkoj simbolici Atena je, dakle, bila utelovljenje Zevsove snage i mudrosti. Vladao bogova i ljudi nju je voleo više nego ostale svoje kćeri. Razgovarao je s njom kao sa svojim mislima, nikad pred njom ništa nije tajio i uvek bi udovoljio svakoj njenoj molbi. Atena je bila svesna te Zevsove naklonosti. Neprekidno je bila u njegovoj blizini, nikada nije poželela drugog boga ili muškarca i nikada se nije udavala, iako je bila prelepa i uzvišena. Ostala je Devičanska Atena - Athena Parthenos.

Zbog svog porekla i Zevsove ljubavi Atena je postala jedna od najmoćnijih boginja grčkog panteona. Od najstarijih vremena bila je pre svega boginja rata, što je proisticalo iz njene funkcije zaštitnika od neprijatelja. Za rat je, doduše, bio merodavan Zevsov sin Ares, ali Ateni to nije smetalo. Ares je, tačnije rečeno, bio bog jarosnog rata i bitaka, a ona je bila boginja mudro, promišljeno vođenog rata koji se uvek završava pobjedom, što se za Aresove ratove ne bi moglo reći. Kao boginju rata Grci su je poštovali pod imenom Athena Enoplos (Naoružana Atena) ili Athena Promahos (Atena koja poziva u boj). Kao boginju pobjedničkog rata nazivali su je Atena Nike (Atena Pobjednica).

Atena je od početka do kraja antičkog sveta bila zaštitnica Grka, posebno Atinjana, koji su joj bili najmiliji. Kao Palada Atena štitila je, osim Atine, gradove koji su u hramovima imali njene posvećene kipove, tzv. paladijume. Dokle god je paladijum bio u gradu, grad je bio neosvojiv. Takav paladijum u svom gradu su imali i Trojanci. Da bi osvojili Troju, Ahejci su morali da ga ukradu i odnesu, što je pošlo za rukom Odiseju i Diomedu. Kao što je to

činila u ratu, Atena je štitila Grke i njihove gradove i u miru. Bila je zaštitnica skupštine i prava, brinula se za decu i bolesnike, donosila ljudima blagostanje. Njena pomoć neretko je bila vrlo konkretna. Atinjanima je, na primer, darovala maslinu i postala utemeljivač jedne od najvažnijih grana grčke poljoprivrede - do danas jedne od najvažnijih. Osim toga, Atena je bila boginja umetnosti i zanatstva (te dve reči Grci nisu razlikovali - rad vajara, klesara i obučara označavali su istom rečju "tekhne", veština). Naučila je žene pletenju i tkanju, muškarce kovačkom zanatstvu, zlatarstvu i bojadisanju. Pomagala je i graditeljima hramova i lađa. U zamenu za svoju pomoć i zaštitu tražila je poštovanje i prinošenje žrtava, što je bilo pravo svakog boga. Nepoštovanje i uvrede je kažnjavala, ali se mogla umilostiviti pre nego ostale boginje.

U živote bogova i ljudi Atena se uplitala često i delotvorno, pri čemu je svaki njen potez vodio do ishoda kakav je sama želela. S bogom mora **Posejdom** sukobila se radi vladanja nad Atikom i Atinom. Pred savetom bogova, koji je za sudiju odredio prvog atinskog kralja Kekropa, taj spor je dobila jer je darovanjem masline osigurala sebi Kekropovu naklonost. Kad ju je trojanski kraljević **Paris** uvredio, tj. kad joj u svađi s boginjama **Herom** i **Afroditom** nije priznao prvenstvo u lepoti, osvetila mu se tako što je pomogla Ahejcima da pobede nad Trojom. Kad se njen poštovalac Diomed u bici na trojanskoj zaravni našao u smrtnoj opasnosti, sama je zauzela mesto vozača njegovih bojnih kola i naterala u beg svog brata **Aresa**. Pomogla je itačkom kralju **Odiseju** da se, nakon zauzimanja Troje, protiv volje boga mora **Posejdona** vrati u otadžbinu. Pomagala je i Odisejevom sinu Telemahu, Agamemnonovom sinu Orestu, a uz druge junake i Belerofontu i **Perseju**. Svoje vernike nikada nije napustila, uvek je pomagala Grcima, posebno Atinjanima, a podjednaku pomoć je pružala posle i Rimljanima, koji su je poštovali pod imenom Minerva.

Atena

Home

Atlas

(Grč. Atlas, lat. Atlas - div koji na svojim ramenima drži nebeski svod, sin titana Japeta i okeanide Klimene)

Po njemu se naziva stenoviti predeo dug dve hiljade kilometara u severozapadnoj Africi u koji se Atlas, navodno, pretvorio posle smrti; zatim, okean koji oplakuje zapadne obale njegove nekadašnje zemlje; geografski ili zvezdani atlas; jedna od najvećih mrlja na istočnom delu planete Merkur; ostrvo koje je nastalo u mašti filozofa Platona, a koji su mnogi istraživači uzalud tražili (neki često i "otkrivali"), nazvan Atlantis ili Atlantida.

Atlas je učestvovao u neuspeloj pobuni titana protiv olimpskih bogova. Kao jedan od poraženih, Atlas, prema Zevsovoj presudi, mora za kaznu zauvek da nosi veliku težinu nebeskog svoda, odnosno stubova na kojima počiva. Samo jednom mu se pružila prilika da se oslobodi tereta, kad je u njegovu zemlju došao Herkul da mikenskom kralju Euristeju donese zlatne jabuke sa stabla koje su čuvale Atlasove kćeri Hesperide. Atlas se susretljivo ponudio da sam ubere jabuke ako Herkul umesto njega pridrži za to vreme nebeski svod. Herkul je znao da jabuke čuva nesavladiv zmaj koji nikad ne spava i zato je prihvatio Atlasov predlog. Atlas je doneo jabuke i opet se ljubazno ponudio da ih odnese u Mikenu. Svakako, za Herkula je to bilo očigledno lukavstvo. Naoko je prihvatio ljubaznu ponudu, ali je zamolio titana da na trenutak pridrži nebeski svod dok on sebi od trave napravi podlogu za rame jer ga ogroman teret bolno pritiska. Kad ga je Atlas odmenio, Herkul mu je zahvalio na ljubaznosti, uzeo zlatne jabuke i ubrzo s njima nestao. Atlas je svoj teret morao da nosi do svoje smrti, ali nije ga se oslobodio ni nakon nje.

Život je, uostalom, izgubio prilično neslavno. Budući da zbog starog proročanstva nije verovao strancima, nije pustio u zemlju ni junaka Perseja, koji je tim

putem hteo da se vrati sa ostrva Gorgona, gde je ubio čudovište Meduzu. Štaviše, uvredio je Perseja izjavom da je njegovo hvalisanje Meduzinim ubistvom bogohulna laž. Persej mu je kao dokaz da govori istinu pokazao odsečenu Meduzinu glavu koja je bila tako strašna da se svako ko bi je pogledao skamenio. Tako se i div Atlas pretvorio u kamenu planinu, a njegova se glava i danas gubi u plavetnilu neba čiji će svod morati da drži do kraja sveta.

Atlas

Atlas

(Grč. Atlas, lat. Atlas - div koji na svojim ramenima drži nebeski svod, sin titana Japeta i okeanide Klimene)

Po njemu se naziva stenoviti predeo dug dve hiljade kilometara u severozapadnoj Africi u koji se Atlas, navodno, pretvorio posle smrti; zatim, okean koji oplakuje zapadne obale njegove nekadašnje zemlje; geografski ili zvezdani atlas; jedna od najvećih mrlja na istočnom delu planete Merkur; ostrvo koje je nastalo u mašti filozofa Platona, a koji su mnogi istraživači uzalud tražili (neki često i "otkrivali"), nazvan Atlantis ili Atlantida.

Atlas je učestvovao u neuspešnoj pobuni titana protiv olimpskih bogova. Kao jedan od poraženih, Atlas, prema [Zevsovoj](#) presudi, mora za kaznu zauvek da nosi veliku težinu nebeskog svoda, odnosno stubova na kojima počiva. Samo jednom mu se pružila prilika da se oslobodi tereta, kad je u njegovu zemlju došao [Herkul](#) da mikenskom kralju Euristeju donese zlatne jabuke sa stabla koje su čuvale Atlasove kćeri [Hesperide](#). Atlas se susretljivo ponudio da sam ubere jabuke ako Herkul umesto njega pridrži za to vreme nebeski svod. Herkul je znao da jabuke čuva nesavladiv zmaj koji nikad ne spava i zato je prihvatio Atlasov predlog. Atlas je doneo jabuke i opet se ljubazno ponudio da ih odnese u Mikenu. Svakako, za Herkula je to bilo očigledno lukavstvo. Naoko je prihvatio ljubaznu ponudu, ali je zamolio titana da na trenutak pridrži nebeski svod dok on sebi od trave napravi podlogu za rame jer ga ogroman teret bolno pritiska. Kad ga je Atlas odmenio, Herkul mu je zahvalio na ljubaznosti, uzeo zlatne jabuke i ubrzo s njima nestao. Atlas je svoj teret morao da nosi do svoje smrti, ali nije ga se oslobodio ni nakon nje.

Život je, uostalom, izgubio prilično neslavno. Budući da zbog starog proročanstva nije verovao strancima, nije pustio u zemlju ni junaka [Perseja](#), koji je tim putem hteo da se vrati sa ostrva Gorgona, gde je ubio čudovište [Meduzu](#). Štaviše, uvredio je Perseja izjavom da je njegovo hvalisanje Meduzinim ubistvom bogohulna laž. Persej mu je kao dokaz da govori istinu pokazao odsečenu Meduzinu glavu koja je bila tako strašna da se svako ko bi je pogledao skamenio. Tako se i div Atlas pretvorio u kamenu planinu, a njegova se glava i danas gubi u plavetnilu neba čiji će svod morati da drži do kraja sveta.

Atlas

Home

Dedal

(Grč. Daidalos, lat. Daedalus - najveći grčki vajar, slikar, graditelj i izumitelj, sin atinskog umetnika Eupalama)

Dedal je jedan od najvećih heroja grčkih mitova. On je prvi čovek koji se sa zemlje uzdigao na krilima izrađenim ljudskom rukom, a zatim se na nju uspešno spustio. Njegov pronalazak krila bilo je nešto tako izuzetno da je zasenio sve što je Dedal do tada izumeo, između ostalog polugu i svrdlo. Njegov uspešni let bacio je u zaborav gotovo sva ostala njegova dela - uostalom nipošto na štetu njegove slave.

Prema grčkim mitovima, odnosno njihovim sačuvanim verzijama iz novijeg vremena, Dedal nije bio u svemu pozitivan junak. Svaki smrtnik istovremeno je i dobar i zao, iako ne podjednako, a ni najveća genijalnost ne isključuje ljudske slabosti. To važi i za Dedala. Njegove statue su bile kao žive, konji su rzali pred njegovim slikama kao da u njima vide žive pripadnike svoje vrste, a ljudi su ga poštovali gotovo kao boga. Ali kad je Dedal primetio da je njegov nećak Talos još nadareniji od njega, nije hteo da se s tim pomiri i sunovratio je Talosa sa strme stene atinskog Akropolja. Neko ga je video dok je ukopavao njegov leš, pa ga je atinski narodni sud, uprkos Dedalovoj umetnosti i njegovim zaslugama, osudio na smrt.

Ali bogovi štite umetnike i opraštaju im čak i kad krše temeljne ljudske zakone. Tako su i Dedalu pomogli da se oslobodi iz tamnice i omogućili mu da sa sinom Ikarom stigne na Krit. Tamo mu je utočište pružio kralj Minos, koji se upravo bio vratio s ratnog pohoda protiv Atine. I nije mu samo pružio utočište nego je naručio i nekoliko poslova primerenih Dedalovim sposobnostima.

Minosova žena Pasifaja je, dok je kralj bio odsutan, počinila preljubu sa svetim belim bikom i rodila čudovište, pola bika - pola čoveka. Minos je to sa svojom ženom raščistio po kratkom postupku, ali njenom nesrećnom potomku nije hteo da naškodi. Dete, najzad, nije krivo za pad svoje majke. Ali

Minos je odlučio da sakrije Minotaura od ljudskih pogleda i jezika, a rešenje tog problema poverio je Dedalu. Nakon temeljnog proučavanja kraljevog zahteva Dedal je predložio da se u glavnom gradu Knososu sagradi ogromna građevina, Lavirint. Minotaur će moći mirno da živi u njegovom središtu, napolje neće moći, a svako ko uđe unutra, neće naći izlaz. Minos se saglasio i Dedal je svoju nameru sproveo u delo. Sagradio je građevinu koja je postala jedno od sedam čuda sveta.

Minos je velikodušno nagradio Dedala, dao mu novi posao, pa još jedan, a kad je Dedal sve završio, predložio je nešto što bismo danas nazvali doživotnom penzijom. Hteo je da se tako osigura da Dedal neće otkriti tajnu Lavirinta ili sagraditi sličnu građevinu. Ali Dedal je, umesto sigurnosti koju pruža dobra penzija, davao prednost slobodi i odbio je kraljevu ponudu. Kralj mu je uzvratio zabranom da napusti Krit.

Obala je bila pod jakom stražom, na moru su gospodarili Minosovi brodovi. Dedal je s Ikarom dugo razmišljao kako da pobegnu s Krita, a onda mu je pala na um velika zamisao: Minos može da zatvori sve morske i kopnene puteve, vazdušno prostranstvo ostaje slobodno - odleteće s ostrva kao ptice. To je u ono vreme bila dosta smela misao. Pre njega nijedan smrtnik nije leteo. Nekada je to neko pokušao u Mesopotamiji, ali Dedal za to nije znao. Još genijalniji je bio način na koji je Dedal svoju zamisao sproveo u stvarnost. Od ptičjeg perja izradio je dva para krila, slepivši pojedina pera voskom, a zatim se, praćen Ikarom, odvažno vinuo u visine. Cilj mu je bila Atina.

U mitovima je smer Dedalovog i Ikarovog leta tačno naznačen. Iz Knososa poleteli su na sever prema ostrvu Parosu, a zatim naglo skrenuli na severoistok. Dedal je, po svoj prilici, tek tada postao svestan onoga što je u tuđini potisnula čežnja za otadžbinom: u Atini ga je čekala smrtna kazna. Ali uskoro se dogodilo nešto gore nego što je, bar za oca, gubitak sopstvenog života. Uprkos Dedalovom upozorenju Ikar je, u svom mladenačkom oduševljenju, uzleteo previsoko, sunce je rastopilo vosak kojim su bila slepljena pera njegovih krila, mladić se survao u more i udavio. Nesrećni Dedal promenio je tada smer leta i poput leptira odleteo za svetlom Sunca na zapadu. Posle hiljadu kilometara

leta srećno je doleteo na Siciliju i tamo zatražio utočište kod kralja Kokala.

Kokal je primio Dedala u službu, a Dedal mu je zauzvrat sagradio veličanstvenu palatu koju je ukrasio statuama i slikama. Minos je doznao za Dedalov boravak na Siciliji i od Kokala zatražio da mu izruči Dedala kao begunca. Kokal se nije usuđivao da odbije Minosov zahtev jer je kritska mornarica tada bila najjača na svetu, ali nije nameravao da ga ispuni. Predložio je da se nastali spor reši diplomatskim putem. Minos se zaputi na Siciliju, a da bi njegovi argumenti dobili na težini, poveo je kao pratnju celokupnu svoju ratnu mornaricu. Dedal je zatražio od prestrašenog Kokala da mu da odrešene ruke. U kraljevoj kupaonici vešto je montirao tajni cevovod, zagrejao vodu u kotlovima, i kad je Minos, po svom običaju, došao uveče da se okupa, pustio je na njega kipuću vodu. Kokal je krio ubistvo kritskog kralja, ali su Atinjani ipak doznali za Dedalov čin. Iz zahvalnosti što ih je oslobodio smrtnog neprijatelja oprostili su mu ranije počinjen zločin i pomilovali ga. Dedal se vratio u svoj rodni grad u kome je, nakon mnogo godina, ispunjenih radom na njegovom proširenju i ukrašavanju, umro srećan i spokojan.

Dedal i Ikar

Dedal

(Grč. Daidalos, lat. Daedalus - najveći grčki vajar, slikar, graditelj i izumitelj, sin atinskog umetnika Eupalama)

Dedal je jedan od najvećih heroja grčkih mitova. On je prvi čovek koji se sa zemlje uzdigao na krilima izrađenim ljudskom rukom, a zatim se na nju uspešno spustio. Njegov pronalazak krila bilo je nešto tako izuzetno da je zasenio sve što je Dedal do tada izumeo, između ostalog polugu i svrdlo. Njegov uspešni let bacio je u zaborav gotovo sva ostala njegova dela - uostalom nipošto na štetu njegove slave.

Prema grčkim mitovima, odnosno njihovim sačuvanim verzijama iz novijeg vremena, Dedal nije bio u svemu pozitivan junak. Svaki smrtnik istovremeno je i dobar i zao, iako ne podjednako, a ni najveća genijalnost ne isključuje ljudske slabosti. To važi i za Dedala. Njegove statue su bile kao žive, konji su rzali pred njegovim slikama kao da u njima vide žive pripadnike svoje vrste, a ljudi su ga poštovali gotovo kao boga. Ali kad je Dedal primetio da je njegov nećak Talos još nadareniji od njega, nije hteo da se s tim pomiri i sunovratio je Talosa sa strme stene atinskog Akropolja. Neko ga je video dok je ukopavao njegov leš, pa ga je atinski narodni sud, uprkos Dedalovoj umetnosti i njegovim zaslugama, osudio na smrt.

Ali bogovi štite umetnike i opraštaju im čak i kad krše temeljne ljudske zakone. Tako su i Dedalu pomogli da se oslobodi iz tamnice i omogućili mu da sa sinom **Ikarom** stigne na Krit. Tamo mu je utočište pružio kralj Minos, koji se upravo bio vratio s ratnog pohoda protiv Atine. I nije mu samo pružio utočište nego je naručio i nekoliko poslova primerenih Dedalovim sposobnostima.

Minosova žena Pasifaja je, dok je kralj bio odsutan, počinila preljubu sa svetim belim bikom i rodila čudovište, pola bika - pola čoveka. Minos je to sa svojom ženom raščistio po kratkom postupku, ali njenom nesrećnom potomku nije hteo da naškodi. Dete, najzad, nije krivo za pad svoje majke. Ali Minos je odlučio da sakrije **Minotaura** od ljudskih pogleda i jezika, a rešenje tog problema poverio je Dedalu. Nakon temeljnog proučavanja kraljevog zahteva Dedal je predložio da se u glavnom gradu Knososu sagradi ogromna građevina, Lavirint. Minotaur će moći mirno da živi u njegovom središtu, napolje neće moći, a svako ko uđe unutra, neće naći izlaz. Minos se saglasio i Dedal je svoju nameru sproveo u delo. Sagradio je građevinu koja je postala jedno od sedam čuda sveta.

Minos je velikodušno nagradio Dedala, dao mu novi posao, pa još jedan, a

kad je Dedal sve završio, predložio je nešto što bismo danas nazvali doživotnom penzijom. Hteo je da se tako osigura da Dedal neće otkriti tajnu Lavirinta ili sagraditi sličnu građevinu. Ali Dedal je, umesto sigurnosti koju pruža dobra penzija, davao prednost slobodi i odbio je kraljevu ponudu. Kralj mu je uzvratio zabranom da napusti Krit.

Obala je bila pod jakom stražom, na moru su gospodarili Minosovi brodovi. Dedal je s **Ikarom** dugo razmišljao kako da pobegnu s Krita, a onda mu je pala na um velika zamisao: Minos može da zatvori sve morske i kopnene puteve, vazdušno prostranstvo ostaje slobodno - odleteće s ostrva kao ptice. To je u ono vreme bila dosta smela misao. Pre njega nijedan smrtnik nije leteo. Nekada je to neko pokušao u Mesopotamiji, ali Dedal za to nije znao. Još genijalniji je bio način na koji je Dedal svoju zamisao sproveo u stvarnost. Od ptičjeg perja izradio je dva para krila, slepivši pojedina pera voskom, a zatim se, praćen Ikarom, odvažno vinuo u visine. Cilj mu je bila Atina.

U mitovima je smer Dedalovog i **Ikarovog** leta tačno naznačen. Iz Knososa poleteli su na sever prema ostrvu Parosu, a zatim naglo skrenuli na severoistok. Dedal je, po svoj prilici, tek tada postao svestan onoga što je u tuđini potisnula čežnja za otadžbinom: u Atini ga je čekala smrtna kazna. Ali uskoro se dogodilo nešto gore nego što je, bar za oca, gubitak sopstvenog života. Uprkos Dedalovom upozorenju Ikar je, u svom mladenačkom oduševljenju, uzleteo previsoko, sunce je rastopilo vosak kojim su bila slepljena pera njegovih krila, mladić se survao u more i udavio. Nesrećni Dedal promenio je tada smer leta i poput leptira odleteo za svetlom Sunca na zapadu. Posle hiljadu kilometara leta srećno je doleteo na Siciliju i tamo zatražio utočište kod kralja Kokala.

Kokal je primio Dedala u službu, a Dedal mu je zauzvrat sagradio veličanstvenu palatu koju je ukrasio statuama i slikama. Minos je doznao za Dedalov boravak na Siciliji i od Kokala zatražio da mu izruči Dedala kao begunca. Kokal se nije usuđivao da odbije Minosov zahtev jer je kritska mornarica tada bila najjača na svetu, ali nije nameravao da ga ispuni. Predložio je da se nastali spor reši diplomatskim putem. Minos se zaputi na Siciliju, a da bi njegovi argumenti dobili na težini, poveo je kao pratnju celokupnu svoju ratnu mornaricu. Dedal je zatražio od prestrašenog Kokala da mu da odrešene ruke. U kraljevoj kupaonici vešto je montirao tajni cevovod, zagrejavao vodu u kotlovima, i kad je Minos, po svom običaju, došao uveče da se okupa, pustio je na njega kipuću vodu. Kokal je krio ubistvo kritskog kralja, ali su Atinjani ipak doznali za Dedalov čin. Iz zahvalnosti što ih je oslobodio smrtnog neprijatelja oprostili su mu ranije počinjen zločin i pomilovali ga. Dedal se vratio u svoj rodni grad u kome je, nakon mnogo godina, ispunjenih radom na njegovom proširenju i ukrašavanju, umro srećan i spokojan.

Dedal i Ikar

Home

Demetra

(Grč. Demeter, lat. Ceres - kći titana Krona i njegove žene Reje, boginja plodnosti zemlje i poljoprivrede)

Kad se rodila stigla ju je ista sudbina kao i njene sestre Hestiju i Heru i brata Hada i Posejdona: njen otac Kron ju je, u strahu od moguće pobune, progutao. Ali Demetra je, kao božansko biće i dalje živela u njegovoj utrobi i dočekala dan kad ju je oslobodio Zevs, njen najmlađi brat, koji je izmakao sudbini svoje sabaće tako što ga je majka krišom rodila i sakrila na Kritu. Kad je Zevs svrgnuo Krona i proglasio se najvišim bogom, uzeo je Demetru na Olimp i pri podeli funkcija među bogovima poverio joj brigu za plodnost zemlje. Da ta plodnost ne bi bila uzaludna, Demetra je naučila ljude da obrađuju zemlju i postala tako ne samo osnivačica zemljoradnje već i novog načina života u stalnim naseobinama, koji je zamenio dotadašnje nomadsko stočarstvo i lov. Dala je ljudima zakone kojih su morali da se pridržavaju u novim životnim okolnostima.

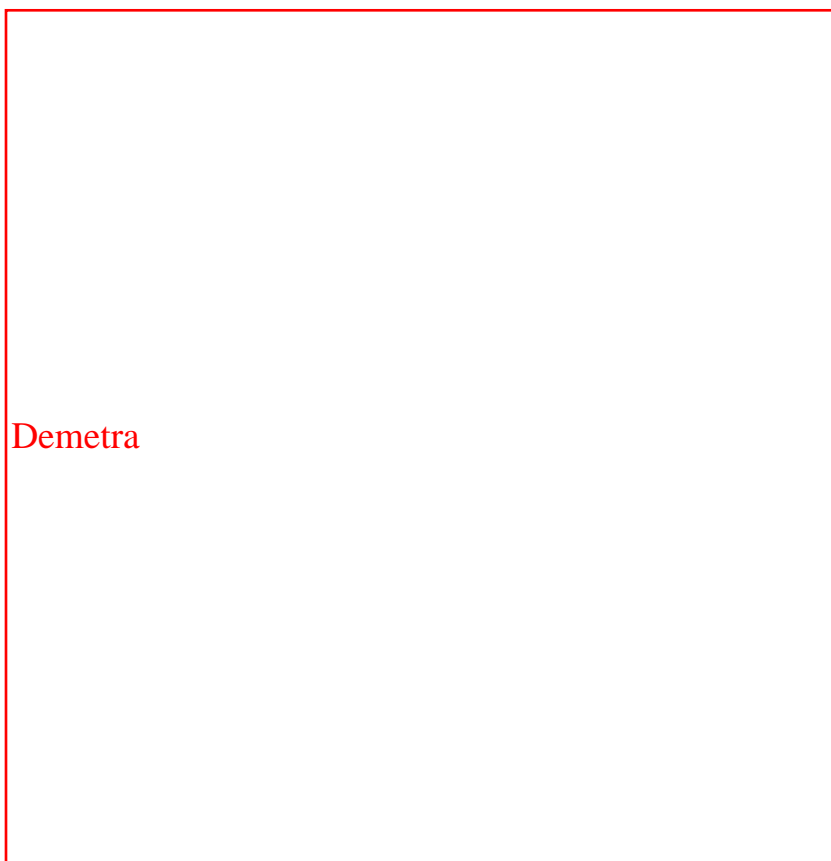
Iako je Demetra darovala spokojan i tih život, sama dugo nije uspela da postigne takav život. Sa ne tako značajnim bogom, ili polubogom, Jasionom imala je sina Pluta, koji je postao bog bogatstva i uzrok njenog velikog bola. Kad je, naime, Zevs doznao za Plutovo rođenje, ubio je Jasiona munjom jer je pre toga uzalud nastojao da zadobije Demetrinu naklonost. Nakon toga Demetra nije odolela Zevsovom navaljivanju i rodila mu je kćer Persefonu, koja je nakon kratke radosti svojoj majci nanela novu patnju i bol.

Kad se Persefona igrala sa nimfama na cvetnim livadama Nise, otvorila se pred njom zemlja, iz ponora se pojavio bog podzemnog sveta Had, ščepao je i nestao sa njom u bezdanu. Demetra je čula očajni krik svoje kćeri i poletela u pomoć, ali od Persefone više nije bilo ni traga. Devet dana je Demetra lutala svetom bez jela i pića, tražeći kćerku, dok joj na kraju Helios, sveznajući bog sunca, nije otkrio tajnu Persefoninog nestanka. Na to je nesrećna majka pošla na Olimp i odlučno zatražila od Zevsu da kao najviši bog preduzme nešto u vezi s Hadovim nasilnim činom i vrati joj kćer. Ali Zevs nije mogao da učini gotovo ništa jer se Had u međuvremenu bio oženio Persefonom i da joj da proba zrna od jezgra šipka, a kad je neko u podzemnom svetu nešto okusio, nije više mogao da se vrati na zemlju. Demetra je na to napustila Olimp, zatvorila se u svoj hram u Eleuzini i na svet poslala neplodnost koja je imala katastrofalne posledice ne samo za ljude nego i za bogove. Ljudi su, naime, prestali da poštuju bogove i nisu im više prinosili žrtve. Kad je takvo stanje postalo neizdrživo, Zevs ga je rešio kompromisom. Prisilio je Hada na obavezu da dve trećine godine pusti

Persefonu na svet, gde će živeti sa svojom majkom, a Demetra je opet morala da pristane na to da Persefona trećinu godine živi sa svojim mužem u podzemnom svetu. Tako se i dogodilo: kad seljak s jeseni položi seme u zemlju, Persefona odlazi u carstvo mrtvih, a rastužena Demetra prirodi oduzima plodnost. Ali kad se u proleće njena kći opet vrati na zemlju, majka je pozdravlja cvećem i zelenilom, u koje se priroda ponovo oblači.

Prvi čovek kog je Demetra podučila kako da uzgaja bilje bio je Triptolem, sin eleuzinskog kralja Keleja. Demetra je to učinila iz zahvalnosti što su je Triptolemovi roditelji u njenoj dubokoj tuzi za Persefonom lepo primili u svojoj palati, iako nisu ni slutili da ugošćuju boginju.

Darovala je Triptolemu zrnevlje žita i naučila ga kako da ore zemlju. Po njenoj naredbi Triptolem je širio svoje umeće po celom svetu. Drugom Kelejevom sinu, Demofontu, Demetra je nameravala da daruje besmrtnost, ali kad je njegova majka Metanira zatekla boginju kako kali dečaka nad vatrom, užasnuta je kriknula, a prestrašena Demetra ga je ispustila u vatru i Demofont je izgoreo. Nakon Demetrinog odlaska, kralj Kelej je dao da se u njenu čast u Eleuzini sagradi veličanstveno svetilište, koje je posle toga postalo središte njenog kulta.

Demetra

(Grč. *Demeter*, lat. *Ceres* - kći titana Krona i njegove žene *Reje*, boginja plodnosti zemlje i poljoprivrede)

Kad se rodila stigla ju je ista sudbina kao i njene sestre Hestiju i *Heru* i brata *Hada* i *Posejdona*: njen otac Kron ju je, u strahu od moguće pobune, progutao. Ali Demetra je, kao božansko biće i dalje živela u njegovoj utrobi i dočekala dan kad ju je oslobodio *Zevs*, njen najmlađi brat, koji je izmakao sudbini svoje sabraće tako što ga je majka krišom rodila i sakrila na Kritu. Kad je Zevs svrgnuo Krona i proglasio se najvišim bogom, uzeo je Demetru na Olimp i pri podeli funkcija među bogovima poverio joj brigu za plodnost zemlje. Da ta plodnost ne bi bila uzaludna, Demetra je naučila ljude da obrađuju zemlju i postala tako ne samo osnivačica zemljoradnje već i novog načina života u stalnim naseobinama, koji je zamenio dotadašnje nomadsko stočarstvo i lov. Dala je ljudima zakone kojih su morali da se pridržavaju u novim životnim okolnostima.

Iako je Demetra darovala spokojan i tih život, sama dugo nije uspela da postigne takav život. Sa ne tako značajnim bogom, ili polubogom, Jasionom imala je sina Pluta, koji je postao bog bogatstva i uzrok njenog velikog bola. Kad je, naime, Zevs doznao za Plutovo rođenje, ubio je Jasiona munjom jer je pre toga uzalud nastojao da zadobije Demetrinu naklonost. Nakon toga Demetra nije odolela Zevsovom navaljivanju i rodila mu je kćer *Persefonu*, koja je nakon kratke radosti svojoj majci nanela novu patnju i bol.

Kad se *Persefona* igrala sa *nimfama* na cvetnim livadama Nise, otvorila se pred njom zemlja, iz ponora se pojavio bog podzemnog sveta *Had*, ščepao je i nestao sa njom u bezdanu. Demetra je čula očajni krik svoje kćeri i poletela u pomoć, ali od Persefone više nije bilo ni traga. Devet dana je Demetra lutala svetom bez jela i pića, tražeći kćerku, dok joj na kraju *Helios*, sveznajući bog sunca, nije otkrio tajnu Persefoninog nestanka. Na to je nesrećna majka pošla na Olimp i odlučno zatražila od Zevsa da kao najviši bog preduzme nešto u vezi s Hadovim nasilnim činom i vrati joj kćer. Ali Zevs nije mogao da učini gotovo ništa jer se Had u međuvremenu bio oženio Persefonom i da joj da proba zrna od jezgra šipka, a kad je neko u podzemnom svetu nešto okusio, nije više mogao da se vrati na zemlju. Demetra je na to napustila Olimp, zatvorila se u svoj hram u Eleuzini i na svet poslala neplodnost koja je imala katastrofalne posledice ne samo za ljude nego i za bogove. Ljudi su, naime, prestali da poštuju bogove i nisu im više prinostili žrtve. Kad je takvo stanje postalo neizdrživo, Zevs ga je rešio

kompromisom. Prisilio je Hada na obavezu da dve trećine godine pusti Persefonu na svet, gde će živeti sa svojom majkom, a Demetra je opet morala da pristane na to da Persefona trećinu godine živi sa svojim mužem u podzemnom svetu. Tako se i dogodilo: kad seljak s jeseni položi seme u zemlju, Persefona odlazi u carstvo mrtvih, a rastužena Demetra prirodi oduzima plodnost. Ali kad se u proleće njena kći opet vrati na zemlju, majka je pozdravlja cvećem i zelenilom, u koje se priroda ponovo oblači.

Prvi čovek kog je Demetra podučila kako da uzgaja bilje bio je Triptolem, sin eleuzinskog kralja Keleja. Demetra je to učinila iz zahvalnosti što su je Triptolemovi roditelji u njenoj dubokoj tuzi za [Persefonom](#) lepo primili u svojoj palati, iako nisu ni slutili da ugošćuju boginju.

Darovala je Triptolemu zrnavlje žita i naučila ga kako da ore zemlju. Po njenoj naredbi Triptolem je širio svoje umeće po celom svetu. Drugom Kelejevom sinu, Demofontu, Demetra je nameravala da daruje besmrtnost, ali kad je njegova majka Metanira zatekla boginju kako kali dečaka nad vatrom, užasnuta je kriknula, a prestrašena Demetra ga je ispustila u vatru i Demofont je izgoreo. Nakon Demetrinog odlaska, kralj Kelej je dao da se u njenu čast u Eleuzini sagradi veličanstveno svetilište, koje je posle toga postalo središte njenog kulta.

Demetra

Demon

(Grč. Daimon, lat. Genius - natprirodno biće ili sila koja utiče na život čoveka, takođe i niže božanstvo)

Demonima su se obično smatrala bića ne baš sasvim određene naravi, u kojima su ljudi utelovljavali mnoge prirodne i natprirodne sile, a one su, prema ljudskom verovanju, delovale u njihovom životu, odnosno učestvovala u stvaranju njihovih sudbina. Smatrali su ih bićima na prelazu između bogova i ljudi, a kako su sile koje su oni utelovljivali bile brojne, stvorili su i mnoštvo demona. Mogli su biti dobri (agathodaimoni) ili zli (kakodaimoni), a po pravilu ljudi im nisu davali posebna imena. Najviše je bio poštovan demon zaštitnik kuće. Bio je običaj da mu se nakon jela prinese žrtva prolivanjem vina ili vode. Protiv zlih demona ljudi su se branili zaklinjanjem i amuletima.

Demonima su nazivana i razna druga božanska bića koja su živela u gorama, klancima, pećinama i sl. Najpoznatiji među njima bili su koribanti i kureti, koji su, prema predanju, iznikli iz zemlje posle kiše, i daktili, odnosno patuljci. U grčke mitove demoni su došli iz zemalja Istoka i na slikama ih najčešće srećemo u pratnji boginje Kibebe.

Demon

(Grč. Daimon, lat. Genius - natprirodno biće ili sila koja utiče na život čoveka, takođe i niže božanstvo)

Demonima su se obično smatrala bića ne baš sasvim određene naravi, u kojima su ljudi utelovljavali mnoge prirodne i natprirodne sile, a one su, prema ljudskom verovanju, delovale u njihovom životu, odnosno učestvovala u stvaranju njihovih sudbina. Smatrali su ih bićima na prelazu između bogova i ljudi, a kako su sile koje su oni utelovljivali bile brojne, stvorili su i mnoštvo demona. Mogli su biti dobri (agathodaimoni) ili zli (kakodaimoni), a po pravilu ljudi im nisu davali posebna imena. Najviše je bio poštovan demon zaštitnik kuće. Bio je običaj da mu se nakon jela prinese žrtva prolivanjem vina ili vode. Protiv zlih demona ljudi su se branili zaklinjanjem i amuletima.

Demonima su nazivana i razna druga božanska bića koja su živela u gorama, klancima, pećinama i sl. Najpoznatiji među njima bili su koribanti i kureti, koji su, prema predanju, iznikli iz zemlje posle kiše, i daktili, odnosno patuljci. U grčke mitove demoni su došli iz zemalja Istoka i na slikama ih najčešće srećemo u pratnji boginje Kibebe.

Home

Dionis

(Grč. Dionysos, takođe i Bakhos, lat. Bacchus - sin najvišeg boga Zeusa i Semele, kćeri tebankskog kralja Kadma, bog vina i vinogradarstva)

Rodio se u Tebi, mada se mestom njegovog rođenja smatraju i Naksos, Krit, Elida, Teos i Eleutera. Pitanje njegovog porekla i u drugom smislu je dosta zamršeno. Kad je trebalo da dođe na svet, ljubomorna Zevsova žena Hera odlučila je da ga ubije. Posetila je Semelu u liku stare dadilje i nagovorila je da zamoli Zeusa da joj se barem jednom pokaže u svoj svojoj moći i veličanstvenosti. Najviši bog je u svom samoljublju ispunio Semelinu želju i prikazao joj se u sjaju svojih munja, praćen tutnjavom gromova. Dogodilo se upravo ono što je Hera želela: jedna munja je zapalila tebansku kraljevsku palatu, a plamen je uhvatio i Semelu, koja je u smrtnom strahu rodila nedonošče. Ali, umešao se Zevs. Svoju ljubavnicu je, doduše, prepustio njenoj sudbini, ali je oko svog sina podigao zid gustog bršljana koji ga je sačuvao od plamena. Kad se vatra stišala, izvukao je dete iz skrovišta i zašio ga u svoju butinu da se do kraja razvije. Kad se Dionis "po drugi put rodio", Zevs ga je predao bogu Hermesu da brine o njemu. Hermes nije bio oženjen, a kako je kao glasnik bogova neprekidno bio na putu, nije imao vremena da odgaja mladog Dionisa, pa ga je predao Semelinoj sestri Ini, ženi orhomenskog kralja Atamanta. Kad je Hera doznala da su Ina i Atamant prihvatili Dionisa, poslala je na Atamanta ludilo, ne bi li u nastupu besa ubio dečaka. Kralj je, međutim, poubijao samo svoju decu i ženu, jer se u poslednji čas umešao Hermes i Dionisa spasio od smrti. Odneo ga je u jednu dolinu planinskog venca Nisa i poverio ga nimfama, koje su ga sakrile u duboku pećinu s ulazom zaraslim u vinovu lozu, i odgajale ga uprkos svim Herinim podvalama i zamkama. Tu je Dionis prvi put probao vino kojim je zatim opijao sebe, svoje starateljke i svoje pratiocice silene i satire. Otud je Dionis doneo ljudima prve sadnice vinove loze.

Dao ih je, u znak zahvalnosti za gostoljubivost, atinskom pastiru Ikariju i naučio ga da od grožđa napravi napitak, a sam je zatim Zevsovom voljom postao bog tog napitka.

Glas o Dionisovom rođenju i njegovom opojnom napitku ljudi su primili s podvojenim osećanjima. Jedni su se odmah s oduševljenjem predali njegovom kultu, a drugi su mu se odlučno suprotstavili. Trački kralj Likurg pokušao je, na primer, udarcima korbača da istera Dionisa iz svoje zemlje, kao i njegove poštovatelje i družbenike i zbog toga je bio kažnjen slepilom i naprasnom smrću. Tebanski kralj Pentej mrzeo je Dionisa zbog toga što je svojom veselošću i druželjubivošću odvrćao misli ljudi od tako važnih stvari kao što su rat, samopregor, odricanje, žrtve za višu stvar i tome slično. (Naravno, za to je skupo platio). U Argu su se opet njegovom kultu suprotstavljale žene, na čelu s kraljevim kćerima. Dionis je njihovu hladnu trezvenost pretvorio u mahnitost pa su počele da se međusobno ubijaju. Na svojim putovanjima Dionis je susretao ne samo svoje stare, zaklete neprijatelje nego i one sasvim slučajne, i teško je reći koji su mu zadali više neprilika. Jednom zgodom su ga zarobili tirenski gusari misleći da je sin nekog kralja, od kojeg su se nadali bogatoj otkupnini. Ali Dionis je raskinuo okove, pretvorio se u lava i učinio da gusarska lađa u tren oka zaraste u gustu lozu, tako da su gusari u panici poskakali u more gde su se pretvorili u delfine (osim kormilara, koji ih je jedini molio da puste Dionisa na slobodu). Najzad, ljudi su priznali Dionisa kao moćnog boga, a njegovom daru, vinu, odaju se sve do danas.

Grci, međutim, nisu smatrali Dionisa samo bogom vina i vinogradarstva, nego i zaštitnikom voća i grmlja, kojima je davao svežinu i sočnost, pa time i bogom plodnosti. Budući da vinogradarstvo i voćarstvo iziskuju marljivost i radinost, poštovali su ga kao začetnika tih vrлина, a istovremeno i kao darovaoca bogatstva koje one omogućuju. Kao boga vina poštovali su ga pre svega zbog toga što je ljude oslobađao briga i bio izvor životnih radosti. Svojim darovima je osvežavao duh i telo, podsticao druženje, donosio zabavu i ljubav, a umetnicima omogućavao pun zamah stvaralačke energije. Sve su to bili i ostali darovi koje nije moguće ičim platiti, samo pod uslovom da se pri odavanju poštovanja

Dionisu pridržavamo stare izreke: "meden agan" -
"ničega previše".

Dionis

Dionis

(Grč. *Dionysos*, takođe i *Bakhos*, lat. *Bacchus* - sin najvišeg boga *Zevsa* i *Semele*, kćeri tebankskog kralja *Kadma*, bog vina i vinogradarstva)

Rodio se u Tebi, mada se mestom njegovog rođenja smatraju i Naksos, Krit, Elida, Teos i Eleutera. Pitanje njegovog porekla i u drugom smislu je dosta zamršeno. Kad je trebalo da dođe na svet, ljubomorna *Zevsova* žena *Hera* odlučila je da ga ubije. Posetila je Semelu u liku stare dadilje i nagovorila je da zamoli Zevsa da joj se barem jednom pokaže u svoj svojoj moći i veličanstvenosti. Najviši bog je u svom samoljublju ispunio Semelinu želju i prikazao joj se u sjaju svojih munja, praćen tutnjavom gromova. Dogodilo se upravo ono što je Hera želela: jedna munja je zapalila tebansku kraljevsku palatu, a plamen je uhvatio i Semelu, koja je u smrtnom strahu rodila nedonošče. Ali, umešao se Zevs. Svoju ljubavnicu je, doduše, prepustio njenoj sudbini, ali je oko svog sina podigao zid gustog bršljana koji ga je sačuvao od plamena. Kad se vatra stišala, izvukao je dete iz skrovišta i zašio ga u svoju butinu da se do kraja razvije. Kad se Dionis "po drugi put rodio", Zevs ga je predao bogu *Hermesu* da brine o njemu.

Hermes nije bio oženjen, a kako je kao glasnik bogova neprekidno bio na putu, nije imao vremena da odgaja mladog Dionisa, pa ga je predao Semelinoj sestri Ini, ženi orhomenskog kralja Atamanta. Kad je *Hera* doznala da su Ina i Atamant prihvatili Dionisa, poslala je na Atamanta ludilo, ne bi li u nastupu besa ubio dečaka. Kralj je, međutim, poubijao samo svoju decu i ženu, jer se u poslednji čas umešao *Hermes* i Dionisa spasio od smrti. Odneo ga je u jednu dolinu planinskog venca Nisa i poverio ga *nimfama*, koje su ga sakrile u duboku pećinu s ulazom zaraslim u vinovu lozu, i odgajale ga uprkos svim Herinim podvalama i zamkama. Tu je Dionis prvi put probao vino kojim je zatim opijao sebe, svoje starateljke i svoje pratioce silene i satire. Otud je Dionis doneo ljudima prve sadnice vinove loze. Dao ih je, u znak zahvalnosti za gostoljubivost, atinskom pastiru Ikariju i naučio ga da od grožđa napravi napitak, a sam je zatim *Zevsovom* voljom postao bog tog napitka.

Glas o Dionisovom rođenju i njegovom opojnom napitku ljudi su primili s podvojenim osećanjima. Jedni su se odmah s oduševljenjem predali njegovom kultu, a drugi su mu se odlučno suprotstavili. Trački kralj Likurg pokušao je, na primer, udarcima korbača da istera Dionisa iz svoje zemlje, kao i njegove poštovatelje i družbenike i zbog toga je bio kažnjen slepilom i naprasnom smrću. Tebanski kralj Pentej mrzeo je Dionisa zbog toga što je

svojom veselošću i druželjubivošću odvrćao misli ljudi od tako važnih stvari kao što su rat, samopregor, odricanje, žrtve za višu stvar i tome slično. (Naravno, za to je skupo platio). U Argu su se opet njegovom kultu suprotstavljale žene, na čelu s kraljevim kćerima. Dionis je njihovu hladnu trezvenost pretvorio u mahnitost pa su počele da se međusobno ubijaju. Na svojim putovanjima Dionis je susretao ne samo svoje stare, zaklete neprijatelje nego i one sasvim slučajne, i teško je reći koji su mu zadali više neprilika. Jednom zgodom su ga zarobili tirenski gusari misleći da je sin nekog kralja, od kojeg su se nadali bogatoj otkupnini. Ali Dionis je raskinuo okove, pretvorio se u lava i učinio da gusarska lađa u tren oka zaraste u gustu lozu, tako da su gusari u panici poskakali u more gde su se pretvorili u delfine (osim kormilara, koji ih je jedini molio da puste Dionisa na slobodu). Najzad, ljudi su priznali Dionisa kao moćnog boga, a njegovom daru, vinu, odaju se sve do danas.

Grci, međutim, nisu smatrali Dionisa samo bogom vina i vinogradarstva, nego i zaštitnikom voća i grmlja, kojima je davao svežinu i sočnost, pa time i bogom plodnosti. Budući da vinogradarstvo i voćarstvo iziskuju marljivost i radinost, poštovali su ga kao začetnika tih vrlina, a istovremeno i kao darovaoca bogatstva koje one omogućuju. Kao boga vina poštovali su ga pre svega zbog toga što je ljude oslobađao briga i bio izvor životnih radosti. Svojim darovima je osvežavao duh i telo, podsticao druženje, donosio zabavu i ljubav, a umetnicima omogućavao pun zamah stvaralačke energije. Sve su to bili i ostali darovi koje nije moguće ičim platiti, samo pod uslovom da se pri odavanju poštovanja Dionisu pridržavamo stare izreke: "meden agan" - "ničega previše".

Dionis

Home

Dioskuri

(grč. Dioskuroi, lat. Dioscuri ili Gemini - braća Kastor i Polideuk, najslavniji dorski junaci nakon Herkula)

Rodili su se kao blizanci, ali su ipak bili samo polubraća. Kastorov otac je bio spartanski kralj Tindarej, Polideukov Zevs, a majka im je bila Tindarejeva žena Leda. Imali su dve sestre: Helenu koja je, kao i Polideuk, bila Zevsova, i Klitemnestru koja je bila Tindarejeva kćerka. Braća su se isticala hrabrošću, snagom i odvažnošću, uvek su se borili rame uz rame, a kao i svojim junačkim delima proslavili su se iskrenom bratskom ljubavlju.

Polideuk je kao Zevsov sin bio besmrtni i imao divovsku snagu. Niko od ljudi mu nije bio ravan u borbi. Smrtni Kastor bio je vešt vozač bojnih kola i polazilo mu je za rukom da ukroti i najplahovitije konje. U mladosti braća su dobila solidno obrazovanje, i njihovi očevi i učitelji su s pravom mogli da budu ponosni na njih. S junakom Jasonom učestvovali su u pohodu Argonauta u Kolhidu, s Meleagrom u lovu na opasnog kalidonskog vepra, s Herkulom u ratu protiv Amazonki. Iz svih pohoda vratili su se ovenčani slavom. Oslobodili su i svoju sestru Helenu kad ju je kao sasvim mladu oteo atinski kralj Tezej, uz pomoć lapitskog kralja Piritoja. Njenu drugu otmicu (koju je izvršio trojanski kraljević Paris) braća više nisu mogla da spreče. U to vreme su već spadali u heroje, za koje pesnik kaže da se ne hrane hlebom i vinom ovog sveta. Naime, za Kastora i Polideuka se ne može utvrditi da su za vreme druge Helenine otmice, koja je bila uzrok trojanskog rata, već bili mrtvi, ali nisu više bili ni među živima.

Ta neobična okolnost imala je, međutim, sasvim običan uvod. Sa Linkejem i Idom, sinovima mesenskog kralja Afareja, ukrali su jednom prilikom u Arkadiji stado bikova. (Krađa stoke bila je u herojsko doba sasvim uobičajen posao kraljeva i kraljevskih sinova, slično kao kasnije osvajanje tuđih zemalja). Pri deobi plena zametnula se kavga za koju je bio kriv Ida jer ih je prevario. Blizanci su zbog toga upali u Meseniju i odveli celo stado zajedno s delom koji je pripadao drugoj dvojici, a da bi ih do kraja razljutili, oteli su i njihove neveste. Budući da im je bilo jasno da Ida i Linkej neće hteti da ih puste da odu, blizanci su se sakrili u šuplje

deblo da bi ih dočekali i napali iz zasede. Ali Linkejev oštar pogled proniknuo je kroz drvo, a Idina strela probila stablo i zarila se u Kastorove grudi. Polideuk je skočio iz svog skrovišta i bacio se na njih da osveti smrt svoga brata. Prvo je dostigao Linkeja i ubio ga jednim udarcem šake. Zatim se bacio na snažnog Idu. Nemilosrdni boj odlučio je Zevs: iz oblačnih visina poslao je munju i njome spalio Idu. Ali Polideuk se umesto zahvaljivanjem, Zevsu obratio kletvom i prebacivanjem što mu nije dao da umre zajedno sa Kastorom. Prokleo je i svoju besmrtnost koja ga je sprečila da podeli sudbinu sa svojim bratom. Zevs je pokušao da ga umiri, ali uzalud. Najzad mu je dao da bira: ili će večno mlad živeti među olimpskim bogovima, ili će jedan dan boraviti u tamnom Hadovom carstvu sa bratom, a jedan dan na svetlom Olimpu. Polideuk je s radošću odabrao drugu mogućnost. Tako su, kako kaže Homer, oba brata "jednog dana živi, a drugog opet mrtvi: poštovanje što ga stekoše tako, bogovima su besmrtnim nalik". Kao i mnogi drugi junaci, i Dioskuri su iz grčkih mitova prešli u rimske. Rimski istoričari tvrde čak da je bitku s Latinima kod Regilskog jezera 496. godine p.n.e. odlučila rimska konjica na čije su se čelo stavili Kastor i Polideuk glavom (*lat. Castor i Pollux*). Slava Dioskura preživela je hiljade godina: i danas ih u vedrim noćima možemo videti na nebeskom svodu kao sazvežđe Blizanaca.

Dioskuri

Dioskuri

(grč. *Dioskuroi*, lat. *Dioscuri* ili *Gemini* - braća *Kastor* i *Polideuk*, najslavniji dorski junaci nakon *Herkula*)

Rodili su se kao blizanci, ali su ipak bili samo polubraća. Kastorov otac je bio spartanski kralj Tindarej, Polideukov **Zevs**, a majka im je bila Tindarejeva žena Leda. Imali su dve sestre: **Helenu** koja je, kao i Polideuk, bila Zevsova, i Klitemnestru koja je bila Tindarejeva kćerka. Braća su se isticala hrabrošću, snagom i odvažnošću, uvek su se borili rame uz rame, a kao i svojim junačkim delima proslavili su se iskrenom bratskom ljubavlju.

Polideuk je kao **Zevsov** sin bio besmrtn i imao divovsku snagu. Niko od ljudi mu nije bio ravan u borbi. Smrtni Kastor bio je vešt vozač bojnih kola i polazilo mu je za rukom da ukroti i najplahovitije konje. U mladosti braća su dobila solidno obrazovanje, i njihovi očevi i učitelji su s pravom mogli da budu ponosni na njih. S junakom Jasonom učestvovali su u pohodu **Argonauta** u Kolhidu, s Meleagrom u lovu na opasnog kalidonskog vepra, s **Herkulom** u ratu protiv **Amazonki**. Iz svih pohoda vratili su se ovenčani slavom. Oslobodili su i svoju sestru **Helenu** kad ju je kao sasvim mladu oteo atinski kralj **Tezej**, uz pomoć lapitskog kralja Piritaja. Njenu drugu otmicu (koju je izvršio trojanski kraljević **Paris**) braća više nisu mogla da spreče. U to vreme su već spadali u heroje, za koje pesnik kaže da se ne hrane hlebom i vinom ovog sveta. Naime, za Kastora i Polideuka se ne može utvrditi da su za vreme druge Helenine otmice, koja je bila uzrok trojanskog rata, već bili mrtvi, ali nisu više bili ni među živima.

Ta neobična okolnost imala je, međutim, sasvim običan uvod. Sa Linkejem i Idom, sinovima mesenskog kralja Afareja, ukrali su jednom prilikom u Arkadiji stado bikova. (Krađa stoke bila je u herojsko doba sasvim uobičajen posao kraljeva i kraljevskih sinova, slično kao kasnije osvajanje tuđih zemalja). Pri deobi plena zametnula se kavga za koju je bio kriv Ida jer ih je prevario. Blizanci su zbog toga upali u Meseniju i odveli celo stado zajedno s delom koji je pripadao drugoj dvojici, a da bi ih do kraja razljutili, oteli su i njihove neveste. Budući da im je bilo jasno da Ida i Linkej neće hteti da ih puste da odu, blizanci su se sakrili u šuplje deblo da bi ih dočekali i napali iz zasede. Ali Linkejev oštar pogled proniknuo je kroz drvo, a Idina strela probila stablo i zarila se u Kastorove grudi. Polideuk je skočio iz svog skrovišta i bacio se na njih da osveti smrt svoga brata. Prvo je dostigao Linkeja i ubio ga jednim udarcem šake. Zatim se bacio na snažnog Idu. Nemilosrdni boj odlučio je **Zevs**: iz oblačnih visina poslao je munju i njome spalio Idu. Ali Polideuk se umesto zahvaljivanjem, Zevsu obratio kletvom i prebacivanjem što mu nije dao da umre zajedno sa Kastorom. Prokleo je i svoju besmrtnost koja ga je sprečila da podeli sudbinu sa svojim bratom. Zevs je pokušao da ga umiri, ali uzalud. Najzad mu je dao da bira: ili će večno mlad

živeti među olimpskim bogovima, ili će jedan dan boraviti u tamnom **Hadovom** carstvu sa bratom, a jedan dan na svetlom Olimpu. Polideuk je s radošću odabrao drugu mogućnost. Tako su, kako kaže Homer, oba brata "jednog dana živi, a drugog opet mrtvi: poštovanje što ga stekoše tako, bogovima su besmrtnim nalik".

Kao i mnogi drugi junaci, i Dioskuri su iz grčkih mitova prešli u rimske. Rimski istoričari tvrde čak da je bitku s Latinima kod Regilskog jezera 496. godine p.n.e. odlučila rimska konjica na čije su se čelo stavili Kastor i Polideuk glavom (*lat. Castor i Pollux*).

Slava Dioskura preživela je hiljade godina: i danas ih u vedrim noćima možemo videti na nebeskom svodu kao sazvežđe Blizanaca.

Dioskuri

Home

Edip

(Grč. Oidipus, lat. Oedipus - sin tebanskog kralja Laja i njegove žene Jokaste, jedan od najtragičnijih junaka grčkih mitova i grčke književnosti)

Edipovu sudbinu odredilo je strašno prokletstvo koje je na sebe navukao njegov otac Laj, otevši mladog Hrisipa, sina elidskog kralja Pelopa. To prokletstvo je trebalo da progoni Lajev rod do trećeg kolena, a prva njegova žrtva morao je biti on sam, suđeno mu je da pogine od ruke sopstvenog sina. Kada se dugo nakon toga Laju rodio sin, naredio je da ga izlože u šumi podno Kiterona, a da ne bi umakao divljim zverima, osakatio mu je noge i sputao ih remenjem. Ali rob koji je dečaka odveo u šumu smilovao se nad njim i, umesto da ga ostavi na milosti i nemilost kiteronskim zverima, poverio ga je brizi pastira kog je slučajno sreo u šumi. Pastir je odneo dečaka svom gospodaru, korintskom kralju Polibu, koji nije imao potomke. Polib ga je posinio i zbog njegovih oteklih nogu nazvao ga Edip (u prevodu - "otečenih stopala") i odgojio uz pomoć svoje žene Merope, kako dolikuje nasledniku prestola. Edip je, naravno, mislio da su mu roditelji Polib i Meropa. Sve je bilo u najboljem redu dok ga neki pijani korintski mladić nije nazvao nahodom. Edip je to ispričao Polibu i Meropi i po njihovoj zbunjenosti zaključio da nešto od njega kriju. Kad na direktno pitanje nije od njih saznao ništa što bi ga oslobodilo sumnje, zaputio se u Delfe da u tamošnjem proročištu dozna istinu. Međutim, Pitija mu o njegovoj prošlosti nije rekla ni reč, ali mu je zato prorekla budućnost: ubiće svog oca, oženiti se sopstvenom majkom i s njom imati sinove koji će poginuti zbog njegovog prokletstva. Edipa je to proročanstvo duboko pogodilo. Kad se malo pribraio, odlučio je da preduzme sve da ga onemogući. Imena njegovih roditelja Pitija mu nije otkrila, ali šta ako su oni stvarno Polib i Meropa? Znači, njima više ne sme da se vrati, i od naslednika prestola treba da postane skitnica bez otadžbine. Ali može li čovek odabrati put drukčiji od onoga koji mu je odredila sudbina?

Edip se tako nije vratio u Korint, nego se uputio u

Tebu. Na obroncima Parnasa, u uskom klancu, sreo je kola u kojima je sedeo dostojanstveni starac. Edip se sklonio s puta, ali vozač se time nije zadovoljio. Osorno mu je doviknuo da se skloni u jarak, a da bi potkrepio svoju zapovest, udario je Edipa bičem. Edip mu je uzvratio udarac i, smatrajući da je stvar time rešena, hteo je da nastavi put. Uto je starac skočio na noge i udario ga štapom. To je Edipa razljutilo i, uprkos poštovanju prema starčevim godinama, uzvratio mu je dvostruko. Udarac je bio tako jak da je starac ostao na mestu mrtav. Starčeve pratiocice koji su nasrnuli na njega Edip je nadjačao i pobio nakon kratke borbe. Spasio se samo rob koji je pobegao odmah nakon početka sukoba. Prvi deo proročanstva se ispunio: nepoznati starac kojeg je Edip ubio bio je njegov otac Laj. Put s kojeg za Laja više nije bilo povratka doneo je spas njegovom kraljevstvu. Na gori Sfingiju (ili Fikionu) kraj Tebe bila se ugnezdila čudovišna Sfinga, krilata neman s lavljim telom i glavom žene, koja je ubijala ljude. Svakome ko je tuda prolazio postavljala je zagonetku, i kad je ne bi rešio, rastrgla bi ga svojim kandžama. Laj je hteo da pita delfsko proročište kako da od Sfinge oslobodi svoj grad. Umesto odgovora, vratio se rob sa vešću o kraljevoj pogibiji.

Kad je Edip stigao u Tebu, grad je obavijala dvostruka tuga. Nemajući šta da izgubi osim svog čemernog života, Edip se zaputio Sfingi i upitao je kako glasi zagonetka. Ona je, začudo, bila laka a glasila je: "Ko izjutra ide četvoronoške, u podne na dve, a uveče na tri noge? Pri tome je, kad ide na dve noge, spretniji i jači nego kad ide četvoronoške, ili na tri noge." Edip je, bez mnogo razmišljanja odgovorio: "Čovek! U zoru svog života nespretno puzi četvoronoške, u podne muževne zrelosti hoda na dve noge, a u predvečerje svog života zbog slabosti se podštapa štapom kao trećom nogom!" Sfinga je na to očajnički zalepršala krilima i survala se sa stene u more: sudbina joj je odredila da upravo tako i pogine kad neko reši njenu zagonetku. Zahvalni Tebanci izabrali su Edipa za kralja, a Lajev šurak Kreont dobrovoljno mu je predao vlast jer je nakon kraljeve smrti objavio da kralj treba postati čovek koji će grad osloboditi Sfinge. Edip je sad bio siguran da je umakao sudbini: nastanio se u kraljevskoj palati, ne sluteći da se u njoj rodio, i

venčao se Jokastom, Lajevom udovicom, ne znajući da ženi svoju majku.

Sve se ispunilo kako je proročište proreklo: dobio je dve kćeri, Antigonu i Ismenu, i dva sina, Eteokla i Polinika. Ništa ga nije sprečavalo da bude potpuno srećan - i da se ispuni njegova sudbiona.

Tebu je iznenada pogodila strahovita katastrofa: bog Apolon je poslao na grad kugu. Muškarci, žene i deca umirali su, stoka je skapavala, zavladala je glad jer neobrađena zemlja nije donosila plodove. Kad je Tebi zapretila opasnost da se pretvori u veliko groblje, Edip je odlučio da u Delfe pošalje Jokastinog brata Kreonta da upita kako da se grad spasi od nesreće. Pitija je dala nedvosmislen odgovor: Teba će biti spašena kad građani iz svoje sredine prognaju čoveka koji je ubio kralja Laja i svojim nedelom navukao na grad božju kaznu.

Sada je trebalo pronaći Lajevog ubicu. Bio je to težak zadatak: kraljevo ubistvo se desilo davno, prošle su mnoge godine, vreme je izbrisalo tragove, a svedok ubistva bio je jedan rob... Edip je zato sazvao sve građane da mu pomognu da pronađe i kazni ubicu ma gde bio i ma ko bio. Iz okupljene mase tada se začuo glas da bi možda bilo najbolje da upitaju vrača Tireziju koji, iako slep, vidi i najskrivenije stvari. Edip je naredio da ga dovedu, a kad je vrač došao, zatražio je da mu kaže ko je ubio kralja Laja. Tirezija nije hteo da odgovori: on zna ko je ubica, ali ne može da ga imenuje. Edip ga je molio, zatim pretio, ali vrač je ostao neumoljiv. Na kraju je Tirezija popustio navaljivanju naroda i Edipovim pretnjama: "Ti si, Edipe, onaj koji je ubio svog oca! Učinio si to ne znajući, kao što si ne znajući postao muž svoje majke!"

Vračeve reči su razbesnele Edipa. Nije mogao da ih protumači drukčije osim da ga je na to naveo Kreont ne bi li sebi stvorio pogodno tlo za osvajanje vlasti u Tebi. Tireziju, koji nikada nije izrekao ništa osim istine, nazvao je potkupljenim lažljivcem. Ali Tirezija je mirno odgovorio: "I znaj, iako si u Tebu došao kao stranac, rodio si se u ovom gradu. Slep si kod očiju koje ćeš uskoro izgubiti, s njima svoje bogatstvo i vlast, a od kralja ćeš se pretvoriti u izgnanika!"

Tirezijino samopouzdanje uznemirilo je Edipa.

Pozvao je svoju ženu, ponovio pred njom ono što je rekao vrač i zatražio da odgovori da li je Laj imao sina koji je možda bio odgojen negde drugde, odakle

je zatim mogao da se vrati u Tebu, kako to tvrdi
vrač. Jokasta je odgovorila po istini: Da, imala je s
Lajem sina, ali ga je on, bojeći se proročanstva,
izložio u šumi gde je mališan i poginuo. Rob koji je
ispunio Lajevu zapovest još uvek živi i može
posvedočiti smrt Lajevog sina. Neka Edip naredi da
se dovede i on će razbiti sve sumnje.

Potreba da se nešto dokaže dokaz je nesigurnosti, ali
Edip je ipak naredio da dovedu roba. Jedva što su
sluge otišle, pojavio se u njegovoj palati glasnik iz
Korinta i doneo mu vest o smrti kralja Poliba. Tuga
se u Edipovom srcu pomešala s radošću: nije, dakle,
ubio svog oca! Izbegao je sudbini! I ostale će se
vradžbine pokazati neistinitim!

To je bio poslednji srećni trenutak Edipovog života.
Jer glasnik je nastavio: donosi mu takođe poziv u
Korint gde treba da postane naslednik kralja Poliba,
a da bi razbio njegov strah od proročanstva, prema
kojem će se navodno oženiti svojom majkom,
obaveštava ga da nije Polibov i Meriopin sin već
nahod kojeg je on sam prihvatio u kiteronskoj šumi
od roba kralja Laja i predao ga Polibu. Jokasta je u
tom trenutku shvatila sve. Očajnički kriknuvši,
otrčala je u svoje odaje i oduzela sebi život. Edip još
nije uspeo da dođe sebi od iznenadnog udarca, a već
ga je pogodio sledeći. Rob kog su doveli priznao je
nakon dužeg oklevanja da nije ispunio naredbu
kralja Laja i da je novorođenče zaista predao pastiru
kralja Poliba. Sam je takođe bio svedok nesrećnog
slučaja kada je Edip ubio kralja Laja i jedini se od
svih kraljevih pratilaca spasio. Edip je tad u očaju
jurnuo u Jokastine odaje i tamo zatekao svoju ženu i
majku već mrtvu. Iščupao je kopču iz njene haljine i
iglom sebi izbo oči. Nije više mogao da gleda sjaj
Sunca koje mu je osvetljavalo tamnu dubinu
njegovog pada, nije više hteo da vidi svoju decu ni
rodnu Tebu. U borbi sa sudbinom izgubio je sve, a
na kraju je odbacio i nadu.

Tebanski narod je duboko saosećao s Edipovom
tragedijom, ali ne zadugo. Ljudi, koji su još
donedavno cenili Edipa zbog njegove mudrosti,
pravednosti i zasluga za rodni grad, počeli su da
zahtevaju da napusti Tebu. Branio ga je jedino
Kreont i pružio mu utočište u svojoj palati. Ali na
kraju je i on popustio pod pritiskom kad su se protiv
Edipa okrenuli i njegovi sinovi, Eteoklo i Polinik, kako

bi se domogli prestola. Zato je Kreont podelio s njima vlast, a Edipa kao "oskvrnitelja otadžbine" poslao u progonstvo.

Slep i bespomoćan, slomljen udarcima sudbine i ljudske nezahvalnosti, Edip se sunovratio u ponor poniženja - ostao mu je samo njegov prokleti život. Dugo je lutao sa svojom kćerkom Antigonom, koja ga je dobrovoljno sledila u progonstvo, po gorama i šumama. Ljudi su ga izbegavali, a gradovi mu otkazivali gostoprimstvo. Na kraju je došao na Kolon u blizini Atine i sklonio se, prema svom običaju, s Antigonom u šumu izvan naselja. Od seljaka je doznao da se nalazi u svetom gaju Eumenida, blagonaklonih boginja osvete. Tu vest je primio s olakšanjem jer je znao da mu je na to mesto suđeno da ode s ovog sveta, kako mu je nekad predviđao Apolon u Delfima. A setio se i drugih Apolonovih reči: onaj ko mu pruži utočište i poslednju utehu biće bogato nagrađen. Zamolio je zato seljake da odu u Atinu i dovedu mu njihovog kralja Tezeja.

Ali pre Tezeja stigla je na Kolon Edipova mlađa kći Ismena s vešću da je među njenom braćom planuo sukob i borba na život i smrt: Eteoklo se udružio s Kreontom i prognao Polinika koji se na to pridružio Argejcima i pod zidine Tebe doveo veliku vojsku. Kreont i Polinik trudili su se da Edipa pridobiju svaki na svoju stranu, jer je prema proročanstvu iz Delfa bitku za Tebu trebalo da dobije onaj na čijoj strani bude Edip. Ali uzalud su sinovi došli njemu na Kolon, uzalud ga molili, uzalud pretili. Kralj Tezej uzeo ga je u zaštitu i spasio od njihovih grubosti, a Edip je na kraju prokleo oba svoja sina strašnom kletvom - da poginu u međusobnoj borbi.

Kad je Edip izrekao svoju kletvu, začuo se tutanj groma. Bio je to znak najvišeg poslenika sudbine, Zeusa Olimpijskog, da Edip može da siđe u carstvo sena. Oprostio se zato od Antigone i Ismene i pozvao k sebi Tezeja. Izmolio je od njega obećanje da će se brinuti za njegove kćeri, a u zamenu za to otkrio mu je mesto svog poslednjeg počivališta, koje će Atinu braniti bolje od štitova i čvrstih bedema. Na to se Edip bez uzdaha rastao od sveta i sišao u sumorno Hadovo carstvo, iza čijih vrata završava život smrtnika i time se njegova sudbina ispunila.

Edip i Sfinga

Elektra

(Ime dvaju božanskih bića i jedne smrtne žene iz grčkih mitova)

Prvo od tih božanskih bića je kći titana Okeana i njegove žene Tetije. Udala se za Taumanta, boga prirodnih pojava na moru, i imala s njim četiri kćeri: boginju duge i glasnicu bogova, Iridu, i tri nakazne polučene-poluptice, Harpije.

Druga od njih bila je kći titana Atlasa i okeanide Pleone. S najvišim bogom Zevsom imala je sina Dardana, praoca osnivača Troje, Ila. Zevs ju je preneo na nebo zajedno sa njenih šest sestara i pretvorio u sazvežđe Plejada (Vlašići). Nakon pada Troje, u žalosti je raspustila kose i povremeno luta nebom kao zvezda repatica.

Smrtna Elektra bila je kći mikenskog kralja Agamemnona i njegove žene Klitemnestre. Spasila je svog brata Oresta i pomogla mu da se osveti očevim ubicama, stricu Egistu i vlastitoj majci Klitemnestri. Posle te osvete, čijoj je pripremi posvetila sedam godina svog života, udala se za Orestovog prijatelja Pilada i otišla s njim u Fokidu. S Piladom je imala sina Strofija.

Elektra

Ereb

(Grč. Erebus, lat. Erebus - sin prapočetnog Haosa, bog večne tame i sama večna tama)

S tamnom noći Niktom, takođe rođenom od Haosa, Ereb je rodio večno svetlo Etera i svetli dan Himera. Prema nekim autorima imao je još i kćer Nemezu, boginju odmazde. Njegovim imenom se naziva i najdublji deo podzemnog sveta gde se nalaze dvori samog vladara podzemnog carstva, Hada.

Grčka reč "erebos" ima zajednički koren sa semitskom "ereb", što znači zapad, a u geografskom smislu označava i zemlju na zapadu, tj. Evropu.

Ereb

(Grč. Erebus, lat. Erebus - sin prapočetnog Haosa, bog večne tame i sama večna tama)

S tamnom noći **Niktom**, takođe rođenom od **Haosa**, Ereb je rodio večno svetlo Etera i svetli dan Himera. Prema nekim autorima imao je još i kćer Nemezu, boginju odmazde. Njegovim imenom se naziva i najdublji deo podzemnog sveta gde se nalaze dvori samog vladara podzemnog carstva, **Hada**.

Grčka reč "erebos" ima zajednički koren sa semitskom "ereb", što znači zapad, a u geografskom smislu označava i zemlju na zapadu, tj. Evropu.

Home

Erida

(Grč. *Eris*, lat. *Discordia* - kći boginje noći Nikte, boginja svađe)

Mrzeli su je i bogovi i ljudi, osim boga rata Aresa i kera, boginja nasilne smrti. U mitovima Erida ima važnu ulogu. Osvećujući se zato što je bogovi nisu pozvali na svadbu ftijskog kralja Peleja i morske boginje Tetide, bacila je među prisutne boginje Heru, Atenu i Afroditu zlatu jabuku sa stabla Hesperida, na kojoj je napisala "Najlepšoj!". Sve tri boginje odmah su posegnule za jabukom i svaka je želela da je ima za sebe. Iz toga se izrodila svađa, koja je dovela do trojanskog rata. Inače za Eridu je poznato da je s boginjom ratnog ubijanja Enijom pratila u bitkama boga rata Aresa. Imala je običaj da juri ispred njegovih kola i seje kavgu među borcima. Kći Eride bila je boginja obmane i zaslepljenosti, Ata. Otac joj je, prema Homeru, bio najviši bog Zevs. Njenim kćerima smatrane su i boginje Lite, otevljenja molbe.

Erinije

(Grč. Erinyes, lat. Furiae - boginje osvete i prokletstva, službenice boga podzemnog sveta Hada i njegove žene Persefone)

Njihovo poreklo nije sasvim razjašnjeno. Homer o njemu ne kaže ništa. Rodile su se iz prvog krvnog delikta na svetu, iz kapi krvi boga neba Urana, koga je ranio njegov sin Kron. Te kapi krvi su pale na boginju zemlje Geju i tako je oplodile. Ishil ih naziva kćerima tamne noći Nikte. Sofoklo kćerima boga tmine Skotosa i boginje zemlje Geje. Stariji pesnici ne navode ni njihov broj ni imena. Homer na jednom mestu spominje samo jednu Eriniju, a drugde nekoliko njih. Takođe i Euripid piše da ih je bilo tri, a kasniji autori navode i njihova imena: Alekta, Tizifona i Megera.

Glavni zadatak Erinija bio je da progone počinioc zločina u kojima je pala krv, kao i one koji su nasilno prekršili neotuđiva čovekova prava. Progonile su, dakle, ubice, provalnike, krivokletnike, buntovnike i one koji su razarali porodične veze. Kažnjavale su nepravde, štatile siromašne, nezaštićene ljude, posebno strance bez otadžbine, i siročad. Na zemlju su dolazile iz podzemnog sveta, zaogrnutе gustom maglom, koja ih je činila nevidljivima. Obilazile su sela i puste krajeve tragajući za krivcima, a kad bi ih našle, nemilosrdno su ih mučile. Pred njima se nije moglo uteći, pa čak ni u podzemni svet, jer su i tamo imale jednaku moć kao na zemlji. Pred njima je bila nemoćna i kraljevska, sveštениčka i svaka druga vlast. Čak i sami bogovi su morali da budu na oprezu pred njima.

Zanimljivo je da su Erinije mrzeli i bogovi i ljudi, iako pravedni nisu morali da ih se boje. Možda je koren toga u činjenici da niko na svetu ne može čiste savesti reći da se nikada ni o šta nije ogrešio. Ili jednostavno zato što su Erinije progonile i one koji su zločin počinili nesvesno, ili čak i protiv svoje volje. Prema nekim autorima, na zločin su i same navodile. Te njihove negativne osobine očigledno su prevladavale pozitivne, slično kao što ljudi grižu savesti ne mogu da umire iako učine i poneko dobro

delo.

Osim tih strašnih i nepomirljivih Erinija grčki mitovi i legende poznavali su i pomirljive Erinije, koje su se nazivale Eumenidama, tj. "Dobrohotnima". Čini se da je to u vezi s dvostrukom naravi tih boginja kao utelovljenja griže savesti, ali je jednako moguće da su Erinije u davno doba imale prijatniju, blažu ćud. Pesnici klasičnog doba objašnjavaju tu dvostruku narav Erinija njihovom sposobnošću da menjaju obličje. Eshil, na primer, time što ih je udobrovoljila boginja Atena, koja je štitila progonjenog Oresta. Uprkos tome, u grčkim mitovima i kultu kasnijih vremena prevladalo je prvo poimanje Erinija, onih pogubnih razaralačkih i nepomirljivih boginja. I zločinačke žene i one iz sveta legendi i iz stvarnog sveta, takođe su nazivane Erinijama, na primer Klitemnestra, Medeja i druge. Uostalom, njihovim latinskim imenom Furije i danas se označavaju jarosne i agresivne žene.

Erinije

Eros

(Grč. Eros, lat. Amor ili Cupido - bog ljubavi i sama ljubav. Prema starijim mitovima otelovljenje životne snage koja se rodila iz prvobitnog Haosa. Prema mlađim mitovima, sin boga rata Aresa i boginje ljubavi i lepote Afrodite)

Šta zaista znamo o poreklu ljubavi? Je li stvarno tako stara kao svet? Upravo to tvrdi Hesiod: Eros se rodio istovremeno sa boginjom zemlje Gejom. Da li je istinita tvrdnja da bez ljubavi ne bi bilo života na zemlji? Prema Hesiodu, upravo je Eros spojio raspršene začetke stvari iz kojih su ponikla sva živa bića, bogovi, ljudi i životinje. Zar se ljubavi zaista ne može odoleti, iako donosi i radost i tugu? Ona je upravo onakva kakav je Afroditin sin Eros koji vlada nad svima i svuda: uzleće na zlatnim krilima naoružan lukom i strelama, bira sebi žrtve, a koga pogodi svojom strelom, taj podlegne ljubavi koja mu donosi radost, patnju, ili oboje. Iskustvo u ljubavi objašnjava zašto ljudi za njim čeznu, o njemu pevaju i zašto ga proklinju.

Najviši bog Zevs dobro je znao šta će sve svetu doneti ljubav, kao i to da Erosovim strelama ni sam neće odoleti. Zato je odlučio da ga ubije čim se rodio. Ali Afrodita je malog Erosa sakrila u duboku šumu gde Zevsovo oko nije proniklo i poverila ga brizi divljih lavica. Kad je odrastao, vratio se Zevsu na Olimp i svi bogovi su mu poželeli dobrodošlicu zbog njegove dobre ćudi i lepote. Postao je Afroditin pomoćnik. Imao je posla preko glave, a umešao se u život gotovo svakog boga i svakog čoveka. Prema mlađim mitovima, mora je sebi da pronađe pomoćnike: erose ili amore. Bila su to, navodno, njegova braća. Brat mu je, prema mlađim mitovima bio i Anteros ("Protivljubav").

Ali protiv ljubavi, bez Anterosove pomoći, bio je nemoćan i sam Eros. Zna se za nekoliko njegovih ljubavnih zgoda. Najlepša je, kao i kod ljudi, priča o njegovoj prvoj ljubavi. Zaljubio se protiv svoje volje svoje majke u prelepu devojkicu Psihu, koja je bila obična smrtnica. Iz toga su nastale razne komplikacije i oboje su puno pretrpeli, ali se na kraju

ipak sve dobro završilo jer je najviši bog Zevs primio Psihu na Olimp među bogove i time je potvrdio kao Erosovu zakonitu ženu.

Eros i Psiha

Faeton

(Grč. Phaethon, lat. Phaethon - sin boga sunca Heliosa i njegove ljubavnice Klimene)

Zračio je lepotom poput sunca i bio ponosit kao bog. To se nimalo nije sviđalo Zevsovom sinu Epafu, zato ga je u svađi, koja se među njima zametnula, nazvao potomkom ništavnog smrtnika. Faetona su te reči duboko uvredile, ali sigurnost kojom je to Epaf izjavio pobudila je u Faetonu sumnju. Njegova ga je majka, međutim, uveravala u njegovo božansko poreklo, a ako ne veruje, neka ode Heliosu, koji sigurno neće poreći da je njegov otac.

Faeton je otišao u Heliosovu palatu gde ga je bog sunca ljubazno primio i javno potvrdio da mu je otac. Ali ni ta izjava nije umirila Faetona. Tražio je dokaz. Helios je na to ustao i kraj svetih voda reke Stiksa zakleo se najsvetijom zakletvom da će mu ispuniti svaku želju. Faeton je na trenutak razmišljao, a zatim izrekao neverovatnu želju: da mu Helios na jedan dan pozajmi sunčana kola u kojima se vozi nebeskim svodom. Helios se zaprepastio, odvrćao ga od toga i uveravao sina da neće moći da vlada krilatim konjima ni da savlada strah koji će ga obuzeti kad pogleda s nebeskog svoda. Faeton je, međutim, ustrajao u svojoj želji, a kad nije hteo da prihvati nijedan od ponudjenih očevih dokaza, Helios mu je želju ispunio. Faetonova vožnja završila je upravo onako kako je preokao Helios: kratko se radovao tome što osvetljava Zemlju. Krilati su konji osetili da njima ne upravlja čvrsta ruka i skrenuli sa svoje uobičajene staze kojom su svakodnevno prolazili. Uzleteli su visoko prema sasvežđima Škorpiona i Bika, a kad su se našli pred Kentaurom, prestrašili su se od njegovog nategnutog luka i sleteli sasvim nisko ka zemlji. Od žara sunčanih kola uzavreli su Eufkrat i Oront, Ister i Tibar. Nil je pobegao na kraj sveta i sakrio svoj izvor tako da ga niko (sve do prošlog veka) nije uspeo da nađe. Oganj Heliosovih kola koja su se obrušvala spržio je plodne ravnice Arabije, Nubije i Sahare i pretvorio ih u peščane pustinje. Stanovnicima Afrike

opržio je kožu tako da su zauvek ostali crni. No katastrofa time jos nije bila završena: od sunčane jare počelo je sahnuti more, zemlja je popucala i otvorilo se Hadovo podzemno carstvo. Tada se podigla gnevna majka zemlje Geja i preteći pozvala najvišeg boga Zeusa da svemu tome učini kraj, inače će izgoreti svet, srušiti se nebesa i sve će se sunovratiti u prvobitni kaos. Najviši bog poslušao je Geju: munjom je oborio Faetona u bezdan. Njegove sestre Helijade, ožalošćene njegovom smrću, pretvorile su se u topole. Od njihovih suza koje su padale u hladne vode reke Eridana, pored koje je Faeton našao svoj grob, nastao je, kažu, ćilibar.

Faeton je umro da na zemlji ne bi izumro život. S obzirom na sudbinu čovečanstva, to je, nema sumnje, bilo spasonosno. Međutim, Faetonovoj hrabrosti divili su se mnogi. Nimfe, koje su našle njegovo sprženo telo pokraj reke Eridana, postavile su natpis nad njegovom grobnom humkom, stihove kakve nalazimo na spomenicima junaka: "Pao je, ali na velikom, hrabrom delu".

Faeton

Fedra

(Grč. Phaidra, Phaidre, lat. Phaedra - kći kritskog kralja Minosa i njegove žene Pasifaje)

Fedra se udala za atinskog kralja Tezeja koji je pre toga nameravao da se oženi njenom sestrom Arijadnom, pa nije bilo razloga da njime bude nezadovoljna: bio je lep, hrabar, plemenit, moćan i bogat, junak nad junacima. Uprkos tome, usplamtela je ljubavlju za mladog Hipolita, Tezejevog sina iz prvog braka i ta je ljubav završila tragično: Hipolitovom smrću i Fedrinim samoubistvom. Kako je do toga došlo, razni obrađivači mita daju različita objašnjenja. Prema jednoj verziji, Fedra se opirala ljubavi prema svom pastorku, a kad više nije mogla da je obuzda, oduzela je sebi život da spasi čast, svoju i svog muža. Prema drugoj verziji, naprotiv, sama je zavodila Hipolita, a kad ju je odbio, optužila ga je iz povređene sujete pred svojim mužem da je pokušao da je zavede, i time izazvala Hipolitovu propast. Ali istina je izašla na videlo i Fedra je, bojeći se kazne, izvršila samoubistvo. Prema još jednoj verziji, sama je priznala Tezeju da je lažno optužila Hipolita, a postoji i verzija da Hipolita nije okrivila sama, već je to učinila njena dadilja Enona. Ma koliko se mitovi njihove obrade razlikovali, jedno je sigurno: sve te razlike su izraz stare istine da su mnoga i često suprotna objašnjenja razloga i uzroka bračne tragedije obrnuto srazmerna istini poznatoj (ako je uopšte poznata) jedino samim supružnicima.

Fedra

Feniks

(Grč. Phoiniks, lat. Phoenix - ime dvojice junaka i jedne ptice iz grčkih mitova)

Prvi od tih junaka bio je sin sidonskog kralja Agenora, koji se sa svojom braćom Kadmom i Kilikom zaputio u potragu za svojom nestalom sestrom Europom, ali ga je to zamorilo pa se nastanio u zemlji na istočnim obalama Sredozemnog mora, koja je po njemu dobila ime Fenikija. Po nekim mitovima, Feniks je Ageronov otac.

Drugi Feniks bio je sin kralja Amintora iz beotijskog grada Eleona. U mitovima se s njim susrećemo kao sa starim, iskusnim i mudrim čovekom. U mladosti je napustio svoju otadžbinu da ne bi ubio oca koji je hteo da mu otme verenicu. Utočište je našao kod ftijskog kralja Peleja i posle postao vaspitač njegovog sina Ahila, najvećeg junaka u ahejskoj vojsci pod Trojom. Bio je i član izaslanstva koje je dobilo zadatak da pomiri Ahila sa vrhovnim zapovednikom ahejske vojske Agamemnonom. Među Ahilom i Agamemnonom je izbio spor oko zarobljene Briseide, zbog čega je Ahil odbio da učestvuje u borbama. Doduše, Ahil je izaslanstvo primio dostojno i s poštovanjem, ali nije udovoljio njegovoj molbi.

Ptica Feniks dospela je u grčke i rimske mitove iz Egipta. Tamo se zvala "boinu" (čaplja), a kako je boravila uz močvare, stari Egipćani su smatrali da je rođena iz vode, na koju su gledali kao na prapočetni element, i to sama od sebe, slično kao što se samo od sebe, prema njihovim shvatanjima, rodilo i sunce. Povezivanjem tih elemenata nastalo je verovanje da je ta ptica jedno od otelotvorenja sunca koje nakon vladanja svetom umire i uvek se iznova rađa, pojavljujući se u blještavoj svetlosti zore. U složenim egipatskim shvatanjima vlast sunca (a tako i kralja, čak i umrlog) obnavljala se u tridesetogodišnjim ciklusima, koji su simbolizovali ljudski vek. Iz boinua razvio se Feniks Grka i Rimljana. Smatrali su ga pticom koja je imala čudesnu moć da se svakih pet stotina godina u svom gnezdu spali, a iz pepela ustaje podmlađena za novi život. Tako je postala

simbol uskrsnuća, koje su preuzeli hrišćani.

Feniks

Geja

(Grč. Gaia, lat. Tellus ili Terra - boginja zemlje i sama Zemlja, nastala iz prvobitnog Haosa)

Bila je mati svega što je na zemlji živelo i raslo. Najpre je, sama od sebe, rodila zvezdano nebo Urana, zatim visoke planine, a najzad duboko i široko more, Ponta. Kad je Uran zavladao svetom, postala mu je žena i rodila dvanaest potomaka. Bili su to titani Okean, Kej, Krije, Hiperion, Japet, Kron i titanke Tija, Reja, Mnemosina, Feba, Temida i Tetija. Zatim mu je rodila tri jednooka diva, kiklope Bronta, Steropa i Arga, i tri pedesetoglava i storuka gorostasa, Hekatonhire (Kota, Brijareja i Gija ili Giga).

Svoje potomke je Geja volela iskrenom ljubavlju. Uran nije delio njena osećanja. Hekatonhire nije mogao ni da vidi. Da bi ih se oslobodio, bacio ih je u zemljinu utrobu i zabranio im izlazak na svetlost dana. Majka Geja je zbog toga patila i nagovarala svoje sinove titane da kazne Urana i svrgnu ga s vlasti. Na to se odlučio najmlađi sin Kron, koji je lukavstvom Uranu oduzeo muškost i moć i proglasio se vladarom sveta.

Iz krvi osakaćenog Urana, koja je pala na zemlju, rodila je Geja novo pokoljenje divova sličnih titanima, moćne gigante. Kada je posle toga Kronov sin Zevs svrgnuo svog oca s vlasti, Geja je pozvala gigante da se pobune protiv njega. Osim podsticaja za borbu dala im je i čarobnu biljku, koja ih je činila neranjivim za oružja bogova. Zevs je pozvao u pomoć svog ovozemaljskog sina Herkula, od čijeg oružja ni Gejina biljka nije mogla da zaštiti gigante, i on ih je nadvladao posle iscrpljujuće bitke, uz pomoć drugih bogova. Zevs je kaznio gigante, bacivši ih u večni mrak Tartara. Geja se zatim udružila s bogom Tartarom i rodila Tifona, strašno čudovište, sa stotinu zmajskih glava, i podstakla ga da ubije Zevsa, ali Zevs je i njega savladao i bacio u Tartar.

Prema nekim mitovima, Geja je rodila, oplodena krvlju osakaćenog Urana, boginje osvete Erinije, a prema drugim ih je imala s bogom večne tame Erebotom ili Skotom (prema nekim, manje proširenim verzijama

mita, Erinije su bile kćeri boginje noći Nikte). Geja nije imala potomke samo sa Uranom i Erebom. Bogu morskih dubina Pontu rodila je sinove Nereja, Taumanta i Forkiju, a i kćeri Ketu i Euribiju.

Geja

Geja

(Grč. *Gaia*, lat. *Tellus ili Terra* - boginja zemlje i sama Zemlja, nastala iz prvobitnog *Haosa*)

Bila je mati svega što je na zemlji živelo i raslo. Najpre je, sama od sebe, rodila zvezdano nebo **Urana**, zatim visoke planine, a najzad duboko i široko more, Ponta. Kad je Uran zavladao svetom, postala mu je žena i rodila dvanaest potomaka. Bili su to titani Okean, Kej, Krije, Hiperion, Japet, Kron i titanke Tija, Reja, Mnemosina, Feba, Temida i Tetija. Zatim mu je rodila tri jednooka diva, kiklope Bronta, Steropa i Arga, i tri pedesetoglava i storuka gorostasa, Hekatonhire (Kota, Brijareja i Gija ili Giga).

Svoje potomke je Geja volela iskrenom ljubavlju. **Uran** nije delio njena osećanja. Hekatonhire nije mogao ni da vidi. Da bi ih se oslobodio, bacio ih je u zemljinu utrobu i zabranio im izlazak na svetlost dana. Majka Geja je zbog toga patila i nagovarala svoje sinove titane da kazne Urana i svrgnu ga s vlasti. Na to se odlučio najmlađi sin Kron, koji je lukavstvom Uranu oduzeo muškost i moć i proglasio se vladarom sveta.

Iz krvi osakaćenog **Urana**, koja je pala na zemlju, rodila je Geja novo pokoljenje divova sličnih titanima, moćne gigante. Kada je posle toga Kronov sin **Zevs** svrgnuo svog oca s vlasti, Geja je pozvala gigante da se pobune protiv njega. Osim podsticaja za borbu dala im je i čarobnu biljku, koja ih je činila neranjivim za oružja bogova. Zevs je pozvao u pomoć svog ovozemaljskog sina **Herkula**, od čijeg oružja ni Gejina biljka nije mogla da zaštiti gigante, i on ih je nadvladao posle iscrpljujuće bitke, uz pomoć drugih bogova. Zevs je kaznio gigante, bacivši ih u večni mrak Tartara. Geja se zatim udružila s bogom Tartarom i rodila Tifona, strašno čudovište, sa stotinu zmajskih glava, i podstakla ga da ubije Zevsa, ali Zevs je i njega savladao i bacio u Tartar.

Prema nekim mitovima, Geja je rodila, oplođena krvlju osakaćenog **Urana**, boginje osvete **Erinije**, a prema drugim ih je imala s bogom večne tame **Erebom** ili Skotom (prema nekim, manje proširenim verzijama mita, Erinije su bile kćeri boginje noći **Nikte**). Geja nije imala potomke samo sa Uranom i Erebom. Bogu morskih dubina Pontu rodila je sinove Nereja, Taumanta i Forkiju, a i kćeri Ketu i Euribiju.

Geja

Home

Giganti

(Grč. Gigantes, lat. Gigantes - nakazni dugokosi divovi, sinovi boginje zemlje Geje, rođeni iz kapljica krvi boga Urana)

Budući da su bili potomci bogova starijih od olimpskih i budući da su bili neizmerno jaki, nisu priznavali vlast najvišeg boga Zeusa, iako je za svet bila bolja njegova nego Kronova vlast. Boginja zemlje Geja, koja nije mogla da oprostí Zeusu što je svrgnuo njenog sina Krona s prestola, nagovorila je gigante na pobunu. Njih nije trebalo posebno nagovarati, a kad su od Geje dobili čarobnu biljku koja ih je činila neranjivima od oružja bogova, digli su se iz rodne Palene (na poluostrvu Halkidikiju) i napali Olimp. Rasplamsala se žestoka borba i bogovi su se našli u škripcu. Najviši bog Zeus obratio se za pomoć ljudima: poslao je boginju Atenu da dovede njegovog ovozemaljskog sina Herkula. Kad je Geja za to doznala, nastojala je da svojim sinovima nabavi biljku koja bi ih štitila i od oružja ljudi, ali nije uspela da je pronađe, jer je Zeus zabranio bogu sunca Heliosu, pa čak i boginji meseca Seleni, da na svet prospu svoje svetlo, a sam je lično počupao i uništio svaku takvu biljku. Herkulov dolazak zapečatio je sudbinu giganata. Međutim oni se nisu predavali i, umesto da mole za milost, izabrali su smrt u borbi. Prvi je poginuo Alkionej, najjači gigant. Herkul ga je ranio otrovnom strelom, a zatim u dvoboju izbacio preko granice Palene, jer je znao da je u rodnoj zemlji Alkionej besmrtan. Herkulov uspeh je dao bogovima novu snagu. Hefest je na giganta Klitija bacio planinu užarenog gvožđa, a Atena na ošamućenog Enkelada ostrvo Siciliju; Posejdon je komadom zemlje koji je otrgnuo od ostrva Kosa oborio u more giganta Polibota i tako je nastalo ostrvo Nisir. Ostale gigante Zeus je s Olimpa oborio munjama, a zatim ih je Herkul ošamućene pobio.

Giganti

Giganti

(Grč. Gigantes, lat. Gigantes - nakazni dugokosi divovi, sinovi boginje zemlje Geje, rođeni iz kapljica krvi boga Urana)

Budući da su bili potomci bogova starijih od olimpskih i budući da su bili neizmerno jaki, nisu priznavali vlast najvišeg boga Zevsa, iako je za svet bila bolja njegova nego Kronova vlast. Boginja zemlje Geja, koja nije mogla da oprostí Zevsu što je svrgnuo njenog sina Krona s prestola, nagovorila je gigante na pobunu. Njih nije trebalo posebno nagovarati, a kad su od Geje dobili čarobnu biljku koja ih je činila neranjivima od oružja bogova, digli su se iz rodne Palene (na poluostrvu Halkidikiju) i napali Olimp. Rasplamsala se žestoka borba i bogovi su se našli u škripcu. Najviši bog Zevs obratio se za pomoć ljudima: poslao je boginju Atenu da dovede njegovog ovozemaljskog sina Herkula. Kad je Geja za to doznala, nastojala je da svojim sinovima nabavi biljku koja bi ih štitila i od oružja ljudi, ali nije uspela da je pronade, jer je Zevs zabranio bogu sunca Heliosu, pa čak i boginji meseca Seleni, da na svet prospu svoje svetlo, a sam je lično počupao i uništio svaku takvu biljku. Herkulov dolazak zapečatio je sudbinu giganata. Međutim oni se nisu predavali i, umesto da mole za milost, izabrali su smrt u borbi. Prvi je poginuo Alkionej, najjači gigant. Herkul ga je ranio otrovnom strelom, a zatim u dvoboju izbacio preko granice Palene, jer je znao da je u rodnoj zemlji Alkionej besmrtan. Herkulov uspeh je dao bogovima novu snagu. Hefest je na giganta Klitija bacio planinu užarenog gvožđa, a Atena na ošamućenog Enkelada ostrvo Siciliju; Posejdon je komadom zemlje koji je otrgnuo od ostrva Kosa oborio u more giganta Polibota i tako je nastalo ostrvo Nisir. Ostale gigante Zevs je s Olimpa oborio munjama, a zatim ih je Herkul ošamućene pobio.

Giganti

Home

Greje

(Grč. Graiai, lat. Graiae - kćeri morskog boga Forkija i njegove žene Kete)

Bilo ih je tri i zvale su se Pefreda, Enija i Dina. Živele su na dalekom zapadu blizu staništa boginje noći Nikte. Rodile su se već stare i sede i sve tri zajedno imale su samo jedno oko i jedan zub. Kad je jedna od njih nosila to njihovo jedino zajedničko oko, morala je da vodi druge dve jer su tada bile slepe, a kad je jedna od njih imala zub, druge dve nisu mogle da jedu pa su gladovale. Za to oko i za taj zub uvek su se svađale i zagorčavala jedna drugoj već dovoljno neveseo život. Njihove sestre bile su nakazne Gorgone, a brat im je bio zmaj Ladon, koji je čuvao stablo sa zlatnim jabukama u vrtu Hesperida. Sa Grejama se susreo i Persej kada je krenuo da ubije Gorgonu Meduzu. On je čekao trenutak kada su oko predavale jedna drugoj, kad nijedna nije videla, oduzeo im ga i, zapretivši da ga neće vratiti, prisilio ih da mu pokažu put do Gorgona.

Greje i Persej

Greje

(Grč. *Graiai*, lat. *Graiae* - kćeri morskog boga Forkija i njegove žene Kete)

Bilo ih je tri i zvale su se Pefreda, Enija i Dina. Živele su na dalekom zapadu blizu staništa boginje noći **Nikte**. Rodile su se već stare i sede i sve tri zajedno imale su samo jedno oko i jedan zub. Kad je jedna od njih nosila to njihovo jedino zajedničko oko, morala je da vodi druge dve jer su tada bile slepe, a kad je jedna od njih imala zub, druge dve nisu mogle da jedu pa su gladovale. Za to oko i za taj zub uvek su se svađale i zagorčavala jedna drugoj već dovoljno neveseo život. Njihove sestre bile su nakazne Gorgone, a brat im je bio zmaj Ladon, koji je čuvao stablo sa zlatnim jabukama u vrtu **Hesperida**. Sa Grejama se susreo i **Persej** kada je krenuo da ubije Gorgonu **Meduzu**. On je čekao trenutak kada su oko predavale jedna drugoj, kad nijedna nije videla, oduzeo im ga i, zapretivši da ga neće vratiti, prisilio ih da mu pokažu put do Gorgona.

Greje i Persej

Home

Grifon

(Grč. Gryps, lat. Griphus - mitsko čudovište, nastao od lava i orla)

U Grčku a otuda u Rim, grifoni su dospeli sa Istoka, gde su nastali mnogo pre "klasičnog starog veka", kao vrsta fantastičnih bića kojima su tamošnji narodi nastanili svet svoje fantazije. Najstarija od tih stvorenja poznata su nam iz Egipta. To su u najčešće kombinacije lava i ptice i lava i čoveka, od kojih je najpoznatija Sfinga. Iz Mesopotamije dolazi mešanac lava ili bika i čoveka, i lava i ptice grabljivice, škorpiona i čoveka, raznih zmajeva i sl. Najpoznatiji njihovi predstavnici bili su siruši ("vavilonski zmajevi") i kerubini, krilati bikovi-stražari s ljudskom glavom. Kako su se od tih bića razvili grifoni, nije pouzdano utvrđeno. Može se reći da je u Egiptu prevladao tzv. ptičji tip, a u Mesopotamiji i Persiji lavlji tip. Na grčkom tlu se susrećemo s grifonima najpre na umetničkim predmetima sa Krita (iz 17-16. veka p.n.e.) a zatim iz Sparte (8-7. vek p.n.e.) Ta bića se u književnosti prvi put pominju kod Hesioda, ali taj podatak potiče od starovekovnog komentatora njegovog dela. Prvi ih u prvoj polovini 5. veka p.n.e. spominje Herodot. Piše da su to čudovišta s lavljim telom, orlovskim krilima i kandžama, koja žive negde daleko na severu Azije, čuvajući tamo od jednookih Arismapana bogata ležišta zlata. Eshil ih naziva "Zevsovim psima s ptičjim kljunom koji ne laju". Kasniji autori su doznali nešto više o njima. Grifoni su, navodno, bili jači od bilo koje druge životinje, sa izuzetkom lava i slona. Čovek je mogao da ih se domogne samo neposredno što su se izlegli, a živeli su u Indiji ili Baktriji. U Indiji su progonili kopače zlata, ali ne zbog zlata, već zbog straha za svoju mladunčad. U Baktriji su kandžama sami grebali i iskapali zlato i od njega gradili svoja gnezda, a ljudi su u svojoj pohlepi za zlatom skupljali otpatke od njihovih gnezda. Grifoni nisu došli u neposredan dodir sa junacima grčkih mitova. Od bogova je vezu s njim, još uvek nejasnu, imao jedino bog Apolon.

Grifon

Grifon

(Grč. Gryps, lat. Griphus - mitsko čudovište, nastao od lava i orla)

U Grčku a otuda u Rim, grifoni su dospeli sa Istoka, gde su nastali mnogo pre "klasičnog starog veka", kao vrsta fantastičnih bića kojima su tamošnji narodi nastanili svet svoje fantazije. Najstarija od tih stvorenja poznata su nam iz Egipta. To su u najčešće kombinacije lava i ptice i lava i čoveka, od kojih je najpoznatija Sfinga. Iz Mesopotamije dolazi mešanac lava ili bika i čoveka, i lava i ptice grabljivice, škorpiona i čoveka, raznih zmajeva i sl. Najpoznatiji njihovi predstavnici bili su siruši ("vavilonski zmajevi") i kerubini, krilati bikovi-stražari s ljudskom glavom. Kako su se od tih bića razvili grifoni, nije pouzdano utvrđeno. Može se reći da je u Egiptu prevladao tzv. ptičji tip, a u Mesopotamiji i Persiji lavlji tip. Na grčkom tlu se susrećemo s grifonima najpre na umetničkim predmetima sa Krita (iz 17-16. veka p.n.e.) a zatim iz Sparte (8-7. vek p.n.e.)

Ta bića se u književnosti prvi put pominju kod Hesioda, ali taj podatak potiče od starovekovnog komentatora njegovog dela. Prvi ih u prvoj polovini 5. veka p.n.e. spominje Herodot. Piše da su to čudovišta s lavljim telom, orlovskim krilima i kandžama, koja žive negde daleko na severu Azije, čuvajući tamo od jednookih Arismapana bogata ležišta zlata. Eshil ih naziva "Zevsovim psima s ptičjim kljunom koji ne laju". Kasniji autori su doznali nešto više o njima. Grifoni su, navodno, bili jači od bilo koje druge životinje, sa izuzetkom lava i slona. Čovek je mogao da ih se domogne samo neposredno što su se izlegli, a živeli su u Indiji ili Baktriji. U Indiji su progonili kopače zlata, ali ne zbog zlata, već zbog straha za svoju mladunčad. U Baktriji su kandžama sami grebali i iskapali zlato i od njega gradili svoja gnezda, a ljudi su u svojoj pohlepi za zlatom skupljali otpatke od njihovih gnezda. Grifoni nisu došli u neposredan dodir sa junacima grčkih mitova. Od bogova je vezu s njim, još uvek nejasnu, imao jedino bog [Apolon](#).

Grifon

Home

Had

(Grč. Hades, Pluton, lat. Pluto - sin titana Krona i njegove žene Reje, bog podzemnog sveta)

Bio je najstariji Kronov sin i uz svoju braću Zevsa i Posejdona činio trojstvo najviših grčkih bogova. Kad se rodio, otac mu je bio vrhovni vladar svemira, ali je živeo u neprekidnoj strepnji da će ga neko od njegove dece svrgnuti s prestola. Zbog toga je sve svoje potomke pojeo čim su se rodili i utamničio ih tako u svom truhu. Tu su i dalje živeli jer su kao božanska bića bili besmrtni. Takvu sudbinu izbegao je samo njegov najmlađi sin Zevs, kojeg je njegova majka potajno rodila i sakrila na Kritu. Kad je Zevs odrastao, dogodilo se upravo ono čega se Kron najviše plašio: pobunio se protiv oca, prisilio ga da svojoj zatočenoj deci vrati slobodu i izazvao ga na borbu. Braća Had i Posejdon pridružila su se Zevsu i, uz ostale saveznike, pomogla mu da porazi Krona i svrgne ga s vlasti. Nakon pobede braća su se sporazumela da će Kronovo nasleđstvo među sobom podeliti kockom. Zevs se, međutim, pri tom poslužio lukavstvom i njemu je pripala vlast nad nebom i zemljom. Posejdon je dobio vlast nad morem, a Had je postao svemoćni vladar podzemnog carstva.

Ne bi se moglo reći da je Had kockom dobio najbolje, ali njegovoj mračnoj i neumoljivoj ćudi vlast nad podzemnim svetom je sasvim odgovarala. A njegovo podzemno carstvo je zaista bilo strašno: skrivalo se u dubinama zemlje i u njega nikad nije dopreo ni zračak Sunčeve svetlosti. Prostiralo se neveselom ravnicom obraslom bledim cvetovima divlje asfodele ("cveća smrti"), a njome je proticalo pet reka, koje su istovremeno bile njegove granice: Stiks, koja je sve okivala ledenim zagrljajem, Aheront, reka naricanja, Kokit, reka žalosti, ognjena reka Piriflegeton i mračna Leta, čije su vode činile da se zaboravi sve ovozemljasko. Kako je zaista bilo podeljeno i kako je izgledalo Hadovo carstvo, ljudi pouzdano nisu znali jer se nijedan smrtnik nije

odonud vratio živ da o njemu donese vesti. Nekoliko junaka (Herkul, Eneja) koji su sišli u njega i opet se vratili nisu mogli da ga u celosti pregledaju. Ali nagađalo se da se na zapadu prostiru Elizejske poljane, gde su svoj večni život živele duše pravednika. Negde u dubinama nalazio se Tartar, gde su grešnici izdržavali večne kazne, a u najmračnijem delu tog tmurnog carstva bio je Erebus, gde se smestila palata iz koje je Had, zajedno sa svojom ženom Persefonom, vladao bogovima podzemnog sveta i dušama mrtvih.

Duše umrlih silazile su u Hadovo carstvo kroz mračne bezdane. Jedan od njih bio je u tesnacu Tenaru na jugu Peloponeza, drugi u Kolonu u Atici, pa sledeći pod Etnom na Siciliji. Prema Homeru, ulaz u podzemno carstvo bio je negde na zapadu kuda više nisu dopirali Sunčevi zraci. Ulaz u podzemni svet čuvao je troglavi pas Kerber. One koji su ulazili susretljivo je propuštao, ali napolje nije nikome dao. Od ulaza vodio je put vodama Aheronta, preko kojeg je duše umrlih prevezio osorni starac Haron. Razume se, prevezio ih je samo u podzemni svet, ali ne i natrag, i za tu službu su mu mrtvi plaćali. Iz Haronove barke odlazili su svi pred Hadov presto, pored kojeg su sedele sudije, Zevsovi sinovi Minos, Radamant i Eak. Samo ponekad bi neka duša dospela u Elizij, gde je živela blaženim životom, a ko nije bio ni dobar ni zao (ili je bio i dobar i zao), morao je da ode na asfodelske poljane, gde je lutao bez radosti i tuge, bez ikakve čežnje i osećanja, kao sena. Takvih ljudi bilo je, navodno, najviše, a među njima našli su se i najveći junaci, čak i sam Ahil. Kakav je život tamo provodio, znamo iz njegove teskobne ispovesti koju je zabeležio Homer: "Hteo bih više ko nadničar raditi na polju čoveka s imetkom malim, gde ima obilja jela, no tu u Hadovom carstvu biti vladar sena svih tih umrlih ljudi!"

Bogova kojima je vladao Had u podzemnom svetu bilo je manje nego olimpskih ili morskih, ali oni su kod ljudi izazivali jezu i strah. Među njima na prvom mestu je bio bog smrti Tanatos, ogrnut crnim plaštom, s crnim ledenim krilima, koji je umirućima rezao kosu i odnosio njihove duše. Zatim, mračne

boginje kere, koje su ubijale ljude po bojištima i sisale im krv; užasna Empuza, koja je napadala ljude i ubijala ih na raskršćima; strašna Lamija, koja je majkama u snu ubijala decu; troglava i trotelna Hekata, koja je vladala čudovištima, i bog varljivog sna Hipnos, kojem nisu mogli da se odupru ni ljudi ni bogovi. Posebno strašne bile su Erinije, neumoljive boginje kletve i osвете, koje je u svet slala Hadova žena Persefona.

Ljudi su mrzeli Hadovo carstvo. Ko je u njega sišao mora se odreći svake nade. Od junaka koji su dospeli pred sam Hadov presto i vratili se u svet, najslavniji je bio Herkul. Odande je doveo Kerbera, po naređenju mikenskog kralja Euristeja, kojem je, po Zevsovom nalogu, morao da služi. Dospeo je tamo i muzičar i pevač Orfej da od Hada izmoli život za svoju mladu ženu Euridiku, zatim Sizif, koji je odande lukavstvom na kratko vreme umakao, i Tezej, kojeg je odande oslobodio Herkul. Na prag podzemnog sveta dospeo je i Odisej kad je nakon osvajanja Troje, na povratku u otadžbinu, dugo lutao svetom i tamo video Sizifa kako uzbrdo valja ogroman kamen. Video je i Tantala kako se muči glađu i žeđu, Titija kojem su dva strvinara kljuvala jetru; sastao se tamo s mnogim mrtvim junacima, među njima i sa Ahilom, koji mu je s tugom opisao nemilu sudbinu umrlih u Hadovom carstvu.

Had nije imao običaj da napušta svoje sedište. Dok je još bio neoženjen, izašao je jednom u svet da otme Zevsovu i Demetrinu kćer Persefonu, koju je uzeo za ženu. Jednom je otišao na savetovanje bogova na Olimp. Bogovi ga baš nisu voleli, a on im je uzvraćao istom merom. Kad je Zevs od njega nešto zatražio, obično bi ga poslušao, ali se u stvari između neba i zemlje inače nije uplitaо. Dobro je znaо "da će, pre ili kasnije, svako sići u Hadovo carstvo, čim je jednom došao na svet".

Had

Had

(Grč. Hades, Pluton, lat. Pluto - sin titana Krona i njegove žene Reje, bog podzemnog sveta)

Bio je najstariji Kronov sin i uz svoju braću **Zevsa** i **Posejdona** činio trojstvo najviših grčkih bogova. Kad se rodio, otac mu je bio vrhovni vladar svemira, ali je živeo u neprekidnoj strepnji da će ga neko od njegove dece svrgnuti s prestola. Zbog toga je sve svoje potomke pojeo čim su se rodili i utamničio ih tako u svom truhu. Tu su i dalje živeli jer su kao božanska bića bili besmrtni. Takvu sudbinu izbegao je samo njegov najmlađi sin Zevs, kojeg je njegova majka potajno rodila i sakrila na Kritu. Kad je Zevs odrastao, dogodilo se upravo ono čega se Kron najviše plašio: pobunio se protiv oca, prisilio ga da svojoj zatočenoj deci vrati slobodu i izazvao ga na borbu. Braća Had i Posejdon pridružila su se Zevsu i, uz ostale saveznike, pomogla mu da porazi Krona i svrgne ga s vlasti. Nakon pobeđe braća su se sporazumela da će Kronovo nasledstvo među sobom podeliti kockom. Zevs se, međutim, pri tom poslužio lukavstvom i njemu je pripala vlast nad nebom i zemljom. Posejdon je dobio vlast nad morem, a Had je postao svemoćni vladar podzemnog carstva.

Ne bi se moglo reći da je Had kockom dobio najbolje, ali njegovoj mračnoj i neumoljivoj ćudi vlast nad podzemnim svetom je sasvim odgovarala. A njegovo podzemno carstvo je zaista bilo strašno: skrivalo se u dubinama zemlje i u njega nikad nije dopreo ni zračak Sunčeve svetlosti. Prostiralo se neveselom ravnicom obraslom bledim cvetovima divlje asfodele ("cveća smrti"), a njome je proticalo pet reka, koje su istovremeno bile njegove granice: Stiks, koja je sve okivala ledenim zagrljajem, Aheront, reka naricanja, Kokit, reka žalosti, ognjena reka Piriflegeton i mračna Leta, čije su vode činile da se zaboravi sve ovozemljasko. Kako je zaista bilo podeljeno i kako je izgledalo Hadovo carstvo, ljudi pouzdano nisu znali jer se nijedan smrtnik nije odonud vratio živ da o njemu donese vesti. Nekoliko junaka (**Herkul**, Eneja) koji su sišli u njega i opet se vratili nisu mogli da ga u celosti pregledaju. Ali nagađalo se da se na zapadu prostiru Elizejske poljane, gde su svoj večni život živele duše pravednika. Negde u dubinama nalazio se Tartar, gde su grešnici izdržavali večne kazne, a u najmračnijem delu tog tmurnog carstva bio je Erebus, gde se smestila palata iz koje je Had, zajedno sa svojom ženom **Persefonom**, vladao bogovima podzemnog sveta i dušama mrtvih.

Duše umrlih silazile su u Hadovo carstvo kroz mračne bezdane. Jedan od njih

bio je u tesnacu Tenaru na jugu Peloponeza, drugi u Kolonu u Atici, pa sledeći pod Etnom na Siciliji. Prema Homeru, ulaz u podzemno carstvo bio je negde na zapadu kuda više nisu dopirali Sunčevi zraci. Ulaz u podzemni svet čuvao je troglavi pas Kerber. One koji su ulazili susretljivo je propuštao, ali napolje nije nikome dao. Od ulaza vodio je put vodama Aheronta, preko kojeg je duše umrlih prevezio osorni starac Haron. Razume se, prevezio ih je samo u podzemni svet, ali ne i natrag, i za tu službu su mu mrtvi plaćali. Iz Haronove barke odlazili su svi pred Hadov presto, pored kojeg su sedele sudije, Zevsovi sinovi Minos, Radamant i Eak. Samo ponekad bi neka duša dospela u Elizij, gde je živela blaženim životom, a ko nije bio ni dobar ni zao (ili je bio i dobar i zao), morao je da ode na asfodelske poljane, gde je lutao bez radosti i tuge, bez ikakve čežnje i osećanja, kao sena. Takvih ljudi bilo je, navodno, najviše, a među njima našli su se i najveći junaci, čak i sam [Ahil](#). Kakav je život tamo provodio, znamo iz njegove teskobne ispovesti koju je zabeležio Homer: "Hteo bih više ko nadničar raditi na polju čoveka s imetkom malim, gde ima obilja jela, no tu u Hadovom carstvu biti vladar sena svih tih umrlih ljudi!"

Bogova kojima je vladao Had u podzemnom svetu bilo je manje nego olimpskih ili morskih, ali oni su kod ljudi izazivali jezu i strah. Među njima na prvom mestu je bio bog smrti [Tanatos](#), ogrnut crnim plaštom, s crnim ledenim krilima, koji je umirućima rezao kosu i odnosio njihove duše. Zatim, mračne boginje kere, koje su ubijale ljude po bojištima i sisale im krv; užasna Empuza, koja je napadala ljude i ubijala ih na raskršćima; strašna Lamija, koja je majkama u snu ubijala decu; troglava i trotelna Hekata, koja je vladala čudovištima, i bog varljivog sna Hipnos, kojem nisu mogli da se odupru ni ljudi ni bogovi. Posebno strašne bile su [Erinije](#), neumoljive boginje kletve i osvete, koje je u svet slala Hadova žena [Persefona](#).

Ljudi su mrzeli Hadovo carstvo. Ko je u njega sišao mora se odreći svake nade. Od junaka koji su dospeli pred sam Hadov presto i vratili se u svet, najslavniji je bio [Herkul](#). Odande je doveo Kerbera, po naređenju mikenskog kralja Euristeja, kojem je, po [Zevsovom](#) nalogu, morao da služi. Dospeo je tamo i muzičar i pevač [Orfej](#) da od Hada izmoli život za svoju mladu ženu Euridiku, zatim [Sizif](#), koji je odande lukavstvom na kratko vreme umakao, i [Tezej](#), kojeg je odande oslobodio [Herkul](#). Na prag podzemnog sveta dospeo je i [Odisej](#) kad je nakon osvajanja Troje, na povratku u otadžbinu, dugo lutao svetom i tamo video Sizifa kako uzbrdo valja ogroman kamen. Video je i [Tantala](#) kako se muči glađu i žeđu, Titija kojem su dva strvinara kljuvala jetru; sastao se tamo s mnogim mrtvim junacima, među njima i sa [Ahilom](#), koji mu je s tugom opisao nemilu sudbinu umrlih u Hadovom carstvu.

Had nije imao običaj da napušta svoje sedište. Dok je još bio neoženjen, izašao je jednom u svet da otme [Zevsovu](#) i [Demetrinu](#) kćer [Persefonu](#), koju

je uzeo za ženu. Jednom je otišao na savetovanje bogova na Olimp. Bogovi ga baš nisu voleli, a on im je uzvrćao istom merom. Kad je Zevs od njega nešto zatražio, obično bi ga poslušao, ali se u stvari između neba i zemlje inače nije uplitao. Dobro je znao "da će, pre ili kasnije, svako sići u Hadovo carstvo, čim je jednom došao na svet".

Had

Haos

(Grč. Khaos - početak i izvor svega na svetu)

Grci su ga većinom zamišljali kao beskrajni svemirski prostor, ili kao smesu elemenata bezoblične pramaterije u beskonačnoj tami, i otelovljavali ga u božanskom biću.

Iz Haosa je najpre nastala večna tama Ereba i tamna noć Nikta. Iz Ereba i Nikte poteklo je večno svetlo Eter i svetli dan Hemera. Zatim se rodila zemlja Geja, podzemni svet Tartar i sveživotna ljubav Eros. Geja je rodila nebo Urana i more Ponta. S Uranom je zatim imala dvanaest sinova i kćeri, divovske titane. Uran se, nakon pobede nad prapočetnim Haosom, domogao vlasti nad svetom, ali je uskoro morao da je prepusti svom pobunjenom sinu Kronu, a ovaj svom sinu Zevsu.

Haos

(Grč. *Khaos* - početak i izvor svega na svetu)

Grci su ga većinom zamišljali kao beskrajni svemirski prostor, ili kao smesu elemenata bezoblične pramaterije u beskonačnoj tami, i otelovljavali ga u božanskom biću.

Iz Haosa je najpre nastala večna tama [Ereb](#) i tamna noć [Nikta](#). Iz Ereba i Nikte poteklo je večno svetlo Eter i svetli dan Hemera. Zatim se rodila zemlja [Geja](#), podzemni svet Tartar i sveživotna ljubav [Eros](#). Geja je rodila nebo [Urana](#) i more Ponta. S Uranom je zatim imala dvanaest sinova i kćeri, divovske titane. Uran se, nakon pobede nad prapočetnim Haosom, domogao vlasti nad svetom, ali je uskoro morao da je prepusti svom pobunjenom sinu Kronu, a ovaj svom sinu [Zevsu](#).

Heba

(Grč. Hebe, lat. Hebe - boginja večne mladosti i peharnica olimpskih bogova)

Prema Homeru, bila je kći najvišeg boga Zeusa i njegove žene Here. Prema nekim novijim autorima, Hera ju je rodila sama od sebe, kao Zevs Atenu. Na Olimpu je Heba imala značajnu ulogu: točila je bogovima nektar. Udala se relativno kasno, ali je zato postala žena najvećeg junaka grčkih mitova, Herkula. Kada se Jolaj borio protiv kralja Euristeja, shvativši da nema više snage zbog starosti, zamolio je Hebu da ga učini mladim na samo jedan dan. Ona je uslišila njegovu molbu, omogućivši mu da pobedi Euristeja i da spokojan umre.

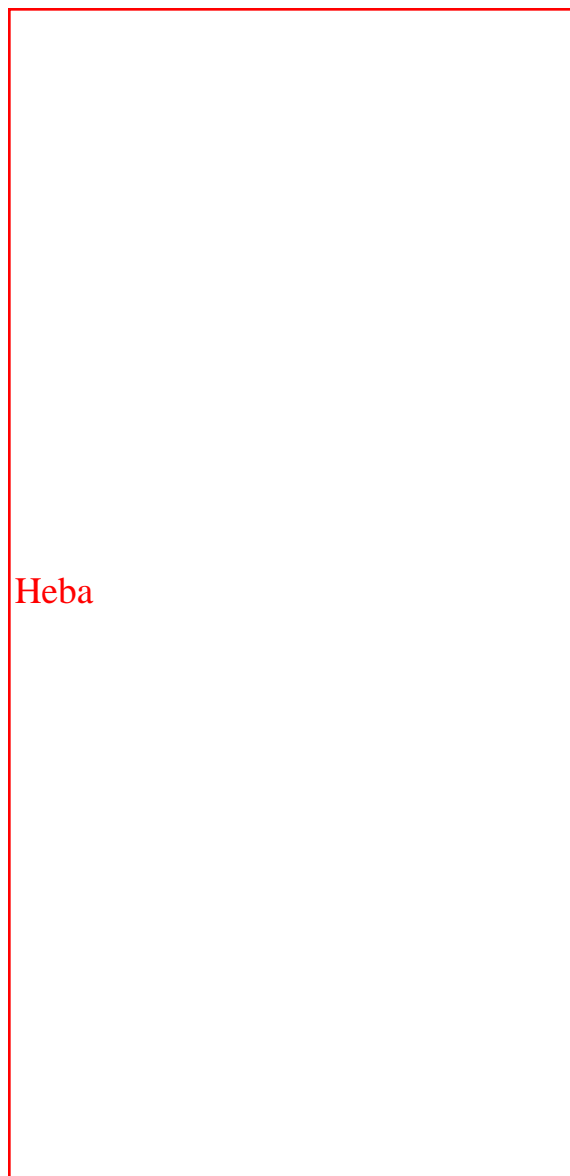
Heba

Heba

(Grč. Hebe, lat. Hebe - boginja večne mladosti i peharnica olimpskih bogova)

Prema Homeru, bila je kći najvišeg boga **Zevsa** i njegove žene **Here**. Prema nekim novijim autorima, Hera ju je rodila sama od sebe, kao Zevs **Atenu**. Na Olimpu je Heba imala značajnu ulogu: točila je bogovima nektar. Udala se relativno kasno, ali je zato postala žena najvećeg junaka grčkih mitova, **Herkula**. Kada se **Jolaj** borio protiv kralja Euristeja, shvativši da nema više snage zbog starosti, zamolio je Hebu da ga učini mladim na samo jedan dan. Ona je uslišila njegovu molbu, omogućivši mu da pobedi Euristeja i da spokojan umre.

Heba

Home

Hefest

(Grč. *Hephaistos*, lat *Vulcanus* - sin Zevsa i Here, bog vatre i kovač, oružar bogova)

Rodio se hrom i zbog toga ga je mati bacila s Olimpa. U velikom luku je leteo čak do Okeana, ali mu se ništa nije dogodilo jer su ga prihvatile morske boginje Eurinoma i Tetida. Odrastao je u njihovoj pećini pod morem i izučio kovački zanat. Kad je već bio majstor svog zanata, načinio je prelepi zlatni presto i poslao ga svojoj majci. Bio je to pre poklon iz osvetoljubivosti nego znak sinovljeve ljubavi prema majci, jer čim je Hera sela na presto, iz njega su izašli skriveni okovi, sputali je i nisu joj dali da ustane. Niko od bogova nije mogao da je oslobodi. Najpre su na Hefesta svi bili strašno ljuti, ali nije im ostalo ništa drugo nego da pošalju po njega. Hefest, međutim, nije čeznuo za tim da se vrati na Olimp, a to je i glasniku bogova, Hermesu, sasvim jasno rekao. Zato su bogovi pribegli lukavstvu. Poslali su Hefestu boga vina Dionisa, koji ga je opio i doveo na Olimp na magarcu. Vinom razgaljeni Hefest zaboravio je na davnu nepravdu koja mu je bila učinjena, oslobodio je majku i odlučio da zauvek ostane među bogovima. Staviše, tu je odlučio i da se oženi, a njegovi roditelji su ga nagradili davši mu za ženu najlepšu boginju. Prema jednoj verziji, bila je to Harita Aglaja, a prema drugoj, proširenijoj, boginja ljubavi i lepote Afrodita.

Hefestov dolazak na Olimp imao je dalekosežne posledice. Celog ga je izgradio i pregradio. Kako su do tada stanovali olimpski bogovi nije poznato. Iz podataka o Hefestovim delima saznajemo da im je sagradio veličanstvene palate od zlata, srebra i bronz. Nije zaboravio ni sebe, podigao je palatu i u njoj uredio savršeno opremljenu kovačnicu, jer nije hteo da se odrekne svog bučnog i ne baš čistog kovačkog zanata čak ni na Olimpu. Homer, na primer, s divljenjem spominje njegove kovačke mehove koji su sami od sebe raspirivali vatru i primali radne naloge pravo iz Hefestovog mozga.

Uprokos tome, Hefest nije zanemario fizički rad. Često su ga viđali oznojenog i umornog, u neprekidnom pokretu, čime se razlikovao od ostalih bogova.

Razume se, Hefest je kao svestrani umetnik među bogovima bio omiljen. Ipak, nisu ga uzimali suviše ozbiljno. Podsmevali su se njegovoj hromosti (a ponekad to i nije bio samo podsmeh, nego poznati homerski "smeh bogova"), na primer kada je umesto boginje Hebe posluživao oko njihovog stola. Njegova žena Afrodita bestidno ga je varala sa bogom rata Aresom. Jedino se Hera prema njemu odnosila s razumevanjem, žaleći što ga je uvredila. Prilikom jedne svađe Zevs ga je bacio s Olimpa. Hefest je u velikom luku leteo ceo dan i pao na ostrvo Lemnos. Tamošnji stanovnici su prema njemu bili prijatni, a i Hefest im je bio zahvalan. Kraj vulkana Moshila uredio je sebi kovačnicu. Kad je iz grčkog panteona prešao u rimski (pod imenom Vulkan), uredio je još jednu svoju kovačnicu na Siciliji, pod Etnom. To je, razume se, bio poduhvat velikih razmera, pa je Hefest pozvao sebi za pomoćnike nekoliko divovskih kiklopa.

U život mitskih junaka Hefest se nije preterano uplitao. Ograničavao se na izradu oružja, a kao dobar oružar davao ga je obema zaraćenim stranama. Na molbu boginje Tetide napravio je, na primer, sjajno oružje njenom sinu Ahilu, ali je, na molbu boginje Eos, napravio jednako sjajno oružje i Memnonu, Ahilovom neprijatelju. Ni u ratove se nije uplitao. Uz jedan jedini izuzetak. U bitkama na trojanskoj zaravni ukrotio je vatrom, na molbu boginje Here, reku Ksant čiji je bog hteo da ubije Ahila talasima. Hefest je brižno štitio svoje poštovatelje, kovače i zanatlije koji svoj posao rade uz pomoć vatre. Zbog toga su mu ljudi zaista bili zahvalni. Uz Ateninu pomoć naučio ih je, barem prema *Homerskim himnama*, zanatima i umetnostima, pa više nisu morali da žive životom životinja u šumama i pećinama, nego u lepim kućama i gradovima, gde "lako i mirno život svoj žive, kroz godinu celu što teče".

Hefest

Hefest

(Grč. *Hephaistos*, lat *Vulcanus* - sin *Zevsa* i *Here*, bog vatre i kovač, oružar bogova)

Rodio se hrom i zbog toga ga je mati bacila s Olimpa. U velikom luku je leteo čak do Okeana, ali mu se ništa nije dogodilo jer su ga prihvatile morske boginje Eurinoma i **Tetida**. Odrastao je u njihovoj pećini pod morem i izučio kovački zanat. Kad je već bio majstor svog zanata, načinio je prelepi zlatni presto i poslao ga svojoj majci. Bio je to pre poklon iz osvetoljubivosti nego znak sinovljeve ljubavi prema majci, jer čim je **Hera** sela na presto, iz njega su izašli skriveni okovi, sputali je i nisu joj dali da ustane. Niko od bogova nije mogao da je oslobodi. Najpre su na Hefesta svi bili strašno ljuti, ali nije im ostalo ništa drugo nego da pošalju po njega. Hefest, međutim, nije čeznuo za tim da se vrati na Olimp, a to je i glasniku bogova, **Hermesu**, sasvim jasno rekao. Zato su bogovi pribegli lukavstvu. Poslali su Hefestu boga vina **Dionisa**, koji ga je opio i doveo na Olimp na magarcu. Vinom razgaljeni Hefest zaboravio je na davnu nepravdu koja mu je bila učinjena, oslobodio je majku i odlučio da zauvek ostane među bogovima. Štaviše, tu je odlučio i da se oženi, a njegovi roditelji su ga nagradili davši mu za ženu najlepšu boginju. Prema jednoj verziji, bila je to Harita Aglaja, a prema drugoj, proširenijoj, boginja ljubavi i lepote **Afrodita**.

Hefestov dolazak na Olimp imao je dalekosežne posledice. Celog ga je izgradio i pregradio. Kako su do tada stanovali olimpski bogovi nije poznato. Iz podataka o Hefestovim delima saznajemo da im je sagradio veličanstvene palate od zlata, srebra i bronce. Nije zaboravio ni sebe, podigao je palatu i u njoj uredio savršeno opremljenu kovačnicu, jer nije hteo da se odrekne svog bučnog i ne baš čistog kovačkog zanata čak ni na Olimpu. Homer, na primer, s divljenjem spominje njegove kovačke mehove koji su sami od sebe raspirivali vatru i primali radne naloge pravo iz Hefestovog mozga. Uprokos tome, Hefest nije zanemario fizički rad. Često su ga viđali oznojenog i umornog, u neprekidnom pokretu, čime se razlikovao od ostalih bogova.

Razume se, Hefest je kao svestrani umetnik među bogovima bio omiljen. Ipak, nisu ga uzimali suviše ozbiljno. Podsmevali su se njegovoj hromosti (a ponekad to i nije bio samo podsmech, nego poznati homerski "smeh bogova"), na primer kada je umesto boginje Hebe posluživao oko njihovog stola. Njegova žena **Afrodita** bestidno ga je varala sa bogom rata **Aresom**. Jedino se **Hera** prema njemu odnosila s razumevanjem, žaleći što ga je uvredila. Prilikom jedne svađe **Zevs** ga je bacio s Olimpa. Hefest je u velikom luku

leteo ceo dan i pao na ostrvo Lemnos. Tamošnji stanovnici su prema njemu bili prijatni, a i Hefest im je bio zahvalan. Kraj vulkana Moshila uredio je sebi kovačnicu. Kad je iz grčkog panteona prešao u rimski (pod imenom **Vulkan**), uredio je još jednu svoju kovačnicu na Siciliji, pod Etnom. To je, razume se, bio poduhvat velikih razmera, pa je Hefest pozvao sebi za pomoćnike nekoliko divovskih kiklopa.

U život mitskih junaka Hefest se nije preterano uplitao. Ograničavao se na izradu oružja, a kao dobar oružar davao ga je obema zaraćenim stranama. Na molbu boginje **Tetide** napravio je, na primer, sjajno oružje njenom sinu **Ahilu**, ali je, na molbu boginje Eos, napravio jednako sjajno oružje i Memnonu, Ahilovom neprijatelju. Ni u ratove se nije uplitao. Uz jedan jedini izuzetak. U bitkama na trojanskoj zaravni ukrotio je vatrom, na molbu boginje **Here**, reku Ksant čiji je bog hteo da ubije Ahila talasima. Hefest je brižno štitió svoje poštovatelje, kovače i zanatlije koji svoj posao rade uz pomoć vatre. Zbog toga su mu ljudi zaista bili zahvalni. Uz **Ateninu** pomoć naučio ih je, barem prema *Homerskim himnama*, zanatima i umetnostima, pa više nisu morali da žive životom životinja u šumama i pećinama, nego u lepim kućama i gradovima, gde "lako i mirno život svoj žive, kroz godinu celu što teče".

Hefest

Home

Helena

(Grč. Helene - kći najvišeg boga Zevsa i njegove ljubavnice Lede, najlepša od svih smrtnih žena)

Njena majka Leda bila je žena spartanskog kralja Tindareja, s kojim je imala dvoje dece, kćer Klitemnestru i sina Kastora. Svojom lepotom Leda je očarala i samog Zevsa i imala s njim dvoje dece, kćer Helenu i sina Polideuka. Tindarej nije imao ništa protiv Zevsovog uplitanja u proširivanje porodice pa je sopstvenu decu i pastorku odgajao podjednako. Sa sinovima nije imao poteškoća. Obojica su postali slavni junaci i dospeli na nebo gde i danas sjaje kao Blizanci ili Dioskuri. Ni s Klitemnestrom nije bilo problema, bar dok se nije udala. Zatim ju je otac dao za mikenskog kralja Agamemnona. S Helenom je bilo gore.

Bila je još mlada devojka, a o njenoj lepoti se već nadaleko pričalo, pa je za njom čeznuo atinski kralj Tezej i oteo je uz pomoć svog prijatelja Piritoja. Oslobodila su je braća Kastor i Polideuk i vratila kući. Uskoro su se u Sparti pojavili novi Helenini prosci. S vremenom su se tamo našli svi ahejski kraljevi i kraljevski sinovi koji su nameravali da se žene. Njihove svađe oko Helene dovele su Grčku gotovo na rub rata. Katastrofu je sprečila domišljatost itačkog kralja Odiseja. On je Tindareju dao sasvim originalan savet: neka ostavi sve dinastičke i političke obzire po strani i dozvoli Heleni da odabere muža po sopstvenom ukusu. Prosci su se s tim složili i zakletvom se obavezali da će njen izbor bez pogovora priznati, da pobjednika neće ubiti niti ga na bilo koji način uvrediti, nego će mu u svemu biti od pomoći.

Srećnim ili nesrećnim slučajem njen izabranik je bio Agamemnonov brat Menelaj. Nakon venčanja rodila im se kći Hermiona, a kad je Tindarej umro, Menelaj je postao njegov naslednik na spartanskom prestolu. Sve je bilo u najboljem redu, a ni Menelaj ni Helena nisu slutili šta im sudbina sprema.

U to vreme se u pećini kentaura slavila svadba ftijskog kralja Peleja s morskog boginjom Tetidom, na kojoj su učestvovali svi bogovi. Jedino nije bila pozvana boginja svađe Erida da im ne bi pokvarila zabavu. Uvređena, Erida je iz osвете među boginje Afroditu, Heru i Atenu bacila zlatnu jabuku na kojoj je pisalo "najlepšoj". Boginje su odmah kao jedna posegnule za jabukom jer

je svaka od njih, razumljivo, smatrala sebe najlepšom. Zbog toga je među njima izbila svađa, u koju nije želeo da se upliće ni sam Zevs. Želeo je da ima svoj mir, pa je naredio bogu Hermesu da uzme jabuku i odvede boginje na planinu Idu nedaleko od Troje, gde živi pastir po imenu Paris i da on reši taj spor.

Paris je bio sin trojanskog kralja Prijama. Za to što je živio u planini, a ne u kraljevskoj palati, postojao je dobar razlog. Pre Parisovog rođenja, njegova majka je sanjala da je rodila goruću baklju koja je zapalila Troju. Vrač je san protumačio tako da će dečak kojeg će kraljica roditi biti uzrok propasti Troje. Zbog toga je kralj Prijam naredio da se dete odmah posle rođenja odnese na Idu i tamo ostavi. Dečaka je prihvatila i dojila medvedica, a zatim ga je našao pastir Agelaj i odgajao ga kao svog sina. O tome da je Paris kraljev sin znao je samo Zevs.

Kad je Paris ugledao Zevsovog glasnika Hermesa, hteo je da pobegne glavom bez obzira, ali mu je u istom trenutku palo na pamet da će ga Hermes svakako stići i tako je, savladavši strah, saslušao njegovu zapovest. Paris je uzeo jabuku iz Hermesovih ruku i počeo da posmatra boginje. Činilo mu se da su sve tri podjednako lepe. Dugo je razmišljao, a odlučio se onda kad su boginje uticale na njega na način koji ljudski zakoni i sudovi u osnovi ne dopuštaju. Zevsova žena Hera obećala mu je vlast nad celom Azijom, boginja rata Atena ratničku slavu, a boginja ljubavi i lepote Afrodita najlepšu ženu na svetu. Paris je jabuku dosudio Afroditi. Da postoji prelepa Helena, Paris u tom času nije znao, ali je Afrodita učinila da je što pre upozna. Putevima sudbine Paris je ubrzo dospao u Troju, gde ga je prepoznala njegova sestra Kasandra, slavna čarobnica i proročica. Kralj Prijam, koji je dugo žalio što je odbacio sina, primio ga je s velikom radošću i uveo u kraljevsku palatu. Tu je Afrodita savetovala Parisu da sagradi lađu i otplovi u Spartu, poznatu po lepoti svojih žena. Paris ju je poslušao na veliki bes Here i Atene, koje su, zbog svoje povređene sujete, njemu, kao i čitavoj Troji, želele sve najgore.

Kralj Menelaj primio je Parisa i njegovog prijatelja Eneju, koji ga je pratio, kako i dolikuje gostima iz slavne Troje. Priredio je u njihovu čast gozbu i predstavio ih svojoj ženi Heleni. Čim je Paris stao licem u lice s najlepšom od svih smrtnih žena, zaljubio se u nju na prvi pogled. I on se njoj dopao. Drugog dana se Menelaj izvinio svojim gostima jer je zbog neodloživog posla morao da ode na Krit. Poželeo im je prijatan boravak, a Heleni rekao da im u svemu ugodi. Za to što je Helena muževljeve reči

shvatila poprilično široko, kriva je boginja Afrodita. Razbuktala je u Heleni takvu ljubav prema Parisu da je zaboravila na svog muža, kćer i otadžbinu i s Parisom krišom otplovila u Troju.

Prema tome, Helena je s Parisom otišla dobrovoljno. Druga verzija tvrdi da ju je Paris na to prisilio, čak i nasilno odveo. Nije poznato jesu li otplovili pravo u Troju. Kako se čini, pošli su najpre na svadbeno putovanje u Egipat, zatim su neko vreme proveli u Sidonu, a u Troju došli posle nekoliko godina. Bilo kako bilo, Helena je nestala iz Sparte, a s njom i kraljeva riznica.

Menelaj, svakako, preko svega toga nije mogao da pređe kao da se ništa nije dogodilo. Otišao je u Mikenu svom bratu Agamemnonu i zamolio ga za pomoć. Agamemnon ga je savetovao da s itačkim kraljem Odisejem pođe u Troju i zamoli trojanskog kralja Prijama da vrati Helenu. Ako Prijam ne bude voljan da ispravi Parisov čin, neka mu zapreti ratom. Prijam je odbio Menelajevu molbu i Agamemnon je sa pretnje prešao na delo. Zamolio je za pomoć sve ahejske kraljeve koji su nekada Menelaju obećali da će mu, kao Heleninom mužu, u svemu pomoći. Tu su pomoć obećali i ostali ahejski vladari. Svi su se odazvali lično ili su poslali svoje sinove, i doveli vojsku svako prema svojim mogućnostima. Pod Agamemnonovim vođstvom krenula je najzad protiv Troje vojska od sto hiljada Ahejaca.

Tako je zbog Helene i Parisa planuo dugotrajan i krvav trojanski rat koji se završio uništenjem Troje i pogibijom najboljih ahejskih junaka. Helena je ubrzo zažalila zbog svog čina koji je i njenoj staroj i njenoj novoj otadžbini doneo tolike patnje. Kraj Prijam joj, doduše, nikada ništa nije prebacio, ali je ona znala da je cela Troja mrzi kao povod ratu i svaka žena koja je u ratu izgubila muža ili sina dala joj je to na znanje svojim pogledom. Uz sve to, od ljubavi prema Parisu brzo se otreznila. Bio je lep i pazio je na svoj izgled, ali ni po čemu drugom nije mogao da se uporedi sa njenim prvim mužem. Njena osećanja prema Parisu u toku rata su izbledela i na kraju se pretvorila u prezir. U borbi je često znao da se ponaša kao kukavica, a muškarac koji se ne ponaša onako kako mu dolikuje, u očima žena vrlo brzo gubi svako dostojanstvo.

Paris je u ratu postigao i neke uspehe, ali nijedan svojom hrabrošću. Čak je ubio i najvećeg ahejskog junaka Ahila, ali ne u ravnopravnoj borbi, nego izdajničkom strelom, odapetom s trojanskih bedema, koju je usmerio bog Apolon. I sam je poginuo na sličan

način. Kad je šetao bedemima, pogodila ga je otrovna strela ahejskog strelca Filokteta i zadala mu smrtnu ranu. Pateći od strahovitih bolova, Paris je napustio Troju i otišao na planinu Idu da umre napušten od svih. Njegovi drugovi pronašli su ga tamo skrupčanog u grmlju i priredili mu skroman pogreb. Helena nije prišla njegovoj lomači. U međuvremenu je našla utehu u društvu njegovog brata, mladog Dejfoba. S njim nije dugo uživala. Pri zauzimanju Troje ubio ga je u njegovim odajama kralj Menelaj.

Ponovni susret Helene i Menelaja bio je za nju neočekivano povoljan. Menelaj, naime, nikada nije poverovao da bi ona dobrovoljno otišla s Parisom, i bio je uveren da je uništenjem Troje svoju ženu oslobodio dugotrajnih patnji. Razume se da ga je Helena podržala u tom uverenju i nije skrivala bezgraničnu radost što ju je napokon oslobodio. S velikim slavljem se ukrcala na Menelajevu lađu i otplovila s njim u Spartu.

Svoj rodni kraj Helena je ugledala nakon punih sedam godina lutanja. Tik iza ostrva Lezbosa bura je raspršila Menelajevе brodove, kod rta Sunion izgubio je kormilara, pred rtom Malejom opet ga je zahvatila bura i odnela njegovu lađu čak do ušća Nila. Helena se tako opet našla u Egiptu koji je upoznala na bračnom putovanju sa Parisom. Godinama je lutala s Menelajem obalama Nila, Libijom, Fenikijom i drugim zemljama, a našla se i u Sidonu. Na kraju se opet vratila u Egipat, gde je Menelaj bogatom žrtvom bogovima otkupio sretnu plovidbu u otadžbinu. Pre njihovog odlaska egipatska kraljica Polidamna dala je Heleni čudotvorni lek napravljen od pepela čarobnih biljki. Ko bi ga popio u vinu, zaboravio bi sve brige i nevolje. Dovoljna je bila jedna čaša i Helena je zaboravila svoje bračne nevolje i nesreću u Troji, a Menelaj muke koje je zbog nje pretrpeo.

U Sparti, nakon povratka, Helena je živela u sreći s Menelajem. Bili su opet vezani nepomućenom ljubavlju do kraja života, a zatim i posle smrti jer su ih bogovi oboje preneli u Elizijum, gde provode dane u večnom blaženstvu.

Helena

Helena

(Grč. Helene - kći najvišeg boga [Zevsa](#) i njegove ljubavnice Lede, najlepša od svih smrtnih žena)

Njena majka Leda bila je žena spartanskog kralja Tindareja, s kojim je imala dvoje dece, kćer Klitemnestru i sina Kastora. Svojom lepotom Leda je očarala i samog [Zevsa](#) i imala s njim dvoje dece, kćer Helenu i sina [Polideuka](#). Tindarej nije imao ništa protiv Zevsovog uplitanja u proširivanje porodice pa je sopstvenu decu i pastorku odgajao podjednako. Sa sinovima nije imao poteškoća. Obojica su postali slavni junaci i dospeli na nebo gde i danas sjaje kao Blizanci ili [Dioskuri](#). Ni s Klitemnestrom nije bilo problema, bar dok se nije udala. Zatim ju je otac dao za mikenskog kralja Agamemnona. S Helenom je bilo gore.

Bila je još mlada devojka, a o njenoj lepoti se već nadaleko pričalo, pa je za njom čeznuo atinski kralj [Tezej](#) i oteo je uz pomoć svog prijatelja Piritaja. Oslobodila su je braća [Kastor](#) i [Polideuk](#) i vratila kući. Uskoro su se u Sparti pojavili novi Helenini prosci. S vremenom su se tamo našli svi ahejski kraljevi i kraljevski sinovi koji su nameravali da se žene. Njihove svađe oko Helene dovele su Grčku gotovo na rub rata. Katastrofu je sprečila domišljatost itačkog kralja [Odiseja](#). On je Tindareju dao sasvim originalan savet: neka ostavi sve dinastičke i političke obzire po strani i dozvoli Heleni da odabere muža po sopstvenom ukusu. Prosci su se s tim složili i zakletvom se obavezali da će njen izbor bez pogovora priznati, da pobjednika neće ubiti niti ga na bilo koji način uvrediti, nego će mu u svemu biti od pomoći.

Srećnim ili nesrećnim slučajem njen izabranik je bio Agamemnonov brat Menelaj. Nakon venčanja rodila im se kći Hermiona, a kad je Tindarej umro, Menelaj je postao njegov naslednik na spartanskom prestolu. Sve je bilo u najboljem redu, a ni Menelaj ni Helena nisu slutili šta im sudbina sprema.

U to vreme se u pećini kentaura slavila svadba ftijskog kralja Peleja s morskog boginjom [Tetidom](#), na kojoj su učestvovali svi bogovi. Jedino nije bila pozvana boginja svađe [Erida](#) da im ne bi pokvarila zabavu. Uvređena, Erida je iz osвете među boginje [Afroditu](#), [Heru](#) i [Atenu](#) bacila zlatnu jabuku na kojoj je pisalo "najlepšoj". Boginje su odmah kao jedna posegnule za jabukom jer je svaka od njih, razumljivo, smatrala sebe najlepšom. Zbog toga je među njima izbila svađa, u koju nije želeo da se upliće ni sam [Zevs](#). Želeo je da ima svoj mir, pa je naredio bogu [Hermesu](#) da uzme jabuku i odvede boginje na planinu Idu nedaleko od Troje, gde živi pastir po imenu [Paris](#) i da on reši taj spor.

[Paris](#) je bio sin trojanskog kralja Prijama. Za to što je živeo u planini, a ne u kraljevskoj palati, postojao je dobar razlog. Pre Parisovog rođenja, njegova majka je sanjala da je rodila goruću baklju koja je zapalila Troju. Vrač je san

protumačio tako da će dečak kojeg će kraljica roditi biti uzrok propasti Troje. Zbog toga je kralj Prijam naredio da se dete odmah posle rođenja odnese na Idu i tamo ostavi. Dečaka je prihvatila i dojila medvedica, a zatim ga je našao pastir Agelaj i odgajao ga kao svog sina. O tome da je Paris kraljev sin znao je samo Zevs.

Kad je Paris ugledao Zevsovog glasnika Hermesa, hteo je da pobegne glavom bez obzira, ali mu je u istom trenutku palo na pamet da će ga Hermes svakako stići i tako je, savladavši strah, saslušao njegovu zapovest. Paris je uzeo jabuku iz Hermesovih ruku i počeo da posmatra boginje. Činilo mu se da su sve tri podjednako lepe. Dugo je razmišljao, a odlučio se onda kad su boginje uticale na njega na način koji ljudski zakoni i sudovi u osnovi ne dopuštaju. Zevsova žena Hera obećala mu je vlast nad celom Azijom, boginja rata Atena ratničku slavu, a boginja ljubavi i lepote Afrodita najlepšu ženu na svetu. Paris je jabuku dosudio Afroditi.

Da postoji prelepa Helena, Paris u tom času nije znao, ali je Afrodita učinila da je što pre upozna. Putevima sudbine Paris je ubrzo dospeo u Troju, gde ga je prepoznala njegova sestra Kasandra, slavna čarobnica i proročica. Kralj Prijam, koji je dugo žalio što je odbacio sina, primio ga je s velikom radošću i uveo u kraljevsku palatu. Tu je Afrodita savetovala Parisu da sagradi lađu i otplovi u Spartu, poznatu po lepoti svojih žena. Paris ju je poslušao na veliki bes Here i Atene, koje su, zbog svoje povređene sujete, njemu, kao i čitavoj Troji, želele sve najgore.

Kralj Menelaj primio je Parisa i njegovog prijatelja Eneju, koji ga je pratio, kako i dolikuje gostima iz slavne Troje. Priredio je u njihovu čast gozbu i predstavio ih svojoj ženi Heleni. Čim je Paris stao licem u lice s najlepšom od svih smrtnih žena, zaljubio se u nju na prvi pogled. I on se njoj dopao. Drugog dana se Menelaj izvinio svojim gostima jer je zbog neodloživog posla morao da ode na Krit. Poželeo im je prijatan boravak, a Heleni rekao da im u svemu ugoditi. Za to što je Helena muževljeve reči shvatila poprilično široko, kriva je boginja Afrodita. Razbuktala je u Heleni takvu ljubav prema Parisu da je zaboravila na svog muža, kćer i otadžbinu i s Parisom krišom otplovila u Troju.

Prema tome, Helena je s Parisom otišla dobrovoljno. Druga verzija tvrdi da ju je Paris na to prisilio, čak i nasilno odveo. Nije poznato jesu li otplovili pravo u Troju. Kako se čini, pošli su najpre na svadbeno putovanje u Egipat, zatim su neko vreme proveli u Sidonu, a u Troju došli posle nekoliko godina. Bilo kako bilo, Helena je nestala iz Sparte, a s njom i kraljeva riznica.

Menelaj, svakako, preko svega toga nije mogao da pređe kao da se ništa nije dogodilo. Otišao je u Mikenu svom bratu Agamemnonu i zamolio ga za pomoć. Agamemnon ga je savetovao da s itačkim kraljem Odisejem pođe u Troju i zamoli trojanskog kralja Prijama da vrati Helenu. Ako Prijam ne bude voljan da ispravi Parisov čin, neka mu zapreti ratom. Prijam je odbio Menelajevu molbu i Agamemnon je sa pretnje prešao na delo. Zamolio je za pomoć sve ahejske kraljeve koji su nekada Menelaju obećali da će mu, kao Heleninom mužu, u

svemu pomoći. Tu su pomoć obećali i ostali ahejski vladari. Svi su se odazvali lično ili su poslali svoje sinove, i doveli vojsku svako prema svojim mogućnostima. Pod Agamemnonovim vođstvom krenula je najzad protiv Troje vojska od sto hiljada Ahejaca.

Tako je zbog Helene i **Parisa** planuo dugotrajan i krvav trojanski rat koji se završio uništenjem Troje i pogibijom najboljih ahejskih junaka. Helena je ubrzo zažalila zbog svog čina koji je i njenoj staroj i njenoj novoj otadžbini doneo tolike patnje. Kraj Prijam joj, doduše, nikada ništa nije prebacio, ali je ona znala da je cela Troja mrzi kao povod ratu i svaka žena koja je u ratu izgubila muža ili sina dala joj je to na znanje svojim pogledom. Uz sve to, od ljubavi prema Parisu brzo se otreznila. Bio je lep i pazio je na svoj izgled, ali ni po čemu drugom nije mogao da se uporedi sa njenim prvim mužem. Njena osećanja prema Parisu u toku rata su izbledela i na kraju se pretvorila u prezir. U borbi je često znao da se ponaša kao kukavica, a muškarac koji se ne ponaša onako kako mu dolikuje, u očima žena vrlo brzo gubi svako dostojanstvo.

Paris je u ratu postigao i neke uspehe, ali nijedan svojom hrabrošću. Čak je ubio i najvećeg ahejskog junaka **Ahila**, ali ne u ravnopravnoj borbi, nego izdajničkom strelom, odapetom s trojanskih bedema, koju je usmerio bog **Apolon**. I sam je poginuo na sličan način. Kad je šetao bedemima, pogodila ga je otrovna strela ahejskog strelca Filokteta i zadala mu smrtnu ranu. Pateći od strahovitih bolova, Paris je napustio Troju i otišao na planinu Idu da umre napušten od svih. Njegovi drugovi pronašli su ga tamo sklupčanog u grmlju i priredili mu skroman pogreb. Helena nije prišla njegovoj lomači. U međuvremenu je našla utehu u društvu njegovog brata, mladog Dejfoba. S njim nije dugo uživala. Pri zauzimanju Troje ubio ga je u njegovim odajama kralj Menelaj.

Ponovni susret Helene i Menelaja bio je za nju neočekivano povoljan. Menelaj, naime, nikada nije poverovao da bi ona dobrovoljno otišla s **Parisom**, i bio je uveren da je uništenjem Troje svoju ženu oslobodio dugotrajnih patnji. Razume se da ga je Helena podržala u tom uverenju i nije skrivala bezgraničnu radost što ju je napokon oslobodio. S velikim slavljem se ukrcala na Menelajevu lađu i otplovila s njim u Spartu.

Svoj rodni kraj Helena je ugledala nakon punih sedam godina lutanja. Tik iza ostrva Lezbosa bura je raspršila Menelajeve brodove, kod rta Sunion izgubio je kormilara, pred rtom Malejom opet ga je zahvatila bura i odnela njegovu lađu čak do ušća Nila. Helena se tako opet našla u Egiptu koji je upoznala na bračnom putovanju sa **Parisom**. Godinama je lutala s Menelajem obalama Nila, Libijom, Fenikijom i drugim zemljama, a našla se i u Sidonu. Na kraju se opet vratila u Egipat, gde je Menelaj bogatom žrtvom bogovima otkupio sretnu plovidbu u otadžbinu. Pre njihovog odlaska egipatska kraljica Polidamna dala je Heleni čudotvorni lek napravljen od pepela čarobnih biljki. Ko bi ga popio u vinu, zaboravio bi sve brige i nevolje. Dovoljna je bila jedna čaša i Helena je zaboravila svoje bračne nevolje i nesreću u Troji, a Menelaj muke koje je zbog nje pretrpeo.

U Sparti, nakon povratka, Helena je živela u sreći s Menelajem. Bili su opet vezani nepomućenom ljubavlju do kraja života, a zatim i posle smrti jer su ih

bogovi oboje preneli u Elizijum, gde provode dane u večnom blaženstvu.

Helena

Home

Helijade

(Grč. Heliades, lat. Heliades - kćeri boga sunca Heliosa i okeanide Klimene)

Kad je najviši bog Zevs oborio njihovog brata Faetona munjom s nebeskog svoda, ožalošćene njegovom smrću pretvorile su se u topole. Od njihovih suza koje su padale u hladne vode reke Eridana, pored koje je Faeton našao svoj grob, nastao je, kazu, ćilibar.

Helijade

(Grč. *Heliades*, lat. *Heliades* - kćeri boga sunca *Heliosa* i okeanide *Klimene*)

Kad je najviši bog *Zevs* oborio njihovog brata *Faetona* munjom s nebeskog svoda, ožalošćene njegovom smrću pretvorile su se u topole. Od njihovih suza koje su padale u hladne vode reke Eridana, pored koje je Faeton našao svoj grob, nastao je, kazu, ćilibar.

Home

Helios

(Grč. Helios, lat. Sol - sin titana Hiperiona i njegove žene Tije, bog sunca)

Kao blistavi bog sa zlatnom kosom i krunom od sunčevih zraka bio je dostojno otelotvorenje sunca. Stanovao je na istočnoj obali Okeana, u zlatnoj palati, iz koje je svakog jutra izlazio u zlatnim kolima u koja su bila upregnuta četiri krilata konja, i u njima je putovao preko nebeskog svoda. Obasjavao je zemlju zracima koji su joj darovali svetlost, toplotu i život. Uveče je na zapadu opet silazio u vode Okeana. Tamo ga je čekala zlatna lađa kojom se vraćao u svoju palatu, a sledećeg dana bi ponavljao putovanje. Helios je sve mogao da vidi i čuje i bio je bistro oko olimpskog Zevsa. Voleli su ga bogovi, ljudi, životinje i biljke. Jedino u podzemnom Hadovom carstvu nije bio dobrodošao gost. Sam mu se, međutim, uklanjao po sopstvenoj volji. Heliosova žena bila je okeanida Perza. Na istoku je s njom imao sina Ejeta, koji je postao kralj u Kolhidi, a na zapadu kćer Kirku, moćnu čarobnicu. S Perzinom sestrom Klimenom imao je sina Faetona, poznatog po nesrećnoj vožnji nebeskim kolima, i nekoliko kćeri. Osim njih imao je još dve kćeri s nimfom Neerom. Zvale su se Faetusa i Lampetija, a čuvale su mu stada stoke na ostrvu Trinakiji, današnjoj Siciliji. Tu je bilo sedam stada krava i sedam stada jaganjaca, svako po pedeset komada. Bila su simbol trista pedeset dana i trista pedeset noći (mesečeva godina kod Grka je imala pedeset nedelja po sedam dana). Prema nekim mitovima Helios je osim Perze (pre ili posle nje) imao ženu Rodu, kćer boga mora Posejdona. Po njoj je nazvao ostrvo Rodos, koje je izvukao iz morskih dubina jer na svetu za njega ništa nije ostalo kad su bogovi delili vlast i imanja. Zbog toga su ga stanovnici Rodosa posebno poštovali, kao i svi Grci, a posle njih i Rimljani, iako kod njih kult Heliosa nikada nije imao takvo značenje kao kult sunca i bogova sunca u Egiptu ili u zemljama Bliskog istoka.

Helios

Helios

(Grč. *Helios*, lat. *Sol* - sin titana *Hiperiona* i njegove žene *Tije*, bog sunca)

Kao blistavi bog sa zlatnom kosom i krunom od sunčevih zraka bio je dostojno otelotvorenje sunca. Stanovao je na istočnoj obali Okeana, u zlatnoj palati, iz koje je svakog jutra izlazio u zlatnim kolima u koja su bila upregnuta četiri krilata konja, i u njima je putovao preko nebeskog svoda. Obasjavao je zemlju zracima koji su joj darovali svetlost, toplotu i život. Uveče je na zapadu opet silazio u vode Okeana. Tamo ga je čekala zlatna lađa kojom se vraćao u svoju palatu, a sledećeg dana bi ponavljao putovanje. Helios je sve mogao da vidi i čuje i bio je bistro oko olimpskog [Zevsa](#). Voleli su ga bogovi, ljudi, životinje i biljke. Jedino u podzemnom [Hadovom](#) carstvu nije bio dobrodošao gost. Sam mu se, međutim, uklanjao po sopstvenoj volji.

Heliosova žena bila je okeanida Perza. Na istoku je s njom imao sina Ejeta, koji je postao kralj u Kolhidi, a na zapadu kćer [Kirku](#), moćnu čarobnicu. S Perzinom sestrom Klimenom imao je sina [Faetona](#), poznatog po nesrećnoj vožnji nebeskim kolima, i nekoliko kćeri. Osim njih imao je još dve kćeri s [nimfom](#) Neerom. Zvale su se Faetusa i Lampetija, a čuvale su mu stada stoke na ostrvu Trinakiji, današnjoj Siciliji. Tu je bilo sedam stada krava i sedam stada jaganjaca, svako po pedeset komada. Bila su simbol trista pedeset dana i trista pedeset noći (mesečeva godina kod Grka je imala pedeset nedelja po sedam dana). Prema nekim mitovima Helios je osim Perze (pre ili posle nje) imao ženu Rodu, kćer boga mora [Posejdona](#). Po njoj je nazvao ostrvo Rodos, koje je izvukao iz morskih dubina jer na svetu za njega ništa nije ostalo kad su bogovi delili vlast i imanja. Zbog toga su ga stanovnici Rodosa posebno poštovali, kao i svi Grci, a posle njih i Rimljani, iako kod njih kult Heliosa nikada nije imao takvo značenje kao kult sunca i bogova sunca u Egiptu ili u zemljama Bliskog istoka.

Helios

Home

Hera

(Grč. Hera, lat. Iuno - kći titana Kronosa i njegove žene Reje, sestra i žena najvišeg boga Zeusa)

Kad se rodila, snašla ju je ista sudbina kao i njenu stariju braću. Otac Kronos progutao ju je ne bi li se oslobodio mogućeg pobunjenika protiv svoje vlasti. Kao božansko biće Hera je i dalje živela u njegovoj utrobi sve do dana kad je braću oslobodio najmlađi među njima, **Zevs**, koji je izbegao sudbinu ostale Kronosove dece tako što ga je majka Reja rodila potajno i sakrila na Kritu. Kad je Zevs poveo borbu protiv Kronosa, boginja Tetija odnela je Heru na kraj sveta, čak Okeanu. Zevs ju je tamo sreo posle svoje pobede. Budući da mu se sviđala, odveo je na Olimp i s njom sklopio brak. To što je Hera bila njegova sestra nije bila prepreka braku. Brakovi krvnih srodnika među bogovima nisu bili ništa neobično. Tako je Hera postala najviša boginja i kraljica neba.

U savetu bogova Heri su pripale dužnosti zaštitnice braka. Posebno se brinula za svetost i neraskidivost bračne veze, slala muževima potomstvo i pomagala majkama pri porodu. Kao Zevsova žena bila je njegova savladarka onoliko koliko je to dozvoljavala podređenost žene u antičkim mitovima (koji tako odražavaju položaj žene u antičkom svetu). Zevs se s njom često savetovao i poveravao joj svoje misli za koje ostali bogovi nisu znali. Njenim molbama redovno je i spremno udovoljavao već zbog toga što se, kada bi joj se suprotstavio, s njim svađala, a takve su ga svađe u najmanju ruku umarale. Ali kad je bilo potrebno, energično bi joj davao na znanje koliko daleko sme da ide. Kad je, na primer, tvrdokorno progonila njegovog sina Herkula, kog je imao s ovozemaljskom ženom Alkmenom, izdalo ga je strpljenje, vezao je lancima i obesio između neba i zemlje. Inače je poštovao, iskazivao joj sve moguće počasti i zahtevao da je i ostali bogovi poštuju.

Hera je ulogu zaštitnice braka shvatala vrlo strogo i

živela tako da svojom bračnom vernošću bude uzor svim boginjama i smrtnim ženama. Upravo zbog toga nikako nije mogla da podnese da njen muž neprekidno narušava svetost bračne zajednice. Zevs je, naime, bio veliki ženskaroš i nije bilo naočitije boginje koju bi on pustio na miru. Imao je brojne ljubavnice i među ovozemaljskim ženama, a s njima i brojnu decu. Kad bi Hera doznala za neku od njegovih ljubavnih pustolovina, napravila bi mu takvu scenu da se tresao Olimp, a na zemlji besnela oluja. Na kraju bi se supružnici pomirili i na Olimpu se slavila božanska gozba. Hera je Zevsu dala tri potomka: boga rata Aresa, božanskog kovača i oružara Hefesta i Hebu, boginju večne mladosti (nju je prema nekim mitovima rodila sama od sebe, slično kao Zevs Atenu). Njena kći bila je, navodno, i zaštitnica porođaja, boginja Iltija. Prema Hesiodu, imala ju je sa Zevsom, a prema nekim drugim autorima, i nju je rodila sama od sebe, a prema trećima, to je bilo samo Herino ime kao zaštitnice porođaja. Pri vršenju svoje božanske funkcije na olimpskim gozbama Hera je sedela na zlatnom prestolu pored samog Zevsa. Njeno oružje bile su magle, gromovi i oluje. Mogla je i da menja ljudsko obličje. Često se uplitala u život mitskih junaka, uporno je progonila Zevsove potomke koje je imao sa smrtnim ženama, a u trojanskom ratu bila je neprijatelj branilaca Troje.

Od biljaka posvećen joj je bio šipak, simbol plodnosti, od ptica - kukavica (u koju se, navodno, pretvorio Zevs kad je prvi put hteo da dođe kod nje), paun (čije su okrugle šare na repu bile simbol zvezdanog neba) i ždral.

Hera

Hera

(Grč. Hera, lat. Iuno - kći titana Kronosa i njegove žene Reje, sestra i žena najvišeg boga Zeusa)

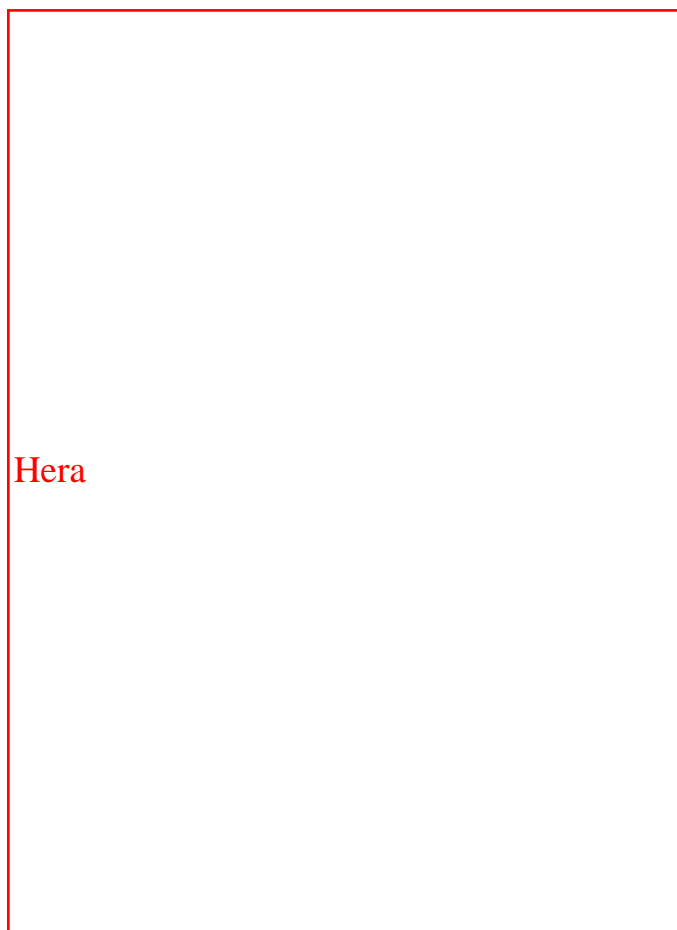
Kad se rodila, snašla ju je ista sudbina kao i njenu stariju braću. Otac Kronos progutao ju je ne bi li se oslobodio mogućeg pobunjenika protiv svoje vlasti. Kao božansko biće Hera je i dalje živela u njegovoj utrobi sve do dana kad je braću oslobodio najmlađi među njima, Zevs, koji je izbegao sudbinu ostale Kronosove dece tako što ga je majka Reja rodila potajno i sakrila na Kritu. Kad je Zevs poveo borbu protiv Kronosa, boginja Tetija odnela je Heru na kraj sveta, čak Okeanu. Zevs ju je tamo sreo posle svoje pobede. Budući da mu se sviđala, odveo je na Olimp i s njom sklopio brak. To što je Hera bila njegova sestra nije bila prepreka braku. Brakovi krvnih srodnika među bogovima nisu bili ništa neobično. Tako je Hera postala najviša boginja i kraljica neba.

U savetu bogova Heri su pripale dužnosti zaštitnice braka. Posebno se brinula za svetost i neraskidivost bračne veze, slala muževima potomstvo i pomagala majkama pri porodu. Kao Zevsova žena bila je njegova savladarka onoliko koliko je to dozvoljavala podređenost žene u antičkim mitovima (koji tako odražavaju položaj žene u antičkom svetu). Zevs se s njom često savetovao i poveravao joj svoje misli za koje ostali bogovi nisu znali. Njenim molbama redovno je i spremno udovoljavao već zbog toga što se, kada bi joj se suprotstavio, s njim svađala, a takve su ga svađe u najmanju ruku umarale. Ali kad je bilo potrebno, energično bi joj davao na znanje koliko daleko sme da ide. Kad je, na primer, tvrdokorno progonila njegovog sina Herkula, kog je imao s ovozemaljskom ženom Alkmenom, izdalo ga je strpljenje, vezao je lancima i obesio između neba i zemlje. Inače je poštovao, iskazivao joj sve moguće počasti i zahtevao da je i ostali bogovi poštuju.

Hera je ulogu zaštitnice braka shvatala vrlo strogo i živela tako da svojom bračnom vernošću bude uzor svim boginjama i smrtnim ženama. Upravo zbog toga nikako nije mogla da podnese da njen muž neprekidno narušava svetost bračne zajednice. Zevs je, naime, bio veliki ženskaroš i nije bilo naočitije boginje koju bi on pustio na miru. Imao je brojne ljubavnice i među ovozemaljskim ženama, a s njima i brojnu decu. Kad bi Hera doznala za neku od njegovih ljubavnih pustolovina, napravila bi mu takvu scenu da se tresao Olimp, a na zemlji besnela oluja. Na kraju bi se supružnici pomirili i na Olimpu se slavila božanska gozba. Hera je Zevsu dala tri potomka: boga rata Aresa, božanskog kovača i oružara Hefesta i Hebu, boginju večne mladosti

(nju je prema nekim mitovima rodila sama od sebe, slično kao Zevs [Atenu](#)). Njena kći bila je, navodno, i zaštitnica porođaja, boginja Iltija. Prema Hesiodu, imala ju je sa Zevsom, a prema nekim drugim autorima, i nju je rodila sama od sebe, a prema trećima, to je bilo samo Herino ime kao zaštitnice porođaja. Pri vršenju svoje božanske funkcije na olimpskim gozbama Hera je sedela na zlatnom prestolu pored samog Zevsa. Njeno oružje bile su magle, gromovi i oluje. Mogla je i da menja ljudsko obličje. Često se uplitala u život mitskih junaka, uporno je progonila Zevsove potomke koje je imao sa smrtnim ženama, a u trojanskom ratu bila je neprijatelj branilaca Troje.

Od biljaka posvećen joj je bio šipak, simbol plodnosti, od ptica - kukavica (u koju se, navodno, pretvorio [Zeus](#) kad je prvi put hteo da dođe kod nje), paun (čije su okrugle šare na repu bile simbol zvezdanog neba) i ždral.

Hera

Herkul

(Grč. Herakles, lat. Hercules - sin najvišeg boga Zevsa i tirintske kraljice Alkmene, najveći junak grčkih mitova)

S njegovim imenom se susrećemo kao sa atributom čoveka gorostasnog rasta i divovske snage. Ali Herkul nije bio samo čovek divovske snage. On je imao i sve ljudske slabosti i vrline. Svojom snagom se služio ne samo da bi stekao slavu nego da bi i doprineo boljitku čovečanstva. Učinio je više od drugih ljudi ali je više i trpeo. Upravo zbog toga je i postao junak. Dobio je nagradu za kojom je uzalud čeznuo njegov vavilonski prethodnik Gilgameš ili fenički Melkart. Ispunila mu se nedostižna čovekova težnja - postao je besmrtan.

Rodio se u Tebi, gde se bila sklonila njegova majka Alkmene sa svojim mužem Amfitrionom. Amfitrion je ubio svog tasta Elektriona i sklonio se u Tebu bojeći se osвете njegovog brata Stenela. Zevs je znao za Herkulovo skoro rođenje, i to ne samo kao sveznajući bog, nego upravo zbog toga što je i sam u tome imao udela. Alkmene mu se, naime, veoma sviđala pa je uzeo lik Amfitriona i bez teškoća ušao u njenu sobu. Kad je došao dan Herkulvog rođenja, Zevs nije propustio priliku da u savetu bogova prorekne da će toga dana doći na svet najveći junak. Hera je odmah naslutila da je tu opet reč o posledicama jedne od njegovih ljubavnih avantura i odlučila da mu se osveti. Pretvarala se kako ne veruje u Zevsovo proročanstvo i zatražila da se zakune da će onaj ko se na taj dan rodi vladati svim ljudima, bili oni i Zevsovog roda. Zevs se uhvatio u zamku i zakleo se da će se tako dogoditi. Hera se na to odmah pobrinula da Stenelova žena Nikipa isti dan rodi sina, iako je bila tek u sedmom mesecu trudnoće, a Alkmenin porođaj je zadržala. Tu se ništa nije moglo izmeniti: snažni Herkul, sin najvišeg boga, morao je da služi slabom Euristeju, sinu smrtnog Stenela - žalosna sudbina koju može da pobedi samo pravi junak.

Kad se Herkul rodio, dobio je po svom tobožnjem dedi ime Alkid. Ime Herkul su mu dali kasnije, zbog

toga što je "kroz Heru stekao slavu" (što je tradicionalno, iako ne i do kraja istraženo poreklo njegovog imena). Hera je bila uzrok te slave, svakako protiv svoje volje, i to preprekama koje mu je postavljala na njegovom životnom putu, sveteći se zbog nevere svog muža. Te Herine prepreke i zamke Herkul je jednu za drugom uporno savladavao. Čim se rodio, Hera mu je u kolevku poslala dve zmije da ga ubiju. Herkul ih je zadavio. Amfitrion se užasn timer nad snagom i spretnošću deteta. Shvatio je da će onaj ko već kao dete može da učini takav podvig zaista daleko dospeti. Zato se pobrinuo da Herkul bude primereno odgajan, čak i bolje nego njegov sin Ifiklo. Herkulov učitelj u borbi oružjem bio je Zevsov sin Kastor, a u gađanju lukom ehalijski kralj Eurit. Mudrosti ga je učio Zevsov sin Radamant, čuven zbog svoje pravednosti, a muziku i pevanje učio je od Lina, brata samog Orfeja. Herkul je bio dobar učenik. Jedino što mu bas nije išlo od ruke bilo je sviranje na liri. Kada ga je Lin jednom prilikom za vreme podučavanja izgrdio, Herkul ga je udario lirom tako jako da ga je na mestu usmrtio. Amfitrion je zato odlučio da ga ukloni daleko od ljudi. Poslao ga je na goru Kiteron da tamo napasa stoku. Herkul je to smatrao doličnim zanimanjem i poslušao je svog tobožnjeg oca.

Na Kiteronu se Herkulu svidelo. Uznemiravalo ga je jedino to što je tamo besnio strašan lav koji je proždirao i ljude i stoku. Krenuo je zato na njega, savladao ga i za uspomenu poneo njegovu kožu. Otada je spokojno živio sve do svoje osamnaeste godine, kad mu je na um pala misao da bi bilo dobro ogledati se malo po svetu i pronaći sebi ženu. Istesao je batinu od stabla ogromnog jasena, prebacio preko ramena kožu kiteronskog lava i krenuo u rodnu Tebu.

Putem je sreo neke ljude koji su mu rekli da su skupljači poreza orhomenskog kralja Ergina i da idu u Tebu po sto volova, koje je tebanski kralj Kreont morao godišnje davati kao danak jer ga je Ergin napao i porazio. Herkulu se to nije činilo pravednim, a kad skupljači nisu hteli da ga poslušaju i uvredama pokušali da ga oteraju, odrezao im je uši, noseve i usne i vezanih ruku poslao kući. Tebanci su svog zemljaka oduševljeno primili, ali njihova radost nije dugo potrajala. Pred vratima grada pojavio se Ergin s velikom vojskom. Herkul je odbranu grada uzeo u

svoje ruke, porazio Ergina i mirovnim ugovorom ga prisilio da Tebancima vrati dvostruko od onoga što je od njih oteo. Kralj Kreont je zato dao Herkulu za ženu svoju kćer Megaru i pola svoje palate. Herkul je ostao u Tebi i postao otac triju sinova, smatrajući se najsrećnijim čovekom na svetu.

Junakova sreća se, međutim, ne sastoji u mirnom životu. Herkul se u to ubrzo uverio. Dok je bio pastir, boginja **Hera** je mirno posmatrala događaje u njegovom životu, ali kad se bio tako munjevito uzdigao, odlučila je da se umeša. Snagu nije mogla da mu oduzme, ali ima li ičeg goreg od snage kojom ne vlada pamet? Poslala je na njega ludilo i Herkul je u pomračenju uma ubio sva tri svoja deteta i dvoje dece svog polubrata Ifikla. Ali to nije bilo sve. Hera mu je zatim vratila zdrav razum. Skrhan bolom, Herkul se uputio u Delfe da u tamošnjem proročištu zamoli boga Apolona za savet kako da se očisti od nedela koje je počinio. Bog mu je ustima Pitije odgovorio da mora da stupi u službu mikenskom kralju Euristeju i kad izvrši dvanaest zadataka koje mu Euristej zada, oprae sa sebe sramotu i krivicu i postati besmrtan.

Herkul je poslušao, otisao u Arg, smestio se u gradu Tirintu nedaleko od Mikene (bilo je to sedište zaista dostojno Herkula: sa svojim deset do petnaest metara debelim bedemima Tirint je do danas najbolje utvrđeni grad na svetu) i stupio u Euristejevu službu. Kad ga je kralj Euristej prvi put ugledao, Herkul, gora od čoveka, mišićava junačina, ulio mu je takav strah da nije smogao hrabrosti za bilo kakvu zapovest. Prepustio je to svome glasniku Kopreju, ali s vremenom je počeo za Herkula da izmišlja sve teže i teže zadatke.

Na prvi zadatak Herkul nije morao dugo da čeka. Trebalo je da ubije lava koji je živeo u nedalekim Nemejskim gorama. Pred lavom je drhtao čitav kraj jer je bio dva puta veći od drugih, a pored toga i neranjiv jer je imao neprobojnu kožu. Herkul je pronašao njegov brlog (pećina se i danas pokazuje turistima), nasrnuo na njega i snažnim udarcima batine ošamutio, a zatim jednostavno zadavio. Kada je posao bio završen, prebacio je lava preko ramena i odneo ga u Mikenu. Euristej se od groze gotovo skamenio, ne samo od strašnog lava nego još više od strahovite snage svog slugu. Umesto priznanja ili nagrade naredio mu je da ubuduće ne dolazi u

mikenski grad. Dovoljno je da dokaze o izvršenim zadacima donese pred bedeme, a on će odozgo proveriti. Sad neka se spremi za izvršenje drugog zadatka: da ubije Hidru.

Hidra je bila neman sa zmijskim telom i sa devet zmajskih glava, od kojih je jedna bila besmrtna. Živela je u močvarama u blizini grada Lerne u Argolidi i pustošila okolinu. Ljudi su protiv nje bili nemoćni. Herkul je doznao da Hidra ima pomoćnika, velikog raka oštih štipaljki. Zato je i sam poveo pomoćnika, najmlađeg sina svog brata Ifikla, hrabrog Jolaja. Iza lernejskih močvara zapalio je šumu da Hidri onemogući beg. Užario je u plamenu svoje strele i započeo borbu. Ognjene strele samo su razdražile Hidru. Bacila se na Herkula, ali ju je to stajalo jedne glave. U tren oka izrasle su joj na tom mestu dve glave. U pomoć Hidri priskočio je i rak, ali kad je štipaljkom uštinuo Herkula za nogu, Jolaj ga je ubio dobro odmerenim udarcem. U trenutku kad se iznenađena Hidra obazrela za svojim pratiocem i pomoćnikom, Herkul je iščupao iz zemlje goruće stablo i Hidri spalio glavu. Nova se nije pojavila. Tada je Herkul shvatio kako treba da nastavi borbu. Postupno joj je odsecao glave, a Jolaj je gorućim cepanicama palio klice glava koje su rasle. Napokon je poodsecao i spalio sve glave, iako se Hidra očajnički branila i onom jednom, besmrtnom. Na kraju pala je i ta poslednja glava, a Hidrine nagorele ostatke Herkul je odmah zakopao u zemlju i na to mesto stavio ogroman kamen da glava ne može izaći. Kad je Hidra bila mrtva, kao dokaz da ju je ubio rasekao je njeno telo na komadiće i u njenoj žuči natopio vrhove svojih strela. Rane od njih bile su neizlečive. U pratnji stanovnika oslobođenog kraja Herkul se s Jolajem pobednički vratio u Mikenu. Međutim, pred Lavljim vratima stajao je već glasnik Koprej s novim zadatkom: osloboditi zemlju od stimfalskih ptica - Stimfalida.

Te ptice su dobile ime po Stimfalskom jezeru u Arkadiji, u čijoj okolini su živele i pustošile je gore nego skakavci. Imale su kandže i perje od čvrstog metala, a mogle su da izbacuju ubojita pera u letu. Borba protiv njih bila je takoreći bezizlazna. Naime, onaj ko bi ih gađao našao se u kiši njihovih strela od kojih se nije moglo pobeći. Herkul se zbog toga popeo na visoko stablo, prestrašio ih čegrtaljkom, a kad su počele da kruže oko njega, pogodio je veliki

broj njih svojim tačno usmerenim strelama. Uzalud su strašne ptice izbacivale metalne strele na zemlju. Napokon su prestrašene odletele preko mora i nikad se više nisu vratile.

Nakon toga Herkul je dobio novi zadatak: da uhvati košutu zlatnih rogova i gvozdenih nogu, koja je živela u Kerineji (na granici Ahaje i Arkadije), a pripadala je boginji Artemidi. Euristej se nadao da će se moćna boginja razljutiti na Herkula i ukrotiti njegovu samouverenost. Uхватiti tu košutu svakako nije bilo lako jer je bila vrlo plašljiva i brza. Herkul ju je progonio godinu dana dok joj se nije dovoljno približio. Ranjenu košutu uhvatio je i doneo u Mikenu. Nije zaboravio ni izvinjenje Artemidi zbog svog bezbožnog čina, a ni to da umiri njenu srdžbu bogatom žrtvom, pa mu je oprostila.

Nov zadatak koji je čekao Herkula bio je sličan prethodnom. Trebalo je da uhvati erimantskog vepra koji je pustošio okolinu grada Psocide i ogromnim očnjacima klabo stoku i ljude. Kad ga je naterao u dubok sneg, Herkul mu je svezao noge i živog doneo u Mikenu. U strahu pred gorostasnom životinjom kralj Euristej se sakrio u bure i odatle sav izvan sebe molio Herkula da što pre ode s veprom i da će mu za to dati manje opasan zadatak: da očisti staję elidskog kralja Augije.

Taj posao nije bio opasan. Augija je imao golemo stado goveda, a u stajama toliko đubreta i prljavštine da poslovice to spominje i danas. Očistiti te staję, ili bolje reći kravlji izmet, bio je nadljudski zadatak. Herkul je kralju predložio da će ga obaviti za jedan dan ako za to dobije desetinu stada. Augija je pristao i Herkul se upustio u posao, razume se, ne samo snagom nego i pameću. Isterao je stado na pašu, prokopao kanal do obližnjih reka Alfeja i Peneja, naterao vodu iz njih u staję da odnese nečistoću, uveče je kanal zagradio, vratio stado u staję i otišao po obećanu nagradu. Kralj je, međutim, doznao da je čišćenje staję zapravo Herkulova dužnost i uzeo je to kao izgovor da mu uskrati nagradu. Osim toga uvredio ga je napomenom da kao Zevsov sin ne mora da zarađuje čišćenjem staję. Herkul je to, naravno, zapamtio, a kad mu se posle pružila prilika, vratio je to Augiji s kamatom: sa svojim drugovima opustošio je njegovu zemlju a njega ubio.

Da bi izvršio sledeći zadatak, morao je da pođe na

Krit. Euristej mu je naredio da odande dovede divljeg bika kojeg je kritskom kralju Minosu darovao bog mora Posejdon, pod uslovom da mu ga prinese kao žrtvu. Minosu se bik jako dopao pa je umesto njega žrtvovao drugog. Posejdon se time nije zadovoljio i na bika je, za kaznu, poslao besnilo, tako da je besomučno jurio s kraja na kraj ostrva i uništavao sve što mu se našlo na putu. Herkul je po Euristejevoj naredbi uhvatio bika, ukrotio ga i sasvim mirnog preneo na leđima preko mora, s Krita u Arg. Posto je ukrotio kritskog bika, Herkul je lađom otplovio u Trakiju, gde je vladao Diomed, kralj Bistonaca, da mu, po Euristejevoj zapovesti, otme izuzetno plahovite konje koji su se hranili ljudskim mesom. Uz pomoć nekolicine drugova Herkul je uspešno zauzdao konje i doveo ih do lađe. Tamo ga je s vojskom stigao kralj Diomed, u nameri da vrati konje koji su mu pripadali. U ljutoj borbi protiv brojno nadmoćnije vojske, Herkul je uspeo da sačuva svoj plen, ali su konji u međuvremenu rastrgli njegovog najboljeg prijatelja Abdera, koji ih je kod lađe čuvao. Duboko ožalošćen, Herkul je doveo konje u Mikenu. Euristej ih je pustio na slobodu, kao što je pre učinio i sa kritskim bikom. Ni duboka tuga ni prezir s kojim su dočekana njegova junačka dela, nisu slomili Herkula. Odlučno je pošao na ostrvo Eritiju, odakle je Euristeju pomogao da dotera veliko stado stoke koja je pripadala divu Gerionu. To ostrvo se nalazilo daleko na zapadu, gde je kopno završavalo uskom prevlakom. Herkul ju je probio svojom batinom i u tako nastali morski tesnac postavio dva stuba (u starom veku Gibraltar se zvao "Herkulovi stubovi"). Na zapadni kraj sveta stigao je upravo u trenutku kada je bog Helios sišao za zlatnim kolima u Okean. Da se odbrani od njegovih plamenih zraka Herkul je nameravao da ga strelom obori s kola. Čud i vladanje bogova se ne mogu predvideti, pa se Herkulova hrabrost dopala Heliosu i čak mu je pozajmio svoju zlatnu barku da na njoj otplovi preko mora do ostrva Eritije. Kad je stigao tamo, Herkula je napao Gerionov dvoglavi pas Ort, a i div Eurition, koji su čuvali stada. Herkul ih je obojicu ubio, a nakon njih i Geriona. Posle mnogih teškoća i nedaća pošlo mu je za rukom da natera stado do obala Peloponeza. Putem je savladao snaznog Erika, koji mu je ukrao jednu kravu, a zatim i diva Kaka, koji

mu je ukrao nekoliko. Kad se već nadao da će se srećno vratiti u Mikenu, Hera je poslala besnilo na njegovo blago. Stado se razbežalo na sve strane pa je morao da uloži svu snagu i spretnost da ga ponovo okupi. Euristej je zatim žrtvovao celo stado Heri.

Idući Herkulov junački podvig bio je pohod u zemlju ljutih ratnica Amazonki, odakle je Euristejevoj kćeri Admeti trebalo da donese pojas njihove kraljice Hipolite. Pošao je tamo s nevelikim odredom drugova i na putu se zaustavio u Miziji, gde je vladao kralj Lik, poznat po svom gostoprimstvu. Kralj mu je priredio veličanstvenu gozbu. Dok su se gostili, u grad su provalili divlji Bebričani i počeli da ga pljačkaju. Herkul je ustao sa stola i sa svojim drugovima udario na uljeze. Ubio je njihovog kralja i njegovu zemlju poklonio Liku, koji ju je u njegovu čast prozvaio Heraklejom. Svojom pobedom je stekao takvu slavu da mu je sama kraljica Hipolita izašla u susret ipoklonila mu dobrovoljno svoj pojas. Međutim, boginja Hera proširila je glasinu da Herkul namerava da Hipolitu odvede u ropstvo i Amazonke su joj poverovale. Napale su Herkulove drugove i njima nije ostalo ništa drugo nego da se bore. Na kraju, Amazonke su bile poražene, mnoge su pale u zarobljeništvo a među njima i dve zapovednice, Melanipa i Antiopa. Hipolita je Melanipi otkupila slobodu svojim pojasom. Antiopu je Herkul poklonio svom prijatelju Tezeju da mu se tako oduži za njegovu hrabrost, a i zato sto se Tezeju svidela pa se njome i oženio.

Tako je Herkul u svemu izvršio deset zadataka, iako Euristej nije hteo da u početku prizna da je lernejska Hidra ubijena (uz izgovor da je Herkul imao pomoćnika), a ni čišćenje Augijevih staja (jer to, navodno, nije hteo da uradi bez nadoknade). Da bi izvršio jedanaesti zadatak Herkul je morao da ode u podzemni svet i odande dovede samog Kerbera. Bio je to zaista pakleni pas. Imao je tri glave, oko vrata zmije, a na kraju repa zmajsku glavu s odvratnim ždrelom. Iako se iz podzemnog sveta do tada niko živ nije vratio, Herkul se nije kolebao. Bogovima je njegova hrabrost imponovala i odlučili su da mu priteknu u pomoć. Bog Hermes, vodič duša umrlih, doveo ga je do ponora Tenara (na današnjem rtu Matapanu, na najjužnijem delu Peloponeza i

evropske obale), gde je bio tajni ulaz u Hadovo podzemno carstvo. Tamo ga je prihvatila boginja Atena. Po sablasnom putu, na kojem je sretao duše mrtvih prijatelja i ubijenih neprijatelja, dovela ga je Atena pred presto vladara podzemnog sveta, Hada, koji ga je kao Zevsova sina ljubazno primio. Dozvolio mu je da uhvati i odvede Kerbera, ali pritom nije smeo da upotrebi oružje. Kerber se branio zubima i kandžama, udarao repom sa zmajskom glavom i tako grozno zavijao da su duše mrtvih letele podzemnim svetom u sablasnoj pometnji. Posle kratke borbe Herkul ga je tako jako stegnuo da je Kerber mogao da se oslobodi samo obećanjem da će biti poslušan i da će krenuti za Mikenu sa njim. Videvši čuvara podzemnog sveta, Euristej je pao na kolena (prema drugoj verziji sakrio se u bačvu) i, kršeći ruke, molio Herkula da paklenu nakazu odvede tamo odakle ju je i doveo.

Ostao je poslednji zadatak. Euristej mu je zapovedio da mu donese tri zlatne jabuke iz vrtova Hesperida, kćeri moćnog titana Atlasa, koji je zbog pobune protiv bogova bio osuđen da na ramenima drži nebeski svod. Gde su bili ti vrtovi, niko nije znao, ali se znalo da put do njih čuva Ladon, zmaj koji nikada ne spava, zatim div Antej koji svakoga nadjača i ubije a i sam titan Atlas. Herkul se uputio u Egipat, prošao Libiju i sve zemlje koje je već znao s puta za Gerionovim stadom, ali tražene vrtove nije našao. Tek kad je stigao daleko na sever, do beskonačnih voda Eridana, savetovale su ga tamošnje nimfe da za njih upita morskog boga Nereja. Posle teške borbe, u kojoj je Nerej neprekidno menjao oblik, Herkul ga je svezao i nije ga pustio dok nije saznao sve što je želeo. Vrtovi Hesperida su negde na dalekom zapadu, između današnjeg Maroka i Francuske.

Herkul je ponovo morao u Libiju, u zemlju gde je živeo div Antej, sin boginje zemlje Geje. Antej ga je, po svom običaju, izazvao na dvoboj, ali Herkul ga je u teškoj borbi pobedio. Uspeo je u toku borbe da uvidi otkud div crpe svoju snagu. Kad bi Antej osetio da malaksava, priljubio bi se uz svoju majku zemlju i skupio snage za novu borbu. Herkul ga je otrgnuo od zemlje i podigao uvis. U tom položaju div je bio

bespomoćan i Herkul ga je zadavio. Na putu do vrtova Hesperida, Herkul je morao da savlada i izbegne mnoge prepreke koje putnicima postavljaju razbojnici i vladari. Među ostalim, umakao je egipatskom kralju Busirisu, koji je hvatao strance i žrtvovao ih bogovima. Na kraju je Herkul došao do Atlasa. Kad mu je objasnio zašto je došao, Atlas mu je sa sumnjivom susretljivošću predložio da on sam donese jabuke ako mu za to vreme Herkul pridrži nebeski svod. Herkul je pristao. Atlas je svoje obećanje ispunio, ali zatim predložio da će sam odneti jabuke u Mikenu, a zatim se vratiti. S lukavstvom je moguće izaći na kraj samo lukavstvom. Herkul navodno pristane i zamoli Atlasa da na trenutak pridrži teret, dok on napravi podlogu za rame jer ga svod žulja. Čim je Atlas zauzeo svoje staro mesto, Herkul uzme jabuke, učtivo zahvali divu, krenu natrag i zaustavi se tek u Mikeni. Euristej nije verovao svojim očima i toliko se iznenadio da mu je vratio jabuke. Herkul ih je prineo kao žrtvu boginji **Ateni**, a ona ih je vratila Hesperidama. Time je bio ispunjen i dvanaesti zadatak i Herkul je bio slobodan.

Nedugo zatim bio je slobodan i u drugom smislu reči. Svoju ženu Megaru Herkul je velikodušno prepustio Jolaju, koji ju je za vreme njegovog odsustva tešio kao veran pratilac i tako se navikao na nju da nije više mogao da živi bez nje. Herkul je zatim napustio Tebu za koju ga više ništa nije vezivalo i vratio se u Tirint. Ali ne zadugo, jer su ga tamo čekale nove zamke boginje Here, a s njima i nove patnje i nova junaštva.

Ne zna se tačno da li je Hera na njega poslala čežnju za novom ženom, ili se u njemu probudilo častoljublje u želji da pobedi najvećeg strelca lukom u Heladi, ehalijskog kralja Eurita. To dvoje je bilo u tesnoj vezi jer je Eurit proglasio da će svoju prelepu rusokosu kćer Jolu dati onome ko ga pobedi u gađanju lukom. Zbog toga se Herkul zaputio u Ehaliju, najavio se u palati svog nekadašnjeg učitelja, zaljubio se u njegovu kćer na prvi pogled i drugog dana pobedio. Kralj Eurit, međutim, nije mogao da preboli što ga je pobedio njegov učenik i izjavio je da svoju kćer neće dati čoveku koji je

služio kod kukavičkog Euristeja. Herkul se uvredio i pošao da traži ženu drugde. Našao ju je tek u Kalidonu. Bila je to lepa Dejanira, kći kralja Eneja. Nije je dobio lako. Morao je da se bori za nju u dvoboju sa drugim proscem, rečnim bogom Ahelujem, koji je po želji mogao da se pretvori u zmiju ili bika. Posle svadbe mladenci su ostali u Enejevoj palati, ali Hera nije zaboravila na Herkula. Oduzela mu je razum i on je na gozbi ubio sina svog prijatelja Arhitela: hteo je samo da ga udari zato što mu je na ruke nalio vodu pripremljenu za pranje nogu, ali mladić se od udarca nije više osvestio. Arhitel mu je oprostio, ali Herkul je ipak napustio Kalidon i s Dejaninom krenuo u Tirint.

Putujući, došli su do reke Euea, preko koje nije bilo mosta. Putnike je, uz umerenu naplatu, na drugu obalu prevezio kentaur Nes. Herkul mu je poverio ženu, a sam je preplivao reku. Ali Dejanirina lepota toliko je očarala kentaura da je pokušao da je otme. Herkul ga je zaustavio smrtonosnom strelom. Hidrina žuč otrovala je kentaurovu krv tako da je ubrzo umro, ali je još pre smrti smislio osvetu. Savetovao je Dejaniri da uzme njegovu krv i ako Herkul ikada prestane da je voli, da mu tom krvlju natrlja odeću i njegova ljubav će joj se vratiti. Došavši u Tirint, Dejaniri se činilo da joj čarobna krv nikada neće trebati. Živeli su kako dolikuje supružnicima, zajednički su odgajali svog sina Hila i drugu decu - dok se u Herkulovu sudbinu nije ponovo uplela Hera.

Do toga je došlo čudnom igrom slučaja. Kad je, naime, Herkul otišao u Ehaliju, nestalo je kralju Euritu stado. Ukrao ga je Autolik, inače poznati lopov, a da istragu zavede na pogrešan trag, kradljivcem je proglasio Herkula kako bi se osvetio kralju za smrtnu uvredu. Cela Ehalija je u to poverovala - osim Ifita, najstarijeg Euritovog sina. Da dokaže Herkulovu nevinost, Ifit je pošao da traži ukradenu stoku. Put ga je naneo u Argolidu, a kad je već bio tamo, posetio je i Tirint. Herkul ga je srdačno primio, ali kad je za vreme gozbe saznao zbog čega ga Eurit sumnjiči, strašno se razljutio, a Hera je u njemu raspirila takav bes da se nije savladao i sunovratio je Ifita sa bedema. Nije to bilo samo

ubistvo nego i kršenje najsvetlijeg zakona gostoprimitstva. Zevs se na svog sina razgnevio i poslao na njega bolest.

Kad bolest nije prolazila, Herkul se uputio, naprežući sve svoje snage, u Delfe da pita za savet Apolona kako da okaje svoj greh. Ali Pitija mu nije dala odgovor. Razjareni Herkul oduzeo joj je tronožac s kojeg je objavljivala svoja proročanstva. Kad neće da vraća, ne treba joj ni tronožac. Odmah zatim se pojavio Apolon i zatražio tronožac. Herkul nije hteo da mu ga vrati, a Apolon je svakako hteo da mu ga oduzme, pa su veliki Zevsovi sinovi počeli da se svađaju i natežu kao deca. Kako nisu prestajali, Zevs je zagrmeo i rastavio ih munjom. Nakon toga su se umirili i Apolon je naredio Pitiji da posavetuje Herkula. Morao je tri godine da služi kao rob, a dobijeni novac da daje Euritu kao naknadu za ubijenog Ifita.

Herkul je ponovo morao da se rastane sa slobodom. Postao je rob lidijske kraljice Omfale, uobražene i okrutne žene koja ga je neprekidno ponižavala. Čak je morao i da tka sa sluškinjama i nosi žensku odeću, dok je ona sama hodala pred njim u koži njegovog kiteronskog lava. Povremeno ga je puštala na slobodu, ali ne iz susretljivosti i ljubaznosti, nego da bi po povratku još teže podnosio sudbinu roba.

Za vreme jednog takvog izlaska Herkul se priključio Argonautima koji su išli u Kolhidu. Za vreme drugog, pao je u Aulidi u zarobljeništvo kralja Sileja, koji je prisiljavao svakog stranca da radi u njegovom vinogradu, ali je Herkul brzo pobegao. U Efesu su ga, dok je spavao, napali patuljci kerkopi (ili daktili) i ukrali mu oružje. Hteo je da ih kazni, ali kako su bili mali i smešni, pustio ih je na slobodu. Uvek bi se sam vraćao u robovsku službu, dok se nije potpuno očistio od počinjenih zlodela.

Došao je najzad i poslednji dan treće godine. Herkul je dobio oružje od kraljice Omfale i sad je bio slobodan. Bez srdžbe oprostio se od nje, štaviše, udovoljio je njenoj želji da joj za uspomenu ostavi potomka (dala mu je ime Atis), koji je posle nje stupio na lidijski presto. Kad se vratio u otadžbinu,

Herkul je skupio svoje verne prijatelje i pripremio se za veliki obračun.

Prvi mu je za davnu uvredu platio kralj Augija, a zatim je došao na red i trojanski kralj Laomedont. Bio je to nepodmiren račun još iz vremena kada je Herkul služio kod Euristeja i nije bio svoj gospodar. Nakon povratka iz pohoda protiv Amazonki učinio je Laomedontu veliku uslugu: oslobodio je Troju morske nemani kojoj je trebalo da bude žrtvovana Laomedontova kći Hesiona. Laomedont mu je obećao konje koje je njegov deda Tros dobio od Zeusa kao otkupninu za sina Ganimeda odnesenog na Olimp. Međutim, Laomedont nije imao običaj da ispunjava svoja obećanja. Kada je Herkul došao po nagradu, oterao ga je uz uvredu. Sad je to Herkul naplatio: doplovio je pod Troju sa šest lađa, zauzeo ju je i ubio Laomedonta. Nakon tolikih junačkih dela Herkulova slava dosegla je visine snežnog Olimpa. A to ni iz daleka nisu bila sva koja je izvršio. Oslobodio je, na primer, titana Prometeja, kojeg je Zeus prikovao na vrh Kavkaza, gde mu je orao svakog dana jeo jetru a ona mu je neprestano iznova rasla. Dobro odmerenim udarcem usmrtio je orla i oslobodio Prometeja patnji i sramotne kazne. Izborio je od boga smrti Tanatosa dušu Alkestide, koja je odlučila da dobrovoljno umre umesto svog muža Admeta i vratio je u život. Savladao je i ubio mnoge neprijatelje i nemani, među njima i Kikna, sina boga rata Aresa. Osnovao je više gradova od kojih je najpoznatija Herakleja (Herkulanum) u podnožju Vezuva. Usrećio je mnoge žene (samo u jednoj jedinjoj noći, koju je s Argonautima proveo na ostrvu Lemnosu, pedeset Lemnjanki je usrećio potomstvom). Herkul je stekao poštovanje kao nijedan čovek tog vremena, čak ga je i sam Zeus molio za pomoć.

Naime, protiv olimpskih bogova pobunili su se giganti, sinovi Urana, svrgnutog boga neba, i boginje zemlje Geje. Imali su gotovo osiguranu obedu jer su bili vrlo snažni, a osim toga su od svoje majke dobili biljku koja ih je štitila od oružja bogova. Bogovi su se našli u bezizlaznoj situaciji pa su se setili ubogih smrtnika, jer od čovekovog oružja gigante nije štitila nikakva čarolija. Zbog toga je Zeus poslao Atenu po

Herkula. Nije morala posebno da ga nagovara, spremno je poslušao poziv svog oca, požurio na bojište, ubio najpre Alkioneja, najsnažnijeg giganta, zatim i druge pobunjenike, i zajedno s bogovima najzad slomio njihov otpor. Time je stekao ne samo zahvalnost bogova nego i ljudi jer je Zevs bio svakako bolji vladar nego njegovi prethodnici, Kron i Uran ili prvobitni Haos.

Vrativši se iz borbe sa gigantima, Herkul je odlučio da izmiri svoj poslednji račun. Krenuo je na Ehaliju, osvojio i ubio kralja Eurita zbog davne uvrede koju mu je naneo. Među zarobljenicima spazio je rusokosu Jolu, koju mu Eurit nekada nije hteo da da za ženu. U njemu je opet planula nekadašnja ljubav. Čim je za to doznala Dejanira, setila se čudotvorne krvi kentaura Nesa, natopila je njome Herkulov ogrtač i poslala ga po Lihi u Ehaliju. Hidrin otrov s Herkulove strele, koji je otrovao Nesovu krv, prodro je u Herkulovo telo i izazvao strahovit bol. Herkul je taj bol hrabro podnosio, a kad je od svog sina Hile saznao za njegov uzrok, shvatio je da mu je došao kraj. Naredio je da ga odnesu u njegov dvor, ali Dejanira je već bila mrtva. U očajanju što je iz ljubavi prouzrokovala smrt svog muža probola se mačem. Nepodnošljive muke naterale su Herkula na odluku da se oslobodi strahovitog tereta života. Zamolio je svoje drugova da mu na gori Eti podignu pogrebnu lomaču. Poslušali su ga i po njegovoj želji položili ga na nju. Ali niko nije hteo da zapali lomaču, iako ih je za to usrdno molio. Na kraju se na to odvažio mladi Filoktet. Za nagradu Herkul mu je dao svoj luk i strele. Vatra iz Filoktetove baklje planula je, ali su još jasnije sevnule Zevsove munje. S njima je sa Olimpa sletela Atena, zajedno s glasnikom bogova Hermesom, i dovela Herkula na zlatnim kolima na Olimp. Čitav Olimp je pozdravio najvećeg junaka, čak je i Hera savladala staru mržnju i dala mu za ženu svoju lepu kćer Hebu, boginju večne mladosti. Zevs ga je postavio za sto bogova, pogostio ga nektarom i ambrozijom, a kao nadoknadu za njegova junačka dela i njegove patnje proglasio ga besmrtnim.

Herkul

Herkul

(Grč. Herakles, lat. Hercules - sin najvišeg boga Zevsa i tirintske kraljice Alkmene, najveći junak grčkih mitova)

S njegovim imenom se susrećemo kao sa atributom čoveka gorostasnog rasta i divovske snage. Ali Herkul nije bio samo čovek divovske snage. On je imao i sve ljudske slabosti i vrline. Svojom snagom se služio ne samo da bi stekao slavu nego da bi i doprineo boljitku čovečanstva. Učinio je više od drugih ljudi ali je više i trpeo. Upravo zbog toga je i postao junak. Dobio je nagradu za kojom je uzalud čeznuo njegov vavilonski prethodnik Gilgameš ili fenički Melkart. Ispunila mu se nedostižna čovekova težnja - postao je besmrtnan.

Rodio se u Tebi, gde se bila sklonila njegova majka Alkmene sa svojim mužem Amfitrionom. Amfitrion je ubio svog tasta Elektriona i sklonio se u Tebu bojeći se osвете njegovog brata Stenela. Zevs je znao za Herkulovo skoro rođenje, i to ne samo kao sveznajući bog, nego upravo zbog toga što je i sam u tome imao udela. Alkmene mu se, naime, veoma sviđala pa je uzeo lik Amfitriona i bez teškoća ušao u njenu sobu. Kad je došao dan Herkulvog rođenja, Zevs nije propustio priliku da u savetu bogova prorekne da će toga dana doći na svet najveći junak. Hera je odmah naslutila da je tu opet reč o posledicama jedne od njegovih ljubavnih avantura i odlučila da mu se osveti. Pretvarala se kako ne veruje u Zevsovo proročanstvo i zatražila da se zakune da će onaj ko se na taj dan rodi vladati svim ljudima, bili oni i Zevsovog roda. Zevs se uhvatio u zamku i zakleo se da će se tako dogoditi. Hera se na to odmah pobrinula da Stenelova žena Nikipa isti dan rodi sina, iako je bila tek u sedmom mesecu trudnoće, a Alkmenin porođaj je zadržala. Tu se ništa nije moglo izmeniti: snažni Herkul, sin najvišeg boga, morao je da služi slabom Euristeju, sinu smrtnog Stenela - žalosna sudbina koju može da pobedi samo pravi junak.

Kad se Herkul rodio, dobio je po svom tobožnjem dedi ime Alkid. Ime Herkul su mu dali kasnije, zbog toga što je "kroz Heru stekao slavu" (što je tradicionalno, iako ne i do kraja istraženo poreklo njegovog imena). Hera je bila uzrok te slave, svakako protiv svoje volje, i to preprekama koje mu je postavljala na njegovom životnom putu, sveteći se zbog nevere svog muža. Te Herine prepreke i zamke Herkul je jednu za drugom uporno savladavao. Čim se rodio, Hera mu je u kolevku poslala dve zmije da ga ubiju. Herkul ih je zadavio. Amfitrion se užasn timer nad snagom i spretnošću deteta. Shvatio je da će onaj ko već kao dete može da učini takav podvig zaista daleko dospeti. Zato se pobrinuo da Herkul bude primereno odgajan, čak i bolje nego njegov

sin Ifiklo. Herkulov učitelj u borbi oružjem bio je **Zevsov** sin **Kastor**, a u gađanju lukom ehalijski kralj Eurit. Mudrosti ga je učio Zevsov sin Radamant, čuven zbog svoje pravednosti, a muziku i pevanje učio je od Lina, brata samog **Orfeja**. Herkul je bio dobar učenik. Jedino što mu bas nije išlo od ruke bilo je sviranje na liri. Kada ga je Lin jednom prilikom za vreme podučavanja izgrdio, Herkul ga je udario lirom tako jako da ga je na mestu usmrtio. Amfitrion je zato odlučio da ga ukloni daleko od ljudi. Poslao ga je na goru Kiteron da tamo napasa stoku. Herkul je to smatrao doličnim zanimanjem i poslušao je svog tobožnjeg oca.

Na Kiteronu se Herkulu svidelo. Uznemiravalo ga je jedino to što je tamo besnio strašan lav koji je proždirao i ljude i stoku. Krenuo je zato na njega, savladao ga i za uspomenu poneo njegovu kožu. Otada je spokojno živeo sve do svoje osamnaeste godine, kad mu je na um pala misao da bi bilo dobro ogledati se malo po svetu i pronaći sebi ženu. Istesao je batinu od stabla ogromnog jasena, prebacio preko ramena kožu kiteronskog lava i krenuo u rodnu Tebu.

Putem je sreo neke ljude koji su mu rekli da su skupljači poreza orhomenskog kralja Ergina i da idu u Tebu po sto volova, koje je tebanski kralj Kreont morao godišnje davati kao danak jer ga je Ergin napao i porazio. Herkulu se to nije činilo pravednim, a kad skupljači nisu hteli da ga poslušaju i uvredama pokušali da ga oteraju, odrezao im je uši, noseve i usne i vezanih ruku poslao kući. Tebanci su svog zemljaka oduševljeno primili, ali njihova radost nije dugo potrajala. Pred vratima grada pojavio se Ergin s velikom vojskom. Herkul je odbranu grada uzeo u svoje ruke, porazio Ergina i mirovnim ugovorom ga prisilio da Tebancima vrati dvostruko od onoga što je od njih oteo. Kralj Kreont je zato dao Herkulu za ženu svoju kćer Megaru i pola svoje palate. Herkul je ostao u Tebi i postao otac triju sinova, smatrajući se najsrećnijim čovekom na svetu.

Junakova sreća se, međutim, ne sastoji u mirnom životu. Herkul se u to ubrzo uverio. Dok je bio pastir, boginja **Hera** je mirno posmatrala događaje u njegovom životu, ali kad se bio tako munjevito uzdigao, odlučila je da se umeša. Snagu nije mogla da mu oduzme, ali ima li ičeg goreg od snage kojom ne vlada pamet? Poslala je na njega ludilo i Herkul je u pomračenju uma ubio sva tri svoja deteta i dvoje dece svog polubrata Ifikla. Ali to nije bilo sve. Hera mu je zatim vratila zdrav razum. Skrhan bolom, Herkul se uputio u Delfe da u tamošnjem proročištu zamoli boga **Apolona** za savet kako da se očisti od nedela koje je počinio. Bog mu je ustima **Pitije** odgovorio da mora da stupi u službu mikenskom kralju Euristeju i kad izvrši dvanaest zadataka koje mu Euristej zada, opraće sa sebe sramotu i krivicu i postati besmrtan.

Herkul je poslušao, otisao u Arg, smestio se u gradu Tirintu nedaleko od Mikene (bilo je to sedište zaista dostojno Herkula: sa svojim deset do petnaest metara debelim bedemima Tirint je do danas najbolje utvrđeni grad

na svetu) i stupio u Euristejevu sluzbu. Kad ga je kralj Euristej prvi put ugledao, Herkul, gora od čoveka, mišićava junačina, ulio mu je takav strah da nije smogao hrabrosti za bilo kakvu zapovest. Prepustio je to svome glasniku Kopreju, ali s vremenom je počeo za Herkula da izmišlja sve teže i teže zadatke.

Na prvi zadatak Herkul nije morao dugo da čeka. Trebalo je da ubije lava koji je živeo u nedalekim Nemejskim gorama. Pred lavom je drhtao čitav kraj jer je bio dva puta veći od drugih, a pored toga i neranjiv jer je imao neprobojnu kožu. Herkul je pronašao njegov brlog (pećina se i danas pokazuje turistima), nasrnuo na njega i snažnim udarcima batine ošamutio, a zatim jednostavno zadavio. Kada je posao bio završen, prebacio je lava preko ramena i odneo ga u Mikenu. Euristej se od groze gotovo skamenio, ne samo od strašnog lava nego još više od strahovite snage svog sluga. Umesto priznanja ili nagrade naredio mu je da ubuduće ne dolazi u mikenski grad. Dovoljno je da dokaze o izvršenim zadacima donese pred bedeme, a on će odozgo proveriti. Sad neka se spremi za izvršenje drugog zadatka: da ubije Hidru.

Hidra je bila neman sa zmijskim telom i sa devet zmajskih glava, od kojih je jedna bila besmrtna. Živela je u močvarama u blizini grada Lerne u Argolidi i pustošila okolinu. Ljudi su protiv nje bili nemoćni. Herkul je doznao da Hidra ima pomoćnika, velikog raka oštih štipaljki. Zato je i sam poveo pomoćnika, najmlađeg sina svog brata Ifikla, hrabrog **Jolaja**. Iza lernejskih močvara zapalio je šumu da Hidri onemogućí beg. Užario je u plamenu svoje strele i započeo borbu. Ognjene strele samo su razdražile Hidru. Bacila se na Herkula, ali ju je to stajalo jedne glave. U tren oka izrasle su joj na tom mestu dve glave. U pomoć Hidri priskočio je i rak, ali kad je štipaljkom uštinuo Herkula za nogu, Jolaj ga je ubio dobro odmerenim udarcem. U trenutku kad se iznenađena Hidra obazrela za svojim pratiocem i pomoćnikom, Herkul je iščupao iz zemlje goruće stablo i Hidri spalio glavu. Nova se nije pojavila. Tada je Herkul shvatio kako treba da nastavi borbu. Postupno joj je odsecao glave, a Jolaj je gorućim cepanicama palio klice glava koje su rasle. Napokon je poodsecao i spalio sve glave, iako se Hidra očajnicki branila i onom jednom, besmrtnom. Na kraju pala je i ta poslednja glava, a Hidrine nagorele ostatke Herkul je odmah zakopao u zemlju i na to mesto stavio ogroman kamen da glava ne može izaći. Kad je Hidra bila mrtva, kao dokaz da ju je ubio rasekao je njeno telo na komadiće i u njenoj žuči natopio vrhove svojih strela. Rane od njih bile su neizlečive. U pratnji stanovnika oslobođenog kraja Herkul se s Jolajem pobednički vratio u Mikenu. Međutim, pred Lavljim vratima stajao je već glasnik Koprej s novim zadatkom: osloboditi zemlju od stimfalskih ptica - Stimfalida.

Te ptice su dobile ime po Stimfalskom jezeru u Arkadiji, u čijoj okolini su živele i pustošile je gore nego skakavci. Imale su kandže i perje od čvrstog metala, a mogle su da izbacuju ubojita pera u letu. Borba protiv njih bila je takoreći bezizlazna. Naime, onaj ko bi ih gađao našao se u kiši njihovih strela

od kojih se nije moglo pobeći. Herkul se zbog toga popeo na visoko stablo, prestrašio ih čegrtaljkom, a kad su počele da kruže oko njega, pogodio je veliki broj njih svojim tačno usmerenim strelama. Uzalud su strašne ptice izbacivale metalne strele na zemlju. Napokon su prestrašene odletele preko mora i nikad se više nisu vratile.

Nakon toga Herkul je dobio novi zadatak: da uhvati košutu zlatnih rogova i gvozdenih nogu, koja je živela u Kerineji (na granici Ahaje i Arkadije), a pripadala je boginji [Artemidi](#). Euristej se nadao da će se moćna boginja razljutiti na Herkula i ukrotiti njegovu samouverenost. Uхватiti tu košutu svakako nije bilo lako jer je bila vrlo plašljiva i brza. Herkul ju je progonio godinu dana dok joj se nije dovoljno približio. Ranjenu košutu uhvatio je i doneo u Mikenu. Nije zaboravio ni izvinjenje Artemidi zbog svog bezbožnog čina, a ni to da umiri njenu srdžbu bogatom žrtvom, pa mu je oprostila.

Nov zadatak koji je čekao Herkula bio je sličan prethodnom. Trebalo je da uhvati erimantskog vepra koji je pustošio okolinu grada Psocide i ogromnim očnjacima klaho stoku i ljude. Kad ga je naterao u dubok sneg, Herkul mu je svezao noge i živog doneo u Mikenu. U strahu pred gorostasnom životinjom kralj Euristej se sakrio u bure i odatle sav izvan sebe molio Herkula da što pre ode s veprom i da će mu za to dati manje opasan zadatak: da očisti staje elidskog kralja Augije.

Taj posao nije bio opasan. Augija je imao golemo stado goveda, a u stajama toliko đubreta i prljavštine da poslovice to spominje i danas. Očistiti te staje, ili bolje reći kravlji izmet, bio je nadljudski zadatak. Herkul je kralju predložio da će ga obaviti za jedan dan ako za to dobije desetinu stada. Augija je pristao i Herkul se upustio u posao, razume se, ne samo snagom nego i pameću. Isterao je stado na pašu, prokopao kanal do obližnjih reka Alfeja i Peneja, naterao vodu iz njih u staje da odnese nečistoću, uveče je kanal zagradio, vratio stado u staje i otišao po obećanu nagradu. Kralj je, međutim, doznao da je čišćenje staja bila zapravo Herkulova dužnost i uzeo je to kao izgovor da mu uskrati nagradu. Osim toga uvredio ga je napomenom da kao Zevsov sin ne mora da zarađuje čišćenjem staja. Herkul je to, naravno, zapamtio, a kad mu se posle pružila prilika, vratio je to Augiji s kamatom: sa svojim drugovima opustošio je njegovu zemlju a njega ubio.

Da bi izvršio sledeći zadatak, morao je da pođe na Krit. Euristej mu je naredio da odande dovede divljeg bika kojeg je kritskom kralju Minosu darovao bog mora [Posejdon](#), pod uslovom da mu ga prinese kao žrtvu. Minosu se bik jako dopao pa je umesto njega žrtvovao drugog. Posejdon se time nije zadovoljio i na bika je, za kaznu, poslao besnilo, tako da je besomučno jurio s kraja na kraj ostrva i uništavao sve što mu se našlo na putu. Herkul je po Euristejevoj naredbi uhvatio bika, ukrotio ga i sasvim mirnog preneo na leđima preko mora, s Krita u Arg. Posto je ukrotio kritskog bika, Herkul je lađom otplovio u Trakiju, gde je vladao Diomed, kralj Bistonaca, da mu, po Euristejevoj zapovesti, otme izuzetno plahovite konje

koji su se hranili ljudskim mesom. Uz pomoć nekolicine drugova Herkul je uspešno zauzdao konje i doveo ih do lađe. Tamo ga je s vojskom stigao kralj Diomed, u nameri da vrati konje koji su mu pripadali. U ljutoj borbi protiv brojno nadmoćnije vojske, Herkul je uspeo da sačuva svoj plen, ali su konji u međuvremenu rastrgli njegovog najboljeg prijatelja Abdera, koji ih je kod lađe čuvao. Duboko ožalošćen, Herkul je doveo konje u Mikenu. Euristej ih je pustio na slobodu, kao što je pre učinio i sa kritskim bikom.

Ni duboka tuga ni prezir s kojim su dočekana njegova junačka dela, nisu slomili Herkula. Odlučno je pošao na ostrvo Eritiju, odakle je Euristeju pomogao da dotera veliko stado stoke koja je pripadala divu Gerionu. To ostrvo se nalazilo daleko na zapadu, gde je kopno završavalo uskom prevlakom. Herkul ju je probio svojom batinom i u tako nastali morski tesnac postavio dva stuba (u starom veku Gibraltar se zvao "Herkulovi stubovi"). Na zapadni kraj sveta stigao je upravo u trenutku kada je bog Helios sišao za zlatnim kolima u Okean. Da se odbrani od njegovih plamenih zraka Herkul je nameravao da ga strelom obori s kola. Čud i vladanje bogova se ne mogu predvideti, pa se Herkulova hrabrost dopala Heliosu i čak mu je pozajmio svoju zlatnu barku da na njoj otplovi preko mora do ostrva Eritije. Kad je stigao tamo, Herkula je napao Gerionov dvoglavi pas Ort, a i div Eurition, koji su čuvali stada. Herkul ih je obojicu ubio, a nakon njih i Geriona. Posle mnogih teškoća i nedaća pošlo mu je za rukom da natera stado do obala Peloponeza. Putem je savladao snaznog Erika, koji mu je ukrao jednu kravu, a zatim i diva Kaka, koji mu je ukrao nekoliko. Kad se već nadao da će se srećno vratiti u Mikenu, Hera je poslala besnilo na njegovo blago. Stado se razbežalo na sve strane pa je morao da uloži svu snagu i spretnost da ga ponovo okupi. Euristej je zatim žrtvovao celo stado [Heri](#).

Idući Herkulov junački podvig bio je pohod u zemlju ljutih ratnica [Amazonki](#), odakle je Euristejevoj kćeri Admeti trebalo da donese pojas njihove kraljice Hipolite. Pošao je tamo s nevelikim odredom drugova i na putu se zaustavio u Miziji, gde je vladao kralj Lik, poznat po svom gostoprimstvu. Kralj mu je priredio veličanstvenu gozbu. Dok su se gostili, u grad su provalili divlji Bebričani i počeli da ga pljačkaju. Herkul je ustao sa stola i sa svojim drugovima udario na uljeze. Ubio je njihovog kralja i njegovu zemlju poklonio Liku, koji ju je u njegovu čast prozvao Heraklejom. Svojom pobedom je stekao takvu slavu da mu je sama kraljica Hipolita izašla u susret i poklonila mu dobrovoljno svoj pojas. Međutim, boginja [Hera](#) proširila je glasinu da Herkul namerava da Hipolitu odvede u ropstvo i Amazonke su joj poverovale. Napale su Herkulove drugove i njima nije ostalo ništa drugo nego da se bore. Na kraju, Amazonke su bile poražene, mnoge su pale u zarobljeništvo a među njima i dve zapovednice, Melanipa i Antiopa. Hipolita je Melanipi otkupila slobodu svojim pojasom. Antiopu je Herkul poklonio svom prijatelju [Tezeju](#) da mu se tako oduži za njegovu hrabrost, a i zato što se Tezeju svidela pa se njome i oženio.

Tako je Herkul u svemu izvršio deset zadataka, iako Euristej nije hteo da u početku prizna da je lernejska Hidra ubijena (uz izgovor da je Herkul imao pomoćnika), a ni čišćenje Augijevih staja (jer to, navodno, nije hteo da uradi bez nadoknade). Da bi izvršio jedanaesti zadatak Herkul je morao da ode u podzemni svet i odande dovede samog Kerbera. Bio je to zaista pakleni pas. Imao je tri glave, oko vrata zmije, a na kraju repa zmajsku glavu s odvratnim ždrelom. Iako se iz podzemnog sveta do tada niko živ nije vratio, Herkul se nije kolebao. Bogovima je njegova hrabrost imponovala i odlučili su da mu priteknu u pomoć. Bog [Hermes](#), vodič duša umrlih, doveo ga je do ponora Tenara (na današnjem rtu Matapanu, na najjužnijem delu Peloponeza i evropske obale), gde je bio tajni ulaz u [Hadovo](#) podzemno carstvo. Tamo ga je prihvatila boginja [Atena](#). Po sablasnom putu, na kojem je sretao duše mrtvih prijatelja i ubijenih neprijatelja, dovela ga je Atena pred presto vladara podzemnog sveta, Hada, koji ga je kao [Zevsova](#) sina ljubazno primio. Dozvolio mu je da uhvati i odvede Kerbera, ali pritom nije smeo da upotrebi oružje. Kerber se branio zubima i kandžama, udarao repom sa zmajskom glavom i tako grozno zavijao da su duše mrtvih letele podzemnim svetom u sablasnoj pometnji. Posle kratke borbe Herkul ga je tako jako stegnuo da je Kerber mogao da se oslobodi samo obećanjem da će biti poslušan i da će krenuti za Mikenu sa njim. Videvši čuvara podzemnog sveta, Euristej je pao na kolena (prema drugoj verziji sakrio se u bačvu) i, kršeći ruke, molio Herkula da paklenu nakazu odvede tamo odakle ju je i doveo.

Ostao je poslednji zadatak. Euristej mu je zapovedio da mu donese tri zlatne jabuke iz vrtova [Hesperida](#), kćeri moćnog titana [Atlasa](#), koji je zbog pobune protiv bogova bio osuđen da na ramenima drži nebeski svod. Gde su bili ti vrtovi, niko nije znao, ali se znalo da put do njih čuva Ladon, zmaj koji nikada ne spava, zatim div Antej koji svakoga nadjača i ubije a i sam titan Atlas. Herkul se uputio u Egipat, prošao Libiju i sve zemlje koje je već znao s puta za Gerionovim stadom, ali tražene vrtove nije našao. Tek kad je stigao daleko na sever, do beskonačnih voda Eridana, savetovale su ga tamošnje [nimfe](#) da za njih upita morskog boga Nereja. Posle teške borbe, u kojoj je Nerej neprekidno menjao oblik, Herkul ga je svezao i nije ga pustio dok nije saznao sve što je želeo. Vrtovi Hesperida su negde na dalekom zapadu, između današnjeg Maroka i Francuske.

Herkul je ponovo morao u Libiju, u zemlju gde je živeo div Antej, sin boginje zemlje [Geje](#). Antej ga je, po svom običaju, izazvao na dvoboj, ali Herkul ga je u teškoj borbi pobedio. Uspeo je u toku borbe da uvidi otkud div crpe svoju snagu. Kad bi Antej osetio da malaksava, priljubio bi se uz svoju majku zemlju i skupio snage za novu borbu. Herkul ga je otrgnuo od zemlje i podigao uvis. U tom položaju div je bio bespomoćan i Herkul ga je zadavio. Na putu do vrtova [Hesperida](#), Herkul je morao da savlada i izbegne mnoge prepreke koje putnicima postavljaju razbojnici i vladari. Među ostalim, umakao je egipatskom kralju Busirisu, koji je hvatao strance i žrtvovao ih

bogovima. Na kraju je Herkul došao do **Atlasa**. Kad mu je objasnio zašto je došao, Atlas mu je sa sumnjivom susretljivošću predložio da on sam donese jabuke ako mu za to vreme Herkul pridrži nebeski svod. Herkul je pristao. Atlas je svoje obećanje ispunio, ali zatim predložio da će sam odneti jabuke u Mikenu, a zatim se vratiti. S lukavstvom je moguće izaći na kraj samo lukavstvom. Herkul navodno pristane i zamoli Atlasa da na trenutak pridrži teret, dok on napravi podlogu za rame jer ga svod žulja. Čim je Atlas zauzeo svoje staro mesto, Herkul uzme jabuke, učtivo zahvali divu, krenu natrag i zaustavi se tek u Mikeni. Euristej nije verovao svojim očima i toliko se iznenadio da mu je vratio jabuke. Herkul ih je prineo kao žrtvu boginji **Ateni**, a ona ih je vratila Hesperidama. Time je bio ispunjen i dvanaesti zadatak i Herkul je bio slobodan.

Nedugo zatim bio je slobodan i u drugom smislu reči. Svoju ženu Megaru Herkul je velikodušno prepustio **Jolaju**, koji ju je za vreme njegovog odsustva tešio kao veran pratilac i tako se navikao na nju da nije više mogao da živi bez nje. Herkul je zatim napustio Tebu za koju ga više ništa nije vezivalo i vratio se u Tirint. Ali ne zadugo, jer su ga tamo čekale nove zamke boginje Here, a s njima i nove patnje i nova junaštva.

Ne zna se tačno da li je Hera na njega poslala čežnju za novom ženom, ili se u njemu probudilo častoljublje u želji da pobedi najvećeg strelca lukom u Heladi, ehalijskog kralja Eurita. To dvoje je bilo u tesnoj vezi jer je Eurit proglasio da će svoju prelepu rusokosu kćer Jolu dati onome ko ga pobedi u gađanju lukom. Zbog toga se Herkul zaputio u Ehaliju, najavio se u palati svog nekadašnjeg učitelja, zaljubio se u njegovu kćer na prvi pogled i drugog dana pobedio. Kralj Eurit, međutim, nije mogao da preboli što ga je pobedio njegov učenik i izjavio je da svoju kćer neće dati čoveku koji je služio kod kukavičkog Euristeja. Herkul se uvredio i pošao da traži ženu drugde. Našao ju je tek u Kalidonu. Bila je to lepa Dejanira, kći kralja Eneja. Nije je dobio lako. Morao je da se bori za nju u dvoboju sa drugim proscem, rečnim bogom Ahelujem, koji je po želji mogao da se pretvori u zmiju ili bika. Posle svadbe mladenci su ostali u Enejevoj palati, ali Hera nije zaboravila na Herkula. Oduzela mu je razum i on je na gozbi ubio sina svog prijatelja Arhitela: hteo je samo da ga udari zato što mu je na ruke nalio vodu pripremljenu za pranje nogu, ali mladić se od udarca nije više osvestio. Arhitel mu je oprostio, ali Herkul je ipak napustio Kalidon i s Dejaninom krenuo u Tirint.

Putujući, došli su do reke Euea, preko koje nije bilo mosta. Putnike je, uz umerenu naplatu, na drugu obalu prevezio kentaur Nes. Herkul mu je poverio ženu, a sam je preplivao reku. Ali Dejanirina lepota toliko je očarala kentaura da je pokušao da je otme. Herkul ga je zaustavio smrtonosnom strelom. Hidrina žuč otrovala je kentaurovu krv tako da je ubrzo umro, ali je još pre smrti smislio osvetu. Savetovao je Dejaniri da uzme njegovu krv i ako Herkul ikada prestane da je voli, da mu tom krvlju natrlja odeću i njegova ljubav će joj se vratiti. Došavši u Tirint, Dejaniri se činilo da joj čarobna krv

nikada neće trebati. Živeli su kako dolikuje supružnicima, zajednički su odgajali svog sina Hila i drugu decu - dok se u Herkulovu sudbinu nije ponovo uplela Hera.

Do toga je došlo čudnom igrom slučaja. Kad je, naime, Herkul otišao u Ehaliju, nestalo je kralju Euritu stado. Ukrao ga je Autolik, inače poznati lopov, a da istragu zavede na pogrešan trag, kradljivcem je proglasio Herkula kako bi se osvetio kralju za smrtnu uvredu. Cela Ehalija je u to poverovala - osim Ifita, najstarijeg Euritovog sina. Da dokaže Herkulovu nevinost, Ifit je pošao da traži ukradenu stoku. Put ga je naneo u Argolidu, a kad je već bio tamo, posetio je i Tirint. Herkul ga je srdačno primio, ali kad je za vreme gozbe saznao zbog čega ga Eurit sumnjiči, strašno se razljutio, a Hera je u njemu raspirila takav bes da se nije savladao i sunovratio je Ifita sa bedema. Nije to bilo samo ubistvo nego i kršenje najsvetlijeg zakona gostoprimstva. Zevs se na svog sina razgnevio i poslao na njega bolest.

Kad bolest nije prolazila, Herkul se uputio, naprežući sve svoje snage, u Delfe da pita za savet **Apolona** kako da okaje svoj greh. Ali **Pitija** mu nije dala odgovor. Razjareni Herkul oduzeo joj je tronožac s kojeg je objavljivala svoja proročanstva. Kad neće da vraća, ne treba joj ni tronožac. Odmah zatim se pojavio Apolon i zatražio tronožac. Herkul nije hteo da mu ga vrati, a Apolon je svakako hteo da mu ga oduzme, pa su veliki **Zevsovi** sinovi počeli da se svađaju i natežu kao deca. Kako nisu prestajali, Zevs je zagrmeo i rastavio ih munjom. Nakon toga su se umirili i Apolon je naredio Pitiji da posavetuje Herkula. Morao je tri godine da služi kao rob, a dobijeni novac da daje Euritu kao naknadu za ubijenog Ifita.

Herkul je ponovo morao da se rastane sa slobodom. Postao je rob lidijske kraljice Omfale, uobražene i okrutne žene koja ga je neprekidno ponižavala. Čak je morao i da tka sa sluškinjama i nosi žensku odeću, dok je ona sama hodala pred njim u koži njegovog kiteronskog lava. Povremeno ga je puštala na slobodu, ali ne iz susretljivosti i ljubaznosti, nego da bi po povratku još teže podnosio sudbinu roba.

Za vreme jednog takvog izlaska Herkul se priključio **Argonautima** koji su išli u Kolhidu. Za vreme drugog, pao je u Aulidi u zarobljeništvo kralja Sileja, koji je prisiljavao svakog stranca da radi u njegovom vinogradu, ali je Herkul brzo pobegao. U Efesu su ga, dok je spavao, napali patuljci kerkopi (ili daktili) i ukrali mu oružje. Hteo je da ih kazni, ali kako su bili mali i smešni, pustio ih je na slobodu. Uvek bi se sam vraćao u robovsku službu, dok se nije potpuno očistio od počinjenih zlodela.

Došao je najzad i poslednji dan treće godine. Herkul je dobio oružje od kraljice Omfale i sad je bio slobodan. Bez srdžbe oprostio se od nje, štaviše, udovoljio je njenoj želji da joj za uspomenu ostavi potomka (dala mu je ime

Atis), koji je posle nje stupio na lidijski presto. Kad se vratio u otadžbinu, Herkul je skupio svoje verne prijatelje i pripremio se za veliki obračun.

Prvi mu je za davnu uvredu platio kralj Augija, a zatim je došao na red i trojanski kralj Laomedont. Bio je to nepodmiren račun još iz vremena kada je Herkul služio kod Euristeja i nije bio svoj gospodar. Nakon povratka iz pohoda protiv Amazonki učinio je Laomedontu veliku uslugu: oslobodio je Troju morske nemani kojoj je trebalo da bude žrtvovana Laomedontova kći Hesiona. Laomedont mu je obećao konje koje je njegov deda Tros dobio od Zeusa kao otkupninu za sina Ganimeda odnesenog na Olimp. Međutim, Laomedont nije imao običaj da ispunjava svoja obećanja. Kada je Herkul došao po nagradu, oterao ga je uz uvredu. Sad je to Herkul naplatio: doplovio je pod Troju sa šest lađa, zauzeo ju je i ubio Laomedonta. Nakon tolikih junačkih dela Herkulova slava dosegla je visine snežnog Olimpa. A to ni iz daleka nisu bila sva koja je izvršio. Oslobodio je, na primer, titana **Prometeja**, kojeg je **Zeus** prikovao na vrh Kavkaza, gde mu je orao svakog dana jeo jetru a ona mu je neprestano iznova rasla. Dobro odmerenim udarcem usmrtio je orla i oslobodio Prometeja patnji i sramotne kazne. Izborio je od boga smrti **Tanatos** dušu Alkestide, koja je odlučila da dobrovoljno umre umesto svog muža Admeta i vratio je u život. Savladao je i ubio mnoge neprijatelje i nemani, među njima i Kikna, sina boga rata **Aresa**. Osnovao je više gradova od kojih je najpoznatija Herakleja (Herkulanum) u podnožju Vezuva. Usrećio je mnoge žene (samo u jednoj jedinoj noći, koju je s **Argonautima** proveo na ostrvu Lemnosu, pedeset Lemnjanki je usrećio potomstvom). Herkul je stekao poštovanje kao nijedan čovek tog vremena, čak ga je i sam Zeus molio za pomoć.

Naime, protiv olimpskih bogova pobunili su se **giganti**, sinovi **Urana**, svrgnutog boga neba, i boginje zemlje **Geje**. Imali su gotovo osiguranu obedu jer su bili vrlo snažni, a osim toga su od svoje majke dobili biljku koja ih je štitila od oružja bogova. Bogovi su se našli u bezizlaznoj situaciji pa su se setili ubogih smrtnika, jer od čovekovog oružja gigante nije štitila nikakva čarolija. Zbog toga je **Zeus** poslao **Atenu** po Herkula. Nije morala posebno da ga nagovara, spremno je poslušao poziv svog oca, požurio na bojište, ubio najpre Alkioneja, najsnažnijeg giganta, zatim i druge pobunjenike, i zajedno s bogovima najzad slomio njihov otpor. Time je stekao ne samo zahvalnost bogova nego i ljudi jer je Zeus bio svakako bolji vladar nego njegovi prethodnici, Kron i **Uran** ili prvobitni **Haos**.

Vrativši se iz borbe sa **gigantima**, Herkul je odlučio da izmiri svoj poslednji račun. Krenuo je na Ehaliju, osvojio i ubio kralja Eurita zbog davne uvrede koju mu je naneo. Među zarobljenicima spazio je rusokosu Jolu, koju mu Eurit nekada nije hteo da da za ženu. U njemu je opet planula nekadašnja ljubav. Čim je za to doznala Dejanira, setila se čudotvorne krvi kentaura Nesa, natopila je njome Herkulov ogrtač i poslala ga po Lihi u Ehaliju. Hidrin

otrov s Herkulove strele, koji je otrovao Nesovu krv, prodro je u Herkulovo telo i izazvao strahovit bol. Herkul je taj bol hrabro podnosio, a kad je od svog sina Hile saznao za njegov uzrok, shvatio je da mu je došao kraj. Naredio je da ga odnesu u njegov dvor, ali Dejanira je već bila mrtva. U očajanju što je iz ljubavi prouzrokovala smrt svog muža probola se mačem. Nepodnošljive muke naterale su Herkula na odluku da se oslobodi strahovitog tereta života. Zamolio je svoje drugova da mu na gori Eti podignu pogrebnu lomaču. Poslušali su ga i po njegovoj želji položili ga na nju. Ali niko nije hteo da zapali lomaču, iako ih je za to usrdno molio. Na kraju se na to odvažio mladi Filoktet. Za nagradu Herkul mu je dao svoj luk i strele. Vatra iz Filoktetove baklje planula je, ali su još jasnije sevnule **Zevsove** munje. S njima je sa Olimpa sletela **Atena**, zajedno s glasnikom bogova **Hermesom**, i dovela Herkula na zlatnim kolima na Olimp. Čitav Olimp je pozdravio najvećeg junaka, čak je i **Hera** savladala staru mržnju i dala mu za ženu svoju lepu kćer **Hebu**, boginju večne mladosti. Zevs ga je postavio za sto bogova, pogostio ga nektarom i ambrozijom, a kao nadoknadu za njegova junačka dela i njegove patnje proglasio ga besmrtnim.

Herkul

Hermes

(Grč. Hermes, lat. Mercurius - sin Zeusa i Plejade Maje, glasnik bogova i pratilac mrtvih u podzemni svet, bog trgovaca, pronalazača, hodočasnika i putnika, atleta, varalica i lopova)

Bio je najspretniji, najsnalažljiviji i najlukaviji od svih olimpskih bogova, a svoje sposobnosti je dokazao već prvog dana svog života. Rodio se ujutro (u pećini pod gorom Kilenom u Arkadiji), pre podne pobegao iz kolenke, u podne pronašao liru i naučio da na njoj svira, popodne je bogu Apolonu ukrao stado od pedeset krava (i uvukao ih za rep u pećinu kako bi za sobom ostavile suprotan trag), uveče se vratio kao da se ništa nije dogodilo, omotao se pelenama i usnuo s najnevinijim smeškom na usnama. Kada je Apolon došao da ga kazni, tako mu se spretno izvinjavao i tako drsko lagao (istog dana je naučio i da govori i da laže) pa je Apolon odlučio da ga odvede pred samog Zeusa. Podvizi njegovog najmlađeg sina su Zeusa oduševili, ali mu je reda radi zapovedio da Apolonu vrati njegovo stado. Hermesu to, nije bilo po volji i umesto odgovora počeo je da svira na liri tako lepo da je Apolon poželeo da je ima i predložio Hermesu da zadrži ukradne krave. Hermes je na to pristao, a Apolon je tom zamenom bio toliko zadovoljan da mu je dao i zlatan štap uz dobar savet: neka ode na goru Parnas i neka kod tamošnjih sveštenica nauči da vraća. Hermes ga je poslušao i tamo se savršeno pripremio za svoju buduću ulogu na Olimpu.

Na Olimp se, međutim, nije vratio tako lako. To mu je branila majka koja je bila samo niža boginja i smatrala je da je društvo bogova za njega odviše uzvišeno. Zbog toga je Hermes ostao na zemlji, čuvao stada arkadijskih stočara i kratio sebi vreme raznim izumima. Da nadoknadi liru koju je prepustio Apolonu, izumeo je pastirsku frulu, a da se ne bi zamario dotadašnjim načinom paljenja vatre, izumeo je kresivo. Posle toga i brojeve, mere i pismo. Najzad mu je život na zemlji omrznuo pa je zamolio majku da ga pusti na Olimp. Bolje je živeti

među bogovima u palatama, okružen izobiljem, nego u mraku pećine, u siromašnoj Arkadiji. Kad je Maja napomenula da ga bogovi možda neće primiti među sebe, Hermes je izjavio da će u tom slučaju skupiti grupu razbojnika i postati im vođa. Taj je argument zvučao Maji uverljivo i nije joj ostalo drugo nego da mu dozvoli da ide na Olimp.

Bogovi su ga primili iznad očekivanja srdačno. O njegovim podvizima već su dosta čuli, a osim toga bio je sin samog Zeusa. Na Olimpu je odmah dobio visoku dužnost. Zeus ga je imenovao svojim glasnikom. Sličnu funkciju je, doduše, imala i boginja duge Irida, ali ju je Hermes brzo nadmašio. Dok je Irida samo oglašavala Zevsove zapovesti, on ih je sprovodio u delo. Uskoro je proširio svoju klijentelu i na ostale bogove i postao ne samo njihov glasnik nego i savetnik. Najradije je, svakako, radio za Zeusa, koji mu je poveravao posebno osetljive i zamršene slučajeve. Hermes ih je uvek pouzdano i uspešno izvršavao. Spasio je, na primer, Zevsovog sina Dionisa, kog je orhomenski kralj Atamant hteo da ubije u nastupu ludila. Ubio je stookog pastira Arga, koji je po zapovesti ljubomorne Here čuvao Zevsovu ljubavnicu Iju. Oslobodio je boga rata Aresa iz gvozdene bačve, u koju su ga zatvorili giganti Aloadi, i doveo na Olimp boga Hefesta. Pomogao je i brojnim junacima: Perseju u borbi s Gorgonom Meduzom, Herkulu u vreme njegove službe kod mikenskog kralja Euristeja, Orfeju u odvažnom poduhvatu, silasku u podzemni svet i povratku na zemlju, Odiseju u njegovim dugotrajnim lutanjima na povratku iz osvojene Troje kući u Itaku. Po Zevsovoj zapovesti vratio je u život mladog Pelopa, kad ga je ubio njegov otac Tantal.

Kao što je pružao pomoć junacima, pružao ju je i običnim smrtnicima kada su ga za to molili.

Pastirima je čuvao blago, vodio je i štitio putnike, davao snagu borcima i brzinu trkačima, pomagao trgovcima u sticanju dobitka, i uopšte svim ambicioznim ljudima na putu do uspeha. Jedini od bogova nije se ustezao da pomaže varalicama i zločincima, naravno pod uslovom da su svoj posao obavljali lukavo i pametno. Glupi i lenji ljudi nisu imali šta da očekuju od Hermesa. Jedino su se takvi na njega i žalili.

Zbog mnoštva zadataka koje je morao da obavlja i zbog neprekidne zauzetosti Hermes kao da nije imao

vremena da se oženi. To svakako ne znači da nije ostavio potomke. S lepom Polimelom, iz pratnje boginje Artemide, imao je sina Eudora, koji je u trojanskom ratu bio jedan od vođa Ahilovih Mirmidonaca; s nimfom Karmentom imao je sina Euandra, koji je napustio rodnu Arkadiju, iselio se u Italiju i nastanio na rimskom brežuljku Palatinu. S Hersom, kćerkom prvog atinskog kralja Kekropa, imao je sina Kefala, a s Afroditom, boginjom lepote i ljubavi, sina Hermafrodita. Prema nekim autorima njegov sin je bio i korintski kralj Sizif, a prema drugima Silen, Satir i Pan. Od ostalih njegovih sinova poznati su Autolik, proslavljena varalica i zločinac, i Dafnis, osnivač novog pesničkog žanra, pastirskih pesama.

Hermes

Hermes

(Grč. Hermes, lat. Mercurius - sin Zevsa i Plejade Maje, glasnik bogova i pratilac mrtvih u podzemni svet, bog trgovaca, pronalazača, hodočasnika i putnika, atleta, varalica i lopova)

Bio je najspretniji, najsnalažljiviji i najlukaviji od svih olimpskih bogova, a svoje sposobnosti je dokazao već prvog dana svog života. Rodio se ujutro (u pećini pod gorom Kilenom u Arkadiji), pre podne pobegao iz kolevke, u podne pronašao liru i naučio da na njoj svira, popodne je bogu **Apolonu** ukrao stado od pedeset krava (i uvukao ih za rep u pećinu kako bi za sobom ostavile suprotan trag), uveče se vratio kao da se ništa nije dogodilo, omotao se pelenama i usnuo s najnevinijim smeškom na usnama. Kada je Apolon došao da ga kazni, tako mu se spretno izvinjavao i tako drsko lagao (istog dana je naučio i da govori i da laže) pa je Apolon odlučio da ga odvede pred samog **Zevsa**. Podvizi njegovog najmlađeg sina su Zevsa oduševili, ali mu je reda radi zapovedio da Apolonu vrati njegovo stado. Hermesu to, nije bilo po volji i umesto odgovora počeo je da svira na liri tako lepo da je Apolon poželeo da je ima i predložio Hermesu da zadrži ukradne krave. Hermes je na to pristao, a Apolon je tom zamenom bio toliko zadovoljan da mu je dao i zlatan štap uz dobar savet: neka ode na goru Parnas i neka kod tamošnjih sveštenica nauči da vraća. Hermes ga je poslušao i tamo se savršeno pripremio za svoju buduću ulogu na Olimpu.

Na Olimp se, međutim, nije vratio tako lako. To mu je branila majka koja je bila samo niža boginja i smatrala je da je društvo bogova za njega odviše uzvišeno. Zbog toga je Hermes ostao na zemlji, čuvao stada arkadijskih stočara i kratio sebi vreme raznim izumima. Da nadoknadi liru koju je prepustio **Apolonu**, izumeo je pastirsku frulu, a da se ne bi zamario dotadašnjim načinom paljenja vatre, izumeo je kresivo. Posle toga i brojeve, mere i pismo. Najzad mu je život na zemlji omrznuo pa je zamolio majku da ga pusti na Olimp. Bolje je živeti među bogovima u palatama, okružen izobiljem, nego u mraku pećine, u siromašnoj Arkadiji. Kad je **Maja** napomenula da ga bogovi možda neće primiti među sebe, Hermes je izjavio da će u tom slučaju skupiti grupu razbojnika i postati im vođa. Taj je argument zvučao Maji uverljivo i nije joj ostalo drugo nego da mu dozvoli da ide na Olimp.

Bogovi su ga primili iznad očekivanja srdačno. O njegovim podvizima već su dosta čuli, a osim toga bio je sin samog **Zevsa**. Na Olimpu je odmah dobio visoku dužnost. Zevs ga je imenovao svojim glasnikom. Sličnu funkciju je, doduše, imala i boginja duge Irida, ali ju je Hermes brzo nadmašio. Dok je

Irida samo oglašavala Zevsove zapovesti, on ih je sprovodio u delo. Uskoro je proširio svoju klijentelu i na ostale bogove i postao ne samo njihov glasnik nego i savetnik. Najradije je, svakako, radio za Zeusa, koji mu je poveravao posebno osetljive i zamršene slučajeve. Hermes ih je uvek pouzdano i uspešno izvršavao. Spasio je, na primer, Zevsovog sina [Dionisa](#), kog je orhomenski kralj Atamant hteo da ubije u nastupu ludila. Ubio je stookog pastira Arga, koji je po zapovesti ljubomorne [Here](#) čuvao Zevsovu ljubavnicu Iju. Oslobodio je boga rata [Aresa](#) iz gvozdene bačve, u koju su ga zatvorili giganti Aloadi, i doveo na Olimp boga [Hefesta](#). Pomogao je i brojnim junacima: [Perseju](#) u borbi s Gorgonom [Meduzom](#), [Herkulu](#) u vreme njegove službe kod mikenskog kralja Euristeja, [Orfeju](#) u odvažnom poduhvatu, silasku u podzemni svet i povratku na zemlju, [Odiseju](#) u njegovim dugotrajnim lutanjima na povratku iz osvojene Troje kući u Itaku. Po Zevsovoj zapovesti vratio je u život mladog Pelopa, kad ga je ubio njegov otac [Tantal](#).

Kao što je pružao pomoć junacima, pružao ju je i običnim smrtnicima kada su ga za to molili. Pastirima je čuvao blago, vodio je i štitio putnike, davao snagu borcima i brzinu trkačima, pomagao trgovcima u sticanju dobitka, i uopste svim ambicioznim ljudima na putu do uspeha. Jedini od bogova nije se ustezao da pomaže varalicama i zločincima, naravno pod uslovom da su svoj posao obavljali lukavo i pametno. Glupi i lenji ljudi nisu imali šta da očekuju od Hermesa. Jedino su se takvi na njega i žalili.

Zbog mnoštva zadataka koje je morao da obavlja i zbog neprekidne zauzetosti Hermes kao da nije imao vremena da se oženi. To svakako ne znači da nije ostavio potomke. S lepom Polimelom, iz pratnje boginje [Artemide](#), imao je sina Eudora, koji je u trojanskom ratu bio jedan od vođa [Ahilovih](#) Mirmidonaca; s [nimfom](#) Karmentom imao je sina Euandra, koji je napustio rodnu Arkadiju, iselio se u Italiju i nastanio na rimskom brežuljku Palatinu. S [Hersom](#), kćerkom prvog atinskog kralja Kekropa, imao je sina [Kefala](#), a s [Afroditom](#), boginjom lepote i ljubavi, sina Hermafrodita. Prema nekim autorima njegov sin je bio i korintski kralj [Sizif](#), a prema drugima Silen, Satir i [Pan](#). Od ostalih njegovih sinova poznati su Autolik, proslavljena varalica i zločinac, i Dafnis, osnivač novog pesničkog žanra, pastirskih pesama.

Hermes

Hesperide

(Grč. Hesperides, lat. Hesperides - kćeri titana Atlasa i boginje noći Nikte)

Bilo ih je tri i zvale su se Eglā, Eritija i Hesperetusa. Živele su na dalekom zapadu (negde između današnjeg Maroka i južne Francuske) i tamo, uz pomoć zmaja Ladona, čuvale stablo sa zlatnim jabukama koje je boginja Hera povodom svog venčanja s najvišim bogom Zevsom dobila kao svadbeni poklon od boginje zemlje Geje. Tri je, uz pomoć titana Atlasa, bio uzeo Herkul. Kad je time ispunio zadatak koji mu je bio postavio mikenski kralj Euristej, poklonio ih je boginji Ateni, a ona ih je vratila Hesperidama. Jednu od tih jabuka ukrala je boginja svađe Erida, i s natpisom: "Najlepšoj!" bacila među boginje Heru, Atenu i Afroditu kad su se gostile na svadbi ftijskog kralja Peleja i morske boginje Tetide, da se na taj način osveti što je bogovi nisu pozvali na svadbu. Spor Here, Atene i Afrodite oko te jabuke doveo je svojim posledicama do trojanskog rata, a ona sama ušla je kao "jabuka razdora" u uzrečice gotovo svih naroda.

Hesperide

Home

Hesperide

(Grč. *Hesperides*, lat. *Hesperides* - kćeri titana *Atlasa* i boginje noći *Nikte*)

Bilo ih je tri i zvale su se Egla, Eritija i Hesperetusa. Živele su na dalekom zapadu (negde između današnjeg Maroka i južne Francuske) i tamo, uz pomoć zmaja Ladona, čuvale stablo sa zlatnim jabukama koje je boginja *Hera* povodom svog venčanja s najvišim bogom *Zevsom* dobila kao svadbeni poklon od boginje zemlje *Geje*. Tri je, uz pomoć titana *Atlasa*, bio uzeo *Herkul*. Kad je time ispunio zadatak koji mu je bio postavio mikenski kralj Euristej, poklonio ih je boginji *Ateni*, a ona ih je vratila Hesperidama. Jednu od tih jabuka ukrala je boginja svađe *Erida*, i s natpisom: "Najlepšoj!" bacila među boginje Heru, Atenu i *Afroditu* kad su se gostile na svadbi ftijskog kralja Peleja i morske boginje *Tetide*, da se na taj način osveti što je bogovi nisu pozvali na svadbu. Spor Here, Atene i Afrodite oko te jabuke doveo je svojim posledicama do trojanskog rata, a ona sama ušla je kao "jabuka razdora" u uzrečice gotovo svih naroda.

Hesperide

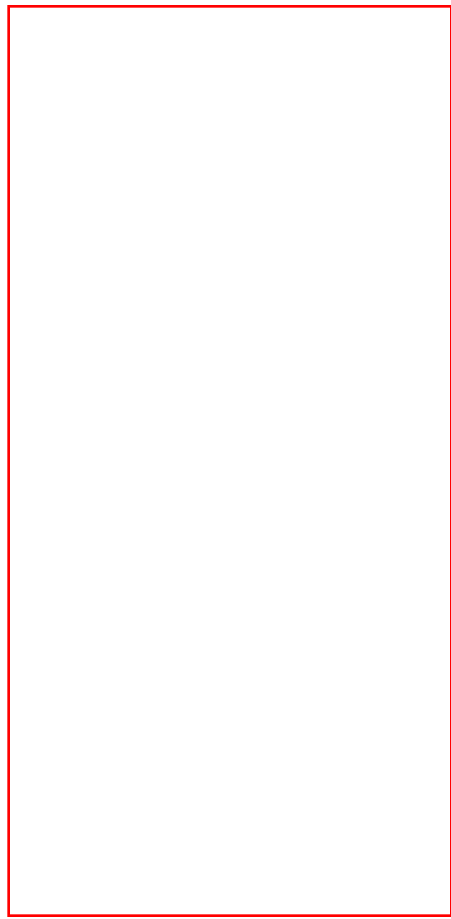
Home

Hestija

(Grč. Hestia, lat. Vesta - kći titana Krona i njegove žene Reje, boginja domaćeg ognjišta)

Čim se rodila otac Kron ju je progutao, isto kao i njene sestre i braću Demetru, Heru, Hada i Posejdona, jer se bojao da će se pobuniti protiv njega i svrgnuti ga sa vlasti. Ali kao božansko biće živela je u Kronovoj utrobi sve dok je nije oslobodio njen najmlađi brat Zevs. On je izbegao sudbinu ostale Kronove dece jer ga je majka Reja potajno rodila u pećini u gori Dikti na Kritu. Kada su se ostvarile Kronove bojazni i Zevs ga zaista svrgnuo sa vlasti, Hestija je na Zevsov poziv došla na Olimp. Bogovi su je radosno pozdravili, a dvojica od njih, Posejdon i Apolon, odmah su joj predložili ženidbu. Hestija je, međutim, odlučila da zauvek sačuva devičanstvo. Zevs, kome se obratila za pomoć protiv njenih prosaca, složio se s njenom odlukom i učinio je boginjom domaćeg ognjišta i njegove vatre. Kao boginja domaćeg ognjišta Hestija je postala zaštitnica spokojnog i staloženog domaćeg života. Kako je domaće ognjište bilo njeno sigurno utočište, Hestija je postala i boginja prognanika i izgnanika, a kako je prema shvatanju Grka stanovništvo polisa i države činilo jednu porodicu, postala je i zaštitnica polisa i države. Njen simbol je bila vatra koja je plamsala u svakoj kući i svakoj opštini. Prinošenjem žrtve Hestiji započinjala je i završavala se svaka svečanost. U njeno ime se odavalo poštovanje u svakom hramu, ma kom bogu on bio posvećen. Nije imala poseban hram, već samo žrtvenike. Ljudi su je zamišljali kao vatru.

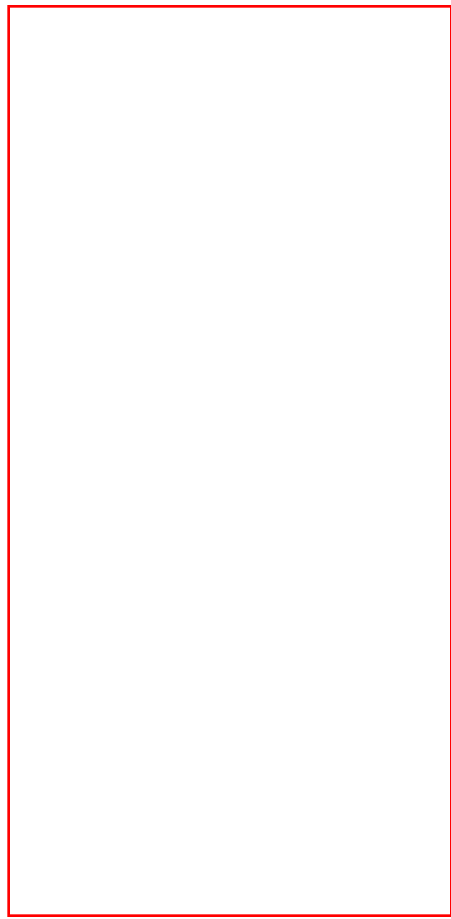
Hestija

(Grč. *Hestia*, lat. *Vesta* - kći titana *Krona* i njegove žene *Reje*, boginja domaćeg ognjišta)

Čim se rodila otac Kron ju je progutao, isto kao i njene sestre i braću *Demetru*, *Heru*, *Hada* i *Posejdona*, jer se bojao da će se pobuniti protiv njega i svrgnuti ga sa vlasti. Ali kao božansko biće živela je u Kronovoj utrobi sve dok je nije oslobodio njen najmlađi brat *Zevs*. On je izbegao sudbinu ostale Kronove dece jer ga je majka *Reja* potajno rodila u pećini u gori Dikti na Kritu. Kada su se ostvarile Kronove bojazni i Zevs ga zaista svrgnuo sa vlasti, Hestija je na Zevsov poziv došla na Olimp. Bogovi su je radosno pozdravili, a dvojica od njih, Posejdon i *Apolon*, odmah su joj predložili ženidbu. Hestija je, međutim, odlučila da zauvek sačuva devičanstvo. Zevs, kome se obratila za pomoć protiv njenih prosaca, složio se s njenom odlukom i učinio je boginjom domaćeg ognjišta i njegove vatre.

Kao boginja domaćeg ognjišta Hestija je postala zaštitnica spokojnog i stalozenog domaćeg života. Kako je domaće ognjište bilo njeno sigurno utočište, Hestija je postala i boginja prognanika i izgnanika, a kako je prema shvatanju Grka stanovništvo polisa i države činilo jednu porodicu, postala je i zaštitnica polisa i države. Njen simbol je bila vatra koja je plamsala u svakoj kući i svakoj opštini. Prinošenjem žrtve Hestiji započinjala je i završavala se svaka svečanost. U njeno ime se odavalo poštovanje u svakom hramu, ma kom bogu on bio posvećen. Nije imala poseban hram, već samo žrtvenike. Ljudi su je zamišljali kao vatru.

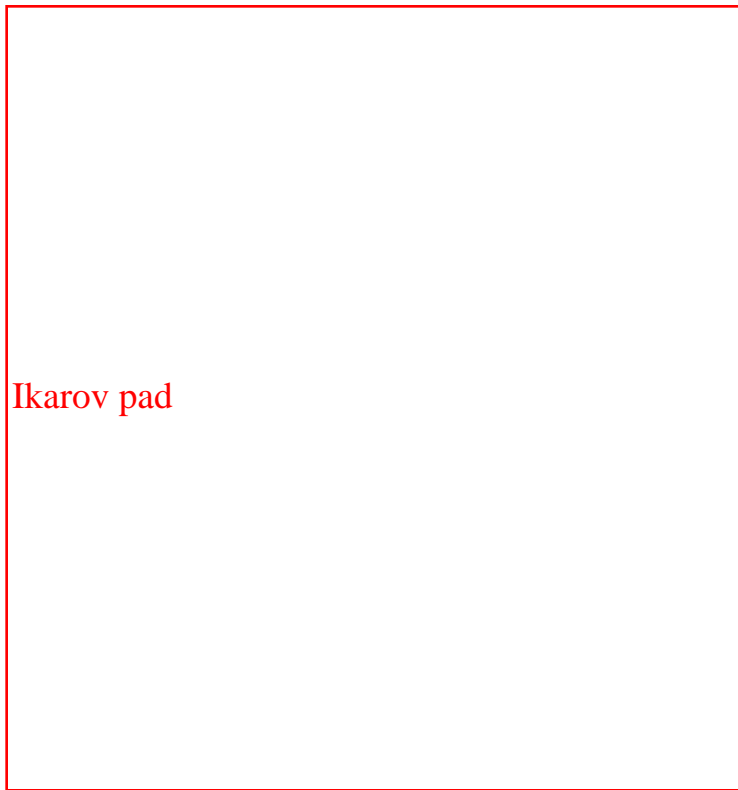
Ikar

(Grč. Ikaros, lat. Icarus - sin atinskog umetnika i izumitelja Dedala, žrtva prvog čovekovog leta)

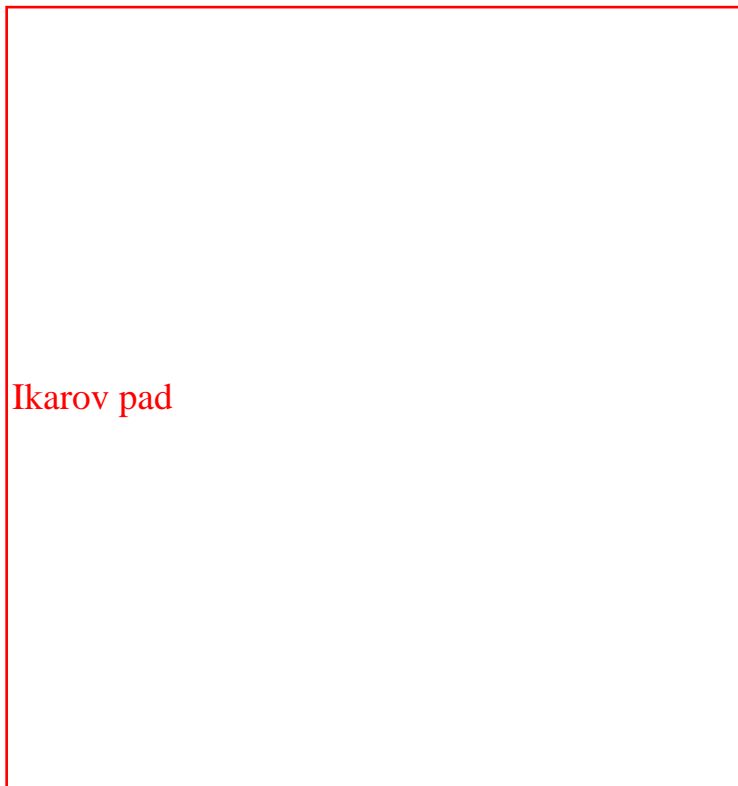
Ikar se ubraja među najpoznatije junake grčkih mitova. Tok njegovog leta i udes kojim se završio opšte su poznati. Njegov otac Dedal sagradio je kritskom kralju Minosu građevinu Lavirint za neman [Minotaura](#). Kralj Minos zabranio je nakon toga Dedalu da napusti Krit, kako ne bi izdao tajnu građevine, ili negde drugde sagradio sličnu. Kad Dedal nije mogao da pobegne s Krita morem, odlučio je da pobegne nebom. Od ptičjeg perja konstruisao je krila za sebe i sina i poleteo s njim sa Krita. Ali Ikar nije poslušao Dedalovo naređenje da ne leti suviše visoko. Iza ostrva Parosa Ikar je uzleteo do takve visine da je Sunce rastopilo vosak kojim je perje njegovih krila bilo zalepljeno, survao se u more i udavio. More u kome je mladić izgubio život nazvano je po njemu Ikarskim. Tako se zvalo za vreme Homera, a tako se zove i danas.

Nema sumnje da je Ikar poginuo svojom krivicom, ali da li je stvarno krivica uzdići se u visine do kojih se niko pre nije uzdigao? Čovečanstvo je na to pitanje odgovorilo jednoznačno. U našoj svesti Ikarov pad nije ostao kao simbol sloma i krivice, nego simbol tragične sudbine čoveka koji se osmelio da postigne ono o čemu su drugi samo sanjali.

Astronomi su Ikarovim imenom nazvali mali asteroid koji svakih devetnaest godina prolazi blizu Zemlje. Verovatnost da će taj Ikar pasti na Zemlju manja je od jedan prema milijardu.

ckquote>

Jolaj

(grč. Iolaos. lat. Iolaus, sin Herkulovog polubrata Ifikla i njegove druge žene, Automeduze)

Pomagao je Herkulu u borbi s lernejskom Hidrom i ubio džinovskog raka koji je Hidri pritekao u pomoć. S junakom Meleagrom učestvovao je u lovu na kalidonskog vepra, a s Jasonom u pohodu Argonauta u Kolhidu. Uvek se ponašao kako dolikuje muškarcu, a kada je Herkul morao da ide po svetu, u službi mikenskog kralja Euristeja, težio mu je ženu. Na kraju se u nju zaljubio, a Herkul mu je ženu velikodušno prepustio.

Nakon Herkulovog odlaska s ovog sveta Jolaj se nastanio u Atini i branio Herkulove potomke koji su se sklonili kod njega pred progonom kralja Euristeja. Kad je Euristej krenuo protiv Atine da bi mu se izručili Herkulovi potomci, Jolaj je, uprkos svojoj starosti, pošao u rat rame uz rame s atinskim kraljem Demofantom. Zamolio je Herkulovog sina Hila da mu pozajmi svoja bojna kola i na njima je udario na Euristeja. U borbi je shvatio da više nema dovoljno snage i u očajanju zbog svoje staračke slabosti obratio se bogovima da mu bar na trenutak vrate snagu i mladost. Bila je to prva molba kojom se u celom svom junačkom životu obratio bogovima i Heba mu je uslišila. S neba se spustio taman oblak i obavio Jolajeva kola. Kad se oblak razišao, na kolima je stajao Jolaj u cvetu svoje mladićke lepote i snage. Lako je dostigao Euristeja, zarobio ga i doveo u Atinu. Zahvalan zbog kratkotrajno vraćene mladosti i snage kojom je uspeo da osveti patnje i poniženja Herkula i njegove dece, Jolaj je spokojan umro.

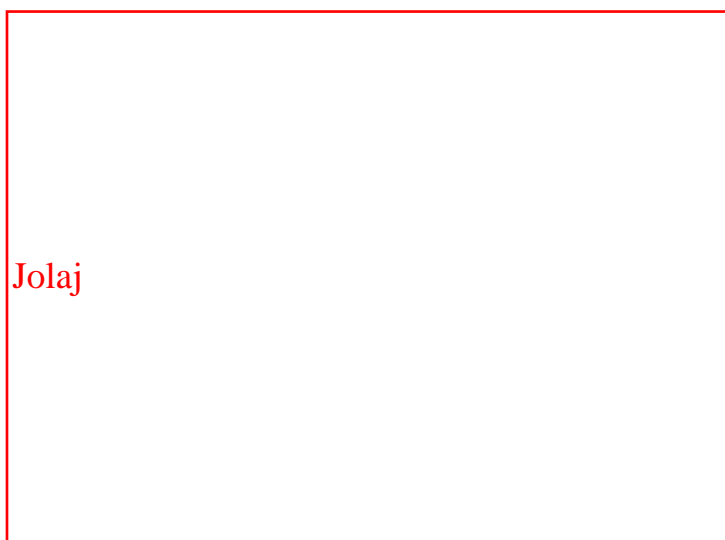
Jolaj

Jolaj

(grč. *Iolaos*. lat. *Iolaus*, sin *Herkulovog* polubrata *Ifikla* i njegove druge žene, *Automeduze*)

Pomagao je Herkulu u borbi s lernejskom Hidrom i ubio džinovskog raka koji je Hidri pritekao u pomoć. S junakom Meleagrom učestvovao je u lovu na kalidonskog vepra, a s Jasonom u pohodu *Argonauta* u Kolhidu. Uvek se ponašao kako dolikuje muškarcu, a kada je Herkul morao da ide po svetu, u službi mikenskog kralja Euristeja, težio mu je ženu. Na kraju se u nju zaljubio, a Herkul mu je ženu velikodušno prepustio.

Nakon *Herkulovog* odlaska s ovog sveta Jolaj se nastanio u Atini i branio Herkulove potomke koji su se sklonili kod njega pred progonom kralja Euristeja. Kad je Euristej krenuo protiv Atine da bi mu se izručili Herkulovi potomci, Jolaj je, uprkos svojoj starosti, pošao u rat rame uz rame s atinskim kraljem Demofantom. Zamolio je Herkulovog sina Hila da mu pozajmi svoja bojna kola i na njima je udario na Euristeja. U borbi je shvatio da više nema dovoljno snage i u očajanju zbog svoje staračke slabosti obratio se bogovima da mu bar na trenutak vrate snagu i mladost. Bila je to prva molba kojom se u celom svom junačkom životu obratio bogovima i *Heba* mu je uslišila. S neba se spustio taman oblak i obavio Jolajeva kola. Kad se oblak razišao, na kolima je stajao Jolaj u cvetu svoje mladićke lepote i snage. Lako je dostigao Euristeja, zarobio ga i doveo u Atinu. Zahvalan zbog kratkotrajno vraćene mladosti i snage kojom je uspeo da osveti patnje i poniženja Herkula i njegove dece, Jolaj je spokojan umro.

Home

Kefal

(Grč. Kephalos, lat. Cephalus - sin boga Hermesa i njegove ljubavnice Herse, ćerke prvog atinskog kralja, Kekropa.)

Bio je lep kao bog, a podjednako lepa bila je i njegova žena Prokrida, kći Erehteja, trećeg atinskog kralja. Osim Prokride, Kefal je voleo još samo lov, nije želeo vlast, niti je čeznuo za drugim ženama. Bio je obdaren mnogim ovozemaljskim dobrima i živeo je srećno i zadovoljno. Možda bi tako doživeo i kraj svojih dana, da se u njega nije zaljubila Eos, boginja praskozorja, i odnela ga na sam kraj sveta. Uprkos svim njenim obećanjima i zavodjenju, sačuvao je vernost Prokridi i molio boginju samo jedno: da ga pusti kući. Na kraju je Eos uslišila njegovu molbu, ali ga je navela na to da se uveri da li mu je Prokrida verna onako kao on njoj. Poznavala je, naime, žene i bila uverena da će se na taj način osvetiti Kefalu. Kefal je pristao da na sebe primi lik tuđinca i srećan se vratio Prokridi.

U početku je sve bilo onako kako je zamišljao: Prokrida je odbijala sve njegove ponude, ponavljajući da je udata i svom mužu verna žena. Kada je pokušavao da je uveri da je njen muž poginuo, odgovarala je da će mu ostati verna i posle smrti. Kefal je zatim stavio pred nju skupoceni nakit i Prokrida se pokolebala. U trenutku kada se više nije kolebala, Eos je Kefalu vratila njegov pravi lik, a Prokrida je ponižena i postićena pobegla u planine. Kefal se dugo nije oporavljao od razočaranja, ali je s vremenom prevladala čežnja za Prokridom, pa je pošao da je traži. Našao ju je u Artemidinoj pratnji i boginja mu je kao njenom poštovaocu vratila Prokridu. Štaviše, dozvolila je da mu Prokrida pokloni darove koje je od nje dobila: čarobno koplje koji nikada ne promašuje cilj i lovačkog psa kojem nije moglo da umakne nijedno živo biće.

Pa ipak, s Prokridinim povratkom sreća se nije vratila u Kefalov dom. Neki pastir je (u poverenju) rekao Prokridi da je čuo Kefala kako u šumi doziva neku Nefelu. Pastiru mitologija očigledno nije bila jača strana i nije imao nikakvog smisla za pesničku metaforu: Nefela je boginja oblaka i kad je Kefal

uzvikivao njeno ime, mislio je na oblak u čijoj senci je hteo da se odmori nakon napornog lova. Prokrida se sledećeg jutra zaputila u šumu i sakrila u grmlju blizu čistine na kojoj je Kefal obično odmarao. Tada je začula njegov glas: "O, Nefelo, ljubavi puna, dođi, umor odagnaj moj...!" Postalo joj je jasno da je Kefal došao na sastanak s boginjom. Nije mogla da se obuzda i zajecala je. Kefal je skočio i, misleći da se u grmlju skriva divljač, bacio koplje. Čuvi Prokridin krik bola, Kefalu je bilo jasno da je pogodio svoju ženu. Rana je bila smrtonosna. Kada više nije mogao pomoći Prokridi niti joj olakšati fizički bol, olakšao joj je barem duševni: objasnio joj je tragični nesporazum s uzvikivanjem imena boginje i tako je Prokrida umrla u njegovom naručju sa osmehom na usnama.

Kao i svako drugi ko je ubio čoveka, i Kefal je morao da napusti svoj rodni grad. Utočište je našao u Tebi i pomogao da se grad oslobodi divlje teumeške lisice, kojoj su Tebanci svakog meseca morali da žrtvuju po jednog dečaka. S kraljem Amfitrionom pošao je zatim u rat protiv njegovog neprijatelja Tafija. Nakon pobede dobio je od Amfitriona ostrvo na zapadnoj obali Peloponeza, koji je prema svom imenu prozvao Kefalenija.

Kefal i Eos

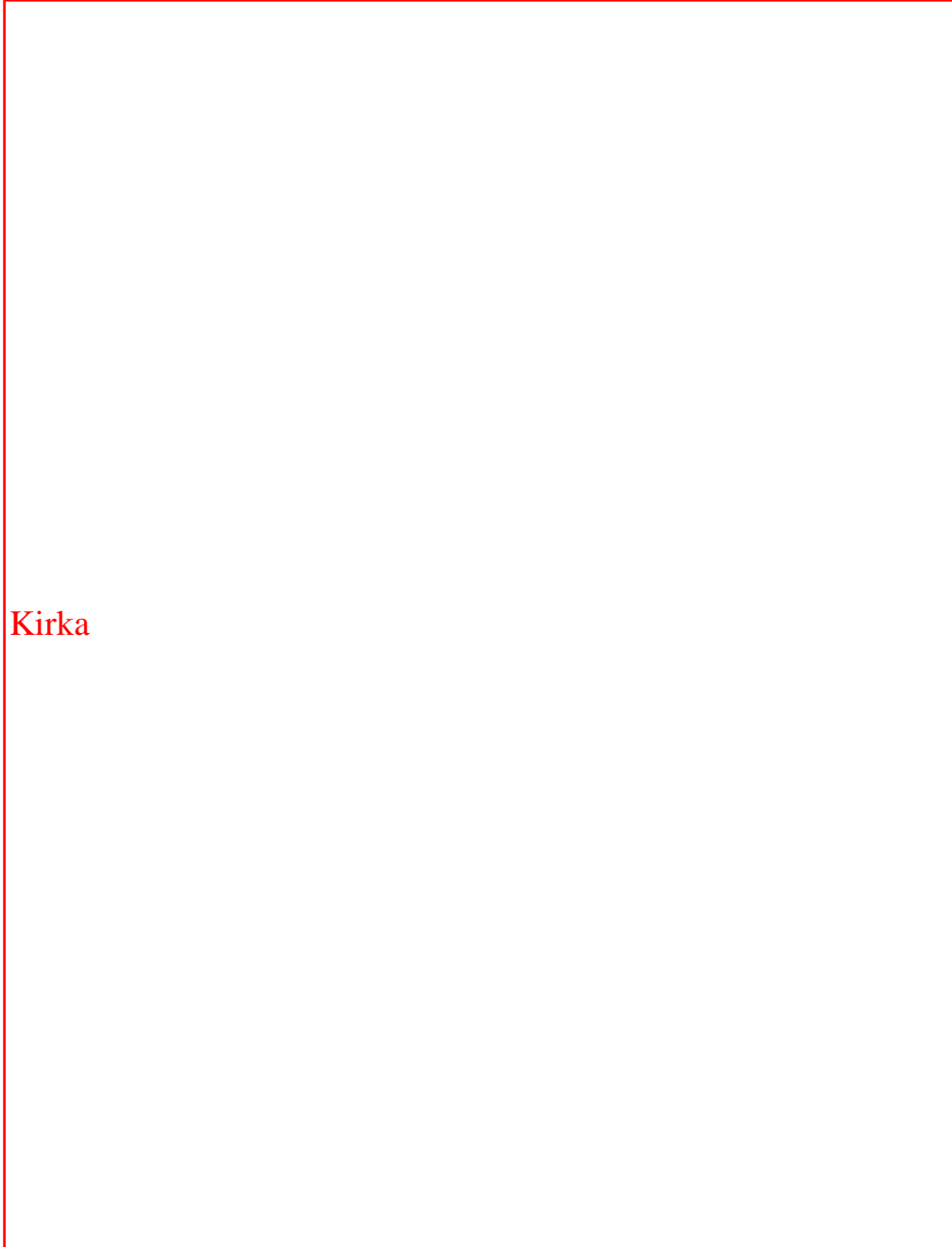
Kirka

(Grč. Kirke, lat. Circe - kći boga sunca *Heliosa* i njegove žene Perze, proslavljena čarobnica)

Živela je na ostrvu Eeji na dalekom zapadu, kuda su ljudi retko dolazili. Prvi put su, koliko je poznato, na njenim obalama pristali *Argonauti*, kad su se sa zlatnim runom vraćali iz Kolhide. Primila ih je prijateljski, iako je prema njima mogla da bude uzdržana. Ugrabljeno zlatno runo je pripadalo njenom bratu, kolhidskom kralju Ejetu, a vođa Argonauta Jason ubio je, uz pomoć njene nećake Medeje, Ejetovog sina Apsirta. Ipak, očistila je Jasona i Medeju od krivice i susretljivo ih savetovala kako da savladaju teškoće koje ih očekuju i vrate se u Jolk, Jasonovu otadžbinu.

Kao drugi na Kirkinu ostrvo je dospeo itački kralj *Odisej*, kojeg je tamo bacila oluja kad je nakon osvajanja Troje plovio u otadžbinu. Kad je Odisej pristao uz obale Kirkinog ostrva, poslao je nekoliko ljudi da ih istraže. Kirka ih je čarobnim napitkom i zamahom čarobnog štapa pretvorila u svinje. Odisej je na to odlučio da Kirku prisili da njegovim drugovima vrati ljudski lik. Njegova hrabrost se dopala bogu *Hermesu* i on je Odiseju dao biljku koja je onemogućila Kirkinu čaroliju i savetovao ga da sa isukanim mačem prisili Kirku da s njegovih drugova skine čaroliju. Kirka mu je to obećala, ali pod uslovom da kod nje ostane godinu dana. Da bi spasio drugove Odisej je na to pristao i održao svoje obećanje. Ipak, bio je radostan kad je ugovoreno vreme isteklo i kad je zamolio Kirku da ga pusti kući. Pustila ga je bez pogovora jer je znala da će se za kratko vreme radovati njegovom sinu kojeg će roditi, pa je Odiseja bogato darivala i, dajući mu još dragocenije savete, ispratila na dalek put. Na Kirkinu ostrvo Odisej se vratio još dva puta: prvi put po povratku iz podzemnog sveta, kuda je bio posao po Kirkinom savetu da sazna kako da osigura srećan povratak kući, i drugi put nakon smrti da tamo nađe večni počinak. Kad je, naime, Kirkin i Odisejev sin Telegon odrastao, pošao je s nekolicinom prijatelja da traži oca. Dospeo je i na Itaku, ali su njegovi drugovi počeli da je pljačkaju. Odisej im se suprotstavio sa svojom vojskom, a Telegon je pohitao da pomogne svojim drugovima i u borbi ubio Odiseja. Kad je doznao da je ubio svoga oca, Telegon je njegovo telo preneo na ostrvo Eeju i tamo ga svečano sahranio.

Kirka

Home

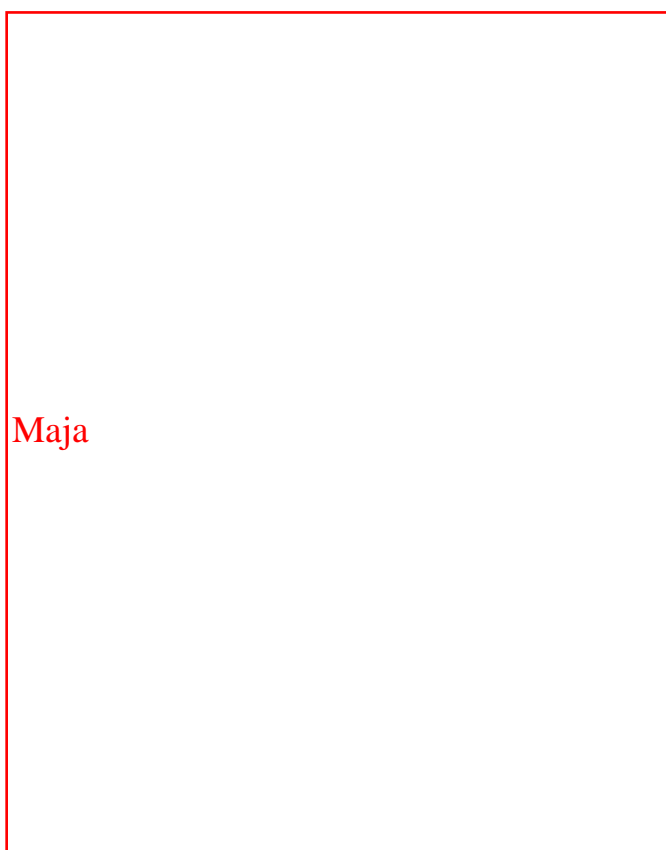
ote>

Kirka

Maja

(Grč. *Maia* - kći titana *Atlasa* i okeanide *Pleone*, majka boga *Hermesa*)

Svoj ovozemaljski život proživela je u Arkadiji, i tu se u nju zaljubio **Zevs**. U pećini gore Kilene rodila mu je sina **Hermesa**, koji je postao glasonoša bogova i bog trgovaca, hodočasnika, govornika, učesnika takmičenja, lekara, a osim njih i bog varalica i lopova. Kad je Maja umrla, Zevs ju je preneo na nebo, a s njom i šest njenih sestara i pretvorio ih u sazvežđe **Plejade** (Vlašiće).

Maja

>

Meduza

(Grč. Medusa, lat. Medusa - jedna od triju Gorgona, nakaznih kćeri morskog boga Forkija i njegove žene Kete)

Za razliku od svojih sestara, bila je smrtna, ali inače im je po svemu bila slična, svojim iscerenim licem, prignječenim nosom, nakaznim životinjskim zubima, metalnim krilima i zmijama otrovnicama umesto kose. Ugledavši je, čovek bi se od groze jednostavno skamenio. Prema nekim izvorima, Meduza je nekada bila prelepa i imala puno prosaca. Najlepše na njoj bila je njena bujna, talasasta kosa. Međutim, kada je u Ateninom hramu obeščastio Posejdon, da bi je kaznila, Atena je njenu kosu pretvorila u zmije.

Ubio ju je junak Persej kada joj se približio nošen krilatim sandalama i pod čarobnom kacigom koja ga je štitila od Meduzinog pogleda. Napao ju je s visine, pri čemu ju je u svom štitu posmatrao kao u ogledalu, i čarobnim zakrivljenim mačem odrubio joj glavu. Iz tela umiruće Meduze izašli su div Hrisaor i krilati konj Pegaz. Iz krvi koja je kapala iz torbe u kojoj je Persej odneo njenu glavu izlegle su se zmije otrovnice. Persej je tri puta iskoristio Meduzinu glavu kao strahovito oružje kojim je svoje protivnike pretvorio u kamen: prvi put kad ga je uvredio div Atlas, drugi put kada ga je napao odbijeni prosac njegove žene Andromede, Finej i treći put kad se osvetio serifskom kralju Polidektu za nasilje prema njegovoj majci Danaji. Nakon toga predao je Meduzinu glavu boginji Ateni, koja ju je pričvrstila na svoj oklop. Meduzinu glavu nosio je na svom neprobojnom štitu i najviši bog Zevs. Ugledajući se na njega, slikom Meduzine glave ukrašavali su svoje štitove i oklope mnogi mitski i istorijski junaci stare Grčke i Rima.

Osim Hrisaora i Pegaza ostavila je, prema nekim antičkim autorima, još jednog potomka: s bogom Hefestom imala je, navodno, čudovišnog diva Kaka.

Meduza

Meduza

(Grč. *Medusa*, lat. *Medusa* - jedna od triju *Gorgona*, nakaznih kćeri morskog boga *Forkija* i njegove žene *Kete*)

Za razliku od svojih sestara, bila je smrtna, ali inače im je po svemu bila slična, svojim iscerenim licem, prignječenim nosom, nakaznim životinjskim zubima, metalnim krilima i zmijama otrovnicama umesto kose. Ugledavši je, čovek bi se od groze jednostavno skamenio. Prema nekim izvorima, Meduza je nekada bila prelepa i imala puno prosaca. Najlepše na njoj bila je njena bujna, talasasta kosa. Međutim, kada je u [Ateninom](#) hramu obeščastio [Posejdon](#), da bi je kaznila, Atena je njenu kosu pretvorila u zmije.

Ubio ju je junak [Persej](#) kada joj se približio nošen krilatim sandalama i pod čarobnom kacigom koja ga je štitila od Meduzinog pogleda. Napao ju je s visine, pri čemu ju je u svom štitu posmatrao kao u ogledalu, i čarobnim zakrivljenim mačem odrubio joj glavu. Iz tela umiruće Meduze izašli su div [Hrisaor](#) i krilati konj [Pegaz](#). Iz krvi koja je kapala iz torbe u kojoj je [Persej](#) odneo njenu glavu izlegle su se zmije otrovnice. [Persej](#) je tri puta iskoristio Meduzinu glavu kao strahovito oružje kojim je svoje protivnike pretvorio u kamen: prvi put kad ga je uvredio div [Atlas](#), drugi put kada ga je napao odbijeni prosac njegove žene [Andromede](#), Finej i treći put kad se osvetio serifskom kralju [Polidektu](#) za nasilje prema njegovoj majci [Danaji](#). Nakon toga predao je Meduzinu glavu boginji [Ateni](#), koja ju je pričvrstila na svoj oklop. Meduzinu glavu nosio je na svom neprobojnom štitu i najviši bog [Zeus](#). Ugledajući se na njega, slikom Meduzine glave ukrašavali su svoje štitove i oklope mnogi mitski i istorijski junaci stare Grčke i Rima.

Osim [Hrisaora](#) i [Pegaza](#) ostavila je, prema nekim antičkim autorima, još jednog potomka: s bogom [Hefestom](#) imala je, navodno, čudovišnog diva [Kaka](#).

Meduza

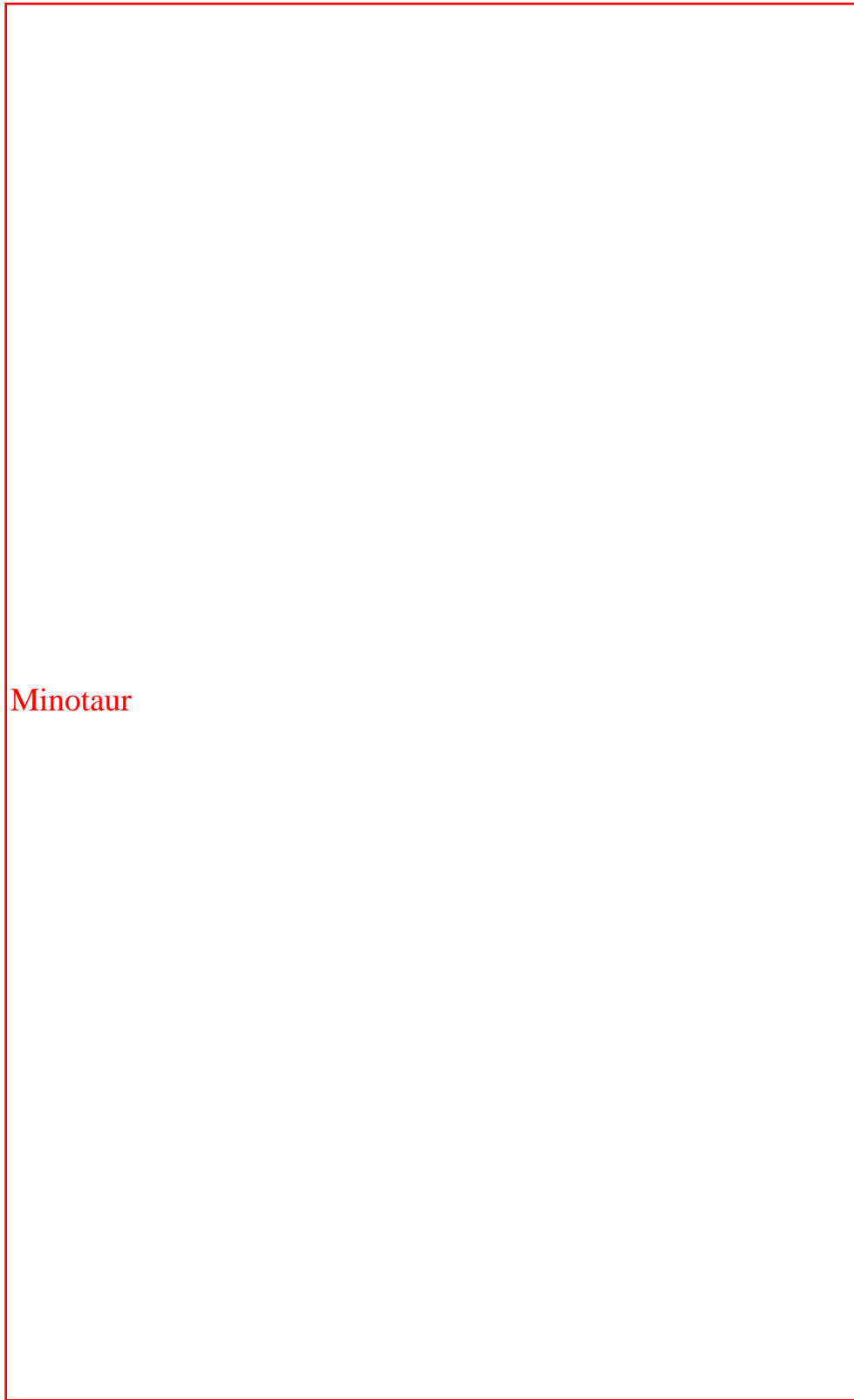
Home

Minotaur

(Grč Minotauros, lat. Minotaurus - čudovište iz knososkog Lavirinta, s ljudskim telom i glavom bika)

Njegova majka je bila Pasifaja, žena kritskog kralja Minosa, a otac sveti beli bik u koga se Pasifaja zaljubila u Minosovom odsustvu. Da bi ga sakrio, Minos je dao da se sagradi Lavirint, koji je podigao slavni atinski graditelj i umetnik Dedal, i tu zatvorio Minotaura. Minos je u Lavirint bacao mladiće i devojke iz Atine, koje je svakih devet godina na Krit morao da šalje atinski kralj Egej jer je na Atenskim igrama ubio Minosovog sina Androgeja. Od tog danka u krvi Atinu je oslobodio Egejev sin Tezej, koji se dobrovoljno javio među žrtvovane mladiće, i uz pomoć Minosove kćeri Arijadne u teškoj borbi ubio Minotaura.

Minotaur

Muze

(Grč. Musai, lat. Musae - kćeri najvišeg boga Zeusa i boginje pamćenja Mnemosine, boginje umetnosti)

Bilo ih je devet, a pojedine su umetnosti raspodelile ovako: Kaliopa je bila muza epskog, Euterpa lirskog, a Erata ljubavnog pesništva, Talija komedije, Melpomena tragedije, Terpsihora plesa, Klija istorije, Uranija astronomije, Polihimnija himničkog i horskog pevanja. Njihov broj, kao i podela njihovih funkcija, posledica su srazmerno dugog razvoja. Najstariji autori nisu ih tačno razlikovali. Nekad govore samo o sedam muza, pa o tri ili četiri, a često samo o Muzi uopšteno. Izuzetno, među njima su se isticale i druge muze, na primer Meleta ("Brižnost"), Mnema ("Pamćenje") i Aeda ("Pevanje"). Platon im je dodao i desetu, pesnikinju Sapfu sa ostrva Lezbos, ali to je bila samo počast pridata prvoj poznatoj pesnikinji u istoriji grčke i svetske poezije (iz 7.-6.v. p.n.e.). Muze, dakle, nisu bile zaštitnice svih umetničkih vrsta, ali su bile zaštitnice dvaju područja nauke. Grci su, naime, a nakon njih i Rimljani, astronomiju i istoriju ubrajali među umetnosti, dok su vajarstvo i slikarstvo označavali u širem smislu rečju "tékhne", umećem, tj. rukotvornom ili proizvodnom delatnošću (za rad Fidijin ili Apelov nisu imali drugog izraza osim onoga koji su upotrebljavali za rad kovača). Iako su pojedini umetnici poštovali pre svega muze svoje struke, iskazivali su poštovanje i prema "svih devet", a uz njih su ih poštovali i ostali ljudi. Bez dela umetnika, koji su bili šticeci muza, život baš ne bi bio nešto posebno vredan.

Grci i Rimljani prikazivali su muze kao lepe žene, ravne i najlepšim boginjama. Pripisivali su im sklonost pevanju i plesu, čime su uveseljavale i bogove i same sebe. Voditelj muza bio je bog Apolon. Živele su na Olimpu, ali su se rado zadržavale i kod izvora Hipokrene na šumovitom Helikonu (u Beotiji), ili kod Kastalijskog izvora na Parnasu (u Fokidi). Prema ljudima su bile ljubazne i susretljive, naročito prema svojim miljenicima

pesnicima, dramatičarima, pevačima i glumcima. Za nanesenu uvredu i one su se, svakako, svetile. Tako su na primer oduzele glas, sluh i vid tračkom pevaču Tamiru jer se hvalisao da ih je pobedio u nekom takmičenju. Uživale su zaštitu svih bogova, uz izuzetak boga Aresa. Zevs je tako usmrtio tračkog kralja Pireneja kad je hteo da ih nasiljem natera da mu služe. "Srećan na svetu je onaj koga muze vole", kaže se u tzv. Homerskim himnama.

Muze

(Grč. *Musai*, lat. *Musae* - kćeri najvišeg boga *Zevsa* i boginje pamćenja *Mnemosine*, boginje umetnosti)

Bilo ih je devet, a pojedine su umetnosti raspodelile ovako: Kaliopa je bila muza epskog, Euterpa lirskog, a Erata ljubavnog pesništva, Talija komedije, Melpomena tragedije, Terpsihora plesa, Klija istorije, Uranija astronomije, Polihimnija himničkog i horskog pevanja. Njihov broj, kao i podela njihovih funkcija, posledica su srazmerno dugog razvoja. Najstariji autori nisu ih tačno razlikovali. Nekad govore samo o sedam muza, pa o tri ili četiri, a često samo o Muzi uopšteno. Izuzetno, među njima su se isticale i druge muze, na primer Meleta ("Brižnost"), Mnema ("Pamćenje") i Aeda ("Pevanje"). Platon im je dodao i desetu, pesnikinju Sapfu sa ostrva Lezbos, ali to je bila samo počast pridata prvoj poznatoj pesnikinji u istoriji grčke i svetske poezije (iz 7. - 6.v. p.n.e.). Muze, dakle, nisu bile zaštitnice svih umetničkih vrsta, ali su bile zaštitnice dvaju područja nauke. Grci su, naime, a nakon njih i Rimljani, astronomiju i istoriju ubrajali među umetnosti, dok su vajarstvo i slikarstvo označavali u širem smislu rečju "tékhne", umećem, tj. rukotvornom ili proizvodnom delatnošću (za rad Fidijin ili Apelov nisu imali drugog izraza osim onoga koji su upotrebljavali za rad kovača). Iako su pojedini umetnici poštovali pre svega muze svoje struke, iskazivali su poštovanje i prema "svih devet", a uz njih su ih poštovali i ostali ljudi. Bez dela umetnika, koji su bili štice muza, život baš ne bi bio nešto posebno vredan.

Grci i Rimljani prikazivali su muze kao lepe žene, ravne i najlepšim boginjama. Pripisivali su im sklonost pevanju i plesu, čime su uveseljavale i bogove i same sebe. Voditelj muza bio je bog **Apolon**. Živele su na Olimpu, ali su se rado zadržavale i kod izvora Hipokrene na šumovitom Helikonu (u Beotiji), ili kod Kastalijskog izvora na Parnasu (u Fokidi). Prema ljudima su bile ljubazne i susretljive, naročito prema svojim miljenicima pesnicima, dramatičarima, pevačima i glumcima. Za nanesenu uvredu i one su se, svakako, svetile. Tako su na primer oduzele glas, sluh i vid tračkom pevaču Tamiru jer se hvalisao da ih je pobedio u nekom takmičenju. Uživale su zaštitu svih bogova, uz izuzetak boga **Aresa**. **Zevs** je tako usmrtio tračkog kralja Pireneja kad je hteo da ih nasiljem natera da mu služe. "Srećan na svetu je onaj koga muze vole", kaže se u tzv. Homerskim himnama.

Muze

Home

Najade

(Grč. *Naiades*, lat. *Naiades* - nimfe voda, najbrojnija grupa nižih boginja grčke i rimske mitologije)

U najširem smislu među njih su se ubrajale okeanide, kćeri titana Okeana, kojih je bilo tri hiljade, i nereide, kćeri morskog boga Nereja, kojih je bilo pedeset ili stotinu. U užem smislu najade su bile nimfe kopnenih voda. Prema mestu na kojem su prebivale delile su se u rečne, jezerske i nimfe izvora. Život su većinom provodile u pesmi i igri. Njihovi najomiljeniji pratioci bili su sileni, satiri i panovi, od bogova najviše Apolon i Hermes, od boginja Artemida.

Ljudima su najade bile sklone, davale su vlagu njihovim poljima i brinule se za plodnost oranica. Najade nekih mineralnih izvora znale su da leče i imale čarobnu moć. Njihove sudbine znatno su se razlikovale. Neke su dospеле u društvo viših bogova i živele s njima na Olimpu, druge su morale da se zadovolje malim životnim radostima na zemlji u društvu smrtnih muževa, s kojima su često doživljavale najrazličitije nevolje i jade.

Grci, a posle njih i Rimljani, iskazivali su najadama poštovanje skromnim žrtvama i gradili im svetilišta u prirodi i gradovima. Njihov kult se zadržao duboko u hrišćanska vremena. Iz antike sačuvao se veliki broj umetničkih predmeta s likovima najada: oslikanen vaze, reljefi i mozaici u kupalištima itd. Njihovi kipovi su do naših dana omiljen ukras fontana, među kojima se ističe Rutelijeva *Fontana najada* na rimskom trgu Esedra. Imena najada se mogu pročitati i na pramcima brodova širom Sredozemlja.

Jan Brojgel - Najade

Narcis

(Grč. *Narkissos*, lat. *Narcissus* - sin rečnog boga Kefisa i nimfe Liriope)

Bio je to vrlo lep i bojažljiv mladić, koji je najviše voleo samotna lutanja šumama. Zbog toga što je izbegavao društvo svojih drugova i drugarica **nimfe** su ga smatrale samoljubivim i uobraženim. Njihov podsmeš još ga je više utvrdio u uverenju da je usamljenom čoveku najlepše, pa je svojim ponašanjem izazvao njihovo otvoreno neprijateljstvo. Odlučile su da mu se osvete. Pogodna prilika im se pružila kad je Narcis prezreo ljubav nimfe Eho, koja je zbog toga umrla od tuge, pa je od nje ostao samo glas. Nimfe su zatražile od boginje **Afrodite** da kazni Narcisa jer on, navodno, prezire njene darove. Afrodita je na to navela Narcisa da se zaljubi u samog sebe, tačnije u svoju sliku koju je ugledao na mirnoj površini šumskog jezera. Prema jednoj verziji, tako se dugo nadvijao nad jezerom, diveći se sebi, dok nije u njega pao i utopio se. Prema drugoj, umro je od te isprazne i uzaludne ljubavi.

Kad su **nimfe** doznale za Narcisovu smrt, sažalile su se nad njime pa su pošle da ga traže kako bi ga dostojno pokopale. Međutim, njegovo telo nisu našle: pretvorilo se u mirisni cvet sa šest žuto-belih latica, kako tvrdi Ovidije u *Metamorfozama*.

Cvet u koji se pretvorio Narcis do dana današnjeg nosi njegovo ime. U starovekovnoj Sparti narcis je bio omiljeni ornament, a u drugim grčkim pokrajinama cvet smrti. Jezero u kom se Narcis utopio nalazilo se na obroncima Helikona, u blizini Tespije. Njegovo ime je ušlo i u naučnu terminologiju, kao oznaka patološkog samoljublja, zagledanosti u sebe, "narcizma".

Narcis

Home

Narcis

(Grč. *Narkissos*, lat. *Narcissus* - sin rečnog boga Kefisa i nimfe Liriope)

Bio je to vrlo lep i bojažljiv mladić, koji je najviše voleo samotna lutanja šumama. Zbog toga što je izbegavao društvo svojih drugova i drugarica nimfe su ga smatrale samoljubivim i uobraženim. Njihov podsmeš još ga je više utvrdio u uverenju da je usamljenom čoveku najlepše, pa je svojim ponašanjem izazvao njihovo otvoreno neprijateljstvo. Odučile su da mu se osvete.

Pogodna prilika im se pružila kad je Narcis prezreo ljubav nimfe Eho, koja je zbog toga umrla od tuge, pa je od nje ostao samo glas. Nimfe su zatražile od boginje Afrodite da kazni Narcisa jer on, navodno, prezire njene darove. Afrodita je na to navela Narcisa da se zaljubi u samog sebe, tačnije u svoju sliku koju je ugledao na mirnoj površini šumskog jezera. Prema jednoj verziji, tako se dugo nadvijao nad jezerom, diveći se sebi, dok nije u njega pao i utopio se. Prema drugoj, umro je od te isprazne i uzaludne ljubavi.

Kad su nimfe doznale za Narcisovu smrt, sažalile su se nad njime pa su pošle da ga traže kako bi ga dostojno pokopale. Međutim, njegovo telo nisu našle: pretvorilo se u mirisni cvet sa šest žuto-belih latica, kako tvrdi Ovidije u *Metamorfozama*.

Cvet u koji se pretvorio Narcis do dana današnjeg nosi njegovo ime. U starovekovnoj Sparti narcis je bio omiljeni ornament, a u drugim grčkim pokrajinama cvet smrti. Jezero u kom se Narcis utopio nalazilo se na obroncima Helikona, u blizini Tespije. Njegovo ime je ušlo i u naučnu terminologiju, kao oznaka patološkog samoljublja, zagledanosti u sebe, "narcizma".

Narcis

Nikta

(Grč. Nyks, lat. Nox - kći prvobitnog Haosa, boginja noći i otelotvorenje noći)

U mit je pre svega ušla po svojim potomcima. S bogom večne tame **Erebom** rodila je Etera, večito svetlo, i vedri dan Hemeru, a posle je na svet bogova i ljudi donela manje ugodna bića. Kad je titan Kron osakatio svog oca **Urana** i oteo mu vlast, Nikta je, obuzeta srdžbom, sama od sebe rodila boga smrti **Tanatosu**, kere, boginje nasilne smrti, **Eridu**, boginju svađe, **Apatu**, boginju obmane, boga sna i snova **Hipnosu**, **Nemezu**, boginju odmazde, i druge. Prema nekim predanjima, njene kćeri su bile i boginje osвете **Erinije** i **Hesperide**, čuvarice **Herinog** drveta sa zlatnim jabukama. Ljudima je Nikta bila više sklona nego njeni potomci: smirivala je uzburkane strasti, donosila spokojstvo, a bodrila je i podsticala misao. O Nikti je inače poznato da je s olimpskim bogovima učestvovala u borbi protiv pobunjenih **Giganata**.

Nikta

Nikta

(Grč. Nyks, lat. Nox - kći prvobitnog Haosa, boginja noći i otelotvorenje noći)

U mit je pre svega ušla po svojim potomcima. S bogom večne tame Erebom rodila je Etera, večito svetlo, i vedri dan Hemeru, a posle je na svet bogova i ljudi donela manje ugodna bića. Kad je titan Kron osakatio svog oca Urana i oteo mu vlast, Nikta je, obuzeta srdžbom, sama od sebe rodila boga smrti Tanatosa, kere, boginje nasilne smrti, Eridu, boginju svađe, Apatu, boginju obmane, boga sna i snova Hipnosa, Nemezu, boginju odmazde, i druge. Prema nekim predanjima, njene kćeri su bile i boginje osвете Erinije i Hesperide, čuvarice Herinog drveta sa zlatnim jabukama. Ljudima je Nikta bila više sklona nego njeni potomci: smirivala je uzburkane strasti, donosila spokojstvo, a bodrila je i podsticala misao. O Nikti je inače poznato da je s olimpskim bogovima učestvovala u borbi protiv pobunjenih Giganata.

Nikta

Nimfe

(Boginje voda, šuma i gora Grka i Rimljana, slične našim vilama)

Kćeri su različitih roditelja, često i nepoznatih, a u hijerarhiji bogova zauzimale su niže mesto, mnoge čak nisu bile ni besmrtne. Gotovo bez izuzetka bile su lepotice. Živele su bezbrižno provodeći dane u pesmi, igri i zabavi. Najdrazi pratioci bili su im sileni, satiri i panovi, od viših bogova posebno **Apolon**, **Hermes** i **Dionis**, a od boginja **Artemida**. Mnoge nimfe su imale potomke s bogovima, ali i sa smrtnim ljudima. Ljudima su bile sklone i rado s njima dolazile u susret. Lepi mladi ljudi učinili bi ponekad najbolje što su mogli kad bi im se sklonili s puta. U svojoj čeznji za ljubavlju nimfe su neretko prouzrokovale njihovu smrt ili nesreću: tako, na primer, smrt Hile u Miziji, Hermafrodita u Halikarnasu, i drugih. Nimfa je bilo toliko da se u starom veku nije našao pesnik koji bi ih sve znao po imenu. Naučnici novog veka su uspjeli da razluče nešto više od pet stotina. Prema poreklu i mestu gde su živele dele se na tri grupe: najade ili nimfe voda, drijade ili šumske nimfe i oreade ili nimfe gora.

Nimfe

Home

Nimfe

(Boginje voda, šuma i gora Grka i Rimljana, slične našim vilama)

Kćeri su različitih roditelja, često i nepoznatih, a u hijerarhiji bogova zauzimale su niže mesto, mnoge čak nisu bile ni besmrtno. Gotovo bez izuzetka bile su lepotice. Živele su bezbrižno provodeći dane u pesmi, igri i zabavi. Najdrazi pratioci bili su im sileni, satiri i panovi, od viših bogova posebno Apolon, Hermes i Dionis, a od boginja Artemida. Mnoge nimfe su imale potomke s bogovima, ali i sa smrtnim ljudima. Ljudima su bile sklone i rado s njima dolazile u susret. Lepi mladi ljudi učinili bi ponekad najbolje što su mogli kad bi im se sklonili s puta. U svojoj čeznji za ljubavlju nimfe su neretko prouzrokovale njihovu smrt ili nesreću: tako, na primer, smrt Hile u Miziji, Hermafrodita u Halikarnasu, i drugih. Nimfa je bilo toliko da se u starom veku nije našao pesnik koji bi ih sve znao po imenu. Naučnici novog veka su uspeli da razluče nešto više od pet stotina. Prema poreklu i mestu gde su živele dele se na tri grupe: najade ili nimfe voda, drijade ili šumske nimfe i oreade ili nimfe gora.

Nimfe

Odisej

(Grč. *Odysseus*, lat. *Ulixes* - sin junaka Laerta i njegove žene Antiklije, itački kralj)

Odisej je uz [Herkula](#) i [Tezeja](#) (a sigurno i [Ikara](#)) jedan od najpoznatijih junaka grčkih mitova. "Odiseja" je još uvek smislom najbogatiji naziv za dugotrajna i mukotrpa putovanja. Najveću zaslugu za Odisejevu slavu ima Homer, koji ga je uzdigao do naslovnog junaka svoje *Odiseje*. Kao junak bez straha, iako ne uvek bez mane, Odisej je živeo u bezbrojnim delima grčkih i rimskih i u radovima umetnika novog veka, a u njima živi i danas. Dok su ga kod Grka njegove ljudske greške i slabosti spasile od toga da postane papirnati junak, kod Rimljana su ga pretvorile u sasvim negativan lik. Rimljani, koji su sebe smatrali potomcima Trojanaca, na taj način su mu se osvetili jer je od svih ahejskih vođa imao najviše zasluga za propast Troje.

Svoje poreklo po ocu Odisej je vukao od samog [Zeusa](#), a po majci od boga [Hermesa](#). Njegov otac Laert bio je, doduše, kraljevskog porekla, ali nije vladao na Itaci (niti igde drugde). Svoje kraljevstvo Odisej je dobio oženivši [Penelopu](#), ćerku akarnanskog kralja Ikarija i njegove žene Peribeje. Njegovo kraljevstvo se sastojalo od ostrva Itake, Kefalenije i Zakinta i od obližnjeg kopna. Mudar koliko i lukav, vladao je pravedno, u saglasnosti sa odlukama skupštine i voljom naroda, a sa susednim kraljevima je živeo u miru.

Imao je zasluga za mir i u oblasti cele Helade, čime se proslavio jednako kao i u ratu protiv Troje. Kad je postao kralj pretila je opasnost da će izbiti otvoren sukob među ahejskim kraljevima, čiji su se sinovi posvađali oko ruke lepe [Helene](#), pastorka spartanskog kralja Tindareja. Da bi sprečio najgore, Odisej se uputio u Spartu i savetovao Tindareju nešto nečuveno: neka jednostavno ne hajze za dinastičke obzire i dopusti Heleni da izabere muža po sopstvenoj volji. Helenine proscje naveo je na to da se svečano obavežu da će njen izbor prihvatiti bez pogovora, a njenom odabraniku pružiti svaku pomoć. Helena je za muža izabrala hrabrog Menelaja, brata budućeg mikenskog kralja Agamemnona, za kojeg se udala njena sestra Klitemnestra - i sve je bilo u redu. Ali ne zadugo: samo do onog trenutka kada je Helenu oteo sin trojanskog kralja Prijama, lepi slatkorečivi [Paris](#).

Otmica kraljeve žene u herojsko doba se smatrala neospornim i neopozivim razlogom za objavu rata. Menelaju je, osim toga, nestala i riznica, a ni preko toga se nije moglo lako preći. Budući da je rat uvek manje poželjna alternativa rešavanja sporova, Odisej je pokušao sve kako bi sprečio njegovo izbijanje. Na Agamemnonov savet uputio se s Menelajem u Troju da mu pomogne da spor reši na miran način. Ali [Paris](#) je ostao neumoljiv. Pristao je

da vrati riznicu, ali je odlučno odbio zahtev da se **Helena** vrati Menelaju. Kralj Prijam ga je podržao u tome. Kad se ispostavilo da su svi napori da se spor reši mirnim putem uzaludni, Agamemnon je pozvao sve ahejske kraljeve da pomognu Menelaju da vrati ženu i čast, a sam je počeo da se priprema za pohod protiv Troje.

Odisej se na taj poziv jednostavno oglušio. Mislio je da je za Menelaja već dovoljno učinio, i umesto da se bori za ženu drugog kralja, nameravao je da mirno proživi uz svoju. Agamemnon je na to poslao junaka Palameda da ga uveri kako je **Parisov** zločin u stvari uvreda naneta svim ahejskim kraljevima, a i u to da ratni pohod, na čije se čelo stavio moćni mikenski kralj, obećava veliku slavu i bogat plen. Međutim Odiseja je bilo teško uveriti. Glumio je ludilo, što je u tom slučaju bio nesumnjiv dokaz bistrine i lukavosti, a da bi svoje ludilo potkrepio delom, izašao je u polje, počeo da ga ore, zatim da seje so. Za Palameda je to bio providan trik. Uzeo je Odisejevog sina Telemaha, umotanog u pelene, i položio ga ispred konjske zaprege koja je vukla plug. Odisej je, svakako, zaustavio konje. Time je odao da mu je u glavi sve u najboljem redu - a bilo je u redu i tokom celog rata, u koji se na kraju ipak zaputio. Postao je najbolji savetnik vrhovnog zapovednika, a istakao se, kako na bojnom polju, tako i u izviđanjima u pozadini neprijateljskih redova i u diplomatskim misijama. Njegova zamisao je bio i čuveni "trojanski konj".

Prvu veliku uslugu ahejskoj vojsci je učinio još pre nego što su brodovi isplovili put Troje. Armijski vrač Kalhant objavio je da će Ahejci osvojiti Troju jedino ako se pohodu pridruži junak **Ahil**. Ahilova majka, morska boginja **Tetida**, znala je, međutim, za drugo proročanstvo: ako njen sin ode u rat, pod zidinama Troje će steći besmrtnu slavu, ali će u ratu izgubiti život. A kako je za majku život deteta uvek dragoceniji nego njegova slava, sakrila je Ahila na ostrvu Skiru gde je, preodeven u ženu morao da živi među kćerima kralja Likomeda. Kada je Agamemnon otkrio Ahilovo skrovište, poslao je **Odiseja** da ga dovede po bilo koju cenu. Kao pratioca dodelio mu je argejskog kralja Diomeda. Kako je varka obično uspešnija od nasilja, oba kralja su se prerušila u trgovce i bez teškoća stigla do Likomedove palate. Među zlato, nakit i skupocene tkanine koje su položili i rasprostrli pred kraljevim kćerima, kao slučajno su stavili i mač. Kad su zatim njihovi pratioci na dogovoreni znak zazveketali ispred palate oružjem, i kad je odjeknuo njihov bojni poklič, devojke su se se prestravljene razbežale. Jedino Ahil nije uspeo da se obuzda. Zbacio je ruho koje ga je prerušavalo i njegova ruka je prihvatila mač. Nakon toga Odisej nije morao dugo da ga nagovara. Uskoro se sa svojim prijateljem Patroklom i vojskom svog oca priključio združenim armijama ahejskih kraljeva i otplovio s njima u rat protiv Troje.

Odiseju takođe pripada i glavna zasluga za uspeh operacije iskrcavanja. Problem nije bio u tome da je Agamemnon loše manevrisao brodovima, niti su njegovi vojnici bili kukavice. U pitanju je bilo nešto drugo. Znalo se, naime, za proročanstvo da će prvi ratnik koji stupi na trojansko tlo, prvi i

poginuti. Ahejski ratnici su oklevali: niko nije želeo da pođe u susret sigurnoj smrti. Kada je Odisej video da odugovlačenje omogućava Trojancima da formiraju bojne redove, odlučio se na akciju: bacio je na obalu svoj štit i spretno skočio na njega. Mladi Protesilaj, koji je najviše od svih čeznuo za junačkim delima, ugledao je Odiseja na obali i skočio za njim. Dotakao se zemlje i u istom trenutku bio proboden kopljem. Zatim je na trojansko tlo stupio i Odisej i svojim primerom povukao celu vojsku, koja je u krvavom boju potisnula Trojance iza bedema njihovog grada.

Tokom deset dugih godina, koliko je trajala opsada Troje, Odisej je izveo mnoga junačka dela. Borio se hrabro i kad je trebalo nije oklevao da izloži opasnosti sopstveni život kako bi spasio drugove u smrtnoj opasnosti. Još više nego u bojnim redovima isticao se u izvršavanju posebno teških i zamršenih zadataka. S kraljem Diomedom javio se u opasno noćno izviđanje trojanskog tabora. Pri tom je zarobio Trojanca Dolona i od njega dobio niz važnih informacija koje su Diomedu omogućile da uništi tabor trojanskog saveznika, trakijskog kralja Resa. Preduzeo je i vrlo opasan poduhvat - pošlo mu je za rukom da prodre u samo središte neprijateljskog grada, a to je bilo presudno za ahejsku pobedu. Da ga Trojanci ne bi prepoznali, unakazio je lice bičem i s Diomedom, koji je glumio prosjaka s odvratnom bolešću, dospeo čak do glavnog hrama u trojanskom gradu, i odneo iz njega paladijum, pozlaćeni kip palade **Atene**. Kip je, po obećanju **Zevsa**, štitio Troju od osvajanja. Ni u najtežim okolnostima Odisej nije očajavao. Kad je poginuo najveći ahejski junak **Ahil**, bio je jedan od prvih koji je uspeo da savlada šok zbog njegove smrti i zajedno s velikim Ajantom spasio njegovo telo da ne padne u ruke Trojancima.

Iako je licem u lice s neprijateljem dokazao da je odvažan i snažan, bilo je ahejskih boraca koji su mu u tome bili ravni, čak su ga i nadmašivali, ali niko nije mogao da ga prevaziđe u oštromnosti kojom je znao da reši i najzamršeniji problem, i u snalažljivosti u najtežim situacijama. Kad su početkom desete godine rata Agamemnon i **Ahil** došli u sukob koji je lako mogao da rezultira propašću cele ahejske vojske, Odisej se na čelu mirovnog poslanstva zaputio Ahilu. Istini za volju, njegova misija nije uspeła zbog Ahilove tvrdoglave upornosti, ali na Odisejevom mestu niko drugi ne bi postigao bolji rezultat. Ipak, uspeo je da umiri **Apolonovog** sveštenika Hrisa koji je iz osвете što ga je Agamemnon uvredio prizvao kugu na ahejsku vojsku. Odisej je takođe pod bedeme grada kralja Prijama doveo Ahilovog sina **Neoptolema**, njemu je sudbina namenila da osvoji kraljevsku palatu Troje. Pošlo mu je za rukom da dovede u ahejski tabor i lukonošu Filokteta, nakon što je u potaji (čuvši proročanstvo trojanskog vrača Helena) doznao da bez Filokteta Troja ne može pasti i, napokon, upravo je Odisej došao na zamisao čije je sprovođenje u delo odlučilo o padu Troje.

Kad je grad kralja Prijama već deset godina odolevao svim ahejskim napadima, palo je Odiseju na um da bi možda bilo moguće potplatiti neki odred trojanskih saveznika, koji su ratovali isključivo za novac, da s leđa

udari na branitelje grada i Ahejcima otvori gradska vrata. Nakon dugog promišljanja došao je na ideju kako bi bilo bolje da se u Troju potajno uvuče odabrani ahejski odred. Nakon što je ratni savet odobrio taj plan, Odisej je dao da se sagradi ogroman drveni konj u čijoj su se unutrašnjosti zatim sakrili najbolji ahejski ratnici. U prvom redu on sam, zatim [Ahilov sin Neoptolem](#), spartanski kralj Menelaj, argejski kralj Diomed, kopljonoša Ajant, lukonoša Filoktet, a uz njih i Epej, graditelj konja. Vrhovni zapovednik Agamemnon je zatim naredio da se zapali ahejski tabor, ukrcao vojsku na brodove i otplovio. Ali nije otplovio kući, kako su mislili Trojanci. Na pučini je okrenuo brodove i sakrio ih iza ostrva Teneda. Onde je pričekao sumrak i vratio se na trojanske obale.

Cela operacija je protekla tačno prema Odisejevom planu. Čim su Trojanci videli da su Ahejci napustili svoj tabor, dotrčali su na obalu obuzeti neopisivim veseljem. Poverovali su da je Agamemnon napustio opsadu. Iza ruševina i zgarišta ahejskog tabora ugledali su ogromnog konja i počeli da se savetuju šta da urade s njim. Većina je bila za to da se konj odvuče u grad. Tada im se pridružio Apolonov sveštenik Laokoont i savetovao ih da konja unište. Pre nego što su stigli da razmisle o njegovom savetu, pažnju im je privuklo glasno naricanje nekog vezanog čoveka, kojeg su doveli pred kralja Prijama. Kralju je ispričao da se zove Sinon i da se čudom spasio iz ahejskog tabora gde su ga izabrali kao žrtvu za srećan povratak vojske u otadžbinu. Prijam mu je podario slobodu i upitao zbog čega su Ahejci sagradili tako velikog konja. Na to pitanje Sinon je nestrpljivo i čekao. Odgovorio je rečima kojima ga je naučio Odisej: konja su sagradili na savet vrača Kalhanta kako bi time iskupili Odisejevu i Diomedovu krađu paladijuma, posvećenog kipa Palade [Atene](#), iz glavnog trojanskog hrama. Konj je tako velikih razmera da Trojanci ne bi mogli da ga odvuku u grad, a njega bi konj branio umesto ukradenog Ateninog kipa. Trojanci su poverovali njegovim rečima, ali Laokoont nije. Dohvatio je koplje i zabio ga konju u bok. U taj čas Ahejcima je pritekla u pomoć boginja Atena, a ona je već dugo priželjkivala uništenje Troje: poslala je iz mora dve zmije, koje su se bacile na Laokoonta i njegova dva sina i začas ih svu trojicu usmrtila. Za Laokoontovu smrt Trojanci su našli samo jedno objašnjenje: osvetu bogova zbog oskrnuća konja. Budući da konj nije mogao da prođe kroz glavna vrata, srušili su deo bedema i kroz nastali otvor odvukli ga u grad. Oduševljeni i srećni zbog pobedničkog završetka rata, priredili su veliko slavlje i savladani jelom i pićem pali na postelje, ne sluteći da je to njihova poslednja noć u rodnom gradu.

Kad je nad Trojom zavladao tišina, Sinon je izvukao rezu na truhu konja i pustio skrivene ratnike. Zatim je otrčao na bedem i buktinjom označio mesto na kom su ga Trojanci razrušili. Kad je Agamemnon uočio Sinonov znak, naredio je vojsci da se iskrca iz lađa i provalio je u grad. Započelo je strašno klanje, koje se pretvorilo u bitku onda kad pobeda Ahejaca više nije bila u pitanju. Kao da su se trgli iz strašnog sna, Trojanci su počeli da pružaju otpor i time samo ubrzali svoju propast. Izginuli su svi trojanski ratnici, a poginuo je i stari kralj Prijam sa svim svojim sinovima, zetovima i unucima. Spasila se

samo nekolicina muškaraca i žena koji su s dardanskim vođom Enejom uspeli da umaknu iz zapaljene Troje. A žene i deca koji nisu poginuli ili su se spasili bekstvom, postali su ahejsko roblje. Ujutro je samo zadimljena gomila pepela iznad ruševina podsećala na mesto gde je stajala slavna Troja.

Trojanski konj

Nakon osvajanja Troje među ahejskim kraljevima izbili su sporovi, uobičajeni među saveznicima koji dobiju rat. Njihove lađe, krcate plenom: zlatom, srebrom a najviše robinjama, otplovile su u otadžbinu razdvojene u male, zavađene skupine. Malo junaka je imalo tu sreću da s posadama, bez većih nezgoda, stignu kući. Mnogi su neslavno poginuli u morskim olujama i na stenovitim obalama, drugi odmah nakon iskrcavanja na tlo otadžbine, a ostalima je sudbina namenila duge godine lutanja nepoznatim morima i dalekim zemljama. Nijedan ahejski junak nije morao da poduzme tako dugotrajno putovanje i savlada tako velike nevolje kao Odisej.

Uzrok svim njegovim mukama bio je gnev boga mora **Posejdona** ili, bolje rečeno, događaj kojim je Odisej na sebe navukao bes bogova. Nije to bila kazna za počinjeni zločin, nego posledica čina koji se s Odisejevog gledišta može sasvim opravdati. U mitovima stvari često teku kao i u životu: za Palamedovu smrt, za koju je, navodno, bio kriv Odisej, koji se Palamedu osvetio zato što ga je primorao da ode u rat protiv svoje volje, nije ga stigla nikakva kazna bogova, a bezrazložni napad i osvajanje grada Ismara, nakon isplovljavanja iz Troje, platio je Odisej samo uobičajenim dankom u krvi. Ali za delo bez sumnje počinjeno u samoodbrani i u interesu svojih drugova Odisej je morao da ispašta.

Dogodilo se to za vreme plovidbe sa ostrva Lotofaga, u Trakiji, na kome se Odisej zaustavio nakon prepada Ismara. Vetar je njegove lađe odneo prema nepoznatim obalama. Odisej je pristao uz obalu da vidi kakvi ljudi žive tamo. Nakon iskustva stečenog za vreme boravka kod Lotofaga, gde je neke od njegovih vojnika toliko privukao slatki ukus lotosovih plodova da više nisu hteli da se vrate na lađu i nastave putovanje, pripremio se za svaku moguću opasnost. Stvarnost je, međutim, nadmašila njegove najveće strepnje. Iskrkali su se na ostrvu kiklopa, strašnih jednookih divova, koji nisu poznavali zakone i nisu poštovali sveti običaj gostoprimitstva. Prvi kojeg je Odisej posetio, Polifem, zarobio ga je u svojoj pećini nameravajući da se pogosti njime i njegovim drugovima. Šesticu ljudi mu je kiklop ubio i pojeo jednog za drugim, a tada ga je Odisej opio vinom i dok je kiklop spavao, probio mu je oko užarenim kolcem. Oslepljen Polifem je počeo da divlja po pećini dozivajući u pomoć. Kad su njegovi suplemenici iz susednih pećina pohitali da vide šta se dešava i kad su ga pitali ko ga je ranio, Polifem je odgovorio da je to bio Niko, kako mu se Odisej pre toga bio predstavio. Ujutro je Odisej s preostalim drugovima pobegao iz pećina kroz uzan otvor kroz koji je div puštao svoje ovce na pašu. Međutim to baš i nije bilo tako jednostavno jer je Polifem opipavao leđa svake životinje da se nijedan zarobljenik ne bi provukao. Odisej je svoje drugove privezao pod trbuhe snažnih ovnova, a na kraju se i sam uhvatio za runo ispod trbuha najvećeg. A kad je najzad dospeo na lađu, nije odoleo iskušenju da ismeva Polifema. Pobesneli kiklop je na to odvalio vrh najbližeg brda i strovalio ga u more odakle je dopirao Odisejev glas. Kad mu nije pošlo za rukom da pogodi lađu, pozvao je svog oca [Posejdona](#) da se osveti Odiseju. Bog mora uslišio je sinovljevu molbu, a Odisej je mogao da zahvali bogovima što su ljudima uskratili da unapred znaju svoju sudbinu.

[Posejdon](#) je najpre ostavio Odiseju nadu u srećan povratak kući, a zatim ga sunovratio na samo dno očajanja. Dozvolio mu je da doplovi do ostrva Eola, gospodara vetrova, koji ga je primio gostoljubivo i dao mu za put vrlo koristan dar. Bila je to mešina od volujske kože u kojoj su bili zatvoreni svi vetrovi, osim Zefira, a ovaj je trebalo da Odisejeve lađe odnese prema obalama Itake. Kad je Odisej najzad dospeo nadomak rodnog ostrva, dvojica muškaraca iz njegove posade krišom su razvezali mešinu, misleći da se tu nalazi zlato i srebro koje bi im kao plen i te kako dobro došlo. U taj čas iz mešine su izleteli vetrovi i, radujući se svom oslobađanju, podigli strahovitu oluju, a zatim se poslušno vratili na ostrvo svog gospodara. To samo po sebi ne bi bilo strašno da sa sobom nisu povukli i Odisejeve lađe.

Uzalud se nesrećni Odisej izvinjavao Eolu što nije bolje čuvao njegov dar, uzalud je ponovo pokušavao da stekne njegovu naklonost. Eol je izjavio da onaj ko ume da protiv sebe okrene prijateljev dar sigurno nije bogovima drag i oterao je Odiseja bez nade u povoljan vetar.

Na putu s Eolovog ostrva Odisej je zalutao u nepoznata morska prostranstva

i najzad doplovio do ostrva na kom su živeli Lestrigonci. Kao što se ubrzo uverio, bili su to divovi slični kiklopima, takođe ljudožderi. Odisejeve lađe su, bez ikakvog prethodnog upozorenja, zasuli kamenjem i stenama i sve ih uništili osim jedne, koju je Odisej usidrio pored ostrva, podalje od obale. Na njoj je zatim sa nekolicinom drugova umakao sudbini ostalih, od kojih su Lestrigonci priredili sebi ljudoždersku gozbu.

Posle duge plovidbe vetrovi su Odisejev brod zaneli prema obalama ostrva Eeje, na kom je živela čarobnica Kirka, kći boga sunca Heliosa. Odisej je pristao na ostrvu, ne sluteći da mu je tu suđeno da proživi godinu dana. Ljude koje je Odisej poslao u izviđanje Kirka je zamahom svog čarobnog pruta pretvorila u svinje: dobili su svinjske glave i tela, roktali su i rili zemlju, samo im je razum ostao ljudski. Ali Odisej ih nije prepustio sudbini i zaputio se Kirki da ih oslobodi. Njegova odvažnost svidela se bogu Hermesu, koji mu je dao biljku koja je suzbijala Kirkine čarolije i savetovao ga da je golim mačem i pretnjom da će je ubiti prisili na obećanje da će njegovim drugovima vratiti ljudski lik. Kirka mu je to obećala, ali pod uslovom da ostane na ostrvu godinu dana i pravi joj društvo u njenoj osami. Nemajući izbora, Odisej je na to pristao. Kod Kirke mu nije bilo loše i s njom se više nego prijateljski. Uprkos tome, zaista se radovao kad je došao očekivani dan i on je mogao da zatraži od čarobnice da ga pusti kući.

Kirka je ispunila obećanje i prijateljski ispratila Odiseja i njegove drugove. Osim darova dala mu je i savet da se na putu kući zaustavi na pragu podzemnog sveta i prizove duh tebanskog vrača Tirezije, koji će mu reći šta ga očekuje i šta sve treba da preduzme kako bi se srećno vratio kući. Bio je to težak zadatak, ali Odisej nije oklevao. Uputio se na daleki sever u zemlju Kimerana, gde se nalazio ulaz u podzemni svet. Na mestu gde se s visoke stene vode ruše u Aheront, reku podzemnog sveta, Odisej je prineo žrtvu senama mrtvih i prizvao Tireziju. Od njega je saznao da mu je umrla majka, ali da njegova žena Penelopa, sin Telemah i stari otac Laert očekuju dan njegovog povratka, sa svim drugovima koji su s njim, jedino ako neko od njih ne uvredi boga sunca Heliosa. Obradovan što može da napusti sumorno Hadovo carstvo. Odisej se opet vratio na Kirkino ostrvo. Uzdrhtao je od jeze kad mu je rekla kakav ga put očekuje.

Prvo je morao da prođe pored ostrva sirena, čijim čarobnim glasovima čovek nije mogao da odoli, a kad bi stupio na obalu, bacile bi se na njega i isisale mu krv. Zbog toga je Odisej svojim drugovima voskom začepio uši da ne čuju njihovu pesmu. Naredio je da ga privežu uz jarbol i da ga, ako bude zahtevao i molio da ga oslobode konopaca koji ga sputavaju, još čvršće pritegnu. Kad su srećno prošli pored ostrva prepunog kostiju namamljenih pomoraca, spazili su jako udaranje mora i čuli strahovitu grmljavinu. Našli su se pred morskim tesnacem gde je na jednoj strani vrebala neman Skila, a na drugoj strašni vir Haribda. Odisej nije mogao da kaže svojim drugovima kuda da plove - već iz poslovice bilo im je poznato da onaj koji želi da umakne Haribdi padne kao žrtva Skile. Zato im je naredio da se ne obaziru ni levo ni

desno, nego da svim silama veslaju napred. Poslušali su ga, ali šestorica su uprkos tome poginula: dok se trudio da izbegne Haribdu, nije obratio pažnju na Skilu koja mu je s krme otrgla šestoricu ljudi i progutala ih. Uzalud se Odisej nadao da je najzad umakao svom zlu ovog sveta. Na horizontu se pokazalo predivno ostrvo. Zvalo se Trinakija, a pripadalo je bogu sunca Heliosu. Kirka ga je bila ozbiljno upozorila da se ne zaustavlja na ostrvu. Iznureni drugovi prisilili su Odiseja da na njega pristane kako bi se odmorili. Čim su se iskrcali, spazio ih bog Posejdon i razmahao strahovitu oluju tako da nisu mogli da isplove. Nakon nekoliko dana nisu više mogli da izdrže glad koja ih je morila. Ali Odisej ih je primorao da se zakunu da neće dirati stoku koja živi na ostrvu jer pripadaju bogu Heliosu. Ljudi su pričekali da Odisej zaspi, a zatim su bez obzira na zabranu zaklali nekoliko goveda. Kad je to video bog Helios sa svojih sunčanih kola, silno se razljutio. Dok je vozio nebeskim svodom svoja sunčana kola nije mogao da siđe na zemlju, pa je od Zeusa zatražio da ga osveti. Najviši bog je udovoljio njegovoj želji: kad je Odisejeva lađa isplovila na pučinu, podigao je strašnu oluju i ošinio brod munjom. Svi su se udavili u visokim zapenjenim talasima, jedino se Odisej, koji nije uvredio Heliosa, spasio uhvativši se za otkinuti komad katarke.

Morao je ponovo da prođe pored Scile i Haribde: uspeo je uz nadljudsko naprezanje svih svojih sila i volje. Nakon devetodnevnog plutanja bez hrane i vode, talasi su ga izbacili na obalu. Ali svoje spasenje je skupo platio: bilo je to ostrvo Oigigija, sedište moćne nimfe Kalipse, koja mu nije dozvolila da ode sa ostrva punih sedam godina. Iako ga je okružila svim slastima ovog sveta, na čemu su mogli da mu pozavide i bogovi, Odisej je u dubini duše bio nesrećan: čeznuo je za povratkom u rodnu zemlju.

U to vreme stvari na Itaci stajale su vrlo loše. Tamo su dolazili ljudi iz mnogih zemalja da nagovore Odisejevu ženu Penelopu da se ponovo uda jer je već sigurno udovica. Nijedan se nije zadovoljio odlučnim odbijanjem i nijedan nije otišao. S vremenom ih se skupilo stotinu i osmorica. Ma koliko su ti Penelopini prosci bili različiti mišlju i delom, u jednom su se savršeno slagali: svojom spremnošću da vreme čekanja na Penelopinu odluku prekrate gozbama i pijankama na Odisejev račun. Najzad, prisilili su Penelopu da pristane na udaju. Uspela je jedino da izbori sebi rok: doneće odluku kad završi tkanje pogrebnog ruha za Odisejevog starog oca Laerta. Ali ono što bi danju tkala, Penelopa bi noću parala. Tri godine joj je polazilo za rukom da time obmanjuje svoje napasnike i dobijala je na vremenu. Međutim, prosci su saznali za varku. To im je odala jedna Penelopina služavka i nakon toga prisilili su Penelopu da dovrši pogrebno ruho.

Telemah još nije imao snage da odbrani majku od nasrtljivih napasnika pa je zbog toga sazvaio skupštinu koja je trebalo da ih pozove da odustanu od prošnje i odu. Prosci su, međutim, rasterali skupštinu, a neki su izjavili da će Odiseja, ako se slučajno vrati - ubiti. Nakon toga Telemah je odlučio da ode u svet i traži oca. Kod spartanskog kralja Menelaja saznao je da mu je otac živ i da je zarobljen na ostrvu nimfe Kalipse koja mu ne dozvoljava da se vrati

kući. Telemah se odmah uputio majci s tom vešću, ali ga je boginja **Atena** upozorila da ne ide pravo kući jer i na njega vrebaju prosci da ga ubiju. Telemah se zato iskrcao na prvom itačkom rtu kome se primakla njegova lađa i zaputio se pastiru Eumeju, vernom sluzi, da u njegovoj kući potraži utočište. Tu je sreo nepoznatog starca. Kako se pokazalo, taj starac nije bio niko drugi nego Odisej glavom.

Bogovi su se najzad smilovali Odiseju i nakon sedam godina prisilili nimfu Kalipsu da ga pusti kući. Odisej je sagrađio splav i otisnuo se na more. Plovio je dok ga nije spasio **Posejdon** i uništio mu splav iz stare mržnje i neprijateljstva. Neuzdrman tim novim udarcem sudbine plivao je Odisej puna dva dana prema udaljenom kopnu, sve dok nije dospao do ušća tihe rečice gde je izašao na obalu i iscrpljen pao u dubok san. Kad se probudio, video je pored sebe lepu devojkicu koja je tu došla sa služavkama da pere rublje. Bila je to Nausikaja, kći kraljice Arete i njenog muža Alkinoja, kralja zemlje Faečana. Nausikaja je odvela Odiseja u dom svog oca, koji ga je uljudno primio i u njegovu čast priredio gozbu i sportska ndmetanja sa sličnim disciplinama kao na Olimpijadama. Zatim je bogato darivao Odiseja i dao mu lađu koja ga je iskrcala na obalu u blizini Eumejeve kuće. Da ga prosci ne bi prepoznali pre vremena i ubili, **Atena** mu je dala lik starog prosjaka. U tom liku se Odisej sreo sa svojim sinom.

Vratio se na Itaku u poslednji čas: **Penelopa** je bila iscrpla sva sredstva kojima je odlagala svoju odluku. Zato je, na pritisak prosaca, objavila nadmetanje za svoju ruku i ono je trebalo da se održi već idućeg dana. Naredila je da se donese teški Odisejev luk i dvanaest sekira: onaj ko strelom prostreli drške svih sekira, zabodenih u jednom redu u zemlju, postaće njen muž.

U predvečerje nadmetanja Telemah je doveo Odiseja u kraljevsku palatu. Niko ga nije prepoznao osim starog psa Arga, koji više nije mogao da ustane sa mesta na kom je ležao. Moleći milostinju, Odisej je detaljno proučio sve prisutne prosce od kojih je isprosio samo uvrede. Za njega se zauzela jedino **Penelopa**, koja u svojoj plemenitosti nije dopuštala da u njenoj kući vređaju čak ni prosjaka. Naredila je služavki Eurikleji da mu opere noge i pripremi postelju kako dolikuje gostu. Eurikeja, stara Odisejeva dadilja, prepoznala ga je po ožiljku na nozi, ali ništa nije odala jer joj je Odisej to zabranio. Neprepoznat od prosaca i sopstvene žene, Odisej je, po prvi put posle dvadeset godina, proveo noć u svojoj kući - i dobro je iskoristio za pripremanje plana za idući dan.

Ujutro su prosci s divljenjem razgledali Odisejev luk i dali ga najpre Telemahu da ga zapne. Kad to njemu nije pošlo za rukom, pokušali su svaki pojedinačno, ali im je nedostajalo snage. Odlučili su da se okrepe jelom i krenuli u dvoranu. Tada ih je Odisej zamoio da mu dozvole da i on okuša sreću. Umesto odgovora prosci su ga ismejali. Na kraju su mu ipak dali luk na **Penelopinu** molbu. Odisej je bez napora zapeo luk, seo na prag ulaznih

vrata, odapeo stralu i prostrelio drške svih dvanaest sekira.

Zatim je ustao, zbacio sa sebe prosjačke krpe i stao pred prosce u svom pravom obličju koje mu je **Atena** u tom času vratila. Posegnuo je za novom strelom u tobolcu, napeo luk, naciljao na Antinoja, nezadovoljnog prosca, i prostrelio mu grlo. Odmah zatim ubio je i drugog. Kad je naciljao i treći put, užasnuti prosca su se bacili prema zidu gde je visilo njihovo oružje, ali Odisej je ranije naredio da se ono krišom odnese. Za odbranu su im ostali samo kratki mačevi i nameštaj u dvorani, ali uprkos tome nisu se predavali. Razvila se žestoka bitka, ali njen ishod nije izmenio ni to što je izdajnički Odisejev rob Melantej proscima doneo njihovo oružje. Odisej ih je, uz Telemahovu pomoć poubijao do poslednjeg, a nije poštedeo nijednog njihovog pomagača - osim glasonoše Medonta i pevača Femija, koji su im služili protiv svoje volje.

Nakon te pobede Odisej, "divni stradalac", morao je da položi još jedan ispit. **Penelopa**, u kojoj se tokom dugih godina njegove odsutnosti učvrstilo duboko nepoverenje prema muškarcima, nije verovala da pred sobom ima svog muža. Kad je zatražio da mu prostre postelju, naredila je služavkama da mu kraljev krevet pripreme u velikoj dvorani. Tada je Odisej upitao ko je premestio njegov krevet koji je on sam napravio, opisavši kako ga je sačinio od drveta masline. Penelopa je na to radosno kliknula da se ne ljuti na nju, jer je godinama strahovala da se on neće vratiti, ali je sada bila sigurna da je to on.

Odiseju više ništa nije stajalo na putu da preuzme vladavinu u svom domu i celom kraljevstvu. A da bi sve opet bilo kao nekad, najviši bog **Zevs**, na molbu svoje kćeri **Atene**, iz svesti svih ljudi izbrisao je želju za osvetom zbog onoga što im je Odisej ikada učinio nažao, presudivši ovako: "Neka se verom tvrdom zakunu, i Odisej nek u njih ostane kraljem, a mi učinimo krv da sinova i braće svoje oni zaborave; neka se ljube kao i pre, te mira i blaga nek među njima bude".

Da li su se **Zevsove** reči ispunile nije poznato. Od Homera ne saznajemo ništa o novim Odisejevim doživljajima. Bilo mu je, navodno, suđeno da krene u još jedno dugo putovanje kroz grčke krajeve, i to s veslom na ramenu. To hodočašće je trebalo da se završi kad Odisej sretne čoveka koji će ga pitati kakvu to čudnovatu lopatu nosi - ali da li bi se u grčkim zemljama, usred širokog mora, našao čovek koji ne bi znao za veslo?

Prema pesničkim delima iz novijih vremena Odisej je, navodno, nakon mnogih godina poginuo od ruke svog drugog sina, Telegona, koga je rodila čarobnica **Kirka** posle njegovog odlaska sa ostrva Eeje. Telegon se sukobio sa Odisejem u dvoboju do kojeg je došlo kad je, tražeći oca, dospeo na Itaku gde su njegovi drugovi izazvali tuču. Ne sluteći da se suprostavio svom ocu, Telegon ga je probo mačem. Zatim je, kažu, preneo njegovo telo na ostrvo čarobnice Kirke, svoje majke, i tamo mu priredio veličanstven pogreb.

Odisej

Home

Odisej

(Grč. *Odysseus*, lat. *Ulixes* - sin junaka Laerta i njegove žene Antiklije, itački kralj)

Odisej je uz Herkula i Tezeja (a sigurno i Ikara) jedan od najpoznatijih junaka grčkih mitova. "Odiseja" je još uvek smislom najbogatiji naziv za dugotrajna i mukotrpa putovanja. Najveću zaslugu za Odisejevu slavu ima Homer, koji ga je uzdigao do naslovnog junaka svoje *Odiseje*. Kao junak bez straha, iako ne uvek bez mane, Odisej je živeo u bezbrojnim delima grčkih i rimskih i u radovima umetnika novog veka, a u njima živi i danas. Dok su ga kod Grka njegove ljudske greške i slabosti spasile od toga da postane papirnati junak, kod Rimljana su ga pretvorile u sasvim negativan lik. Rimljani, koji su sebe smatrali potomcima Trojanaca, na taj način su mu se osvetili jer je od svih ahejskih vođa imao najviše zasluga za propast Troje.

Svoje poreklo po ocu Odisej je vukao od samog Zeusa, a po majci od boga Hermesa. Njegov otac Laert bio je, doduše, kraljevskog porekla, ali nije vladao na Itaci (niti igde drugde). Svoje kraljevstvo Odisej je dobio oženivši Penelopu, ćerku akarnanskog kralja Ikarija i njegove žene Peribeje. Njegovo kraljevstvo se sastojalo od ostrva Itake, Kefalenije i Zakinta i od obližnjeg kopna. Mudar koliko i lukav, vladao je pravedno, u saglasnosti sa odlukama skupštine i voljom naroda, a sa susednim kraljevima je živeo u miru.

Imao je zasluga za mir i u oblasti cele Helade, čime se proslavio jednako kao i u ratu protiv Troje. Kad je postao kralj pretila je opasnost da će izbiti otvoren sukob među ahejskim kraljevima, čiji su se sinovi posvađali oko ruke lepe Helene, pastorke spartanskog kralja Tindareja. Da bi sprečio najgore, Odisej se uputio u Spartu i savetovao Tindareju nešto nečuveno: neka jednostavno ne haje za dinastičke obzire i dopusti Heleni da izabere muža po sopstvenoj volji. Helenine prosce naveo je na to da se svečano obavežu da će njen izbor prihvatiti bez pogovora, a njenom odabraniku pružiti svaku pomoć. Helena je za muža izabrala hlabrog Menelaja, brata budućeg mikenskog kralja Agamemnona, za kojeg se udala njena sestra Klitemnestra - i sve je bilo u redu. Ali ne zadugo: samo do onog trenutka kada je Helenu oteo sin trojanskog kralja Prijama, lepi slatkorečivi Paris. Otmica kraljeve žene u herojsko doba se smatrala neospornim i neopozivim razlogom za objavu rata.

Menelaju je, osim toga, nestala i riznica, a ni preko toga se nije moglo lako preći. Budući da je rat uvek manje poželjna alternativa rešavanja sporova, Odisej je pokušao sve kako bi sprečio njegovo izbijanje. Na Agamemnonov savet uputio se s Menelajem u Troju da mu pomogne da spor reši na miran način. Ali Paris je ostao neumoljiv. Pristao je da vrati riznicu, ali je odlučno odbio zahtev da se Helena vrati Menelaju. Kralj Prijam ga je podržao u tome. Kad se ispostavilo da su svi naponi da se spor reši mirnim putem uzaludni, Agamemnon je pozvao sve ahejske kraljeve da pomognu Menelaju da vrati ženu i čast, a sam je počeo da se priprema za pohod protiv Troje. Odisej se na taj poziv jednostavno oglušio. Mislio je da je za Menelaja već dovoljno učinio, i umesto da se bori za ženu drugog kralja, nameravao je da mirno proživi uz svoju. Agamemnon je na to poslao junaka Palameda da ga uveri kako je Parisov zločin u stvari uvreda naneta svim ahejskim kraljevima, a i u to da ratni pohod, na čije se čelo stavio moćni mikenski kralj, obećava veliku slavu i bogat plen. Međutim Odiseja je bilo teško uveriti. Glumio je ludilo, što je u tom slučaju bio nesumnjiv dokaz bistrine i lukavosti, a da bi svoje ludilo potkrepio delom, izašao je u polje, počeo da ga ore, zatim da seje so. Za Palameda je to bio providan trik. Uzeo je Odisejevog sina Telemaha, umotanog u pelene, i položio ga ispred konjske zaprege koja je vukla plug. Odisej je, svakako, zaustavio konje. Time je odao da mu je u glavi sve u najboljem redu - a bilo je u redu i tokom celog rata, u koji se na kraju ipak zaputio. Postao je najbolji savetnik vrhovnog zapovednika, a istakao se, kako na bojnom polju, tako i u izviđanjima u pozadini neprijateljskih redova i u diplomatskim misijama. Njegova zamisao je bio i čuveni "trojanski konj".

Prvu veliku uslugu ahejskoj vojsci je učinio još pre nego što su brodovi isplovili put Troje. Armijski vrač Kalhant objavio je da će Ahejci osvojiti Troju jedino ako se pohodu pridruži junak Ahil. Ahilova majka, morska boginja Tetida, znala je, međutim, za drugo proročanstvo: ako njen sin ode u rat, pod zidinama Troje će steći besmrtnu slavu, ali će u ratu izgubiti život. A kako je za majku život deteta uvek dragoceniji nego njegova slava, sakrila je Ahila na ostrvu Skiru gde je, preodeven u ženu morao da živi među kćerima kralja Likomeda. Kada je Agamemnon otkrio Ahilovo skrovište, poslao je Odiseja da ga dovede po bilo koju cenu. Kao pratioca dodelio mu je argejskog kralja Diomeda. Kako je varka obično uspešnija od nasilja, oba kralja su se prerušila u trgovce i bez teškoća stigla do Likomedove palate. Među zlato, nakit i skupocene tkanine koje su položili i rasprostrli pred kraljevim kćerima, kao slučajno su stavili i mač. Kad su zatim njihovi pratioci na

dogovoreni znak zazveketali ispred palate oružjem, i kad je odjeknuo njihov bojni poklič, devojke su se se prestravljene razbežale. Jedino Ahil nije uspeo da se obuzda. Zbacio je ruho koje ga je prerusavalo i njegova ruka je prihvatila mač. Nakon toga Odisej nije morao dugo da ga nagovara. Uskoro se sa svojim prijateljem Patroklom i vojskom svog oca priključio združenim armijama ahejskih kraljeva i otplovio s njima u rat protiv Troje.

Odiseju takođe pripada i glavna zasluga za uspeh operacije iskrcaavanja. Problem nije bio u tome da je Agamemnon loše manevrisao brodovima, niti su njegovi vojnici bili kukavice. U pitanju je bilo nešto drugo. Znalo se, naime, za proročanstvo da će prvi ratnik koji stupi na trojansko tlo, prvi i poginuti. Ahejski ratnici su oklevali: niko nije želeo da pođe u susret sigurnoj smrti. Kada je Odisej video da odugovlačenje omogućava Trojancima da formiraju bojne redove, odlučio se na akciju: bacio je na obalu svoj štit i spretno skočio na njega. Mladi Protesilaj, koji je najviše od svih čeznuo za junačkim delima, ugledao je Odiseja na obali i skočio za njim. Dotakao se zemlje i u istom trenutku bio proboden kopljem. Zatim je na trojansko tlo stupio i Odisej i svojim primerom povukao celu vojsku, koja je u krvavom boju potisnula Trojance iza bedema njihovog grada.

Tokom deset dugih godina, koliko je trajala opsada Troje, Odisej je izveo mnoga junačka dela. Borio se hrabro i kad je trebalo nije oklevao da izloži opasnosti sopstveni život kako bi spasio drugove u smrtnoj opasnosti. Još više nego u bojnim redovima isticao se u izvršavanju posebno teških i zamršenih zadataka. S kraljem Diomedom javio se u opasno noćno izviđanje trojanskog tabora. Pri tom je zarobio Trojanca Dolona i od njega dobio niz važnih informacija koje su Diomedu omogućile da uništi tabor trojanskog saveznika, trakijskog kralja Resa. Preduzeo je i vrlo opasan poduhvat - pošlo mu je za rukom da prodre u samo središte neprijateljskog grada, a to je bilo presudno za ahejsku pobedu. Da ga Trojanci ne bi prepoznali, unakazio je lice bičem i s Diomedom, koji je glumio prosjaka s odvratnom bolešću, dospeo čak do glavnog hrama u trojanskom gradu, i odneo iz njega paladijum, pozlaćeni kip palade Atene. Kip je, po obećanju Zeusa, štitio Troju od osvajanja. Ni u najtežim okolnostima Odisej nije očajavao. Kad je poginuo najveći ahejski junak Ahil, bio je jedan od prvih koji je uspeo da savlada šok zbog njegove smrti i zajedno s velikim Ajantom spasio njegovo telo da ne padne u ruke Trojancima.

Iako je licem u lice s neprijateljem dokazao da je odvažan i snažan, bilo je ahejskih boraca koji su mu u tome bili

ravni, čak su ga i nadmašivali, ali niko nije mogao da ga prevaziđe u oštroomnosti kojom je znao da reši i najzamršeniji problem, i u snalažljivosti u najtežim situacijama. Kad su početkom desete godine rata Agamemnon i Ahil došli u sukob koji je lako mogao da rezultira propašću cele ahejske vojske, Odisej se na čelu mirovnog poslanstva zaputio Ahilu. Istini za volju, njegova misija nije uspela zbog Ahilove tvrdoglave upornosti, ali na Odisejevom mestu niko drugi ne bi postigao bolji rezultat. Ipak, uspeo je da umiri Apolonovog sveštenika Hrisa koji je iz osвете što ga je Agamemnon uvredio prizvao kugu na ahejsku vojsku. Odisej je takođe pod bedeme grada kralja Prijama doveo Ahilovog sina Neoptolema, njemu je sudbina namenila da osvoji kraljevsku palatu Troje. Pošlo mu je za rukom da dovede u ahejski tabor i lukonošu Filokteta, nakon što je u potaji (čuvši proročanstvo trojanskog vrača Helena) doznao da bez Filokteta Troja ne može pasti i, napokon, upravo je Odisej došao na zamisao čije je sprovođenje u delo odlučilo o padu Troje.

Kad je grad kralja Prijama već deset godina odolevao svim ahejskim napadima, palo je Odiseju na um da bi možda bilo moguće potplatiti neki odred trojanskih saveznika, koji su ratovali isključivo za novac, da s leđa udari na branitelje grada i Ahejcima otvori gradska vrata. Nakon dugog promišljanja došao je na ideju kako bi bilo bolje da se u Troju potajno uvuče odabrani ahejski odred. Nakon što je ratni savet odobrio taj plan, Odisej je dao da se sagradi ogroman drveni konj u čijoj su se unutrašnjosti zatim sakrili najbolji ahejski ratnici. U prvom redu on sam, zatim Ahilov sin Neoptolem, spartanski kralj Menelaj, argejski kralj Diomed, kopljonoša Ajant, lukonoša Filoktet, a uz njih i Epej, graditelj konja. Vrhovni zapovednik Agamemnon je zatim naredio da se zapali ahejski tabor, ukrcao vojsku na brodove i otplovio. Ali nije otplovio kući, kako su mislili Trojanci. Na pučini je okrenuo brodove i sakrio ih iza ostrva Teneda. Onda je pričekao sumrak i vratio se na trojanske obale.

Čela operacija je protekla tačno prema Odisejevom planu. Čim su Trojanci videli da su Ahejci napustili svoj tabor, dotrčali su na obalu obuzeti neopisivim veseljem.

Poverovali su da je Agamemnon napustio opsadu. Iza ruševina i zgarišta ahejskog tabora ugledali su ogromnog konja i počeli da se savetuju šta da urade s njim. Većina je bila za to da se konj odvuče u grad. Tada im se pridružio Apolonov sveštenik Laokoont i savetovao ih da konja unište. Pre nego što su stigli da razmisle o njegovom savetu, pažnju im je privuklo glasno naricanje nekog vezanog čoveka, kojeg su doveli pred kralja Prijama. Kralju je ispričao da se zove Sinon i da se čuđom

spasio iz ahejskog tabora gde su ga izabrali kao žrtvu za srećan povratak vojske u otadžbinu. Prijam mu je podario slobodu i upitao zbog čega su Ahejci sagradili tako velikog konja. Na to pitanje Sinon je nestrpljivo i čekao.

Odgovorio je rečima kojima ga je naučio Odisej: konja su sagradili na savet vrača Kalhanta kako bi time iskupili Odisejevu i Diomedovu krađu paladijuma, posvećenog kipa Palade Atene, iz glavnog trojanskog hrama. Konj je tako velikih razmera da Trojanci ne bi mogli da ga odvedu u grad, a njega bi konj branio umesto ukradenog Ateninog kipa. Trojanci su poverovali njegovim rečima, ali Laokoont nije. Dohvatio je koplje i zabio ga konju u bok. U taj čas Ahejcima je pritekla u pomoć boginja Atena, a ona je već dugo priželjkivala uništenje Troje: poslala je iz mora dve zmije, koje su se bacile na Laokoonta i njegova dva sina i začas ih svu trojicu usmrtila. Za Laokoontovu smrt Trojanci su našli samo jedno objašnjenje: osvetu bogova zbog oskvrnuća konja. Budući da konj nije mogao da prođe kroz glavna vrata, srušili su deo bedema i kroz nastali otvor odvedli ga u grad. Oduševljeni i srećni zbog pobjedničkog završetka rata, priredili su veliko slavlje i savladani jelom i pićem pali na postelje, ne sluteći da je to njihova poslednja noć u rodnom gradu.

Kad je nad Trojom zavladao tišina, Sinon je izvukao rezu na trbuhu konja i pustio skrivene ratnike. Zatim je otrčao na bedem i buktinjom označio mesto na kom su ga Trojanci razrušili. Kad je Agamemnon uočio Sinonov znak, naredio je vojsci da se iskrca iz lađa i provalio je u grad. Započelo je strašno klanje, koje se pretvorilo u bitku onda kad pobjeda Ahejaca više nije bila u pitanju. Kao da su se trgli iz strašnog sna, Trojanci su počeli da pružaju otpor i time samo ubrzali svoju propast. Izginuli su svi trojanski ratnici, a poginuo je i stari kralj Prijam sa svim svojim sinovima, zetovima i unucima. Spasila se samo nekolicina muškaraca i žena koji su s dardanskim vođom Enejom uspeli da umaknu iz zapaljene Troje. A žene i deca koji nisu poginuli ili su se spasili bekstvom, postali su ahejsko roblje. Ujutro je samo zadimljena gomila pepela iznad ruševina podsećala na mesto gde je stajala slavna Troja.

Trojanski konj

Nakon osvajanja Troje među ahejskim kraljevima izbili su sporovi, uobičajeni među saveznicima koji dobiju rat. Njihove lađe, krcate plenom: zlatom, srebrom a najviše robinjama, otplovile su u otadžbinu razdvojene u male, zavađene skupine. Malo junaka je imalo tu sreću da s posadama, bez većih nezgoda, stignu kući. Mnogi su neslavno poginuli u morskim olujama i na stenovitim obalama, drugi odmah nakon iskrčavanja na tlo otadžbine, a ostalima je sudbina namenila duge godine lutanja nepoznatim morima i dalekim zemljama. Nijedan ahejski junak nije morao da poduzme tako dugotrajno putovanje i savlada tako velike nevolje kao Odisej. Uzrok svim njegovim mukama bio je gnev boga mora Posejdona ili, bolje rečeno, događaj kojim je Odisej na sebe navukao bes bogova. Nije to bila kazna za počinjeni zločin, nego posledica čina koji se s Odisejevog gledišta može sasvim opravdati. U mitovima stvari često teku kao i u životu: za Palamedovu smrt, za koju je, navodno, bio kriv Odisej, koji se Palamedu osvetio zato što ga je primorao da ode u rat protiv svoje volje, nije ga stigla nikakva kazna bogova, a bezrazložni napad i osvajanje grada Ismara, nakon isplovljavanja iz Troje, platio je Odisej samo uobičajenim dankom u krvi. Ali za delo bez sumnje počinjeno u samoodbrani i u interesu svojih drugova Odisej je morao da ispašta. Dogodilo se to za vreme plovidbe sa ostrva Lotofaga, u Trakiji, na kome se Odisej zaustavio nakon prepada

Ismara. Vetar je njegove lađe odneo prema nepoznatim obalama. Odisej je pristao uz obalu da vidi kakvi ljudi žive tamo. Nakon iskustva stečenog za vreme boravka kod Lotofaga, gde je neke od njegovih vojnika toliko privukao slatki ukus lotosovih plodova da više nisu hteli da se vrate na lađu i nastave putovanje, pripremio se za svaku moguću opasnost. Stvarnost je, međutim, nadmašila njegove najveće strepnje. Iskricali su se na ostrvu kiklopa, strašnih jednookih divova, koji nisu poznavali zakone i nisu poštovali sveti običaj gostoprimitstva. Prvi kojeg je Odisej posetio, Polifem, zarobio ga je u svojoj pećini nameravajući da se pogosti njime i njegovim drugovima. Šestoricu ljudi mu je kiklop ubio i pojeo jednog za drugim, a tada ga je Odisej opio vinom i dok je kiklop spavao, probo mu je oko užarenim kolcem. Oslepljen Polifem je počeo da divlja po pećini dozivajući u pomoć. Kad su njegovi suplemenici iz susednih pećina pohitali da vide šta se dešava i kad su ga pitali ko ga je ranio, Polifem je odgovorio da je to bio Niko, kako mu se Odisej pre toga bio predstavio. Ujutro je Odisej s preostalim drugovima pobegao iz pećina kroz uzan otvor kroz koji je div puštao svoje ovce na pašu. Međutim to baš i nije bilo tako jednostavno jer je Polifem opipavao leđa svake životinje da se nijedan zarobljenik ne bi provukao. Odisej je svoje drugove privezao pod trbuhe snažnih ovnova, a na kraju se i sam uhvatio za runo ispod trbuha najvećeg. A kad je najzad dospeo na lađu, nije odoleo iskušenju da ismeva Polifema. Pobesneli kiklop je na to odvalio vrh najbližeg brda i strovalio ga u more odakle je dopirao Odisejev glas. Kad mu nije pošlo za rukom da pogodi lađu, pozvao je svog oca Posejdona da se osveti Odiseju. Bog mora uslišio je sinovljevu molbu, a Odisej je mogao da zahvali bogovima što su ljudima uskratili da unapred znaju svoju sudbinu.

Posejdon je najpre ostavio Odiseju nadu u srećan povratak kući, a zatim ga sunovratio na samo dno očajanja. Dozvolio mu je da doplovi do ostrva Eola, gospodara vetrova, koji ga je primio gostoljubivo i dao mu za put vrlo koristan dar. Bila je to mešina od volujske kože u kojoj su bili zatvoreni svi vetrovi, osim Zefira, a ovaj je trebalo da Odisejeve lađe odnese prema obalama Itake. Kad je Odisej najzad dospeo nadomak rodnog ostrva, dvojica muškaraca iz njegove posade krišom su razvezali mešinu, misleći da se tu nalazi zlato i srebro koje bi im kao plen i te kako dobro došlo. U taj čas iz mešine su izleteli vetrovi i, radujući se svom oslobađanju, podigli strahovitu oluju, a zatim se poslušno vratili na ostrvo svog gospodara. To samo po sebi ne bi bilo strašno da sa sobom nisu povukli i Odisejeve lađe.

Uzalud se nesrećni Odisej izvinjavao Eolu što nije bolje

čuvao njegov dar, uzalud je ponovo pokušavao da stekne njegovu naklonost. Eol je izjavio da onaj ko ume da protiv sebe okrene prijateljev dar sigurno nije bogovima drag i oterao je Odiseja bez nade u povoljan vetar.

Na putu s Eolovog ostrva Odisej je zalutao u nepoznata morska prostranstva i najzad doplovio do ostrva na kom su živeli Lestrigonci. Kao što se ubrzo uverio, bili su to divovi slični kiklopima, takođe ljudožderi. Odisejeve lađe su, bez ikakvog prethodnog upozorenja, zasuli kamenjem i stenama i sve ih uništili osim jedne, koju je Odisej usidrio pored ostrva, podalje od obale. Na njoj je zatim sa nekolicinom drugova umakao sudbini ostalih, od kojih su Lestrigonci priredili sebi ljudoždersku gozbu.

Posle duge plovidbe vetrovi su Odisejev brod zaneli prema obalama ostrva Eeje, na kom je živela čarobnica Kirka, kći boga sunca Heliosa. Odisej je pristao na ostrvu, ne sluteći da mu je tu suđeno da proživi godinu dana. Ljude koje je Odisej poslao u izviđanje Kirka je zamahom svog čarobnog pruta pretvorila u svinje: dobili su svinjske glave i tela, roktali su i rili zemlju, samo im je razum ostao ljudski. Ali Odisej ih nije prepustio sudbini i zaputio se Kirki da ih oslobodi. Njegova odvažnost svidela se bogu Hermesu, koji mu je dao biljku koja je suzbijala Kirkine čarolije i savetovao ga da je golim mačem i pretnjom da će je ubiti prisili na obećanje da će njegovim drugovima vratiti ljudski lik. Kirka mu je to obećala, ali pod uslovom da ostane na ostrvu godinu dana i pravi joj društvo u njenoj osami. Nemajući izbora, Odisej je na to pristao. Kod Kirke mu nije bilo loše i s njom se više nego sprijateljio. Uprkos tome, zaista se radovao kad je došao očekivani dan i on je mogao da zatraži od čarobnice da ga pusti kući.

Kirka je ispunila obećanje i prijateljski ispratila Odiseja i njegove drugove. Osim darova dala mu je i savet da se na putu kući zaustavi na pragu podzemnog sveta i prizove duh tebanskog vrača Tirezije, koji će mu reći šta ga očekuje i šta sve treba da preduzme kako bi se srećno vratio kući. Bio je to težak zadatak, ali Odisej nije oklevao. Uputio se na daleki sever u zemlju Kimerana, gde se nalazio ulaz u podzemni svet. Na mestu gde se s visoke stene vode ruše u Aheront, reku podzemnog sveta, Odisej je prineo žrtvu senama mrtvih i prizvao Tireziju. Od njega je saznao da mu je umrla majka, ali da njegova žena Penelopa, sin Telemah i stari otac Laert očekuju dan njegovog povratka, sa svim drugovima koji su s njim, jedino ako neko od njih ne uvredi boga sunca Heliosa. Obradovan što može da napusti sumorno Hadovo carstvo. Odisej se opet vratio na Kirino ostrvo. Uzdrhtao je od jeze kad mu je rekla kakav ga put očekuje.

Prvo je morao da prođe pored ostrva sirena, čijim čarobnim glasovima čovek nije mogao da odoli, a kad bi stupio na obalu, bacile bi se na njega i isisale mu krv. Zbog toga je Odisej svojim drugovima voskom začepio uši da ne čuju njihovu pesmu. Naredio je da ga privežu uz jarbol i da ga, ako bude zahtevao i molio da ga oslobode konopaca koji ga sputavaju, još čvršće pritegnu. Kad su srećno prošli pored ostrva prepunog kostiju namamljenih pomoraca, spazili su jako udaranje mora i čuli strahovitu grmljavinu. Našli su se pred morskim tesnacem gde je na jednoj strani vrebala neman Skila, a na drugoj strašni vir Haribda. Odisej nije mogao da kaže svojim drugovima kuda da plove - već iz poslovice bilo im je poznato da onaj koji želi da umakne Haribdi padne kao žrtva Skile. Zato im je naredio da se ne obaziru ni levo ni desno, nego da svim silama veslaju napred. Poslušali su ga, ali šestorica su uprkos tome poginula: dok se trudio da izbegne Haribdu, nije obratio pažnju na Skilu koja mu je s krme otrgla šestoricu ljudi i progutala ih. Uzalud se Odisej nadao da je najzad umakao svom zlu ovog sveta. Na horizontu se pokazalo predivno ostrvo. Zvalo se Trinakija, a pripadalo je bogu sunca Heliosu. Kirka ga je bila ozbiljno upozorila da se ne zaustavlja na ostrvu. Iznureni drugovi prisilili su Odiseja da na njega pristane kako bi se odmorili. Čim su se iskricali, spazio ih bog Posejdon i razmahao strahovitu oluju tako da nisu mogli da isplave. Nakon nekoliko dana nisu više mogli da izdrže glad koja ih je morila. Ali Odisej ih je primorao da se zakunu da neće dirati stoku koja živi na ostrvu jer pripadaju bogu Heliosu. Ljudi su pričekali da Odisej zaspi, a zatim su bez obzira na zabranu zaklali nekoliko goveda. Kad je to video bog Helios sa svojih sunčanih kola, silno se razljutio. Dok je vozio nebeskim svodom svoja sunčana kola nije mogao da siđe na zemlju, pa je od Zeusa zatražio da ga osveti. Najviši bog je udovoljio njegovoj želji: kad je Odisejeva lađa isplovila na pučinu, podigao je strašnu oluju i ošinio brod munjom. Svi su se udavili u visokim zapeđenim talasima, jedino se Odisej, koji nije uvredio Heliosa, spasio uhvativši se za otkinuti komad katarke.

Morao je ponovo da prođe pored Scile i Haribde: uspeo je uz nadljudsko naprezanje svih svojih sila i volje. Nakon devetodnevnog plutanja bez hrane i vode, talasi su ga izbacili na obalu. Ali svoje spasenje je skupo platio: bilo je to ostrvo Ogigija, sedište moćne nimfe Kalipse, koja mu nije dozvolila da ode sa ostrva punih sedam godina. Iako ga je okružila svim slastima ovog sveta, na čemu su mogli da mu pozavide i bogovi, Odisej je u dubini duše bio nesrećan: čeznuo je za povratkom u rodnu zemlju.

U to vreme stvari na Itaci stajale su vrlo loše. Tamo su dolazili ljudi iz mnogih zemalja da nagovore Odisejevu

ženu Penelopu da se ponovo uda jer je već sigurno udovica. Nijedan se nije zadovoljio odlučnim odbijanjem i nijedan nije otišao. S vremenom ih se skupilo stotinu i osmorica. Ma koliko su ti Penelopini prosci bili različiti mišlju i delom, u jednom su se savršeno slagali: svojom spremnošću da vreme čekanja na Penelopinu odluku prekrate gozbama i pijankama na Odisejev račun. Najzad, prisilili su Penelopu da pristane na udaju. Uspela je jedino da izbori sebi rok: doneće odluku kad završi tkanje pogrebnog ruha za Odisejevog starog oca Laerta. Ali ono što bi danju tkala, Penelopa bi noću parala. Tri godine joj je polazilo za rukom da time obmanjuje svoje napasnike i dobijala je na vremenu. Međutim, prosci su saznali za varku. To im je odala jedna Penelopina služavka i nakon toga prisilili su Penelopu da dovrši pogrebno ruho. Telemah još nije imao snage da odbrani majku od nasrtljivih napasnika pa je zbog toga sazvao skupštinu koja je trebalo da ih pozove da odustanu od prošnje i odu. Prosci su, međutim, rasterali skupštinu, a neki su izjavili da će Odiseja, ako se slučajno vrati - ubiti. Nakon toga Telemah je odlučio da ode u svet i traži oca. Kod spartanskog kralja Menelaja saznao je da mu je otac živ i da je zarobljen na ostvu nimfe Kalipse koja mu ne dozvoljava da se vrati kući. Telemah se odmah uputio majci s tom vešću, ali ga je boginja Atena upozorila da ne ide pravo kući jer i na njega vrebaju prosci da ga ubiju. Telemah se zato iskrcao na prvom itačkom rtu kome se primakla njegova lađa i zaputio se pastiru Eumeju, vernom sluzi, da u njegovoj kući potraži utočište. Tu je sreo nepoznatog starca. Kako se pokazalo, taj starac nije bio niko drugi nego Odisej glavom. Bogovi su se najzad smilovali Odiseju i nakon sedam godina prisilili nimfu Kalipsu da ga pusti kući. Odisej je sagrađio splav i otisnuo se na more. Plovio je dok ga nije spasio Posejdon i uništio mu splav iz stare mržnje i neprijateljstva. Neuzdrman tim novim udarcem sudbine plivao je Odisej puna dva dana prema udaljenom kopnu, sve dok nije dospao do ušća tihe rečice gde je izašao na obalu i iscrpljen pao u dubok san. Kad se probuio, video je pored sebe lepu devojkicu koja je tu došla sa služavkama da pere rublje. Bila je to Nausikaja, kći kraljice Arete i njenog muža Alkinoja, kralja zemlje Faečana. Nausikaja je odvela Odiseja u dom svog oca, koji ga je uljudno primio i u njegovu čast priredio gozbu i sportska ndmetanja sa sličnim disciplinama kao na Olimpijadama. Zatim je bogato darivao Odiseja i dao mu lađu koja ga je iskrcala na obalu u blizini Eumejeve kuće. Da ga prosci ne bi prepoznali pre vremena i ubili, Atena mu je dala lik starog prosjaka. U tom liku se Odisej sreo sa svojim sinom.

Vratio se na Itaku u poslednji čas: Penelopa je bila iscrpla sva sredstva kojima je odlagala svoju odluku. Zato je, na pritisak prosaca, objavila nadmetanje za svoju ruku i ono je trebalo da se održi već idućeg dana. Naredila je da se donese teški Odisejev luk i dvanaest sekira: onaj ko strelom prostreli drške svih sekira, zabodenih u jednom redu u zemlju, postaće njen muž.

U predvečerje nadmetanja Telemah je doveo Odiseja u kraljevsku palatu. Niko ga nije prepoznao osim starog psa Arga, koji više nije mogao da ustane sa mesta na kom je ležao. Moleći milostinju, Odisej je detaljno proučio sve prisutne prosce od kojih je isprobio samo uvrede. Za njega se zauzela jedino Penelopa, koja u svojoj plemenitosti nije dopuštala da u njenoj kući vređaju čak ni prosjaka. Naredila je služavki Eurikleji da mu opere noge i pripremi postelju kako dolikuje gostu. Eurikeja, stara Odisejeva dadilja, prepoznala ga je po ožiljku na nozi, ali ništa nije odala jer joj je Odisej to zabranio. Nепреpoznat od prosaca i sopstvene žene, Odisej je, po prvi put posle dvadeset godina, proveo noć u svojoj kući - i dobro je iskoristio za pripremanje plana za idući dan.

Ujutro su prosoci s divljenjem razgledali Odisejev luk i dali ga najpre Telemahu da ga zapne. Kad to njemu nije pošlo za rukom, pokušali su svaki pojedinačno, ali im je nedostajalo snage. Odlučili su da se okrepe jelom i krenuli u dvoranu. Tada ih je Odisej zamoio da mu dozvole da i on okuša sreću. Umesto odgovora prosoci su ga ismejali. Na kraju su mu ipak dali luk na Penelopinu molbu. Odisej je bez napora zapeo luk, seo na prag ulaznih vrata, odapeo stralu i prostrelio drške svih dvanaest sekira. Zatim je ustao, zbacio sa sebe prosjačke krpe i stao pred prosce u svom pravom obličju koje mu je Atena u tom času vratila. Posegnuo je za novom strelom u tobolcu, napeo luk, naciljao na Antinoja, nezadovoljnog prosca, i prostrelio mu grlo. Odmah zatim ubio je i drugog. Kad je naciljao i treći put, užasnuti prosoci su se bacili prema zidu gde je visilo njihovo oružje, ali Odisej je ranije naredio da se ono krišom odnese. Za odbranu su im ostali samo kratki mačevi i nameštaj u dvorani, ali uprkos tome nisu se predavali. Razvila se žestoka bitka, ali njen ishod nije izmenio ni to što je izdajnički Odisejev rob Melantej proscima doneo njihovo oružje. Odisej ih je, uz Telemahovu pomoć poubijao do poslednjeg, a nije poštedeo nijednog njihovog pomagača - osim glasonoše Medonta i pevača Femija, koji su im služili protiv svoje volje.

Nakon te pobede Odisej, "divni stradalac", morao je da položi još jedan ispit. Penelopa, u kojoj se tokom dugih godina njegove odsutnosti učvrstilo duboko nepoverenje prema muškarcima, nije verovala da pred sobom ima

svog muža. Kad je zatražio da mu prostre postelju, naredila je služavkama da mu kraljev krevet pripreme u velikoj dvorani. Tada je Odisej upitao ko je premestio njegov krevet koji je on sam napravio, opisavši kako ga je sačinio od drveta masline. Penelopa je na to radosno kliknula da se ne ljuti na nju, jer je godinama strahovala da se on neće vratiti, ali je sada bila sigurna da je to on. Odiseju više ništa nije stajalo na putu da preuzme vladavinu u svom domu i celom kraljevstvu. A da bi sve opet bilo kao nekad, najviši bog Zevs, na molbu svoje kćeri Atene, iz svesti svih ljudi izbrisao je želju za osvetom zbog onoga što im je Odisej ikada učinio nažao, presudivši ovako: "Neka se verom tvrdom zakunu, i Odisej nek u njih ostane kraljem, a mi učinimo krv da sinova i braće svoje oni zaborave; neka se ljube kao i pre, te mira i blaga nek međ njima bude".

Da li su se Zevsove reči ispunile nije poznato. Od Homera ne saznajemo ništa o novim Odisejevim doživljajima. Bilo mu je, navodno, suđeno da krene u još jedno dugo putovanje kroz grčke krajeve, i to s veslom na ramenu. To hodočašće je trebalo da se završi kad Odisej sretne čoveka koji će ga pitati kakvu to čudnovatu lopatu nosi - ali da li bi se u grčkim zemljama, usred širokog mora, našao čovek koji ne bi znao za veslo?

Prema pesničkim delima iz novijih vremena Odisej je, navodno, nakon mnogih godina poginuo od ruke svog drugog sina, Telegona, koga je rodila čarobnica Kirka posle njegovog odlaska sa ostrva Eeje. Telegon se sukobio sa Odisejem u dvoboju do kojeg je došlo kad je, tražeći oca, dospao na Itaku gde su njegovi drugovi izazvali tuču. Ne sluteći da se suprostavio svom ocu, Telegon ga je probo mačem. Zatim je, kažu, preneo njegovo telo na ostrvo čarobnice Kirke, svoje majke, i tamo mu priredio veličanstven pogreb.

Odisej

Orfej

(Grč. *Orpheus*, lat. *Orpheus* - sin boga *Apolona* (ili rečnog boga *Eagra*) i muze *Kaliope*, najveći pevač i muzikant grčkih mitova)

To što su Orfeja u antici smatrali herojem je u savršenom skladu sa antičkim pogledom na svet: takva počast ne pripada samo čoveku koji druge nadmaši u boju, nego i istaknutom umetniku. Uostalom, sebi ravnim smatrali su ga i ostali junaci. Tako su ga, na primer, **Argonauti** pozvali da im se pridruži u pohodu za zlatnim runom u Kolhidu. Orfej je zaista bio umetnik čudesne nadarenosti: kad bi zazvonila njegova lira a on zapevao, divlje bi zveri dolazile k njemu iz šuma, ptice bi sletale oko njega, drveće i stene bi se pomerale kako bi mu bile bliže - vuk je ležao pored jagnjeta i ganuto ga slušao, jasika ne bi ni list pomakla, a krošnja platana ne bi bacala senu na poljski cvet - u prirodi bi zavladao savršen sklad i mir.

Kao svojom umetnošću, Orfej se proslavio i ljubavlju prema svojoj mladoj ženi Euridiki. Ali sudbina mu nije namenila da s njom poživi život u sreći: berući cveće, Euridika je nagazila na zmiju otrovnicu, a kad je Orfej dotrčao, čuvši njen krik, ona je već bila mrtva. Obuzela ga je beskrajna tuga koja se pretvorila u očajanje, a zatim u odluku da preduzme nešto za šta do tada nije skupio snagu ni jedan smrtnik: odlučio je da pođe u podzemni svet i zatraži od njegovog vladara da mu vrati voljenu ženu. Čarolijom svoje muzike Orfej je smekšao starca Harona i on ga je u svom čamcu prevezao preko Stiksa, reke podzemnog sveta. Tada je Orfej stupio pred **Hada** i njegovu ženu **Persefonu**. Zapevavši pred njima pesmu o svojoj ljubavi prema Euridiki, zamolio ih je da mu je vrate u ime svoje vlastite ljubavi. Od njih on zapravo ne traži nikakav dar, nego jednostavno posudbu: ionako će je ponovo dobiti natrag kad završi svoj zemaljski život. A ako mu je ne daju, moli za drugu milost: neka njega uzmu u svoje carstvo gde će živeti pored njene sene. Orfejeva pesma je ganula ceo podzemni svet: Tantal je zaboravio na svoju zeđ i glad, **Sizif** je prestao da gura svoj kamen, Iksionov točak se zaustavio. Čak su se i u očima neumoljivih **Erinija** zacaklile suze. Kad je Had video da se rasplakala i njegova žena Persefona, obećao je da će ispuniti Orfejevu molbu pod jednim uslovom: kad ga bog **Hermes** bude vodio iz podzemnog carstva nazad, poći će za njim strmim i tegobnim stazama i neće se okretati za Euridikom koja će ga pratiti sve dok se ne vrate u gornji svet.

Orfej je odusevljeno pristao na **Hadov** uslov i savladavao se uspešno tokom tog dugog i mukotrpnog puta. Pre samog ulaska u tenersku provaliju, iza koje se već prostiralo carstvo živih, Orfeja je izdalo strpljenje. Okrenuo se da vidi nije li Euridika zalutala i klonula od umora: ali tada je opazio samo senu

kako nestaje u daljini. Tako je sam bio kriv za njenu drugu smrt.

Uzalud je Orfej po drugi put pokušao da uđe u carstvo mrtvih. Neumoljivi Haron nije više hteo da ga preveze na drugu obalu Stiksa. Sedam dana i sedam noći je sedeo Orfej gladan i žedan na obali Stiksa i naricao, molio i plakao. Bilo je uzalud. U dubokoj skrušenosti vratio se zatim obalama reke Hebra u rodnoj Trakiji.

Sa Euridikom se susreo za četiri godine kada je bio primoran da se oprostí od svog mukotrpnog života. Poginuo je od ruku trakijских žena koje su ga optuzile kao neprijatelja ljudskog roda zato što izbegava žene. Jednom prilikom, za vreme bahovih svečanosti, spazile su ga na proplanku ispod Rodopskih stena i omamljene pićem počele da bacaju kamenje na njega. U besu što se kamenje, ganuto Orfejevom pesmom, zaustavljalo u letu, bacile su se na njega kao jato ptica grabljivica, rastrgle ga, a njegovu glavu i liru bacile u talase Hebra. Cela se priroda zgrozila nad tim zločinom i zavila u tugu. Čak su i stene proplakale a od njihovih suza su nabujale reke. I kad se bliži godišnjica Orfejeve smrti, priroda zapada u tugu. Najviše plaču Rodopske stene i njihove suze i dan-danas izlivaju reku Hebar, iako je ime promenila u Marica.

Neke verzije mita o Orfeju nisu se zadovoljile tim nesrećnim završetkom. Prema njima, on se spasio i završio svoj život negde u zemlji Hiperborejaca, nad kojom sunce nikad ne zalazi. Prema drugima, talasi su njegovu glavu i liru odneli na ostrvo Lezbos, gde zatim opet javilo lirsko pevanje.

Orfej i Euridika

Home

Orfej

(Grč. Orpheus, lat. Orpheus - sin boga Apolona (ili rečnog boga Eagra) i muze Kaliope, najveći pevač i muzikant grčkih mitova)

To što su Orfeja u antici smatrali herojem je u savršenom skladu sa antičkim pogledom na svet: takva počast ne pripada samo čoveku koji druge nadmaši u boju, nego i istaknutom umetniku. Uostalom, sebi ravnim smatrali su ga i ostali junaci. Tako su ga, na primer, Argonauti pozvali da im se pridruži u pohodu za zlatnim runom u Kolhidu. Orfej je zaista bio umetnik čudesne nadarenosti: kad bi zazvonila njegova lira a on zapevao, divlje bi zveri dolazile k njemu iz šuma, ptice bi sletale oko njega, drveće i stene bi se pomerale kako bi mu bile bliže - vuk je ležao pored jagnjeta i ganuto ga slušao, jasika ne bi ni list pomakla, a krošnja platana ne bi bacala senu na poljski cvet - u prirodi bi zavladao savršen sklad i mir.

Kao svojom umetnošću, Orfej se proslavio i ljubavlju prema svojoj mladoj ženi Euridiki. Ali sudbina mu nije namenila da s njom poživi život u sreći: berući cveće, Euridika je nagazila na zmiju otrovnicu, a kad je Orfej dotrčao, čuvši njen krik, ona je već bila mrtva. Obuzela ga je beskrajna tuga koja se pretvorila u očajanje, a zatim u odluku da preduzme nešto za šta do tada nije skupio snagu ni jedan smrtnik: odlučio je da pođe u podzemni svet i zatraži od njegovog vladara da mu vrati voljenu ženu. Čarolijom svoje muzike Orfej je smekšao starca Harona i on ga je u svom čamcu prevezao preko Stiksa, reke podzemnog sveta. Tada je Orfej stupio pred Hada i njegovu ženu Persefonu. Zapevavši pred njima pesmu o svojoj ljubavi prema Euridiki, zamolio ih je da mu je vrate u ime svoje vlastite ljubavi. Od njih on zapravo ne traži nikakav dar, nego jednostavno posudbu: ionako će je ponovo dobiti natrag kad završi svoj zemaljski život. A ako mu je ne daju, moli za drugu milost: neka njega uzmu u svoje carstvo gde će živeti pored njene sene. Orfejeva pesma je ganula ceo podzemni svet: Tantal je zaboravio na svoju zeđ i glad, **Sizif** je prestao da

gura svoj kamen, Iksionov točak se zaustavio. Čak su se i u očima neumoljivih Erinija zacaklile suze. Kad je Had video da se rasplakala i njegova žena Persefona, obećao je da će ispuniti Orfejevu molbu pod jednim uslovom: kad ga bog Hermes bude vodio iz podzemnog carstva nazad, poći će za njim strmim i tegobnim stazama i neće se okretati za Euridikom koja će ga pratiti sve dok se ne vrate u gornji svet. Orfej je odusevljeno pristao na Hadov uslov i savladavao se uspešno tokom tog dugog i mukotrpnog puta. Pre samog ulaska u tenersku provaliju, iza koje se već prostiralo carstvo živih, Orfeja je izdalo strpljenje. Okrenuo se da vidi nije li Euridika zalutala i klonula od umora: ali tada je opazio samo senu kako nestaje u daljini. Tako je sam bio kriv za njenu drugu smrt.

Uzalud je Orfej po drugi put pokušao da uđe u carstvo mrtvih. Neumoljivi Haron nije više hteo da ga preveze na drugu obalu Stiksa. Sedam dana i sedam noći je sedeo Orfej gladan i žedan na obali Stiksa i naricao, molio i plakao. Bilo je uzalud. U dubokoj skrušenosti vratio se zatim obalama reke Hebra u rodnoj Trakiji.

Sa Euridikom se susreo za četiri godine kada je bio primoran da se oprostí od svog mukotrpnog života. Poginuo je od ruku trakijских žena koje su ga optuzile kao neprijatelja ljudskog roda zato što izbegava žene. Jednom prilikom, za vreme bahovih svečanosti, spazile su ga na proplanku ispod Rodopskih stena i omamljene pićem počele da bacaju kamenje na njega. U besu što se kamenje, ganuto Orfejevom pesmom, zaustavljalo u letu, bacile su se na njega kao jato ptica grabljivica, rastrgle ga, a njegovu glavu i liru bacile u talase Hebra. Cela se priroda zgrozila nad tim zločinom i zavila u tugu. Čak su i stene proplakale a od njihovih suza su nabujale reke. I kad se bliži godišnjica Orfejeve smrti, priroda zapada u tugu. Najviše plaču Rodopske stene i njihove suze i dan-danas izlivaju reku Hebar, iako je ime promenila u Marica.

Neke verzije mita o Orfeju nisu se zadovoljile tim nesrećnim završetkom. Prema njima, on se spasio i završio svoj život negde u zemlji Hiperborejaca, nad kojom sunce nikad ne zalazi. Prema drugima, talasi su njegovu glavu i liru odneli na ostrvo Lesbos, gde zatim opet javilo lirsko pevanje.

Orfej i Euridika

Pan

(Grč. Pan, lat. Pan - sin nimfe Driope i boga Hermesa, ili nimfe Enide i Zevsa, bog šuma, lovaca i pastira).

Rodio se s kozjim nogama, rogat i bradat, pa je i njegovu majku obuzeo takav strah (koji se i danas po njemu naziva "paničnim") da je pobjegla i napustila ga. Ali Hermes je prihvatio malog Pana i odneo ga na Olimp. Bogovi su se toliko smejali Panovom izgledu da je pobjegao s Olimpa obuzet stidom i sakrio se u arkadijskom šumama. Tu je i odrastao napušten od svih, a tu je najviše i boravio. Bavio se napasanjem stoke i sviranjem na fruli. Njegovo najmilije društvo bili su satiri, a najdraže drugarice nimfe. Često se pridruživao i veselom društvu boga vina Dionisa. Od bogova je najviše voleo Apolona. Upravo je Pan upoznao Apolona s umećem vraćanja, iako je znao da će njegov učenik utemeljiti suparničko proročište u Delfima, zbog čega će trpeti njegovo proročište u Arkadiji.

Pan je prvobitno živio u šumama Arkadije, zatim su ga ljudi sretali po celom grčkom svetu, a najzad i u rimskom, gde se izjednačio sa starim bogom Faunom. U najstarije doba bio je samo zaštitnik šuma i pastira, a posle je postao zaštitnik čitave prirode. Poštovali su ga posebno na selu.

O Panu se sačuvalo mnogo priča, najviše o njegovim neuspelim ljubavnim pustolovinama. Zaljubio se u nimfu Pitiju, ali se ona od straha pred njim pretvorila u omoriku. Borio se za naklonost prelepe nimfe Siringe, ali je ona radije skočila u vodu i pretvorila se u trsku kako bi se spasila od njegove nasrtljivosti (od te trske Pan je sebi napravio sviralu koju je po njoj nazvao siringa). Uspeha je jedino imao kod nimfe Eho, koja ga je po gorama pratila kao jeka. S njim nije mogla da progovori ni reči jer ju je jednom prilikom boginja Hera kaznila tako da ne sme ni sa kim prva da progovori, čime ju je toliko izmučila da je od Eho ostao samo glas. Inače, o Panu je kolala i priča vezana za njegovo nadmetanje u sviranju s bogom Apolonom na gori Tmolu. Razume se da je Pan u tom nadmetanju izgubio, jer sa svojom sviralom nije mogao da pobedi Apolonovu zlatnu liru. To nadmetanje ušlo je u mit o po nečemu drugom: dok je ono trajalo kralj Mida dobio je magareće uši.

Ljudima je Pan bio posebno sklon, a najviše je voleo pastire kojima je pomagao u čuvanju stada. No na jedno su morali da obrate posebnu pažnju: da mu ne smetaju dok spava. Kad bi ga neko iznenada probudio, skočio bi na neobazrivog napasnika i tako ga preplašio da bi čoveka obuzeo "panični strah". Događalo se da strahom ispuni čitave vojske. Tako je u bici kod Maratona, 490. god. p.n.e. preplašio Persijance. Zahvalni Atinjani podigli su mu svetište u pećini na severnom obronku Akropolja. Arheolozi su tu i pronašli krajem XIX veka.

Pan i Afrodita

Pandora

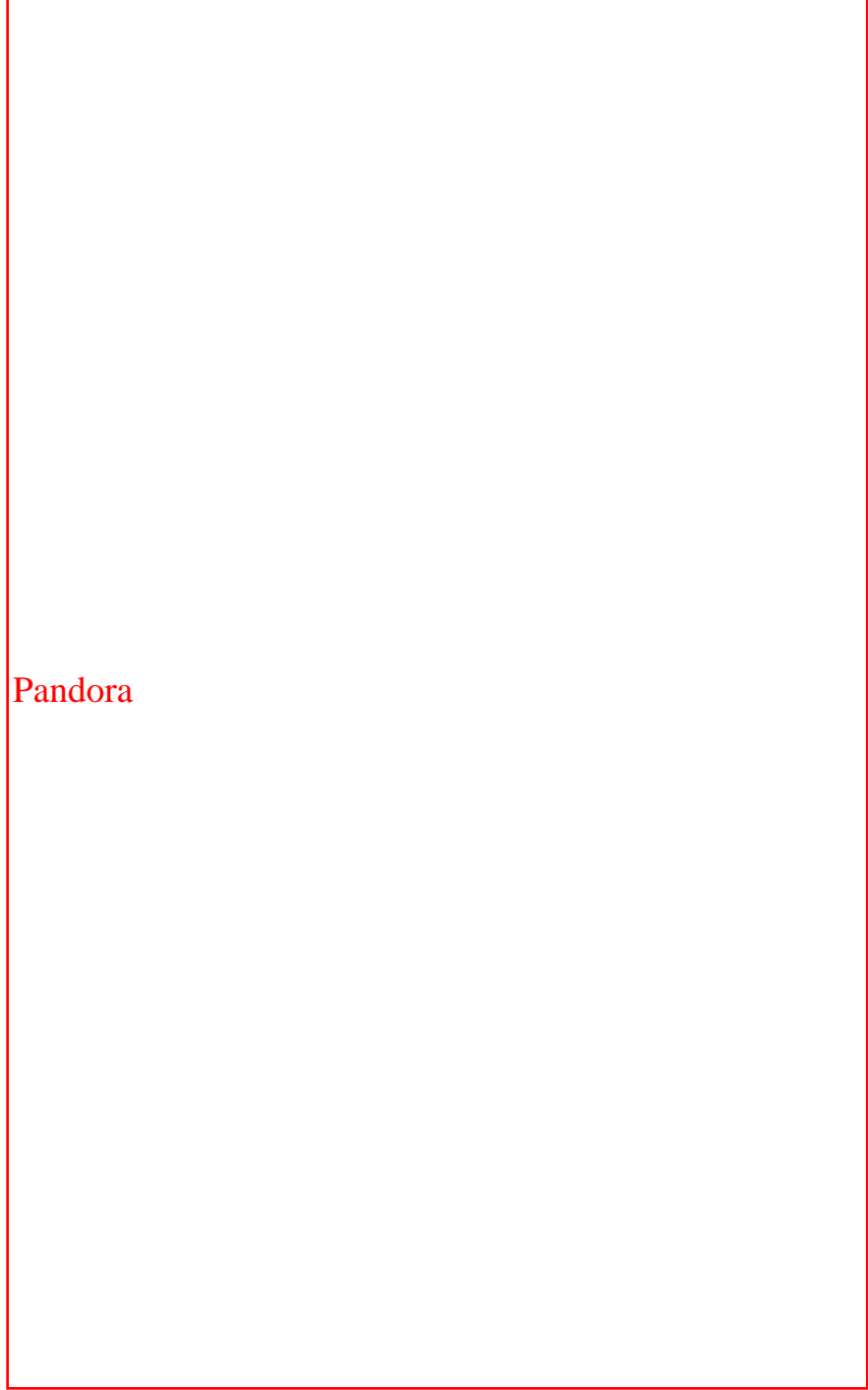

(Grč. Pandora. lat. Pandora - žena titana Epimeteja, koja je na svet donela zlo i patnju)

Kad je titan **Prometej**, prijatelj i zaštitnik čovečanstva, naučio ljude da koriste vatru, služe se spravama, obrađuju polja, grade kuće, leče bolesne, zatim da čitaju, pišu i računaju, ljudima je svanula zora srećnog života. Postali su razumniji i toliko moćni da su prestali da se boje bogova. To se, naravno, nije svidelo najvišem bogu **Zevsu**. Uništiti čovečanstvo nije mogao, kako je to najpre nameravao, pa je odlučio da na ljude pošalje zlo i bar tako im zagorča život. Naredio je bogu **Hefestu** da od zemlje i vode napravi predivnu devojkicu, a kad je Hefest to učinio, udahnuo joj je život i zamolio sve bogove da je bogato daruju.

Bogovi su bili široke ruke pa su joj osim dobrih darova dali i takve kojih su sami hteli da se reše. **Zevs** je devojkici dao ime Pandora ("Svedajuća") i zapovedio bogu **Hermesu** da je sa svim tim darovima, zatvorenim u čvrstoj škrinji, odvede na svet Prometejevom bratu Epimeteju. Zevsova namera se ostvarila: Epimetej se u Pandoru zaljubio i, uprkos **Prometejevim** opomenama, njome se oženio.

Pandorina sudbonosna kutija nije bila dugo pod ključem. O tome kako je došlo do njenog otvaranja postoje dve verzije: prema jednoj, Pandoru je na to nagovorio Epimetej, a prema drugoj, Pandora je sama podigla poklopac i u taj čas su iz kutije izletele sve nevolje, sva zla, bolesti, muke i stradanja i razleteli se po čitavom svetu. Pandora je poklopac brzo zatvorila, ali u kutiji je ostalo još samo ono što su beda i patnja potisnuli na samo dno: nada.

Pandora

Home

Pandora

(Grč. Pandora. lat. Pandora - žena titana Epimeteja, koja je na svet donela zlo i patnju)

Kad je titan Prometej, prijatelj i zaštitnik čovečanstva, naučio ljude da koriste vatru, služe se spravama, obrađuju polja, grade kuće, leče bolesne, zatim da čitaju, pišu i računaju, ljudima je svanula zora srećnog života. Postali su razumniji i toliko moćni da su prestali da se boje bogova. To se, naravno, nije svidelo najvišem bogu Zevsu. Uništiti čovečanstvo nije mogao, kako je to najpre nameravao, pa je odlučio da na ljude pošalje zlo i bar tako im zagorča život. Naredio je bogu Hefestu da od zemlje i vode napravi predivnu devojkicu, a kad je Hefest to učinio, udahnuo joj je život i zamolio sve bogove da je bogato daruju.

Bogovi su bili široke ruke pa su joj osim dobrih darova dali i takve kojih su sami hteli da se reše. Zevs je devojkicu dao ime Pandora ("Svedajuća") i zapovedio bogu Hermesu da je sa svim tim darovima, zatvorenim u čvrstoj škrinji, odvede na svet Prometejevom bratu Epimeteju. Zevsova namera se ostvarila: Epimetej se u Pandoru zaljubio i, uprkos Prometejevim opomenama, njome se oženio.

Pandorina sudbonosna kutija nije bila dugo pod ključem. O tome kako je došlo do njenog otvaranja postoje dve verzije: prema jednoj, Pandoru je na to nagovorio Epimetej, a prema drugoj, Pandora je sama podigla poklopac i u taj čas su iz kutije izletele sve nevolje, sva zla, bolesti, muke i stradanja i razleteli se po čitavom svetu. Pandora je poklopac brzo zatvorila, ali u kutiji je ostalo još samo ono što su beda i patnja potisnuli na samo dno: nada.

Pandora

Paris

(Sin trojanskog kralja Prijama i njegove žene Hekabe, začetnik trojanskog rata)

U noći pred njegov dolazak na svet Hekaba je usnila zloslutan san: rodila je goruću baklju koja je zapalila Troju. Kralj Prijam obratio se vraču koji mu je san protumačio ovako: Hekaba će roditi sina, koji će biti uzrok pada Troje. Kao vladar oprezan i mudar Prijam je naredio da novorođenog dečaka odmah odnesu na goru Idu i ostave u šumskom žbunju. Ali dečaka je našla medvedica i othranila ga svojim mlekom, a zatim ga je prihvatio Prijamov pastir Agelaj, dao mu ime Paris i odgajao ga kao svog sina. Dečak je izrastao u lepog mladića, isticao se snagom i branio pastire od divljih životinja i razbojnika. Njegovi drugovi su ga zbog toga prozvali Aleksandar, to jest "zaštitnik ljudi". Paris nije znao ništa o svom kraljevskom poreklu, živeo je zadovoljno i ne sluteći šta mu sudbina sprema.

Jednog dana Paris je napasao stado na obroncima Ide i kao obično tražio nimfu Enonu, koja mu se odavno sviđala. Iznenada se pred njim pojavio bog **Hermes** s tri boginje: **Zevsovom** ženom **Herom**, boginjom rata **Atenom** i boginjom ljubavi **Afroditom**. Prišao je Parisu i dao mu zlatnu jabuku na kojoj je pisalo "Najlepšoj!". Po odluci najvišeg boga Zeusa jabuku neka da onoj boginji koju smatra najlepšom. Tu jabuku je, naime, boginja svađe **Erida** bacila pred Heru, Atenu i Afroditu da se osveti što nije bila pozvana na svadbu ftijskog kralja Peleja i morske boginje **Tetide**. Čim je Hera pogledala natpis, posegnula je za jabukom. Jednako su u taj čas postupile i Atena i Afrodita. Svaka se smatrala najlepšom i jasno je to dala na znanje drugim dvema. Oko toga je izbila svađa i boginje su se obratile Zeusu da presudi u sporu. Zevs za to baš nije imao puno volje. Nije trebalo da bude sveznajući da bi shvatio da će, ako jabuku da jednoj, dobiti druge dve kao protivnike. Zbog toga je odlučio da se u isti mah reši i boginja i nesrećne jabuke razdora. Pozvao je svog glasnika Hermesa, dao mu jabuku i naredio da boginje odvede na goru Idu u blizini Troje. Tamo, kažu, živi pastir koji je nepristrasan jer ne poznaje složenost cele stvari pa jedini može da donese pravednu presudu.

Tako je Parisu pripala čast da bude sudija u sporu među boginjama i da odluči koja je od njih najlepša. Njemu do toga u stvari uopšte nije bilo stalo. Najpre je želeo da pobegne, ali mu je iz **Hermesovih** reči postalo jasno da je u pitanju zapovest najvišeg boga i pažljivo je pogledao boginje. Sve tri su mu izgledale podjednako lepe. Kalebajući se, prebacivao je jabuku iz ruke u ruku. Boginje su se trudile da mu pomognu: svaka je počela da hvali svoje vrline i unižava suparnice, ali time su ga samo smele. Na kraju su se u žaru

uveravanja latile i takve argumentacije koju ljudski zakoni smatraju nedopuštenim uticanjem na sudiju koristoljubivim obećanjima. **Hera** mu je ponudila vlast nad celom Azijom, **Atena** slavu i pobedu u svakom ratu, a **Afrodita** najlepšu ženu na svetu. Paris je odlučio da reši spor u skladu sa svojim sklonostima i u sopstvenom interesu. Čemu običnom pastiru briga oko vladanja Azijom? Čemu ratna slava, nestalna i prolazna, za kojom nikad nije težio? Ali žena! Zašto ne bi mogao imeti ženu najlepšu od svih žena? Tako je dao jabuku Afroditi.

Najlepša žena na svetu bila je, prema sudu bogova i ljudi, **Helena**, kći najvišeg boga **Zevsa** i žene spartanskog kralja Tindareja, Lede. **Afrodita** je baš nju i imala na umu, iako su u celom slučaju na pomolu bile komplikacije. Helena je, naime, bila udata za kralja Menelaja, Tindarejevog naslednika na spartanskom prestolu. Savladati tu prepreku svemoćnoj boginji ljubavi i lepote nije bilo teško. Paris je odmah doznao tajnu svog porekla. Budući da njegova majka Hekaba nikada nije prestala da tuguje za sinom, kralj Prijam je priredio svečane igre u čast Parisovoj uspomeni. Pobednik je trebalo da dobije najlepšeg bika iz kraljevskog stada koje se napasalo na obroncima Ide. Igrom slučaja, tog su bika izabrali iz Parisovog stada, a Paris ga je od svih najviše voleo. Zato je odlučio da ga sam povede u grad i ostane na igrama da vidi kome će bik pripasti. Kad je video takmičare, palo mu je na um da bi i sam mogao da učestvuje. Ako pobedi ponovo će dobiti svog najdražeg bika. Tako se prijavio za nadmetanje i, zahvaljujući svojoj snazi i spretnosti, pobedio sve učesnike, pa čak i favorita, Prijamovog najstarijeg sina Hektora.

Pobedu nepoznatog pastira kraljevi sinovi su smatrali sramotom i izazvali svađu kako bi ga ubili. Paris je umakao pred njihovim mačevima i potražio zaštitu na povećem tlu **Zevsovog** žrtvenika. Tu ga je ugledala Prijamova kći Kasandra i kao čarobnica odmah pogodila ko se nalazi pred njom. Prijam i Hekaba silno su se obradovali izgubljenom sinu i s velikim slavljem ga uveli u kraljevsku palatu. Uzalud je Kasandra opominjala da će Paris biti kriv za propast Troje. Njenim rečima niko nije pridavao važnosti.

Paris se brzo snašao u novim okolnostima i gotovo sasvim zaboravio susret s boginjama. Ali boginje nisu zaboravile njega: **Hera** i **Atena**, uvređene u svojoj ženskoj taštini, počele su da smišljaju osvetu, a **Afrodita** se spremala da izvrši svoje obećanje. Probudila je u Parisu čežnju za ženom i nametnula mu misao da otplovi u Spartu, legendarnu po hrabrosti muškaraca i lepoti žena. U pratnji svog druga Eneje Paris se uskoro pojavio u palatio spartanskog kralja Menelaja. Kralj ih je primio prijateljski, kako i dolikuje uglednim gostima iz slavne i moćne Troje, a kad im je predstavio svoju ženu **Helenu**, Paris se u nju zaljubio na prvi pogled. Drugog dana, nakon svečane gozbe, Menelaj se izvinio da zbog neodložne porodične stvari mora da otputuje na Krit i rekao svojoj ženi da gostima u svemu izađe u susret. Ako je Helena te reči razumela doslovno, kriva je boginja Afrodita: probudila je u njoj takvu

Ljubav prema Parisu da je Helena zaboravila i muža i kćer Hermionu i svoju domovinu, i s njim krišom otplovila u Troju. Kako je to s Parisom i Helenom zaista bilo, ne zna se tačno, verovatno se nikada neće ni znati. Prema jednoj verziji, Helena je otišla u Troju dobrovoljno, a prema drugoj, koju je revnosno širio kralj Menelaj, Paris je Helenu jednostavno oteo. Uz to je opljačkao kraljevsku riznicu Sparte. Bilo kako bilo, Paris je počinio zločin protiv svetog zakona gostoprimstva, uvredivši spartanskog kralja i bacivši ljagu na njegovu čast. Razume se, to nije moglo da prođe nekažnjeno.

Kad je kralj Menelaj, vrativši se s Krita, shvatio šta se desilo u njegovoj palati, otišao je u Mikenu, gde je vladao njegov brat Agamemnon, da se s njim posavetuje. Razmotrili su situaciju i odlučili da Menelaj s itačkim **Odisejem**, koji je bio vešt pregovarač, pođe u Troju i zamoli kralja Prijama da mu Paris vrati ženu. Ako Paris na to ne pristane, a Prijam u tome podrži Parisa, neka im zapreti ratom. Paris je bio spreman da vrati riznicu, ali o **Heleni** nije hteo ni da razgovara. Kralj Prijam se priklonio mišljenju svog sina. Kad je izjavio da će Helena ostati u Troji, bio mu je objavljen rat.

Agamemnon nije trojanskom kralju objavio rat samo u svoje ime već kao vrhovni zapovednik udruženih snaga svih ahejskih kraljeva čiju je pomoć sebi osigurao. Sa sto hiljada vojnika i 1186 lađa isplovio je iz luke Aulide prema trojanskim obalama, uspeo da se iskrca i u snažnom naletu je napao grad. Ali Trojanci, kojima je zapovedao Prijamov najstariji sin Hektor, odbranili su svoje bedeme. Agamemnon je nakon toga naredio se podigne utvrđeni tabor i počeo da opседа Troju. Rat se protegao na deset dugih godina, ispunjenih napadima Ahejaca na grad i ispadima Trojanaca iz grada na otvoreno polje, gde su se sukobljavali s Ahejcima. Borba je stalno ostajala nerešena: nije bilo ni poraženog ni pobednika. Jedini ishod bio je ogroman broj poginulih.

U ratu je učestvovao i Paris. Pokazalo se, međutim, da nije bio muškarac koji zna da zadobije poštovanje drugova i uvažavanje svojih neprijatelja. Katkad se borio u prvim redovima, katkad gađao iz luka sa sigurne udaljenosti, ali je i luk većinom ostavljao da miruje, iako je bio odličan strelac. Dok su se drugi borili za njega, on je sa svojom lepo ženom prekraćivao vreme u odajama. Hektor ga zbog toga nije voleo, a trojanski narod i vojska su ga mrzeli. Da su mu i oprostili što je dao povod ratu, ostao bi im mrzak zbog svoje ravnodušnosti za sudbinu grada, kao što im je bio mrzak Tanatos, bog smrti.

Na velik i hrabar čin Paris se odlučio tek u desetoj godini rata. Opšta iscrpljenost zbog neprekidnih borbi doveli su ahejsku vojsku, baš kao i narod iza bedema Troje, do zaključka koji je dopro i do ušiju njihovih vođa: ako vladari imaju nešto jedni protiv drugih, neka to reše među sobom i ne izlažu više narod patnjama. Budući da je narod tako mislio na obe strane, vođama nije preostalo drugo nego da se povinuju narodnoj volji. Tako je pre idućeg sukoba, kad su se bojni redovi već našli na doseg strela, Paris istupio iz prvog bojnog reda i pozvao Ahejce da izaberu ratnika koji će s njim izaći na dvoboj na život i smrt, pa da dvoboj odluči o ishodu rata. Izazovu se

odazvao spartanski kralj Menelaj, kako mu je nalagala ljudska i vojnička čast, a trojanske i ahejske vođe sporazumeli su se ovako: pobjedi li Paris, zadržaće **Helenu**, a Ahejci će se povući i otići kući, ako pobjedi Menelaj, dobiće Helenu, a Trojanci će ostati u svom gradu. Od tog trenutka trebalo je da nastupi primirje koje će se završiti trajnim mirom. Svestan svoje odgovornosti za ishod rata, i na radost svih svojih drugova, Paris se hrabro suprotstavio Menelaju. Ali čim je Menelaj podigao svoje koplje, Paris se pokolebao. Zaboravio je i izazov i svoju odgovornost, pobjegao među zadnje redove boraca i tamo se u strahu sakrio. Hektor je pošao po njega, izvukao ga iz pozadine i prisilio na borbu. Iako je Paris na kraju ipak prihvatio borbu i uložio u nju sve svoje snage, ubrzo je ustuknuo pred Menelajem. Bio bi u tom dvoboju i poginuo da se nije spasio čudom: kad ga je Menelaj gotovo već probo kopljem, boginja **Afrodita** zastrla je Parisa oblakom i neopaženo ga odnela s bojišta - pravo u odaje lepe Helene.

Nije bilo mesta sumnji: Paris je dvoboj izgubio, ali **Helenu** ipak nije vratio Menelaju. Štaviše, nije mu je vratio ni kada mu je trojanski saveznik Pandar narušio svečano sklopljeno primirje. Tako su Trojanci morali da nastave rat uprkos svetom ugovoru, što po njih nije moglo da se dobro završi. Prema tome, Paris nije bio samo začetnik rata, već i krivac za uništenje Troje.

Sam u ratu nije poginuo kao njegovi roditelji i braća. Pred smrt je izveo podvig kojim je stekao slavu: ubio je **Ahila**, najvećeg junaka među Ahejcima, ali u tome sam nije imao nikakve zasluge: gađao je Ahila sa sigurnog mesta na visokom bedemu, i to po nagovoru boga **Apolona** koji je, da bi se osvetio što ga je Ahil uvredio, usmerio let Parisove strele u Ahilovu petu koju nije pokrivao oklop. Nedugo nakon toga smrtonosna strela pogodila je i Parisa: otrovanom strelom ranio ga je ahejski lukonoša Filoktet i ona mu je nanela smrtonosnu ranu. U mukama je istrčao iz Troje i potražio utočište na Idi. Tamo je, napušten, napokon umro. Kad su njegovi nekadašnji drugovi pronašli njegovo telo, priredili su mu skroman pogreb. **Helena** nije tražila Parisa. Utehu je našla u postelji njegovog brata Dejfoba. Ali zato ga je tražila **nimfa** Enona, njegova prva ljubav, i od tuge za njim bacila se na lomaču na kojoj je gorelo njegovo telo, da zajedno s njim ode u carstvo sena.

Paris

Home

Paris

(Sin trojanskog kralja Prijama i njegove žene Hekabe, začetnik trojanskog rata)

U noći pred njegov dolazak na svet Hekaba je usnila zloslutan san: rodila je goruću baklju koja je zapalila Troju. Kralj Prijam obratio se vraču koji mu je san protumačio ovako: Hekaba će roditi sina, koji će biti uzrok pada Troje. Kao vladar oprezan i mudar Prijam je naredio da novorođenog dečaka odmah odnesu na goru Idu i ostave u šumskom žbunju. Ali dečaka je našla medvedica i othranila ga svojim mlekom, a zatim ga je prihvatio Prijamov pastir Agelaj, dao mu ime Paris i odgajao ga kao svog sina. Dečak je izrastao u lepog mladića, isticao se snagom i branio pastire od divljih životinja i razbojnika. Njegovi drugovi su ga zbog toga prozvali Aleksandar, to jest "zaštitnik ljudi". Paris nije znao ništa o svom kraljevskom poreklu, živio je zadovoljno i ne sluteći šta mu sudbina sprema.

Jednog dana Paris je napasao stado na obroncima Ide i kao obično tražio nimfu Enonu, koja mu se odavno sviđala. Iznenada se pred njim pojavio bog Hermes s tri boginje: Zevsovom ženom Herom, boginjom rata Atenom i boginjom ljubavi Afroditom. Prišao je Parisu i dao mu zlatnu jabuku na kojoj je pisalo "Najlepšoj!". Po odluci najvišeg boga Zeusa jabuku neka da onoj boginji koju smatra najlepšom. Tu jabuku je, naime, boginja svađe Erida bacila pred Heru, Atenu i Afroditu da se osveti što nije bila pozvana na svadbu ftijskog kralja Peleja i morske boginje Tetide. Čim je Hera pogledala natpis, posegnula je za jabukom. Jednako su u taj čas postupile i Atena i Afrodita. Svaka se smatrala najlepšom i jasno je to dala na znanje drugim dvema. Oko toga je izbila svađa i boginje su se obratile Zeusu da presudi u sporu. Zevs za to baš nije imao puno volje. Nije trebalo da bude sveznajući da bi shvatio da će, ako jabuku da jednoj, dobiti druge dve kao protivnike. Zbog toga je odlučio da se u isti mah reši i boginja i nesrećne jabuke razdora. Pozvao je svog glasnika Hermesa, dao mu jabuku i

naredio da boginje odvede na goru Idu u blizini Troje. Tamo, kažu, živi pastir koji je nepristrasan jer ne poznaje složenost cele stvari pa jedini može da donese pravednu presudu.

Tako je Parisu pripala čast da bude sudija u sporu među boginjama i da odluči koja je od njih najlepša. Njemu do toga u stvari uopšte nije bilo stalo. Najpre je želeo da pobegne, ali mu je iz Hermesovih reči postalo jasno da je u pitanju zapovest najvišeg boga i pažljivo je pogledao boginje. Sve tri su mu izgledale podjednako lepe. Kalebajući se, prebacivao je jabuku iz ruke u ruku. Boginje su se trudile da mu pomognu: svaka je počela da hvali svoje vrline i unižava suparnice, ali time su ga samo smele. Na kraju su se u žaru uveravanja latile i takve argumentacije koju ljudski zakoni smatraju nedopuštenim uticanjem na sudiju koristoljubivim obećanjima. Hera mu je ponudila vlast nad celom Azijom, Atena slavu i pobeđu u svakom ratu, a Afrodita najlepšu ženu na svetu. Paris je odlučio da reši spor u skladu sa svojim sklonostima i u sopstvenom interesu. Čemu običnom pastiru briga oko vladanja Azijom? Čemu ratna slava, nestalna i prolazna, za kojom nikad nije težio? Ali žena! Zašto ne bi mogao imeti ženu najlepšu od svih žena? Tako je dao jabuku Afroditi.

Najlepša žena na svetu bila je, prema sudu bogova i ljudi, Helena, kći najvišeg boga Zeusa i žene spartanskog kralja Tindareja, Lede. Afrodita je baš nju i imala na umu, iako su u celom slučaju na pomolu bile komplikacije. Helena je, naime, bila udata za kralja Menelaja, Tindarejevog naslednika na spartanskom prestolu. Savladati tu prepreku svemoćnoj boginji ljubavi i lepote nije bilo teško. Paris je odmah doznao tajnu svog porekla. Budući da njegova majka Hekaba nikada nije prestala da tuguje za sinom, kralj Prijam je priredio svečane igre u čast Parisovoj uspomeni. Pobednik je trebalo da dobije najlepšeg bika iz kraljevskog stada koje se napasalo na obroncima Ide. Igrom slučaja, tog su bika izabrali iz Parisovog stada, a Paris ga je od svih najviše voleo. Zato je odlučio da ga sam povede u grad i ostane na igrama da vidi kome će bik pripasti. Kad je video takmičare, palo mu je na um da bi i sam mogao da učestvuje. Ako pobedi ponovo će dobiti svog najdražeg bika. Tako se prijavio za nadmetanje i, zahvaljujući svojoj snazi i spretnosti,

pobedio sve učesnike, pa čak i favorita, Prijamovog najstarijeg sina Hektora.

Pobedu nepoznatog pastira kraljevi sinovi su smatrali sramotom i izazvali svađu kako bi ga ubili. Paris je umakao pred njihovim mačevima i potražio zaštitu na povećem tlu Zevsovog žrtvenika. Tu ga je ugledala Prijamova kći Kasandra i kao čarobnica odmah pogodila ko se nalazi pred njom. Prijam i Hekaba silno su se obradovali izgubljenom sinu i s velikim slavljem ga uveli u kraljevsku palatu. Uzalud je Kasandra opominjala da će Paris biti kriv za propast Troje. Njenim rečima niko nije pridavao važnosti.

Paris se brzo snašao u novim okolnostima i gotovo sasvim zaboravio susret s boginjama. Ali boginje nisu zaboravile njega: Hera i Atena, uvređene u svojoj ženskoj taštini, počele su da smišljaju osvetu, a Afrodita se spremala da izvrši svoje obećanje. Probudila je u Parisu čežnju za ženom i nametnula mu misao da otplovi u Spartu, legendarnu po hrabrosti muškaraca i lepoti žena. U pratnji svog druga Eneje Paris se uskoro pojavio u palatio spartanskog kralja Menelaja. Kralj ih je primio prijateljski, kako i dolikuje uglednim gostima iz slavne i moćne Troje, a kad im je predstavio svoju ženu Helenu, Paris se u nju zaljubio na prvi pogled. Drugog dana, nakon svečane gozbe, Menelaj se izvinio da zbog neodložne porodične stvari mora da otputuje na Krit i rekao svojoj ženi da gostima u svemu izađe u susret. Ako je Helena te reči razumela doslovno, kriva je boginja Afrodita: probudila je u njoj takvu ljubav prema Parisu da je Helena zaboravila i muža i kćer Hermionu i svoju domovinu, i s njim krišom otplovila u Troju. Kako je to s Parisom i Helenom zaista bilo, ne zna se tačno, verovatno se nikada neće ni znati. Prema jednoj verziji, Helena je otišla u Troju dobrovoljno, a prema drugoj, koju je revnosno širio kralj Menelaj, Paris je Helenu jednostavno oteo. Uz to je opljačkao kraljevsku riznicu Sparte. Bilo kako bilo, Paris je počinio zločin protiv svetog zakona gostoprimstva, uvredivši spartanskog kralja i bacivši ljagu na njegovu čast. Razume se, to nije moglo da prođe nekažnjeno.

Kad je kralj Menelaj, vrativši se s Krita, shvatio šta se desilo u njegovoj palati, otišao je u Mikenu, gde je vladao njegov brat Agamemnon, da se s njim

posavetuje. Razmotrili su situaciju i odlučili da Menelaj s itačkim Odisejem, koji je bio vešt pregovarač, pođe u Troju i zamoli kralja Prijama da mu Paris vrati ženu. Ako Paris na to ne pristane, a Prijam u tome podrži Parisa, neka im zapreti ratom. Paris je bio spreman da vrati riznicu, ali o Heleni nije hteo ni da razgovara. Kralj Prijam se priklonio mišljenju svog sina. Kad je izjavio da će Helena ostati u Troji, bio mu je objavljen rat.

Agamemnon nije trojanskom kralju objavio rat samo u svoje ime već kao vrhovni zapovednik udruženih snaga svih ahejskih kraljeva čiju je pomoć sebi osigurao. Sa sto hiljada vojnika i 1186 lađa isplovio je iz luke Aulide prema trojanskim obalama, uspeo da se iskrca i u snažnom naletu je napao grad. Ali Trojanci, kojima je zapovedao Prijamov najstariji sin Hektor, odbranili su svoje bedeme. Agamemnon je nakon toga naredio se podigne utvrđeni tabor i počeo da opседа Troju. Rat se protegao na deset dugih godina, ispunjenih napadima Ahejaca na grad i ispadima Trojanaca iz grada na otvoreno polje, gde su se sukobljavali s Ahejcima. Borba je stalno ostajala nerešena: nije bilo ni poraženog ni pobjednika. Jedini ishod bio je ogroman broj poginulih.

U ratu je učestvovao i Paris. Pokazalo se, međutim, da nije bio muškarac koji zna da zadobije poštovanje drugova i uvažavanje svojih neprijatelja. Katkad se borio u prvim redovima, katkad gađao iz luka sa sigurne udaljenosti, ali je i luk većinom ostavljao da miruje, iako je bio odličan strelac. Dok su se drugi borili za njega, on je sa svojom lepo ženom prekrćivao vreme u odajama. Hektor ga zbog toga nije voleo, a trojanski narod i vojska su ga mrzeli. Da su mu i oprostili što je dao povod ratu, ostao bi im mrzak zbog svoje ravnodušnosti za sudbinu grada, kao što im je bio mrzak Tanatos, bog smrti. Na velik i hrabar čin Paris se odlučio tek u desetoj godini rata. Opšta iscrpljenost zbog neprekidnih borbi doveli su ahejsku vojsku, baš kao i narod iza bedema Troje, do zaključka koji je dopro i do ušiju njihovih vođa: ako vladari imaju nešto jedni protiv drugih, neka to reše među sobom i ne izlažu više narod patnjama. Budući da je narod tako mislio na obe strane, vođama nije preostalo drugo nego da se povinuju narodnoj volji. Tako je pre idućeg sukoba, kad su se bojni redovi već našli na doseg strela,

Paris istupio iz prvog bojnog reda i pozvao Ahejce da izaberu ratnika koji će s njim izaći na dvoboj na život i smrt, pa da dvoboj odluči o ishodu rata. Izazovu se odazvao spartanski kralj Menelaj, kako mu je nalagala ljudska i vojnička čast, a trojanske i ahejske vođe sporazumeli su se ovako: pobjedi li Paris, zadržat će Helenu, a Ahejci će se povući i otići kući, ako pobjedi Menelaj, dobit će Helenu, a Trojanci će ostati u svom gradu. Od tog trenutka trebalo je da nastupi primirje koje će se završiti trajnim mirom. Svestan svoje odgovornosti za ishod rata, i na radost svih svojih drugova, Paris se hrabro suprotstavio Menelaju. Ali čim je Menelaj podigao svoje koplje, Paris se pokolebao. Zaboravio je i izazov i svoju odgovornost, pobjegao među zadnje redove boraca i tamo se u strahu sakrio. Hektor je pošao po njega, izvukao ga iz pozadine i prisilio na borbu. Iako je Paris na kraju ipak prihvatio borbu i uložio u nju sve svoje snage, ubrzo je ustuknuo pred Menelajem. Bio bi u tom dvoboju i poginuo da se nije spasio čudom: kad ga je Menelaj gotovo već probo kopljem, boginja Afrodita zastrla je Parisa oblakom i neopaženo ga odnela s bojišta - pravo u odaje lepe Helene.

Nije bilo mesta sumnji: Paris je dvoboj izgubio, ali Helenu ipak nije vratio Menelaju. Štaviše, nije mu je vratio ni kada mu je trojanski saveznik Pandar narušio svečano sklopljeno primirje. Tako su Trojanci morali da nastave rat uprkos svetom ugovoru, što po njih nije moglo da se dobro završi. Prema tome, Paris nije bio samo začetnik rata, već i krivac za uništenje Troje.

Sam u ratu nije poginuo kao njegovi roditelji i braća. Pred smrt je izveo podvig kojim je stekao slavu: ubio je Ahila, najvećeg junaka među Ahejcima, ali u tome sam nije imao nikakve zasluge: gađao je Ahila sa sigurnog mesta na visokom bedemu, i to po nagovoru boga Apolona koji je, da bi se osvetio što ga je Ahil uvredio, usmerio let Parisove strele u Ahilovu petu koju nije pokrивao oklop. Nedugo nakon toga smrtonosna strela pogodila je i Parisa: otrovanom strelom ranio ga je ahejski lukonoša Filoktet i ona mu je nanela smrtonosnu ranu. U mukama je istrčao iz Troje i potražio utočište na Idi. Tamo je, napušten, napokon umro. Kad su njegovi nekadašnji drugovi pronašli njegovo telo, priredili su mu skroman pogreb. Helena nije tražila Parisa.

Utehu je našla u postelji njegovog brata Dejfoba. Ali zato ga je tražila nimfa Enona, njegova prva ljubav, i od tuge za njim bacila se na lomaču na kojoj je gorelo njegovo telo, da zajedno s njim ode u carstvo sena.

Paris

Pegaz

(Grč. *Pegasos*, lat. *Pegasus* - krilati konj koji je izleteo iz tela Gorgone Meduze kad joj je junak *Persej* odrubio glavu)

Leteo je brzinom vetra, a živeo je na visokim gorama, na Parnasu u Fokidi i na Helikonu u Beotiji. U helenskom gaju, posvećenom **muzama**, jednom prilikom se spotaknuo i na tom mestu je nastao izvor Hipokrena. Kad je Pegaz bio žedan, spuštao se s oblaka na izvor Pirenu na Akrokorintu. Tamo ga je uhvatio junak Belerofont da uz njegovu pomoć ubije neman Himeru koja je živela u Likiji, u dubokoj guduri pristupačnoj jedino iz vazduha. Nakon Himerine smrti Pegaz je ostao u Belerofontovoj službi. Kad je Belerofont odlučio da na njemu uzleti na Olimp, **Zevs** ga je kaznio za tu drskost, poslavlši na Pegaza besnilo, tako da Belerofont nije više mogao da se na njemu održi, pa je pao na zemlju i poludeo.

Pegazovim ocem se smatra bog mora **Posejdon**, kao stvoritelj konja.

Pegaz i Nimfe

Home

Pegaz

(Grč. Pegasos, lat. Pegasus - krilati konj koji je izleteo iz tela Gorgone Meduze kad joj je junak Persej odrubio glavu)

Leteo je brzinom vetra, a živeo je na visokim gorama, na Parnasu u Fokidi i na Helikonu u Beotiji. U helenskom gaju, posvećenom muzama, jednom prilikom se spotaknuo i na tom mestu je nastao izvor Hipokrena. Kad je Pegaz bio žedan, spuštao se s oblaka na izvor Pirenu na Akrokorintu. Tamo ga je uhvatio junak Belerofont da uz njegovu pomoć ubije neman Himeru koja je živela u Likiji, u dubokoj guduri pristupačnoj jedino iz vazduha. Nakon Himerine smrti Pegaz je ostao u Belerofontovoj službi. Kad je Belerofont odlučio da na njemu uzleti na Olimp, Zevs ga je kaznio za tu drskost, poslavlši na Pegaza besnilo, tako da Belerofont nije više mogao da se na njemu održi, pa je pao na zemlju i poludeo.

Pegazovim ocem se smatra bog mora Posejdon, kao stvoritelj konja.

Pegaz i Nimfe

Penelopa

(Grč. Penelope lat. Penelopa - kći akaranskog kralja Ikarija i njegove žene Peribeje, žena itačkog kralja Odiseja)

Do danas živi u svesti čovečanstva kao svetao primjer bračne ljubavi i vernosti. U Grčkoj je bila podjednako poznata i zbog svoje domišljatosti. Za Odiseja se udala iz ljubavi. Njen otac dao joj je od svog kraljevstva u miraz Itaku i susedna ostrva. Nije joj bilo suđeno da s Odisejem živi srećno i zadovoljno. Nedugo pošto im se radio sin Telemah, Odisej je morao u trojanski rat. Taj se rat otegao deset godina, a zatim je potrajalo još deset godina dok se, nakon mnogih nevolja i patnji, nije vratio kući. Čitavo to vreme Penelopa je čvrsto verovala da će se Odisej uspešno vratiti, i u toj veri nije je pokolebalo ni to što su joj mnogi donosili pouzdane vesti o njegovoj smrti.

Budući da se Odisej dugo nije vraćao, počeli su da je saleću prosci iz bliže i dalje okoline. Nijedan se nije pomirio s njenim upornim odbijanjem da se uda. Iskušenje da dobiju njenu ruku, a s njom i Odisejevo kraljevstvo, bilo je suviše veliko. Zbog toga su prosci ostajali u njenoj blizini i neprekidno je nagovarali na brak. S vremenom skupilo ih se stotinu i osam. Koliko god su im misli i naravi bile različite, u jednom su svi bili složni: neće se razići dok Penelopa ne odabere za muža jednog od njih.

Penelopa je hrabro odolevala svim nagovaranjima i obećanjima prosaca trudeći se, pre svega, da dobije na vremenu. Na njihovo uporno navaljivanje napokon je izjavila da će se udati kad završi sa tkanjem pogrebnog ruha za starog Odisejevog oca Laerta. Prosci su na to pristali i Penelopa se dala na tkanje. Što je danju tkala, noću je paralala. Tako ih je obmanjivala pune tri godine, a tada su prosci otkrili tajnu jer ju je odala jedna od sluškinja. Provalili su u njenu odaju i zatekli je kako para. Morala je da dovrši ruho. Tako su porasli izgledi prosaca u skoro venčanje, a svakom od njih Penelopa je pružala podjednake nade ne bi li ih međusobno zavadila. Duge sate čekanja prosci su prekraćivali na ugodan način: svakog dana dolazili bi u Odisejevu palatu,

naređivali da se kolju birana grla stoke, kockali se, a kad bi im igra dosadila, sedali bi za sto, jeli i pili, pa pevali, zabavljali se plešući i vodili bučne razgovore. Penelopa je zbog takvog njihovog ponašanja mnogo propatila, a još više mladi Telemah. Budući da nije imao dovoljno snage da ih otera, sazvaio je skupštinu na kojoj je trebalo doneti odluku da se prosci razidu. Prosci su rasterali skupštinu, a najbahatiji među njima čak su izjavili da će Odiseja, ako se vrati, ubiti sopstvenim rukama. Na kraju su se sporazumeli da će ubiti i Telemaha i tako se osloboditi zakonitog naslednika Odisejevog prestola.

Telemah i Penelopa bili su čvrsto uvereni da je Odisej živ, pa je uz pomoć boginje Atene Telemah pošao da traži oca. Od spartanskog kralja Menelaja saznao je da Odisej živi na ostrvu nimfe Kalipse, gde ga je bio bacio gnev boga Posejdona, i da mu Kalipsa sprečava povratak. Međutim Menelajeve vesti bile su već pomalo zastarele. U to vreme Kalipsa je, po naredbi bogova, već pustila Odiseja i on se vraćao u otadžbinu. Nedugo posle toga, Telemah se sastao s ocem na Itaci u kolibi očeva pastira Eumeja. Kad je Odisej doznao šta se dešava u njegovoj kući, napravio je plan kako da tamo napravi red i kazni prosce. Plan je bio delo lukavstva, hrabrosti i snage. S Telemahom i Eumejem Odisej je krenuo u svoju palatu u kojoj ga niko nije prepoznao jer ga je boginja Atena, radi njegove sigurnosti, pretvorila u starca, prosjaka. Pod izgovorom da prosi milostinju Odisej je sve prosce dobro promotrio, i to izbliza. Milostinje, doduše, nije dobio nego samo udarce i uvrede. U isti mah uverio se u vernost i plemenitost svoje žene. Penelopa se zauzela za njega jer u svojoj kući nije dozvoljavala da vređaju prosjaka i naredila je služavki Eurikleji da mu pripremi ležaj i opere noge kao svakom dobrodošlom gostu. Eurikleja, stara dadilja, prepoznala je Odiseja po ožiljku na nozi. On joj je naredio da ćuti i tako je, neprepoznat od ostalih, pa i od same Penelope, prvi put nakon dvadeset godina proveo noć u svojoj kući.

Odisej se vratio u poslednji čas. Penelopa je već iscrpla sva sredstva kojima bi odložila svoje odluke i za idući dan je proscima obećala konačan ispit. Naredila je da se donese Odisejev teški luk i u zemlju pobode dvanaest sekira u jednom nizu. Ko strelom prostreli drške svih sekira, taj će joj biti muž.

Prosci su puni nade i s divljenjem gledali teški luk i dali ga Telemahu da ga zapne. Kad mu to nije pošlo za rukom, pokušali su sami, ali sve je bilo uzalud. Zato su odlučili da se okrepe jelom i pićem i pošli u gostinsku dvoranu. U taj čas pojavio se Odisej i zamolio da mu dopuste da i on pokuša da zategne luk. Svi su ga ismejali, ali su mu to, na Penelopin nagovor, na kraju dozvolili. Odisej se latio luka, bez teškoće ga zapeo, stavio strelu na tetivu i ona je pri prvom pokušaju proletela kroz drške svih dvanaest sekira. Zatim je proscima priredio novo iznenađenje: zbacio je sa sebe prosjačke prnje, stao pred njih u svom obličju, naciljao na najrazmetljivijeg od prosaca i jednom ga strelom usmrtio. Posle prvog pao je i drugi, pa treći. Preneraženi prosci ustuknuli su, pa skočili i poleteli prema zidovima na kojima je bilo njihovo oružje, ali Odisej je prethodno naredio da se ono ukloni. Za odbranu su proscima ostali samo kratki mačevi i delovi nameštaja, a izdajnički Odisejev rob Melentej doneo im je kasnije koplja i lukove. Ali ni to im nije puno koristilo. Posle krvave borbe svi do jednog su podlegli Odiseju. Nije se spasio ni jedan jedini. Pobednički Odisej pozvao je Penelopu: na njegovo veliko iznenađenje ona ga je pozdravila hladno. Tokom njegovog dugog odsustva u njoj je raslo nepoverenje prema muskarcima. Pa ni sad nije htela da poveruje da je pred njom njen muz, iako mu je boginja Atena vratila njegov raniji lik. Kad je zatim Odisej zatražio da mu pripremi ležaj, naredila je da se kraljevska postelja pripremi u velikoj dvorani. Odisej se začudio: ta postelja ne može da se prenese jer ima noge od korena rnasline koju je on ostavio u zemlji kad je gradio palatu. Tek tada je Penelopa poverovala da je pred njom Odisej. Tajna bračne postelje bila je poznata samo njima. Penelopa je primila Odiseja kako dolikuje ženi da dočeka muža. U srcu joj je bila samo jedna želja: da ih više nikad ne rastavi rat ili nesrećna sudbina.

Penelopa i Odisej

Persefona

(Grč. *Persephone*, *Persephoneia*, lat. *Proserpina* - kći *Zevsa* i boginje *Demetre*, žena *Hada*, boga podzemnog sveta)

U podzemnom carstvu imala je isti položaj kao i *Zevsova* žena *Hera* na svetlom Olimpu. Bila je *Hadova* suvladarka nad dušama mrtvih i bogovima podzemnog sveta. Ljubomorno je pazila da nijedan od umrlih ne pobegne iz njenog kraljevstva i da svaki smrtnik na vreme dospe u njega. Bila je neumoljiva kao i sam Had. Nije volela ni ljude ni bogove, a kako su simpatije ili antipatije obično uzajamne, ni bogovi ni ljudi nisu nju voleli.

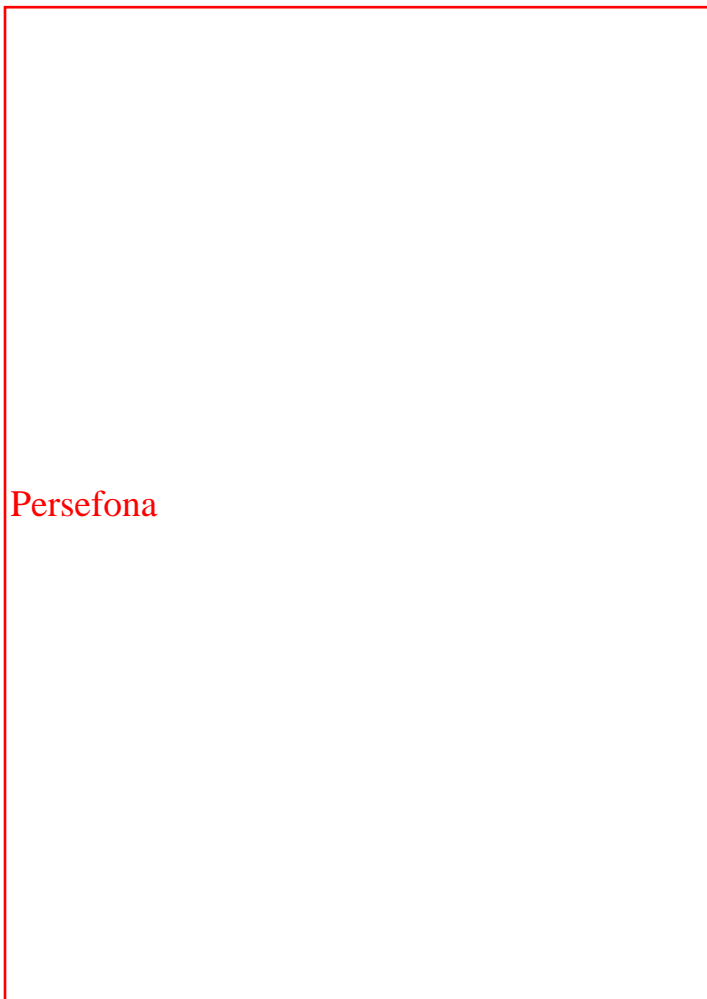
Persefona je postala *Hadova* žena protiv svoje volje. Pre toga je bila susretljiva i mila. Živela je u društvu *nimfa* na nisejskim livadama, provodila vreme u igri i pesmi, brala cveće i zabavljala se sličnim devojačkim zabavama. Kad je jednom prilikom u šetnji ubrala narcis, cvet smrti, otvorila se pod njom zemlja i iz dubina je izašao bog *Had*. Savladao ju je u tren oka i doslovce s njom propao u zemlju. Uspela je još samo da krikne u očajanju, ali njena majka *Demetra*, koja je odmah dotrčala, nije od nje našla ni traga. Deset dana je lutala nesrećna majka bez jela i pića, uzalud tražeći Persefonu na zemlji. Na kraju joj je svevideći kralj *Helios* otkrio šta se dogodilo.

Demetra je zatim otišla na Olimp i obasula *Zevsa* prekorima: bez njegovog znanja Had ipak ne bi počinio takvu podlost. Zato neka se odmah pobrine da joj se kćer vrati. *Zevs* je poslao glasnika *Hermesa* u podzemni svet da prenese *Demetrin* zahtev. Ali bilo je već kasno: Had se u međuvremenu oženio *Persefonom* i dao joj da pojede jezgro nara, simbola braka, a kad je neko nešto u podzemlju pojeo, nije više mogao da se vrati na gornji svet. Nakon dugih pregovora *Zevs* je postigao kompromisno rešenje: *Demetra* je pristala na to da *Persefona* trećinu godine živi u podzemnom svetu, a *Had* se složio da ona ostatak godine boravi na gornjem svetu i živi sa svojom majkom. Tako je i bilo.

Od tada *Persefona* s proleća dolazi na zemlju, a *Demetra*, radosna zbog njenog povratka, daje rastinju snagu plodnosti pa je cela priroda pozdravlja zelenilom i cvećem. Kad se potkraj jeseni *Persefona* vraća u carstvo mrtvih, cela priroda, a s njom i *Demetra*, tuguje i oblači se u žalobnu odeću.

Persefona, koja je u najstarijim mitovima bila stroga i neumoljiva, s vremenom je dobila blaži lik. Često su je zvali *Kora* (tj. devojka, kći), a njen odnos prema majci bio je pun ljubavi. Prema mlađim mitovima, bila je prisutna kada je njena majka *Demetra* darovala prvo žitno zrno sinu eleuzinskog kralja, *Triptolemu*, i naučila ga da uzgaja žitarice. U podzemnom

svetu njeno srce je ganuto jedan jedini put: kada ju je pesmom o ljubavi prema svojoj ženi Euridiki, koja je nesrećno izgubila život, rasplakao [Orfej](#). Inače, odigrala je ulogu sporedne junakinje čudnovate zgrade. U podzemlje je sišao Piritoj, kralj Lapita, i zatražio od [Hada](#) da mu prepusti Persefonu jer bi se on njom oženio. Had ga je zbog toga osudio na večitu nepomičnost (a s njim i njegovog prijatelja [Tezeja](#) koji mu je pomagao; ipak, Had je zatim dozvolio [Herkulu](#) da oslobodi Tezeja). Za razliku od tradicionalne verzije potonjih vremena Persefona je bila smatrana majkom boga Zagreja, odnosno ženom boga Jakha. Oba boga su bila izjednačena s bogom Bakhom ili [Dionisom](#).

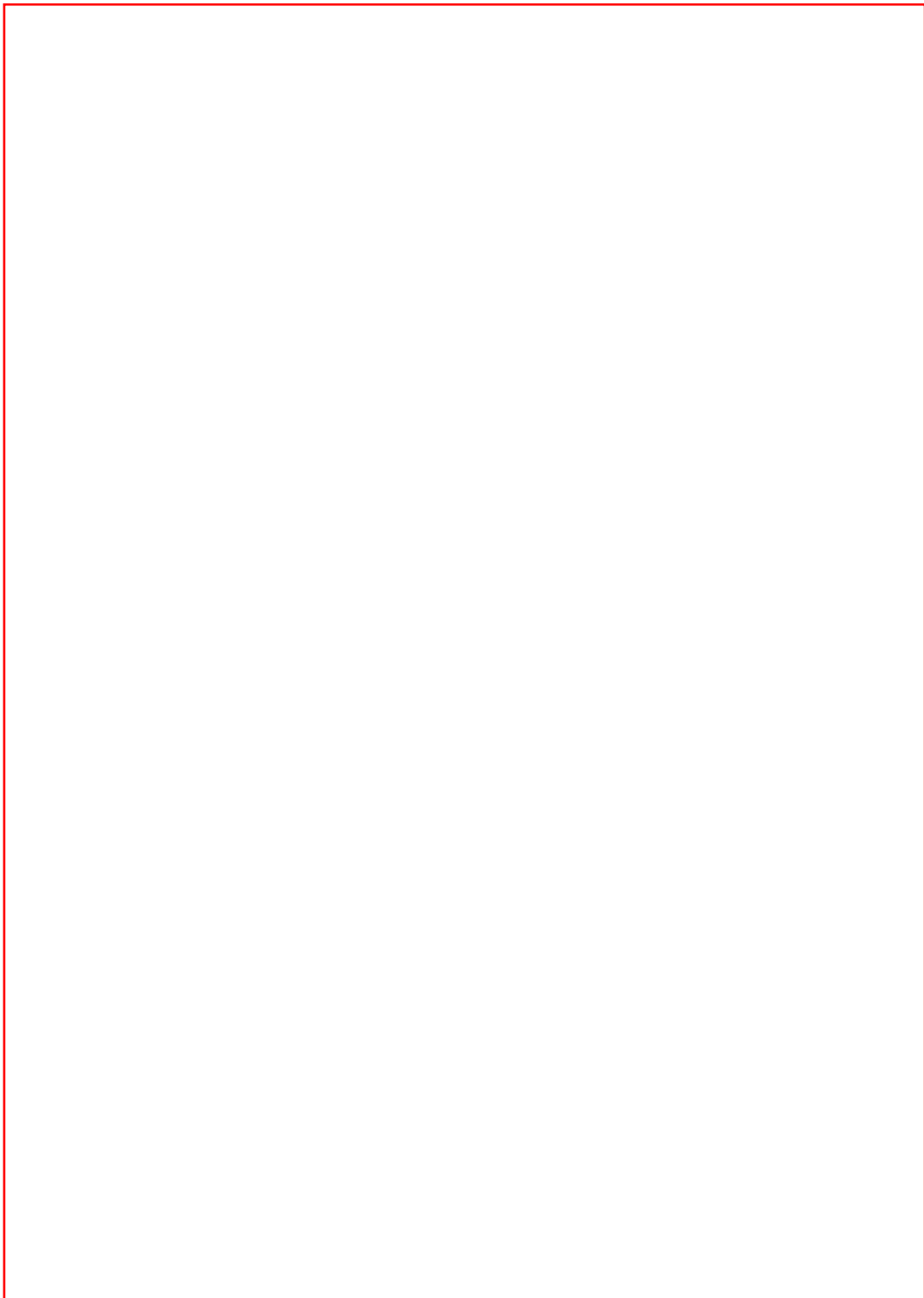
Persefona

(Grč. *Persephone*, *Persephoneia*, lat. *Proserpina* - kći Zevsa i boginje Demetre, žena Hada, boga podzemnog sveta)

U podzemnom carstvu imala je isti položaj kao i Zevsova žena Hera na svetlom Olimpu. Bila je Hadova suvladarka nad dušama mrtvih i bogovima podzemnog sveta. Ljubomorno je pazila da nijedan od umrlih ne pobjegne iz njenog kraljevstva i da svaki smrtnik na vreme dospe u njega. Bila je neumoljiva kao i sam Had. Nije volela ni ljude ni bogove, a kako su simpatije ili antipatije obično uzajamne, ni bogovi ni ljudi nisu nju voleli. Persefona je postala Hadova žena protiv svoje volje. Pre toga je bila susretljiva i mila. Živela je u društvu nimfa na nisejskim livadama, provodila vreme u igri i pesmi, brala cveće i zabavljala se sličnim devojčkim zabavama. Kad je jednom prilikom u šetnji ubrala narcis, cvet smrti, otvorila se pod njom zemlja i iz dubina je izašao bog Had. Savladao ju je u tren oka i doslovce s njom propao u zemlju. Uspela je još samo da krikne u očajanju, ali njena majka Demetra, koja je odmah dotrčala, nije od nje našla ni traga. Deset dana je lutala nesrećna majka bez jela i pića, uzalud tražeći Persefonu na zemlji. Na kraju joj je svevideći kralj Helios otkrio šta se dogodilo. Demetra je zatim otišla na Olimp i obasula Zevsa prekorima: bez njegovog znanja Had ipak ne bi počinio takvu podlost. Zato neka se odmah pobrine da joj se kćer vrati. Zevs je poslao glasnika Hermesa u podzemni svet da prenese Demetrin zahtev. Ali bilo je već kasno: Had se u međuvremenu oženio Persefonom i dao joj da pojede jezgro nara, simbola braka, a kad je neko nešto u podzemlju pojeo, nije više mogao da se vrati na gornji svet. Nakon dugih pregovora Zevs je postigao kompromisno rešenje: Demetra je pristala na to da Persefona trećinu godine živi u podzemnom svetu, a Had se složio da ona ostatak godine boravi na gornjem svetu i živi sa svojom majkom. Tako je i bilo. Od tada Persefona s proleća dolazi na zemlju, a Demetra, radosna zbog njenog povratka, daje rastinju snagu plodnosti pa je cela priroda pozdravlja zelenilom i cvećem. Kad se potkraj jeseni Persefona vraća u carstvo mrtvih, cela priroda, a s njom i Demetra, tuguje i oblači se u žalobnu odeću.

Persefona, koja je u najstarijim mitovima bila stroga i neumoljiva, s vremenom je dobila blaži lik. Često su je zvali Kora (tj. devojka, kći), a njen odnos prema majci bio je pun ljubavi. Prema mlađim mitovima, bila je prisutna kada je njena majka Demetra darovala prvo žitno zrno sinu eleuzinskog kralja, Triptolemu, i naučila ga da uzgaja žitarice. U podzemnom svetu njeno srce je ganuto jedan jedini put: kada ju je pesmom o ljubavi prema svojoj ženi Euridiki, koja je nesrećno izgubila život, rasplakao Orfej. Inače, odigrala je ulogu sporedne junakinje čudnovate zgrade. U podzemlje je sišao Piritoj, kralj Lapita, i zatražio od Hada da mu prepusti Persefonu jer bi se on njom oženio. Had ga je zbog toga osudio na večitu nepomičnost (a s njim i njegovog prijatelja Tezeja koji mu je pomagao; ipak, Had je zatim dozvolio Herkulu da oslobodi Tezeja). Za razliku od tradicionalne verzije potonjih vremena Persefona je bila smatrana majkom boga Zagreja, odnosno ženom boga Jakha. Oba boga su bila izjednačena s bogom Bakhom ili Dionisom.

Persej

(Sin najvišeg boga Zeusa i Danaje, kćeri Akrisija, kralja Arga)

Bio je jedan od retkih mitskih junaka koji nije imao nijednu lošu osobinu. Time je prednjačio čak i u odnosu na Herkula (koji je s vremena na vreme dozvoljavao da ga ponese bes, a često se i opijao) ili Ahila, koji je interese vojske stavljao ispred svojih. Persej je po lepoti bio ravan bogovima, isticao se snagom i spretnošću, bio je hrabar i u svemu uspešan.

Rodio se pod neobičnim okolnostima. Njegov deda Akrisije saznao je za proročanstvo da će poginuti od ruke svog unuka. Da bi izbegao tu sudbinu, sagradio je svojoj kćeri Danaji podzemnu odaju od kamena i bronzne i u nju je zatvorio, kako bi sprečio njen dodir s ljudima. Ali Zevs ga je nadmudrio. Budući da mu se Danaja svidela, dopro je do nje kroz krov u kapima zlatne kiše. Nakon određenog vremena rodila je sina, kome je dala ime Persej. Njegovo božansko poreklo uopšte nije krila, ali uprkos tome Akrisije je odlučio da se oslobodi Perseja. Naredio je da se napravi velika škrinja, zatvorio je u nju Danaju i Perseja, lično je zakovao i uz pomoć slugu bacio u more.

Zevsovom sinu nije bilo suđeno da se udavi: talasi su odneli škrinju daleko prema ostrvu Serifu. Tamo ju je ulovio ribar Diktije, brat tamošnjeg kralja Polidekta. Doveo je Danaju i Perseja u kraljevsku palatu i Polidekt ih je lepo primio. Prelepu ženu u koju se zaljubio i najviši od bogova nijedan smrtnik neće prezreti. Danaji i njenom sinu Polidekt je pružio gostoprimstvo i okružio ih brigom i pažnjom, čak i većom nego što je Danaji bilo ugodno. Time, razume se, nije stekao njenu naklonost, na kraju ga je omrzla pa nije htela ni da čuje za sina kojeg on je on želeo da mu rodi. Posle godinu dana uzaludnog zavodjenja Polidekt je pokušao da je dobije silom. Ali Persej je tada već imao dovoljno snage da odbrani

svoju majku.

Kralj je shvatio da mora da se oslobodi Perseja ako želi da postigne svoj cilj. Nije se usudio da protiv njega istupi otvoreno jer se bojao najvišeg boga, ali posle dugog razmišljanja pala mu je na um sjajna zamisao. Izrazio je pred Persejem sumnju u njegovu božansko poreklo i pozvao mladića da o njemu pruži dokaze nekim izuzetnim delom. Kad je Persej na to pristao, dao mu je zadatak da ubije odvratnu Gorgonu Meduzu i donese mu njenu glavu.

To je zaista bio izuzetan zadatak koji je prevazilazio ljudske snage. Prvo, bilo je poznato da se svako ko pogleda Meduzu, krilatu neman s dugim očnjacima, i zmijama umesto pramenova kose, odmah skameni, a kao drugo, niko nije znao gde Meduza sa svojim dvema sestrama zapravo živi. Tu su Perseju mogli da pomognu samo bogovi, a kako je bio hrabar (a uz to i sin njihovog vladara), odmah su mu pritekli u pomoć. Bog Hermes mu je dao zakrivljen čarobni mač, čiji udarci nikad ne promašuju cilj, a boginja Atena blistav čelični štit u kome se sve odražavalo kao u ogledalu. Tako naoružan Persej je krenuo na put.

Putovao je s jednakom sigurnošću kao i odlučnošću. Prošao je mnoga kraljevstva, upoznao mnoge narode i savladao mnoge prepreke koje ljudima na putu postavljaju razbojnici i vladari. Najzad je došao u sumornu zemlju u kojoj su živele starice Greje, sestre Gorgona, koje su znale kako se do Gorgona može stići. Greja je bilo tri, a sve tri su imale samo jedno oko i jedan zub. Kad je jedna imala to oko, druge dve su bile slepe, i ta koja je videla morala je da ih vodi. Persej je čekao trenutak kad su oko predavale jedna drugoj, kad nijedna nije videla, oduzeo im ga je i, zapretivši da ga neće vratiti, prisilio Greje da mu pokažu put do Gorgona. Taj put je vodio kroz gaj u kome su živele dobronamerne nimfe i one su Perseju dale tri korisna dara: šlem Hada, vladara podzemnog sveta, koji je čoveka činio nevidljivim, sandale s krilima, pomoću kojih je mogao da leti i čarobnu torbu koja se smanjivala i povećavala zavisno od toga šta se u nju stavljalo. Persej je obuo sandale i sa svim svojim naoružanjem

poleteo prema zapadu gde je bilo ostrvo Gorgona.

Takav let je bio i u mitska vremena nešto fantastično, i već bi sam po sebi Perseju osigurao večnu slavu. Njegov opis je uzbuđivao antički svet i više od onoga što je usledilo. Persej je ugledao Gorgone sa velike visine. Sve tri ležale su na truhu, pokrivenne svojim blještavim krilima, i spavale na obali mora. Dve od njih bile su besmrtne, a samo je jedna, Meduza, bila smrtna. Ali kako je prepoznati među ostalima? Persej je podigao svoj sjajni štit gledajući u njega kao u ogledalo. Nije smeo da pogleda pravo u njih jer bi se svako, čim bi se prema njemu okrenule licem, pretvorio u kamen. Dok je razmišljao koju da napadne, kraj njega se pojavio bog Hermes i pokazao na krajnju koja je ležala najbliže moru.

Morao je da iskoristi trenutak kada su Gorgone spavale. Zmije na Meduzinoj glavi su osetila približavanje neprijatelja i počele da sikću. Ali Persej se nije uplašio ni kad su se uskomešale i probudile Meduzu. Pre nego što je stigla da otvori oči, sevnuo je njegov mač i jednim udarcem joj je odrubio glavu. Munjevitom brzinom je bacio Meduzinu glavu u čarobnu torbu i uzleteo u visine. Iz Meduzinog tela šiknuo je mlaz crne krvi, a iz nje su izronili div Hrisaor i krilati konj Pegaz. U tom trenutku su za Persejem poletele i dve besmrtne Gorgone da osvete smrt svoje sestre, ali nisu ga stigle jer je nevidljiv, sa Hadovim šlemom na glavi, nestao iznad prostranog mora prema istoku gde je ležalo ostrvo Serif.

Krilate sandale nisu mogle da dovedu Perseja na cilj, posebno bez odmora. Stigao je do severozapadne obale Afrike, gde je živeo titan Atlas. Zbog pobune protiv bogova bio je osuđen da večno nosi nebeski svod. Atlas je bio nepoverljiv prema strancima jer je znao za proročanstvo da će jednom doći Zevsov sin koji će mu doneti nesreću. Kad mu se Persej predstavio kao Zevsov sin i pobednik nad Meduzom, Atlas ga je umesto pozdrava okrivio da laže i oterao ga pogrđnim rečima. Persej nije dozvolio da ga vređa, skrenuvši pogled izvadio je iz torbe Meduzinu glavu kao dokaz svoje pobede. Atlas se, čim je

ugledao, pretvorio u kamenu goru. Tako okamenjen leži široko protegnut između Maroka i Tunisa sve do dana današnjeg.

Kada se Persej odmorio, obuo je sandale i nastavio put. U užarenom vazduhu severne Afrike torba je propustila krv koja je tekla iz Meduzine glave. Čim su njene teške kapi dotakle zemlju, izlegle su se iz njih zmije otrovnice, koje su se vremenom toliko namnožile da su u celoj zemlji uništile život i pretvorile je u peščanu pustinju. Ali kad se to dogodilo, Persej je već bio daleko, na samom kraju tada poznatog sveta - u Etiopiji.

U toj zemlji je vladao kralj Kefej i Persej je odlučio da ga poseti. Kad je leteo iznad obale na kojoj se nalazila kraljevska palata, ugledao je neverovatan prizor: na steni kraj mora bila je prikovana prelepa devojka. Persej je doleteo do nje, saznao da se zove Andromeda i da je kći kralja Kefeja i njegove žene, kraljice Kasiopeje. Prikovana je da bi svojim životom otkupila otadžbinu od morske nemani koju je u zemlju njenog oca poslao bog mora Posejdon da se osveti jer je njena majka svojom hvalisavošću uvredila morske nimfe. Tek što je to rekla, iz mora je izronila ogromna neman. Devojka je kriknula tražeći pogledom oca i majku, i oni su užasnuti dotrčali da se od nje oproste. U tom trenutku Persej je potegao svoj čarobni zakrivljani mač i uzviknuo da će je spasiti ako devojku dobije za ženu. Roditelji i devojka su na to radosno pristali iako su sumnjali da će uspeti. Persej je uzleteo i okomio se na neman, slično kao na Meduzu. Nakon teške borbe smrtno ju je ranio, a kada se neman dovukla do obale ne bi li na izmaku snage rastrgla Andromedu, Persej ju je dokrajčio.

Tako se Persejeva poseta kralju Kefeju završila svadbenom svečanošću. Veselje je vladalo ne samo u palati nego i u celoj oslobođenoj zemlji. Kad je gozba bila na vrhuncu, odjeknuli su kroz dvoranu koraci naoružanih muškaraca i kroz otvorena vrata upao je odred vojnika koje je vodio bivši Andromedin verenik Finej. Oštro se okomio na Perseja, nazvao ga kradljivcem neveste i pozvao kralja da mu preda Andromedu. Kefej je stao na Persejevu stranu: mladi

junak nije ukrao devojku, nego ju je stekao u borbi kad se Finej nje već bio odrekao. Finej nije bio voljan da razmenjuje argumente već je na Perseja bacio koplje, ali ga je ono promašilo i zabilo se u zid. Persej ga je iščupao i bacio na Fineja, ali je ovaj odskočio u stranu pa je koplje pogodilo jednog njegovog pratioca. U dvorani se razbuktala nemilosrdna borba. Finej je bio nadmoćan jer je bio naoružan, a svatovi su na svečanost došli nenaoružani. U najkritičnijem času Persej je pozvao prijatelje da okrenu pogled i izvukao iz torbe Meduzinu glavu. Naoružani ljudi počeli su jedan za drugim da se pretvaraju u stene. Na kraju se i Finej pretvorio u kameni kip.

Nakon svadbe Persej se s Andromedom zaputio na Serif, gde je stigao u pravom trenutku. Polidekt je već čekao vojnike da mu dovedu Danaju kad napusti Zevsov hram u kojem je pred njim potražila utočište. Ali umesto Danaje na vratima se pojavio njen sin. Kralj nije verovao svojim očima. Bio je uveren da je Persej poginuo u borbi s Gorgonama. Kad mu je mladi junak rekao da je po njegovoj zapovesti ubio Meduzu, Polidekt je prasnuo u smeh i nazvao ga hvalisavcem i lažljivcem. "Kad ne veruješ, kralju, eto dokaza!" uzviknuo je Persej i iz torbe izvukao Meduzinu glavu. Polidekt ju je pogledao i pretvorio se u kamen.

Budući da Persej nije težio vladavini nad Serifom, prepustio ju je Polidektovom bratu Diktiju i vratio se s majkom i ženom u rodni Arg. Njegov deda Akrisije je pred njim pobeo bojeći se ispunjenja starog proročanstva i tako je Persej preuzeo vlast. Šlem koji ga je činio nevidljivim vratio je Hadu, krilate sandale Hermesu, a čarobnu torbu nimfama. Meduzinu glavu poklonio je boginji Ateni, koja ju je pričvrstila na svoj oklop.

Persej je u Argu dugo vladao, srećno i u miru. Kad se Akrisije uverio da mu od Dajaninog sina ne pretila opasnost, vratio se u Arg. Ali nije uspeo da umakne sudbini. Na svečanim sportskim igrama, Persejev disk, koji je mladi junak bacio svom snagom, promenio je smer, udario Akrisija u glavu i na mestu ga usmrtio. U dubokoj tuzi zbog smrti svog dede,

Persej je odlučio da napusti Arg, ustupivši ga svom prijatelju Megapentu, koji je zauzvrat njemu prepustio Tirint. U njegovoj blizini Persej je sagradio gradove Mideju i Mikenu, čije ruševine i danas vladaju dolinama Arga.

Persej i Andromeda su se posle smrti pretvorili voljom bogova u sjajna sazvežđa, koja se mogu videti golim okom. Alkej, njihov najstariji sin, postao je kralj u Tirintu i otac kraljaj Amfitriona. Njihovi sinovi Elektrion i Stenel postali su kraljevi u Mikeni. Hrabri muškarci su bili i njihovi sinovi Mestor i Elije, a i njihov zet Perijer, za kojeg su udali svoju kćer Gorgofonu. Podjednako hrabar je bio i njen drugi muž Ebal, a najslavniji unuk Perseja i Andromede bio je Herkul.

Persej ubija Meduzu

Persej

(Sin najvišeg boga [Zevsa](#) i Danaje, kćeri [Akrisija](#), kralja [Arga](#))

Bio je jedan od retkih mitskih junaka koji nije imao nijednu lošu osobinu. Time je prednjačio čak i u odnosu na [Herkula](#) (koji je s vremena na vreme dozvoljavao da ga ponese bes, a često se i opijao) ili [Ahila](#), koji je interese vojske stavljao ispred svojih. Persej je po lepoti bio ravan bogovima, isticao se snagom i spretnošću, bio je hrabar i u svemu uspešan.

Rodio se pod neobičnim okolnostima. Njegov deda [Akrisije](#) saznao je za proročanstvo da će poginuti od ruke svog unuka. Da bi izbegao tu sudbinu, sagradio je svojoj kćeri [Danaji](#) podzemnu odaju od kamena i bronzne i u nju je zatvorio, kako bi sprečio njen dodir s ljudima. Ali [Zeus](#) ga je nadmudrio. Budući da mu se [Danaja](#) svidela, dopro je do nje kroz krov u kapima zlatne kiše. Nakon određenog vremena rodila je sina, kome je dala ime [Persej](#). Njegovo božansko poreklo uopšte nije krila, ali uprkos tome [Akrisije](#) je odlučio da se oslobodi [Perseja](#). Naredio je da se napravi velika škrinja, zatvorio je u nju [Danaju](#) i [Perseja](#), lično je zakovao i uz pomoć slugu bacio u more.

[Zevsovom](#) sinu nije bilo suđeno da se udavi: talasi su odneli škrinju daleko prema ostrvu [Serifu](#). Tamo ju je ulovio ribar [Diktije](#), brat tamošnjeg kralja [Polidekta](#). Doveo je [Danaju](#) i [Perseja](#) u kraljevsku palatu i [Polidekt](#) ih je lepo primio. Prelepu ženu u koju se zaljubio i najviši od bogova nijedan smrtnik neće prezreti. [Danaji](#) i njenom sinu [Polidekt](#) je pružio gostoprimstvo i okružio ih brigom i pažnjom, čak i većom nego što je [Danaji](#) bilo ugodno. Time, razume se, nije stekao njenu naklonost, na kraju ga je omrzla pa nije htela ni da čuje za sina kojeg on je on želeo da mu rodi. Posle godinu dana uzaludnog zavođenja [Polidekt](#) je pokušao da je dobije silom. Ali [Persej](#) je tada već imao dovoljno snage da odbrani svoju majku.

Kralj je shvatio da mora da se oslobodi [Perseja](#) ako želi da postigne svoj cilj. Nije se usudio da protiv njega istupi otvoreno jer se bojao najvišeg boga, ali posle dugog razmišljanja pala mu je na um sjajna zamisao. Izrazio je pred [Persejem](#) sumnju u njegovo božansko poreklo i pozvao mladića da o njemu pruži dokaze nekim izuzetnim delom. Kad je [Persej](#) na to pristao, dao mu je zadatak da ubije odvratnu [Gorgonu](#) [Meduzu](#) i donese mu njenu glavu.

To je zaista bio izuzetan zadatak koji je prevazilazio ljudske snage. Prvo, bilo je poznato da se svako ko pogleda [Meduzu](#), krilatu neman s dugim

očnjacima, i zmijama umesto pramenova kose, odmah skameni, a kao drugo, niko nije znao gde Meduza sa svojim dvema sestrama zapravo živi. Tu su Perseju mogli da pomognu samo bogovi, a kako je bio hrabar (a uz to i sin njihovog vladara), odmah su mu pritekli u pomoć. Bog **Hermes** mu je dao zakrivljen čarobni mač, čiji udarci nikad ne promašuju cilj, a boginja **Atena** blistav čelični štit u kome se sve odražavalo kao u ogledalu. Tako naoružan Persej je krenuo na put.

Putovao je s jednakom sigurnošću kao i odlučnošću. Prošao je mnoga kraljevstva, upoznao mnoge narode i savladao mnoge prepreke koje ljudima na putu postavljaju razbojnici i vladari. Najzad je došao u sumornu zemlju u kojoj su živele starice **Greje**, sestre Gorgona, koje su znale kako se do Gorgona može stići. Greja je bilo tri, a sve tri su imale samo jedno oko i jedan zub. Kad je jedna imala to oko, druge dve su bile slepe, i ta koja je videla morala je da ih vodi. Persej je čekao trenutak kad su oko predavale jedna drugoj, kad nijedna nije videla, oduzeo im ga je i, zapretivši da ga neće vratiti, prisilio Greje da mu pokažu put do Gorgona. Taj put je vodio kroz gaj u kome su živele dobronamerne **nimfe** i one su Perseju dale tri korisna dara: šlem **Hada**, vladara podzemnog sveta, koji je čoveka činio nevidljivim, sandale s krilima, pomoću kojih je mogao da leti i čarobnu torbu koja se smanjivala i povećavala zavisno od toga šta se u nju stavljalo. Persej je obuo sandale i sa svim svojim naoružanjem poleteo prema zapadu gde je bilo ostrvo Gorgona.

Takav let je bio i u mitska vremena nešto fantastično, i već bi sam po sebi Perseju osigurao večnu slavu. Njegov opis je uzbuđivao antički svet i više od onoga što je usledilo. Persej je ugledao Gorgone sa velike visine. Sve tri ležale su na truhu, pokrivene svojim blještavim krilima, i spavale na obali mora. Dve od njih bile su besmrtnne, a samo je jedna, **Meduza**, bila smrtna. Ali kako je prepoznati među ostalima? Persej je podigao svoj sjajni štit gledajući u njega kao u ogledalo. Nije smeo da pogleda pravo u njih jer bi se svako, čim bi se prema njemu okrenule licem, pretvorio u kamen. Dok je razmišljao koju da napadne, kraj njega se pojavio bog Hermes i pokazao na krajnju koja je ležala najbliže moru.

Morao je da iskoristi trenutak kada su Gorgone spavale. Zmije na **Meduzinoj** glavi su osetila približavanje neprijatelja i počele da sikću. Ali Persej se nije uplašio ni kad su se uskomešale i probudile Meduzu. Pre nego što je stigla da otvori oči, sevnuo je njegov mač i jednim udarcem joj je odrubio glavu. Munjevitom brzinom je bacio Meduzinu glavu u čarobnu torbu i uzleteo u visine. Iz Meduzinog tela šiknuo je mlaz crne krvi, a iz nje su izronili div Hrisaor i krilati konj **Pegaz**. U tom trenutku su za Persejem poletele i dve besmrtnne Gorgone da osвете smrt svoje sestre, ali nisu ga stigle jer je nevidljiv, sa **Hadovim** šlemom na glavi, nestao iznad prostranog mora prema istoku gde je ležalo ostrvo Serif.

Krilate sandale nisu mogle da dovedu Perseja na cilj, posebno bez odmora. Stigao je do severozapadne obale Afrike, gde je živeo titan [Atlas](#). Zbog pobune protiv bogova bio je osuđen da večno nosi nebeski svod. Atlas je bio nepoverljiv prema strancima jer je znao za proročanstvo da će jednom doći [Zevsov](#) sin koji će mu doneti nesreću. Kad mu se Persej predstavio kao Zevsov sin i pobednik nad [Meduzom](#), Atlas ga je umesto pozdrava okrivio da laže i oterao ga pogrđnim rečima. Persej nije dozvolio da ga vređa, skrenuvši pogled izvadio je iz torbe Meduzinu glavu kao dokaz svoje pobede. Atlas se, čim je ugledao, pretvorio u kamenu goru. Tako okamenjen leži široko protegnut između Maroka i Tunisa sve do dana današnjeg.

Kada se Persej odmorio, obuo je sandale i nastavio put. U užarenom vazduhu severne Afrike torba je propustila krv koja je tekla iz [Meduzine](#) glave. Čim su njene teške kapi dotakle zemlju, izlegle su se iz njih zmije otrovnice, koje su se vremenom toliko namnožile da su u celoj zemlji uništile život i pretvorile je u peščanu pustinju. Ali kad se to dogodilo, Persej je već bio daleko, na samom kraju tada poznatog sveta - u Etiopiji.

U toj zemlji je vladao kralj Kefej i Persej je odlučio da ga poseti. Kad je leteo iznad obale na kojoj se nalazila kraljevska palata, ugledao je neverovatan prizor: na steni kraj mora bila je prikovana prelepa devojka. Persej je doleteo do nje, saznao da se zove [Andromeda](#) i da je kći kralja Kefeja i njegove žene, kraljice Kasiopeje. Prikovana je da bi svojim životom otkupila otadžbinu od morske nemani koju je u zemlju njenog oca poslao bog mora [Posejdon](#) da se osveti jer je njena majka svojom hvalisavošću uvredila morske [nimfe](#). Tek što je to rekla, iz mora je izronila ogromna neman. Devojka je kriknula tražeći pogledom oca i majku, i oni su užasnuti dotrčali da se od nje oproste. U tom trenutku Persej je potegao svoj čarobni zakrivljani mač i uzviknuo da će je spasiti ako devojkicu dobije za ženu. Roditelji i devojka su na to radosno pristali iako su sumnjali da će uspeti. Persej je uzleteo i okomio se na neman, slično kao na [Meduzu](#). Nakon teške borbe smrtno ju je ranio, a kada se neman dovukla do obale ne bi li na izmaku snage rastrgla Andromedu, Persej ju je dokrajčio.

Tako se Persejeva poseta kralju Kefeju završila svadbenom svečanošću. Veselje je vladalo ne samo u palati nego i u celoj oslobođenoj zemlji. Kad je gozba bila na vrhuncu, odjeknuli su kroz dvoranu koraci naoružanih muškaraca i kroz otvorena vrata upao je odred vojnika koje je vodio bivši [Andromedin](#) verenik Finej. Oštro se okomio na Perseja, nazvao ga kradljivcem neveste i pozvao kralja da mu preda Andromedu. Kefej je stao na Persejevu stranu: mladi junak nije ukrao devojkicu, nego ju je stekao u borbi kad se Finej nje već bio odrekao. Finej nije bio voljan da razmenjuje argumente već je na Perseja bacio koplje, ali ga je ono promašilo i zabilo se u zid. Persej ga je iščupao i bacio na Fineja, ali je ovaj odskočio u stranu pa

je koplje pogodilo jednog njegovog pratioca. U dvorani se razbuktala nemilosrdna borba. Finej je bio nadmoćan jer je bio naoružan, a svatovi su na svečanost došli nenaoružani. U najkritičnijem času Persej je pozvao prijatelje da okrenu pogled i izvukao iz torbe Meduzinu glavu. Naoružani ljudi počeli su jedan za drugim da se pretvaraju u stene. Na kraju se i Finej pretvorio u kameni kip.

Nakon svadbe Persej se s **Andromedom** zaputio na Serif, gde je stigao u pravom trenutku. Polidekt je već čekao vojnike da mu dovedu Danaju kad napusti **Zevsov** hram u kojem je pred njim potražila utočište. Ali umesto Danaje na vratima se pojavio njen sin. Kralj nije verovao svojim očima. Bio je uveren da je Persej poginuo u borbi s Gorgonama. Kad mu je mladi junak rekao da je po njegovoj zapovesti ubio **Meduzu**, Polidekt je prasnuo u smeh i nazvao ga hvalisavcem i lažljivcem. "Kad ne veruješ, kralju, eto dokaza!" uzviknuo je Persej i iz torbe izvukao Meduzinu glavu. Polidekt ju je pogledao i pretvorio se u kamen.

Budući da Persej nije težio vladavini nad Serifom, prepustio ju je Polidektovom bratu Diktiju i vratio se s majkom i ženom u rodni Arg. Njegov deda Akrisije je pred njim pobeo bojeći se ispunjenja starog proročanstva i tako je Persej preuzeo vlast. Šlem koji ga je činio nevidljivim vratio je **Hadu**, krilate sandale **Hermesu**, a čarobnu torbu **nimfama**. Meduzinu glavu poklonio je boginji **Ateni**, koja ju je pričvrstila na svoj oklop.

Persej je u Argu dugo vladao, srećno i u miru. Kad se Akrisije uverio da mu od Dajaninog sina ne pretila opasnost, vratio se u Arg. Ali nije uspeo da umakne sudbini. Na svečanim sportskim igrama, Persejev disk, koji je mladi junak bacio svom snagom, promenio je smer, udario Akrisija u glavu i na mestu ga usmrtio. U dubokoj tuzi zbog smrti svog dede, Persej je odlučio da napusti Arg, ustupivši ga svom prijatelju Megapentu, koji je zauzvrat njemu prepustio Tirint. U njegovoj blizini Persej je sagradio gradove Mideju i Mikenu, čije ruševine i danas vladaju dolinama Arga.

Persej i **Andromeda** su se posle smrti pretvorili voljom bogova u sjajna sazvežđa, koja se mogu videti golim okom. Alkej, njihov najstariji sin, postao je kralj u Tirintu i otac kraljaj Amfitriona. Njihovi sinovi Elektrion i Stenel postali su kraljevi u Mikeni. Hrabri muškarci su bili i njihovi sinovi Mestor i Elije, a i njihov zet Perijer, za kojeg su udali svoju kćer Gorgofonu. Podjednako hrabar je bio i njen drugi muž Ebal, a najslavniji unuk Perseja i Andromede bio je **Herkul**.

Persej ubija Meduzu

Home

Pir

ili

Neoptolem

(Sin [Ahila](#) i njegove ljubavnice [Dejdamije](#). Lat. *Pyrrhus*, grč. *Pyrrhos* - Latinsko ime *Neoptolema*, kome su antički autori, zbog boje njegove kose, dali nadimak *Pirhos* - "riđokosi".)

Rodio se na ostrvu Skiru. Njegova majka je bila kći skirskog kralja Likomeda, u čijoj je palati [Ahil](#) živeo pre svog odlaska u trojanski rat. Kad je Ahil pao u bici za Troju, na Skir je doplovio itački kralj [Odisej](#) i pozvao Neoptolema da se pridruži ahejskoj vojsci i nastavi delo koje njegov otac nije mogao da dovrši. Neoptolem je s radošću prihvatio Odisejev poziv, ukrcao se na lađu i nedugo zatim zauzeo Ahilovo mesto u redovima ahejske vojske koja je opsedala Troju.

Iako je bio mlad, isticao se pred drugim ahejskim ratnicima hrabrošću i snagom. Međutim, nedostajala mu je jedna očeva crta: velikodušnost. U "trojanskom konju" dospeo je s odabranim borcima iza bedema opsednutog grada i poveo odred koji je osvojio kraljevsku palatu. Bez milosti je ubio starog kralja Prijama pred očima njegove žene i dece, sasekao je sve njegove potomke i zarobio Andromahu, ženu Hektora, vrhovnog zapovednika trojanske vojske, koji je pao u boju s [Ahilom](#).

Neoptolem se srećno vratio iz trojanskog rata i nastanio u Ftiji, gde je nasledio presto svog dede Peleja. Oženio se Hermionom, ćerkom spartanskog kralja Menelaja, koja je od ranije bila verenica Oresta, sina vrhovnog zapovednika ahejske vojske pod Trojom, Agamemnona. Prema predanju iz novijeg vremena, Neoptolem je s Hermionom loše postupao, pa ga je Orest zbog toga ubio.

S poznatom "Pirovom pobedom" ovaj pobednik iz Troje nema ništa zajedničko. Reč je u stvari o pobedi epirskog kralja Pira nad Rimljanima, 279. godine p.n.e. kod Auskula u Apuliji, koja je postignuta uz tako velike gubitke da je Pir posle pobede uzviknuo: "Još jedna takva pobeda i ja sam uništen!"

Home

Pir

ili

Neoptolem

(Sin *Ahila* i njegove ljubavnice *Dejdamije*. Lat. *Pyrrhus*, grč. *Pyrrhos* - Latinsko ime *Neoptolema*, kome su antički autori, zbog boje njegove kose, dali nadimak *Pirhos* - "riđokosi".)

Rodio se na ostrvu Skiru. Njegova majka je bila kći skirskog kralja Likomeda, u čijoj je palati Ahil živeo pre svog odlaska u trojanski rat. Kad je Ahil pao u bici za Troju, na Skir je doplovio itački kralj Odisej i pozvao Neoptolema da se pridruži ahejskoj vojsci i nastavi delo koje njegov otac nije mogao da dovrši. Neoptolem je s radošću prihvatio Odisejev poziv, ukrcao se na lađu i nedugo zatim zauzeo Ahilovo mesto u redovima ahejske vojske koja je opsedala Troju.

Iako je bio mlad, isticao se pred drugim ahejskim ratnicima hrabrošću i snagom. Međutim, nedostajala mu je jedna očeva crta: velikodušnost. U "trojanskom konju" dospeo je s odabranim borcima iza bedema opsednutog grada i poveo odred koji je osvojio kraljevsku palatu. Bez milosti je ubio starog kralja Prijama pred očima njegove žene i dece, sasekao je sve njegove potomke i zarobio Andromahu, ženu Hektora, vrhovnog zapovednika trojanske vojske, koji je pao u boju s Ahilom.

Neoptolem se srećno vratio iz trojanskog rata i nastanio u Ftiji, gde je nasledio presto svog dede Peleja. Oženio se Hermionom, ćerkom spartanskog kralja Menelaja, koja je od ranije bila verenica Oresta, sina vrhovnog zapovednika ahejske vojske pod Trojom, Agamemnona. Prema predanju iz novijeg vremena, Neoptolem je s Hermionom loše postupao, pa ga je Orest zbog toga ubio.

S poznatom "Pirovom pobedom" ovaj pobednik iz Troje nema ništa zajedničko. Reč je u stvari o pobedi

epirskog kralja Pira nad Rimljanima, 279. godine p.n. e. kod Auskula u Apuliji, koja je postignuta uz tako velike gubitke da je Pir posle pobede uzviknuo: "Još jedna takva pobeda i ja sam uništen!"

Pitija

(Grč Pythia, lat. Pythia - sveštenica u Apolonovom hramu u Delfima, kojoj je bilo povereno objavljivanje proročanstava)

Pitija nije ime određene osobe, nego pojedinačna titula sveštenice, čijim je posredovanjem **Apolon** objavljivao **Zevsovu** volju ljudima koji su to molili i prineli mu odgovarajuću žrtvu. Pitiju znamo i iz mitova i iz istorije. Bila je to starija žena i dok je vračala sedela je na tronošću iznad duboke pukotine u steni, iz koje su se dizala opojna isparenja. Pitija se, u ekstazi, oglašavala nesuvislim kricima koje su sveštenici beležili i oblikovali u odgovore. Ono što će Apolon, po Zevsovoj volji, objaviti ustima Pitije, zavisilo je, dakle, od delfskih sveštenika. S obzirom na opšte verovanje da su božanskog porekla, ti su odgovori imali veliko značenje, a pri službenim pitanjima vladara i vlada i znatnu političku težinu. Iako zvuči čudno, odgovori su neretko bili vrlo ozbiljni jer su ih sveštenici formulisali na osnovu dobrog poznavanja prilika. Bili su u mogućnosti da dobiju detaljne informacije od putnika iz svih grčkih, a i susednih zemalja, koji su stizali u Delfe. Štaviše, moguće je zaključiti da su na politiku grčkih država često uticali onako kako su želeli, najčešće u interesu svegrčkog sporazumevanja i saradnje. Ako su bili u nedoumici, bez ustezanja bi svoje odgovore formulisali dvoznačno. Sećanje na to zadržalo se do danas u poslovi: "Govori kao Pitija".

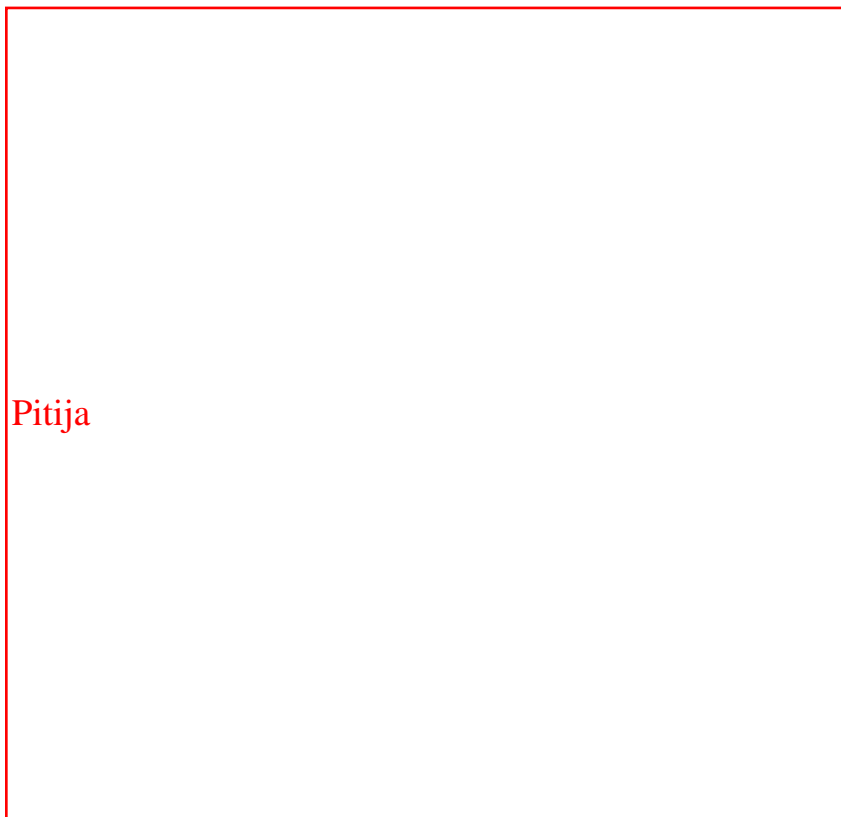
Mitovi uvek govore samo o jednoj Pitiji. U arhajskim i klasičnim vremenima u Delfima su, zbog velikog interesovanja, delovale dve pa i tri Pitije istovremeno. U vreme helenizma, kad je političko značenje proročanstava osetno palo, a pitanja postavljali jedino pojedinci, delfskom proročištu je bila dovoljna i jedna Pitija. Poslednja vest o njoj potiče iz vremena cara Julijana (361-363. g.n.e) tj. gotovo pola veka posle proglašenja hrišćanstva službenom religijom Rimskog Carstva. Živela je kao uboga starica u ruševinama Apolonovog hrama.

Iako je u grčkom svetu bilo više proročišta, delfsko ih je sve nadmašivalo slavom i, navodno, pouzdanošću. Tamo su po savet odlazili mitski junaci kao što su **Herkul** i **Edip**, pitanja su upućivali vladari svih grčkih država, među kojima Solon i Aleksandar Veliki, na Delfe su se pozivali utemeljitelj ili obnovitelj, Olimpijskih igara, Ifit, vojskovođa Temistoklo i filozof Sokrat. Za delfska proročanstva su zanimanje iskazivali i mnogi vladari stranih država.

Mitski junaci su Pitijine reči tumačili uglavnom pravilno. Smrtnicima to, zbog ljudske nesavršenosti, često nije polazilo za rukom. Među najpoznatija Pitijina proročanstva ubraja se proročanstvo lidijskom kralju Krezu koji ju je upitao za ishod planiranog rata koji je naumio da povede protiv Persijanaca. Pitija je odgovorila: "Ako Krez prekorači reku Halis, uništiće veliku državu".

Kralj se na to samouvereno upustio u ratni pohod, a proročanstvo Pitije se ispunilo: pretrpeo je poraz od persijskog kralja Kira i tako uništio sopstvenu državu.

Pitijino ime se izvodi od starog imena Delfa, koje je na grčkom glasilo "Pytho". To ime je bilo povezano s imenom zmaja Pitona. Pukotina u steni nad kojom je Pitija vračala, tokom arheoloških istraživanja, koja (s prekidima) traju od 1838. godine, još uvek nije pronađena.

Pitija

(Grč Pythia, lat. Pythia - sveštenica u Apolonovom hramu u Delfima, kojoj je bilo povereno objavljivanje proročanstava)

Pitija nije ime određene osobe, nego pojedinačna titula sveštenice, čijim je posredovanjem Apolon objavljivao Zevsovu volju ljudima koji su to molili i prineli mu odgovarajuću žrtvu. Pitiju znamo i iz mitova i iz istorije. Bila je to starija žena i dok je vračala sedela je na tronošcu iznad duboke pukotine u steni, iz koje su se dizala opojna isparenja. Pitija se, u ekstazi, oglašavala nesuvislim kricima koje su sveštenici beležili i oblikovali u odgovore. Ono što će Apolon, po Zevsovoj volji, objaviti ustima Pitije, zavisilo je, dakle, od delfskih sveštenika. S obzirom na opšte verovanje da su božanskog porekla, ti su odgovori imali veliko značenje, a pri službenim pitanjima vladara i vlada i znatnu političku težinu. Iako zvuči čudno, odgovori su neretko bili vrlo ozbiljni jer su ih sveštenici formulisali na osnovu dobrog poznavanja prilika. Bili su u mogućnosti da dobiju detaljne informacije od putnika iz svih grčkih, a i susednih zemalja, koji su stizali u Delfe. Štaviše, moguće je zaključiti da su na politiku grčkih država često uticali onako kako su želeli, najčešće u interesu svegrčkog sporazumevanja i saradnje. Ako su bili u nedoumici, bez ustezanja bi svoje odgovore formulisali dvoznačno. Sećanje na to zadržalo se do danas u poslovcima: "Govori kao Pitija".

Mitovi uvek govore samo o jednoj Pitiji. U arhajskim i klasičnim vremenima u Delfima su, zbog velikog interesovanja, delovale dve pa i tri Pitije istovremeno. U vreme helenizma, kad je političko značenje proročanstava osetno palo, a pitanja postavljali jedino pojedinci, delfskom proročištu je bila dovoljna i jedna Pitija. Poslednja vest o njoj potiče iz vremena cara Julijana (361-363. g.n.e) tj. gotovo pola veka posle proglašenja hrišćanstva službenom religijom Rimskog Carstva. Živela je kao uboga starica u ruševinama Apolonovog hrama. Iako je u grčkom svetu bilo više proročišta, delfsko ih je sve nadmašivalo slavom i, navodno, pouzdanošću. Tamo su po savet odlazili mitski junaci

kao što su Herkul i Edip, pitanja su upućivali vladari svih grčkih država, među kojima Solon i Aleksandar Veliki, na Delfe su se pozivali utemeljitelj ili obnovitelj, Olimpijskih igara, Ifit, vojskovođa Temistoklo i filozof Sokrat. Za delfska proročanstva su zanimanje iskazivali i mnogi vladari stranih država.

Mitski junaci su Pitijine reči tumačili uglavnom pravilno. Smrtnicima to, zbog ljudske nesavršenosti, često nije polazilo za rukom. Među najpoznatija Pitijina proročanstva ubraja se proročanstvo lidijskom kralju Krezu koji ju je upitao za ishod planiranog rata koji je naumio da povede protiv Persijanaca. Pitija je odgovorila: "Ako Krez prekorači reku Halis, uništiće veliku državu". Kralj se na to samouvereno upustio u ratni pohod, a proročanstvo Pitije se ispunilo: pretrpeo je poraz od persijskog kralja Kira i tako uništio sopstvenu državu.

Pitijino ime se izvodi od starog imena Delfa, koje je na grčkom glasilo "Pytho". To ime je bilo povezano s imenom zmaja Pitona. Pukotina u steni nad kojom je Pitija vraćala, tokom arheoloških istraživanja, koja (s prekidima) traju od 1838. godine, još uvek nije pronađena.

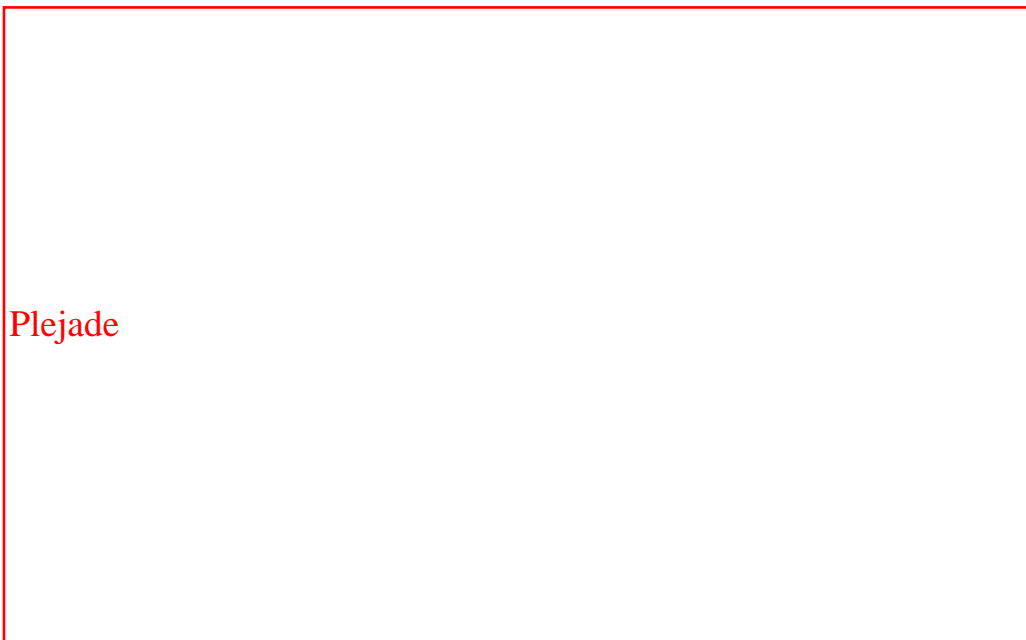
Pitija

Plejade

(Grč. *Pleiades*. lat. *Pleiades* ili *Vergiliae* - kćeri titana *Atlasa* i okeanide *Pleone*)

Bilo ih je sedam: **Maja**, Meropa, **Elektra**, Tajgeta, Alkiona, Kelena i Steropa. Kad su njihove posestrime Hijade umrle od tuge za svojim mrtvim bratom Hijantom, oduzele su sebi život od žalosti, i najviši bog **Zevs** ih je pretvorio u sazvežđe.

U mitovima su značajnu ulogu imale prve tri: **Maja** je postala majka boga **Hermesa**, Meropa žena korintskog kralja **Sizifa**, a Elektra majka kralja Dardana, praoca Ila, osnivača Troje. Prema mlađim verzijama mitova, Tajgeta je postala majka Lakedemona, prvog spartanskog kralja. Jedna od njih je na nebu teško vidljiva, a druga se vidi tek povremeno: to su Meropa, koja se stidi što se udala za smrtnika, i **Elektra**, koja je nakon pada Troje raspustila kosu i luta nebom kao kometa.

Plejade

(Grč. *Pleiades*. lat. *Pleiades* ili *Vergiliae* - kćeri titanai okeanide *Pleone*)

Bilo ih je sedam: Maja, Meropa, Elektra, Tajgeta, Alkiona, Kelena i Steropa. Kad su njihove posestrime Hijade umrle od tuge za svojim mrtvim bratom Hijantom, oduzele su sebi život od žalosti, i najviši bog Zevs ih je pretvorio u sazvežđe.

U mitovima su značajnu ulogu imale prve tri: Maja je postala majka boga Hermesa, Meropa žena korinskog kralja Sizifa, a Elektra majka kralja Dardana, praoca Ila, osnivača Troje. Prema mlađim verzijama mitova, Tajgeta je postala majka Lakedemona, prvog spartanskog kralja. Jedna od njih je na nebu teško vidljiva, a druga se vidi tek povremeno: to su Meropa, koja se stidi što se udala za smrtnika, i Elektra, koja je nakon pada Troje raspustila kosu i luta nebom kao kometa.

Plejade

Posejdon

(Grč. Poseidon, lat. Neptun - sin titana Krona i njegove žene Reje, bog mora)

Bio je jedan od trojice najmoćnijih grčkih bogova i vrhovni vladar velikog morskog carstva, kao što je njegov stariji brat Had bio vladar podzemnog sveta, a mlađi brat Zevs neba i zemlje. Svi morski bogovi su mu bili podređeni, bio je gospodar svih morskih životinja, odlučivao je o svemu što se događalo na moru i u moru. Svojim je trozupcem mogao da ukroti i talase najveće siline i najneobuzdanije čudi. Kad bi svojim trozupcem udario o zemlju, izazvao bi potres. Bio je žestoke i silovite, ali i nestalne čudi, kao i bića kojima je vladao. Zato nije čudno što su ga se najviše bojali, a zbog toga i najviše poštovali pomorci i žitelji primorskih krajeva celog grčkog sveta.

Svoju veliku vlast i moć Posejdon je dobio po naslednom pravu i kockom. Kad se rodio, njegov otac Kron ga je progutao kako bi sprečio mogućnost da ga neko od njegovih potomaka svrgne s vlasti. Stigla ga je, dakle, ista sudbina kao i njegovu braću, osim najmlađeg Zevsa, kojeg je njegova majka tajno rodila i sakrila na Kritu. Kao božansko biće i dalje je sa svojom braćom i sestrama živeo u Kronovoj utrobi. Iz te tamnice oslobodio ga je Zevs kad se digao na Krona. Posejdon se odmah pridružio svom bratu i zajedno s Hadom i ostalim saveznicima pomogao mu da Krona svrgne s prestola. Nakon pobeđe Zevs se sporazumeo s braćom da će vlast podeliti kockom. Posejdonu je pripalo more. Bio je, dakle, kako je posle znao da istakne u sporovima, "jednak u pravu" s najvišim bogom Zevsom, a kako vlast nad morem nije dobio po Zevsovoj milosti, nije smatrao da mora da mu se obaveže na poslušnost. To što ga je ipak slušao činio je dobrovoljno i uglavnom zbog toga što je poštovao njegovu moć.

Posejdonovo sedište bila je prelepa podmorska palata u Ajgeji (na zapadnoj obali Eubeje, ili na severnoj obali Ahaje). Odatle je na svojim morskim kolima, koja su vukli zlatogrivi konji, odlazio na Olimp, u bilo koji kraj svog carstva ili njegove okoline. Vozio se morskou pučinom, a ne ispod površine, talasi su se pred njim sami razmicali i povlačili. Obično su ga pratili morski bogovi i drugi stanovnici mora. Kuda god bi išao, izlazile su iz svojih skrovišta i morske nemani, znajući da će mu, možda, zatrebati. Njima se služio uglavnom kao sredstvom osvete. Jednu je neman tako poslao protiv Troje, kad mu je kralj Laomedont odbio da isplati obećanu nagradu za pomoć pri gradnji trojanskih bedema, drugu je poslao u zemlju kralja Kefeja jer je njegova žena svojom hvalisavošću uvredila morske nimfe. (Prva od te dve nemane trebalo je da usmrti Laomedontovu kćer Hesionu, druga Kefejevu

kćer [Andromedu](#).) Posejdon se, inače, svetio i lično. Svojim je trozupcem razrušio trojanske bedeme, i to čak dva puta (drugi put ne baš temeljno, jer ih je 1871. godine, prilično dobro očuvane otkrio nemački arheolog H. Schliemann). Lično je i progonio itačkog kralja [Odiseja](#), koji mu je na povratku iz osvojene Troje oslepio sina Polifema. Deset godina onemogućavao mu je povratak na Itaku, sve dok [Zevs](#) nije iskoristio njegovu nepažnju i okončao Odisejeve patnje.

Dok je Posejdon u svom carstvu uživao vrhovni autoritet, s ostalim bogovima nije uvek prolazio dobro. Imao je s njima sporove i obično im podlegao. S [Atenom](#) je došao u sukob zbog vladavine nad Atikom, s Heliosom zbog Korinta, s [Dionisom](#) zbog Naksa, s [Apolonom](#) zbog Delfa, s [Herom](#) zbog Arga, a sa Zevsom zbog ostrva Egeje. Ostalim bogovima redovno je polazilo za rukom da ga nekako prevare ili prisile da se povuče. Jednom se zgodom čak pobunio i protiv Zevsa i pridobio na svoju stranu i ostale bogove. Uz pomoć Here i Atene svezao ga je, ali ga s prestola ipak nije svrgnuo. Zevsove pozive u pomoć čula je morska boginja [Tetida](#) i poslala na Olimp strašnog storukog Posejdonovog sina Brijareja. Čim ga je Posejdon ugledao, bacio se na njega i ispustio konopac tako da se Zevs bez napora oslobodio. Inače, Posejdon je bio sasvim ugodan drug ostalih bogova, a činio je dragocene usluge i ljudima. Stvorio je, na primer, konja i naučio ljude kako da ga ukrote i upregnu da im služi. Zemlji je podario vlagu i tako omogućio rast bilju. Tesaliju je spasio od potopa jer je svojim trozupcem probio reci Penej put do mora. Posebno zahvalni su mu bili Rimljani. Iako je u trojanskom ratu pomagao Ahejce, spasio je trojanskog vođu Eneju, koji se nakon pada Troje nastanio u Italiji i utemeljio grad iz kog se razvio Rim.

Posejdonova žena je bila Amfitrita, kći morskog boga Nereja, a njegov najmiliji sin morski bog Triton. Imao je mnoštvo drugih potomaka i, kako je to u mitovima običaj, ne samo sa svojom zakonitom ženom. S nimfom Toosom imao je jednookog sina Polifema, s Nimfom Libijom sidonskog kralja Agenora, s nimfom Naidom morskog boga Proteja, s boginjom zemlje [Gejom](#) diva Anteja, i druge. Njegovim sinom su mnogi autori smatrali i atinskog junaka [Tezeja](#), kojeg je imao s Etrom, ženom atinskog kralja Egeja.

Posejdon

Posejdon

(Grč. Poseidon, lat. Neptun - sin titana Krona i njegove žene Reje, bog mora)

Bio je jedan od trojice najmoćnijih grčkih bogova i vrhovni vladar velikog morskog carstva, kao što je njegov stariji brat Had bio vladar podzemnog sveta, a mlađi brat Zevs neba i zemlje. Svi morski bogovi su mu bili podređeni, bio je gospodar svih morskih životinja, odlučivao je o svemu što se događalo na moru i u moru. Svojim je trozupcem mogao da ukroti i talase najveće siline i najneobuzdanije čudi. Kad bi svojim trozupcem udario o zemlju, izazvao bi potres. Bio je žestoke i silovite, ali i nestalne čudi, kao i bića kojima je vladao. Zato nije čudno što su ga se najviše bojali, a zbog toga i najviše poštovali pomorci i žitelji primorskih krajeva celog grčkog sveta.

Svoju veliku vlast i moć Posejdon je dobio po naslednom pravu i kockom. Kad se rodio, njegov otac Kron ga je progutao kako bi sprečio mogućnost da ga neko od njegovih potomaka svrgne s vlasti. Stigla ga je, dakle, ista sudbina kao i njegovu braću, osim najmlađeg Zeusa, kojeg je njegova majka tajno rodila i sakrila na Kritu. Kao božansko biće i dalje je sa svojom braćom i sestrama živio u Kronovoj utrobi. Iz te tamnice oslobodio ga je Zevs kad se digao na Krona. Posejdon se odmah pridružio svom bratu i zajedno s Hadom i ostalim saveznicima pomogao mu da Krona svrgne s prestola. Nakon pobeđe Zevs se sporazumeo s braćom da će vlast podeliti kockom. Posejdonu je pripalo more. Bio je, dakle, kako je posle znao da istakne u sporovima, "jednak u pravu" s najvišim bogom Zevsom, a kako vlast nad morem nije dobio po Zevsovoj milosti, nije smatrao da mora da mu se obaveže na poslušnost. To što ga je ipak slušao činio je dobrovoljno i uglavnom zbog toga što je poštovao njegovu moć.

Posejdonovo sedište bila je prelepa podmorska palata u Ajgeji (na zapadnoj obali Eubeje, ili na

severnoj obali Ahaje). Odatle je na svojim morskim kolima, koja su vukli zlatogrivi konji, odlazio na Olimp, u bilo koji kraj svog carstva ili njegove okoline. Vozio se morskom pučinom, a ne ispod površine, talasi su se pred njim sami razmicali i povlačili. Obično su ga pratili morski bogovi i drugi stanovnici mora. Kuda god bi išao, izlazile su iz svojih skrovišta i morske nemani, znajući da će mu, možda, zatrebati. Njima se služio uglavnom kao sredstvom osvete. Jednu je neman tako poslao protiv Troje, kad mu je kralj Laomedont odbio da isplati obećanu nagradu za pomoć pri gradnji trojanskih bedema, drugu je poslao u zemlju kralja Kefeja jer je njegova žena svojom hvalisavošću uvredila morske nimfe. (Prva od te dve nemana trebalo je da usmrti Laomedontovu kćer Hesionu, druga Kefejevu kćer Andromedu.) Posejdon se, inače, svetio i lično. Svojim je trozupcem razrušio trojanske bedeme, i to čak dva puta (drugi put ne baš temeljno, jer ih je 1871. godine, prilično dobro očuvane otkrio nemački arheolog H. Schliemann). Lično je i progonio itačkog kralja Odiseja, koji mu je na povratku iz osvojene Troje oslepio sina Polifema. Deset godina onemogućavao mu je povratak na Itaku, sve dok Zevs nije iskoristio njegovu nepažnju i okončao Odisejeve patnje.

Dok je Posejdon u svom carstvu uživao vrhovni autoritet, s ostalim bogovima nije uvek prolazio dobro. Imao je s njima sporove i obično im podlegao. S Atenom je došao u sukob zbog vladavine nad Atikom, s Heliosom zbog Korinta, s Dionisom zbog Naksa, s Apolonom zbog Delfa, s Herom zbog Arga, a sa Zevsom zbog ostrva Ege. Ostalim bogovima redovno je polazilo za rukom da ga nekako prevare ili prisile da se povuče. Jednom se zgodom čak pobunio i protiv Zeusa i pridobio na svoju stranu i ostale bogove. Uz pomoć Here i Atene svezao ga je, ali ga s prestola ipak nije svrgnuo. Zevsove pozive u pomoć čula je morska boginja Tetida i poslala na Olimp strašnog storukog Posejdonovog sina Brijareja. Čim ga je Posejdon ugledao, bacio se na njega i ispustio konopac tako da se Zevs bez napora oslobodio. Inače, Posejdon je bio sasvim ugodan drug ostalih bogova, a činio je dragocene usluge i ljudima. Stvorio je, na primer, konja i naučio ljude kako da ga ukrote i upregnu da

im služi. Zemlji je podario vlagu i tako omogućio rast bilju. Tesaliju je spasio od potopa jer je svojim trozupcem probio reci Penej put do mora. Posebno zahvalni su mu bili Rimljani. Iako je u trojanskom ratu pomagao Ahejce, spasio je trojanskog vođu Eneju, koji se nakon pada Troje nastanio u Italiji i utemeljio grad iz kog se razvio Rim.

Posejdonova žena je bila Amfitrita, kći morskog boga Nereja, a njegov najmiliji sin morski bog Triton. Imao je mnoštvo drugih potomaka i, kako je to u mitovima običaj, ne samo sa svojom zakonitom ženom. S nimfom Toosom imao je jednookog sina Polifema, s Nimfom Libijom sidonskog kralja Agenora, s nimfom Naidom morskog boga Proteja, s boginjom zemlje Gejom diva Anteja, i druge. Njegovim sinom su mnogi autori smatrali i atinskog junaka Tezeja, kojeg je imao s Etrom, ženom atinskog kralja Egeja.

Posejdon

Prometej

(Grč. *Prometheus*, lat. *Prometheus* - sin titana Japeta i boginje Temide ili okeanide Klimene)

Na pozornicu sveta mitova Prometej stupa u doba kad je **Zevs** ustao protiv titana Krona da bi uspostavio nov poredak. Titani su branili staru, Kronovu vlast, ali Prometej je stao na Zevsovu stranu: iako je i sam bio titan, težio je za novim i pravednijim uređenjem sveta. Pomogao je Zevsu savetom i neposrednim učestvovanjem u borbama, a nagovarao je i boginju zemlje **Geju** da se prikloni Zevsu. Kad je nakon desetogodišnje teške borbe, i uz njegovu pomoć, Zevs pobedio, Prometeju se nije odužio po zasluži. Njemu to, međutim nije smetalo. Napustio je Zevsa čim je najviši bog energičnom i krutom rukom odlučio da uništi bespomoćni ljudski rod. Prometej je voleo ljude, a uz to je i saosećao sa slabijima: odlučio je da spase čovečanstvo po svaku cenu, pa čak i ako time okrene protiv sebe gnev najvišeg boga.

Da bi se spasili, bilo je potrebno da ljudi i sami na tome porade i da, uz to, budu sposobni da pomognu sebi samima. Prometej im je zbog toga ulio nadu i obdario ih snagom. Sa svetog ognjišta na Olimpu (prema drugoj verziji, iz peći boga **Hefesta** na gori Moshilu, na ostrvu Lemnosu) ukrao je vatru i doneo na dar ljudima. Ovladavši tim elementom, ljudi su počeli da žive razumnim životom. Spoznali su da je vatra ne samo gospodar već i dobar sluga. Postali su nezavisni od ćudi vremena, pripremali bolju hranu i jačali telesno i duševno. Ali to nije bilo sve. Prometej je naučio ljude da pomoću vatre kuju gvožđe i izrađuju alate, naučio ih zanatima, a i računanju, pisanju i čitanju. Ukrotio je za njih divljeg bika i stavio na njega jaram, kako bi njegovu snagu mogli da iskoriste pri obrađivanju polja. Upregnuo je konje u kola i primorao ih da slušaju čoveka, a sagradio je i prvu lađu. Najzad, upoznao je ljude s lekovima i odao im tajnu lečenja bolesnih. Ukratko, uputio ih kako da žive srećno kad su već ugledali svetlost ovog sveta.

Prometej je tako zaista postao pravi "stvoritelj čoveka", barem u tom smislu što ga je uzdigao iz prvobitnog prirodnog stanja stvorivši od njega razumno biće. To je, međutim, bilo više no što je **Zevs** mogao da podnese: za usluge koje je učinio ljudima osudio je Prometeja na okrutnu kaznu. Naredio je svojim slugama Snazi i Moći da ga savladaju i odvedu na kraj sveta. Tamo je bog **Hefest** morao da ga prikuje uz visoku stenu.

Prometej je bio savladan, ali ne i poražen. Nije očajavao jer je znao da kruta **Zevsova** vladavina neće potrajati večno, a kako je od majke nasledio dar

proricanja, znao je i to kako će i kada Zevs pasti, te i to da tome na vreme može da doskoči. Kad je Zevs čuo za proročanstvo, odmah mu je poslao boga **Hermesa** da istraži stvar. Ali Prometej nije hteo da pregovara ni sa Zevsom ni sa njegovim glasnikom: "Ukratko mrzim vas, bogovi, sve do jednog. Svoje muke ne nameravam da menjam za robovsku službu tiraninu". Kad je Hermes doneo Zevsu Prometejev odgovor, naviši bog je posegnuo za munjom i stenu s okovanim Prometejem srušio u bezdane dubine Tartara.

Tim padom završio se samo prvi deo Prometejeve tragedije. **Zevs** ga u večitu tamu nije bacio da bi ga tako ubio i oslobodio muka, nego da slomi njegov ponos. Kad mu to nije pošlo za rukom, naredio je da ga opet izvedu na svetlo kako bi bio izložen novim mukama.

Mnogo godina je Prometej morao da visi prikovan za stenu na vrhu Kavkaza. Leti je trpeo žegu, a zimi su mu udove kočili strašni mrazevi. To nije bilo sve: svakog jutra doletao je, po Zevsovoj zapovesti, ogromni orao da mu oštrim kljunom iskljuje komad jetre koji bi preko noći ponovo izrastao. Ali ni te muke nisu slomile Prometeja. Ostao je ponosan kao i pre, a za pomoć koju je pružio ljudima nije zažalio.

U međuvremenu na svetu se mnogo toga promenilo. **Zevs** je svoju moć toliko učvrstio da je više ništa nije moglo srušiti, i njegova vladavina postala je blaža. Nije više bio sumnjičav i osvetoljubiv tiranin, pomilovao je titane i pustio ih iz tamnice. Postao je čak milostiv i prema ljudima i za odgovarajuće žrtve, koje su mu prinosili, štatio njihov poredak. Ništa ga više nije uznemiravalo osim tajne za koju je znao jedino Prometej. Zbog toga je njemu ponovo poslao boga **Hermesa** i ponudio mu da će ga pomilovati u zamenu za njegovu tajnu. Prometej je to odbio. Zevs je zatim dozvolio njegovoj porodici i prijateljima, pre svega njegovoj ženi Hesioni i sinu Deukalionu da ga posete. Oni su mu potvrdili da se Zevs promenio, da njegova vladavina više nije onakva kakva je nekad bila i da su bogovi i ljudi njom zadovoljni. Prometej je to bio spreman da prihvati jer kakav je smisao ustrajati u prkosu kad su razlozi za to nestali. Ipak, jedno nikako nije hteo da učini - da moli i dobije milost.

Dugo se Prometej nadao da će mu pomoći ljudi zbog kojih je toliko trpeo. Iz njihovih ruku bi primio slobodu, i tako je pod njegovu stenu jednog dana zaista došao čovek: junak **Herkul**. Čim je ugledao orla koji je leteo na svoju svakodnevnu gozbu, oborio ga je strelom. Zatim je uzeo svoju tešku batinu i razbio njome Prometejeve okove. Na kraju je iz stene izbio i klin uz koji je Prometej bio prikovan. U tom se času pojavio Zevsov glasnik Hermes: obećao je Prometeju da će mu **Zevs** podariti slobodu ako mu oda onu davnu tajnu njegovog spasenja. Prometej je odgovorio: "Neka Zevs ne stupa u brak s **Tetidom** za kojom čezne jer će njen sin nadmašiti svog oca. Neka je uda za smrtnika i njen sin tada neće ugroziti nijednog od bogova!"

I tako je Prometej napokon dobio slobodu. Postigao ju je uz pomoć čoveka i prkosnim strpljenjem kojim je podnosio svoje patnje. Pomirio se sa Zevsom, a pritom nije ništa izgubio od svog ponosa, niti je izneverio ijedan od sebi postavljenih ciljeva. Njegova pobjeda se završila time da ga je Zevs primio na Olimp među bogove.

Da bi se ipak ispunila **Zevsova** zakletva da će Prometej zauvek ostati prikovan uz stenu, morao je da nosi prsten sačinjen od svojih okova, u koji je bio ugrađen deo kavkaske stene. U čast Prometeju ljudi su počeli da nose prstenje s kamenom, a nose ga i danas, iako su poreklo tog običaja odavno zaboravili.

Prometej

Home

Prometej

(Grč. *Prometheus*, lat. *Prometheus* - sin titana Japeta i boginje Temide ili okeanide Klimene)

Na pozornicu sveta mitova Prometej stupa u doba kad je Zevs ustao protiv titana Krona da bi uspostavio nov poredak. Titani su branili staru, Kronovu vlast, ali Prometej je stao na Zevsovu stranu: iako je i sam bio titan, težio je za novim i pravednijim uređenjem sveta. Pomogao je Zevsu savetom i neposrednim učestvovanjem u borbama, a nagovarao je i boginju zemlje Geju da se prikloni Zevsu. Kad je nakon desetogodišnje teške borbe, i uz njegovu pomoć, Zevs pobedio, Prometeju se nije odužio po zaslugi. Njemu to, međutim nije smetalo. Napustio je Zevsa čim je najviši bog energičnom i krutom rukom odlučio da uništi bespomoćni ljudski rod. Prometej je voleo ljude, a uz to je i saosećao sa slabijima: odlučio je da spase čovečanstvo po svaku cenu, pa čak i ako time okrene protiv sebe gnev najvišeg boga.

Da bi se spasili, bilo je potrebno da ljudi i sami na tome porade i da, uz to, budu sposobni da pomognu sebi samima. Prometej im je zbog toga ulio nadu i obdario ih snagom. Sa svetog ognjišta na Olimpu (prema drugoj verziji, iz peći boga Hefesta na gori Moshilu, na ostrvu Lemnosu) ukrao je vatru i doneo na dar ljudima. Ovladavši tim elementom, ljudi su počeli da žive razumnim životom. Spoznali su da je vatra ne samo gospodar već i dobar sluga. Postali su nezavisni od čudi vremena, pripremali bolju hranu i jačali telesno i duševno. Ali to nije bilo sve. Prometej je naučio ljude da pomoću vatre kuju gvožđe i izrađuju alate, naučio ih zanatima, a i računanju, pisanju i čitanju. Ukrotio je za njih divljeg bika i stavio na njega jaram, kako bi njegovu snagu mogli da iskoriste pri obrađivanju polja. Upregnuo je konje u kola i primorao ih da slušaju čoveka, a sagradio je i prvu lađu. Najzad, upoznao je ljude s lekovima i odao im tajnu lečenja bolesnih. Ukratko, uputio ih kako da žive srećno kad su već ugledali svetlost

ovog sveta.

Prometej je tako zaista postao pravi "stvoritelj čoveka", barem u tom smislu što ga je uzdigao iz prvobitnog prirodnog stanja stvorivši od njega razumno biće. To je, međutim, bilo više no što je Zevs mogao da podnese: za usluge koje je učinio ljudima osudio je Prometeja na okrutnu kaznu. Naredio je svojim slugama Snazi i Moći da ga savladaju i odvedu na kraj sveta. Tamo je bog Hefest morao da ga prikuje uz visoku stenu.

Prometej je bio savladan, ali ne i poražen. Nije očajavao jer je znao da kruta Zevsova vladavina neće potrajati večno, a kako je od majke nasledio dar proricanja, znao je i to kako će i kada Zevs pasti, te i to da tome na vreme može da doskoči. Kad je Zevs čuo za proročanstvo, odmah mu je poslao boga Hermesa da istraži stvar. Ali Prometej nije hteo da pregovara ni sa Zevsom ni sa njegovim glasnikom: "Ukratko mrzim vas, bogovi, sve do jednog. Svoje muke ne nameravam da menjam za robovsku službu tiraninu". Kad je Hermes doneo Zevsu Prometejev odgovor, naviši bog je posegnuo za munjom i stenu s okovanim Prometejem srušio u bezdane dubine Tartara.

Tim padom završio se samo prvi deo Prometejeve tragedije. **Zevs** ga u večitom tamu nije bacio da bi ga tako ubio i oslobodio muka, nego da slomi njegov ponos. Kad mu to nije pošlo za rukom, naredio je da ga opet izvedu na svetlo kako bi bio izložen novim mukama.

Mnogo godina je Prometej morao da visi prikovan za stenu na vrhu Kavkaza. Leti je trpeo žegu, a zimi su mu udove kočili strašni mrazevi. To nije bilo sve: svakog jutra doletao je, po Zevsovoj zapovesti, ogromni orao da mu oštrom kljunom iskljuje komad jetre koji bi preko noći ponovo izrastao. Ali ni te muke nisu slomile Prometeja. Ostao je ponosan kao i pre, a za pomoć koju je pružio ljudima nije zažalio.

U međuvremenu na svetu se mnogo toga promenilo. Zevs je svoju moć toliko učvrstio da je više ništa nije

moglo srušiti, i njegova vladavina postala je blaža. Nije više bio sumnjičav i osvetoljubiv tiranin, pomilovao je titane i pustio ih iz tamnice. Postao je čak milostiv i prema ljudima i za odgovarajuće žrtve, koje su mu prinosili, štitio njihov poredak. Ništa ga više nije uznemiravalo osim tajne za koju je znao jedino Prometej. Zbog toga je njemu ponovo poslao boga Hermesa i ponudio mu da će ga pomilovati u zamenu za njegovu tajnu. Prometej je to odbio. Zevs je zatim dozvolio njegovoj porodici i prijateljima, pre svega njegovoj ženi Hesioni i sinu Deukalionu da ga posete. Oni su mu potvrdili da se Zevs promenio, da njegova vladavina više nije onakva kakva je nekad bila i da su bogovi i ljudi njom zadovoljni. Prometej je to bio spreman da prihvati jer kakav je smisao ustrajati u prkosu kad su razlozi za to nestali. Ipak, jedno nikako nije hteo da učini - da moli i dobije milost.

Dugo se Prometej nadao da će mu pomoći ljudi zbog kojih je toliko trpeo. Iz njihovih ruku bi primio slobodu, I tako je pod njegovu stenu jednog dana zaista došao čovek: junak Herkul. Čim je ugledao orla koji je leteo na svoju svakodnevnu gozbu, oborio ga je strelom. Zatim je uzeo svoju tešku batinu i razbio njome Prometejeve okove. Na kraju je iz stene izbio i klin uz koji je Prometej bio prikovan. U tom se času pojavio Zevsov glasnik Hermes: obećao je Prometeju da će mu Zevs podariti slobodu ako mu oda onu davnu tajnu njegovog spasenja. Prometej je odgovorio: "Neka Zevs ne stupa u brak s Tetidom za kojom čezne jer će njen sin nadmašiti svog oca. Neka je uda za smrtnika i njen sin tada neće ugroziti nijednog od bogova!"

I tako je Prometej napokon dobio slobodu. Postigao ju je uz pomoć čoveka i prkosnim strpljenjem kojim je podnosio svoje patnje. Pomirio se sa Zevsom, a pritom nije ništa izgubio od svog ponosa, niti je izneverio ijedan od sebi postavljenih ciljeva. Njegova pobjeda se završila time da ga je Zevs primio na Olimp među bogove.

Da bi se ipak ispunila Zevsova zakletva da će Prometej zauvek ostati prikovan uz stenu, morao je

da nosi prsten sačinjen od svojih okova, u koji je bio ugrađen deo kavkaske stene. U čast Prometeju ljudi su počeli da nose prstenje s kamenom, a nose ga i danas, iako su poreklo tog običaja odavno zaboravili.

Prometej

Psiha

(Grč. *Psyche*, lat. *Psyche* - ljubavnica, a zatim i žena boga ljubavi Erosa)

Legenda o Psihi i Erosu grčkog je porekla, ali poznata je najviše po verziji iz dela "*Metamorfoze ili Zlatni magarac*" Apuleja iz Madaura (2. vek p.n.e.). Ona čini u njemu zaseban deo u obliku bajke koju devojci koju su zarobili razbojnici priča jedna starica kako bi je razveselila. Legenda je bil podjednako raširena i poznata u starom veku kao i danas, i za nju još važi ono što je o njoj napisao Apulej u svojoj knjizi: "Čitaoče, pazi: zabavićeš se!"

Bili jednom kralj i kraljica i imali tri prelepe kćeri. Dve starije su sasvim dobro udali, ali po najmlađu, Psihu, mladoženja nikako da dođe: ni kraljević, ni bilo koji drugi mladić. Bila je, naime, tako lepa da joj se svako divio kao kakvoj statui ili boginji. Ubrzo je počelo da se priča da Psiha u stvari i nije obična princeza već nova Afrodita, i mnogi su počeli da joj ukazuju božanske počasti. Priče o njenoj lepoti su se širile, a daljine su je uveličavale. Na kraju su u zemlju njenog oca počeli da hodočaste poštovaoci iz cele Grčke. Opusteli su hramovi u Pafosu, u Knidu i na Kiteri, i ljudi su umesto Afrodite, počeli da poštuju Psihu.

Istini za volju, Psiha tim obožavanjem nije bila oduševljena. Još je manje time bila oduševljena Afrodita. U srdžbi zbog nedopustive lepote obične smrtnice odlučila je da se osveti. Naredila je svom sinu Erosu da rani Psihino srce strelom ljubavi tako da se zaljubi u najružnijeg muškarca na svetu. U međuvremenu Psihin otac se obratio delfskom proročištu da pita za savet kako da za svoju kćer nađe mladoženju. Dobio je strašan odgovor: da je u venčanoj haljini odvede na visoku stenu iznad ponora gde će mladoženja doći po nju; biće to odvratni zmaj sa telom prekrivenim ljuskama. Protiv proročanstva koje je objavilo volju bogova nije bilo pomoći i kralj se teška srca pokorio. Kad je ostavio kćer na visokoj steni i otišao, dogodilo se čudo: dašak Zefira, boga zapadnog vetra, lako je podigao Psihu i odneo je u dolinu ispod stene. Učinio je to na

molbu boga Erosa koji je doleteo do stene da izvrši zapovest svoje majke, ali se u Psihu zaljubio na prvi pogled.

Psiha, razume se, nije znala za Erosovo uplitanje i svom spasenju se čudila. Još je više začudilo kad je na kraju doline ugledala raskošnu palatu. Ušla je i još se više iznenadila: nevidljive sluškinje pripremile su joj kupku, osveženje i postelju. Bilo je dovoljno samo nešto da poželi i želja bi joj se odmah ispunila. Kad je Psiha nakon toga zaspala, tiho joj se primakao mladoženja: to nije bio strašni zmaj, već divni bog ljubavi Eros.

Eros je u svakom slučaju dobro znao zašto je od Psihe zatražio obećanje da nikada neće pokušati da sazna kako on u stvari izgleda. Psiha, međutim, za Erosove razloge nije znala, baš kao što ih ne znamo ni mi. Pod utiskom doživljene slasti prve ljubavi ona mu je to čvrsto obećala. I tako je Psiha počela da živi u prelepoj palati, provodeći dane u samoći, čekajući noć koja joj je donosila ljubav nepoznatog ljubavnika. Jedino što je rastuživalo bile su misli na roditelje i sestre koje je sigurno mučila briga o njenoj sudbini.

Kad je glas o Psihinom nestanku došao do njenih sestara, vratile su se roditeljima da ih uteše. Otšle su i do stene pored koje je ljudsko oko poslednji put videlo Psihu. Tamo su gorko plakale i Psiha je zamolila svog dragog da joj dopusti sastanak sa sestrama jer će one, kad im kaže kako živi, prestati da tuguju. Eros je opomenuo Psihu da je taj sastanak spojen s velikim opasnostima i nagovarao je da se okane toga. Sva Erosova uveravanja ostala su bez uspeha. Kad žena nešo utuvi u glavu, tu je i bog bespomoćan. Eros je zato naložio Zefiru da Psihine sestre prenese u dolinu, a on je nestao pre nego obično.

Sestre su se iskreno obradovale sastanku, ali kad su ugledale prelepu palatu u kojoj je živela njihova najmlađa sestra, u njima se probudila zavist. Počele su da ispituju Psihu o njenom mužu i požele da ga upoznaju. Psiha je okolišala i odgovorila da joj je muž lep mladić koji većinu vremena provodi u lovu, darivala ih zlatom i nakitom i pozvala Zefira da joj sestre odnese nazad na stenu iznad doline.

Na povratku izbila je potiskivana zavist Psihinih sestara. Zato su odlučile da ćute o nenoj sreći i počele da kuju planove kako da se domognu njenog

bogatstva. Razume se, Psiha o svemu ništa nije znala, a kad je saznala da očekuje dete, zamolila je svog dragog da joj opet dozvoli susret sa sestrama. Erosovo odgovaranje na ovaj put nije ništa koristilo i tako je Zefir opet doneo njene sestre u dolinu. One su glumile radost zbog očekivanja deteta i zapitkivale Psihu o njenom mužu. Psiha je već zaboravila šta im je prvi put rekla i opisala ga kao solidnog gospodina srednjih godina koji se bavi trgovinom, a koji je upravo na putu u dalekoj tuđini. Sestre su iz toga zaključile da Psiha i ne zna ko joj je muž, a kad im je prilikom njihove sledeće posete to i priznala, počele su da je uveravaju da joj je muž onaj odvratni ljuskavi zmaj o kome je govorilo proročanstvo. Nagovorile su je da se u to sama uveri: da pod posudu sakrije svetiljku i kad joj muž zaspi da mu osvetli lice pa će tako saznati ko je on. U znak svoje velike ljubavi poverile su joj i način na koji će se spasiti: dale su joj oštar nož da ga ubije. Psiha je pod uticajem svojih sestara i zbog mučne neizvesnosti odlučila da prekrši dato obećanje. Kad joj je dragi noću zaspao, otkrila je pripremljenu svetiljku, uzela nož i prišla postelji. Mutno svetlo otkrilo je da joj je muž sam bog ljubavi Eros. Obradovana htela je da ga poljubi, ali kad se nad njega nadvila, kap vrelog ulja iz svetiljke pala mu je na rame. Bog ljubavi prenuo se iz sna i obuzet srđžbom što je Psiha prekršila dato obećanje, hteo je odmah da odleti. Ali Psiha je, ne gubeći prisustvo duha, obgrlila njegove noge i u sledećem trenutku oboje su leteli visoko u oblacima.

Let nije dugo trajao. Psiha je brzo izgubila snagu, a Eros nije hteo da dozvoli da ona pogine. Vratio je na zemlju i s gorčinom joj prebacio njenu izdaju. Kad je zatim napustio, očajna Psiha nije znala šta da radi i u očajanju se bacila u obližnju reku. Ali vodena struja je, iz ljubavi prema Erosu, opet iznela na obalu. Izmučena čežnjom za dragim i željom da umre, što joj je bilo uskraćeno, Psiha se uputila da sestrama naplati njihovu izdaju kojom su je bacile u nesreću.

Najpre je posetila najstariju i rekla joj da je morala da pobegne od muža jer se, kada ju je prilikom poslednje njene posete potajno video, zaljubio u nju i sada čezne samo za njom. Sestra je na to pohitala do stene i u nestrpljenju da je Eros prihvati skočila u dubinu. Zefir nije imao naređenja da je ponese i

ravnodušno je dozvolio da ona izgubi život na stenovitoj padini. Na isti način je poginula i druga Psihina sestra.

U međuvremenu je Afrodita saznala za pustolovinu svog sina. Strašno se razljutila i poslala svoje pratilje da joj odmah dovedu njegovu ljubavnicu. Kad im nije pošlo za rukom da pronađu Psihu, Afrodita je zamolila Hermesa, glasnika bogova, da svuda oglasi da će onaj ko pronađe Psihu dobiti bogatu nagradu. A nagrada zaista nije bila mala: "sedam sočnih poljubaca od same boginje ljubavi". Ljudi su grozničavo počeli da traže Psihu, ali nesrećnoj ženi više nije bilo stalno ni do čega i sama je došla Afroditi.

Niada se jasnije nije potvrdilo koliko je ljubav zapravo bliska mržnji: ugledavši pred sobom ženu lepšu od sebe, boginja ljubavi pretvorila se u boginju zlobe. Kad je doznala da Psiha očekuje dete i da će tako postati baka, počela je da besni, što se za nju, u hiljadu godina dugoj istoriji grčkih mitova, nije čulo. Naredila je svojim pratiljama da bičuju Psihu, a zatim je i sama počela da je tuče: rastrgla joj je haljinu, čupala kosu i tukla tako dugo dok je nije izdala snaga. Ali to nije bilo sve.

Psiha je dobila tri zadatka. Ako ih reši, spasiće sebi život. Boginja je pred nju rasula gomilu pšenice, ječma, prosa, maka, pasulja i sočiva, pomešala zrnevlje i naredila Psihi da do večeri razdvoji zrnevlje u posebne gomile, inače će umreti. Nesrećnoj Psihi pritekli su u pomoć mravi jer im se sažalila ljubavnica boga ljubavi. Zatim joj je Afrodita naredila da donese čuperak vune od zlatnog runa divljih ovaca koje su pasle na drugoj obali brze i opasne reke. Taj zadatak Psiha je izvršila uz pomoć trske koja joj je savetovala da sačeka dok ovce u podnevnoj vrućini zaspaju pa da tada sakupi čuperke vune koji su se uhvatili za grmlje na njihovom putu na pašu. Kao treći zadatak Afrodita je naredila Psihi da donese vodu s izvora nad strmom, klizavom stenom koji su čuvali uvek budni zmajevi. Psiha je i taj zadatak ispunila uz pomoć Zevsovog orla koji se tako odužio za uslugu koju mu je nekada učinio Eros. Afrodita je najzad morala da prizna da je Psiha izvršila postavljene zadatke, ali kako je znala da je ona to sve postigla uz tuđu pomoć, zadala joj je još jedan zadatak - teži od prethodnih.

Prema toj Afroditinoj zповести, Psiha je morala da

siđe u carstvo sena i od boginje Persefone, žene vladara podzemnog sveta Hada, da izmoli kutiju sa čarobnom bojom. Psiha je shvatila da je taj zadatak jednostavno neostvarljiv i zato se popela na visoku kulu da bi jednostavno skočila u ponor i rešila se svih patnji. Ali to nije bila obična kula, jer je progovorila ljudskim glasom i savetovala Psihu kako da siđe u podzemni svet i kako da se tamo ponaša i šta da uradi da se srećno vrati. Na jedno je posebno upozorila: da Persefoninu kutiju nipošto ne otvara. Kad se srećno vratila na gornji svet, Psiha nije odolela radoznalosti i otvorila je kutiju. Ali u njoj nije bila boja, već ledeni san smrti.

Dugo je Psiha ležala obuzeta snom smrti, na povratku iz podzemnog sveta. Ali Afrodita se uzalud nadala da će tako zauvek ostati. Kad je Eros ozdravio od bola koji mu je nanela njegova draga, pošao je da je traži. Čim je ugledao Psihu, skinuo je s nje san, vratio ga u kutiju, nežnim ubodom strele probudio svoju dragu i naredio joj da bez pogovora pođe do njegove majke. Za ostalo će se pobrinuti sam.

Eros je održao svoju reč. Potražio je samog Zeusa i obećao da će mu, ako dozvoli da uzme Psihu za zakonitu ženu, pribaviti najlepšu ljubavnicu na svetu. Da li je ispunio obećanje, nije poznato. Ali Zevs je Psihu od smrtno žene uzdigao u boginju i svečano je predao Erosu da mu zauvek bude žena. Na kraju se s tim pomirila i Afrodita, i kad je nakon venčanja Erosa i Psihe postala baka devojčice, dete je dobilo ime Hedona - Slast.

Psiha

Reja

(Grč. Rheie, lat. Rhea ili Ops- žena titana Krona, majka boginja Hestije, Demetre i Here i bogova Hada, Posejdona i Zevs)

Reja potiče od istih roditelja kao i njen muž Kron. Otac joj je bio bog neba Uran, a majka boginja zemlje Geja. Svojoj deci se nije naročito radovala niti je mogla da uživa u njima, posebno ne u vreme kada Kron bio vladar svemira. Njen bi muž odmah nakon rođenja svako svoje dete bez izuzetka progutao. Smatrao je da je to najbolji način da spreči eventualnu pobunu protiv sebe. Svojevremeno je i on sam ustao protiv svog oca i svrgnuo ga s vlasti, pa se tako s pravom pribojavao da će i njegova deca slediti taj primer. Petoro je tako već bio progutao (gde su kao božanska bića i dalje živela), a spremao se da proguta i šesto koje je Reja očekivala. Ali to se nije dogodilo: Reja se posavetovala sa svojom majkom Gejom i tajno otišla na Krit gde je u pećini u dubini Dikte rodila sina, kome je dala ime Zevs. Kronu je podmetnula dugačak kamen umotan u pelene, koji je progutao s njima, a Zevs je mirno rastao na Kritu pod zaštitom nimfa Adrastije i Idaje i gorskih demona kureta. Kad je odrastao, Kronova strahovanja su se ispunila: Zevs se pobunio protiv njega, prisilio ga da iz utrobe povрати svu progutanu decu i nakon desetogodišnje teške borbe preuzeo vlast u svoje ruke. Reja je bila zadovoljna - Zevs je postao najviši bog i vladar neba i zemlje, Posejdon je preuzeo vladavinu nad morem, a Had u podzemnom svetu. Njene kćeri Hera, Demetra i Hestija su postale moćne boginje. Iako je Reja bila majka najvišeg boga, Grci joj nisu iskazivali posebne počasti. Nije utvrđeno sa sigurnošću da li je imala hramove. Kasnije su je, pod uticajem istočnih kultova, izjednačili s maloazijskom "Velikom majkom" Kibelom. Rimljani su je poštovali pod imenom Ops. Prvobitno su je smatrali ženom Saturna, boga setve, ratarstva i vinarstva. Kada je Saturn izjednačen sa grčkim Kronom, Ops se stopila s njegovom ženom Rejom, a njeno ime je dobilo odgovarajući latinski oblik

(Rhea). Posle izvesnog vremena se i kod njih stopila s Kibelom.

Osim toga, u rimskim mitovima se pojavljuje i sveštenica Reja. Ona je s Herkulom imala sina Aventina, koji je postao kralj Albe.

Reja

Sibila

(Grč. *Sibylla* - proročica boga Apolona, odnosno proročica i stara žena inače)

Iz dela autora zna se za niz ovakvih proročica. Platon pominje samo jednu Sibilu, Aristotel više njih. Varon navodi desetak. Prema Eustatiju, prva Sibila, po kojoj su sve ostale dobije svoje ime, je bila kćerka kralja Dardana i nimfe Nese. Prema Plutarhu, prva Sibila je bila na Delfima i zvala se Libisa, a bila je kćerka Zeusa i najade Lamije. Inače, Sibile su se nazivale prema proročištima gde su delovale (na primer Kumska, Eritrejska, Libijska, Trojanska, Delska), pa su prema tome imale i lična imena. Veću ulogu nego u grčkim, Sibile su, prema pisanim izvorima, imale u rimskim mitovima.

Najslavnija među njima bila je Sibila Kumska, koja je poticala iz Eritre u Maloj Aziji, a preselila se u jonsku naseobinu Kimu u Italiji, kasnije rimsku Kumu (Cumae, kraj Napulja). Prema Vergiliju, Kumsku Sibilu Dejfbobu je posetio Eneja da mu objavi gde da, prema volji bogova, po dolasku u Italiju, utemelji grad. Sibila mu je posredovala i sastanak s ocem Anhisom na ulazu u podzemni svet. Od Kumske Sibile potiču Herofile, prema predaji, proročke knjige koje su u Rimu bile na velikoj ceni. Prema rimskoj tradiciji, dospele su tamo za vreme vladavine Tarkvinija Superba, krajem 6. veka p.n.e. U prvo vreme su se nalazile u Jupiterovom hramu na Kapitolu, a zatim je car Avgust naredio da se prenesu u novi Apolonov hram na Palatinu. Prvobitno ih je bilo devet i Sibila ih je ponudila kralju Tarkviniju po nečuvano visokoj ceni. Kad je kralj ismejao, bacila je tri knjige u vatru, a za ostale zatražila istu cenu. Nisu se sporazumeli, pa je spalila još tri, a tada je Tarkvinije prestao da se smeje. Platilo je za knjige onoliko koliko je Sibila tražila za prvih devet i odneo ih u Jupiterov hram na Kapitolu. Ma kakvo da im je poreklo, tamo su zaista i pronađene i ostale su tamo sve do požara 83. godine p.n.e. koji ih je većim delom uništio. Posle toga su bile opet sastavljene iz različitih izvora, a car Avgust je naredio da se prenesu u novi Apolonov hram na Palatinu. Čuvao ih je zbor sveštenika (najpre

dvojica, zatim desetorica), koji je ujedno imao zadatak da službeno tumači njihova proročanstva. Rimski senat, a zatim i car obraćali su im se samo u izuzetnim prilikama. O definitivnom nestanku *Sibilinih knjiga* bolje se zna nego o njihovom nastanku i prenošenju u Rim. Oko 400. godine n.e. njihovo uništenje naredio je Vandal Stiliho, vojskovođa cara Honorija.

Sibila

Sizif

(Grč. Sisyphos, lat. Sisyphus - sin Eola, praoca Eoljana, i njegove žene Enarete, osnivač grada Korinta i njegov prvi kralj, najmudriji i najlukaviji od svih ljudi)

O njegovom životu znamo relativno malo, ali zato znamo pojedinosti o njegovoj smrti. Nije, doduše bio pandan vavilonskom junaku Gilgamešu koji je čeznuo za besmrtnošću, ali ipak - nije hteo da umre. Imao je za to i razlog više jer je njegova smrt trebalo da bude kazna zato što je video najvišeg boga Zeusa u trenutku kad je rečnom bogu Azopu krao kćer Eginu i što o tome nije ćutao. Kad je po njega došao crni bog smrti Tanatos, spretno mu je izmakao iz ruku, vezao ga i zatvorio u gvozdenu bačvu (prema drugoj verziji - u podrum). To je imalo dalekosežne posledice: ljudi su prestali da umiru i da prinose bogovima žrtve, što je bilo razumljivo - prestali su da ih se boje. Time je u samim temeljima bio uzdrman poredak na kom je počivala postojanost bogova. Zbog toga je Zevs poslao na svet boga rata Aresa da oslobodi Tanatosa. Tanatos je na to zgrabio Sizifovu dušu i odmah je odneo u podzemni svet.

Sizif je znao da se snađe u svakoj prilici i na sve je mislio unapred. Unapred je naložio svojoj ženi Meropi da, u slučaju njegove smrti, ne prinese bogovima žrtvu. Vladar podzemnog sveta Had i njegova žena uzalud su čekali darove koji su im po pravilu pripadali, pa kad ih nisu dočekali, naredili su da Sizif bude doveden pred njih. Sizif im je predložio da će sve urediti samo neka ga nakratko puste nazad na svet. Otići će svojoj ženi, ozbiljno je podsetiti na njene dužnosti, jer njihovo neizvršavanje vređa bogove. Sizifova rečitost postigla je cilj. Had se dao nagovoriti, a Sizif je izgubio i poslednje ostatke strahopoštovanja pred božanskom mudrošću i vidovitošću. Vratio se kući u Korint i nastavio da uživa u životu kako je najbolje znao i umeo. Rasrđen, Had je ponovo za njim poslao Tanatosa. Bog smrti pričekao je dok je, za vreme jedne pijanke, vino oslabilo Sizifovu moć

rasuđivanja, pa mu je nemilosrdno ugrabio dušu. Ovaj put Sizif nije više izašao iz podzemnog sveta.

Budući da je pretila opasnost da bi Sizif mogao da posluži ljudima kao primer kako se izvlači korist iz sumnje u sveznanje i autoritet bogova, Had ga je primerno kaznio: da neprekidno valja ogroman kamen na visok breg. Kamen mu na vrhu uvek izmakne iz ruku i čitav posao Sizif mora da započne iznova. To je ne samo težak i besmislen, nego i zaglupljujući posao. Svest da mu pritom neće pomoći nikakvo lukavstvo mučila je Sizifa jednako kao i bezizglednost uzaludnog posla.

Sizif

Tanatos

(Grč. Thanatos, lat. Mors - bog smrti i sama smrt, sin boginje noći Nikte i Tartara, boga večne tame)

Imao je gvozdeno srce i crna ledena krila. Za sažaljenje ili milosrđe nije znao. Koga bi šcepao, bio je zauvek izgubljen. Širio je stravu ne samo među ljudima već i među besmrtnim bogovima. Uprkos tome, imao je tako reći samo izvršnu vlast, ali odluke su se donosile drugde. Dan smrti bio je određen sudbinom. Tanatos ga je samo, tako reći, za svakog čoveka evidentirao. Kad bi taj dan svanuo, Tanatos bi doleteo, ugrabio čoveku dušu, odneo je u podzemni svet i predao mračnom Hadu.

Samo dva puta pošlo je smrtnim ljudima za rukom da izigraju Tanatosa: jednom prilikom ga je savladao Herkul i oteo mu dušu Alkestide, žene kralja Admeta, a drugi put nadmudrio ga je najveći lukavac među ljudima, korintski kralj Sizif.

Tanatos

Tantal

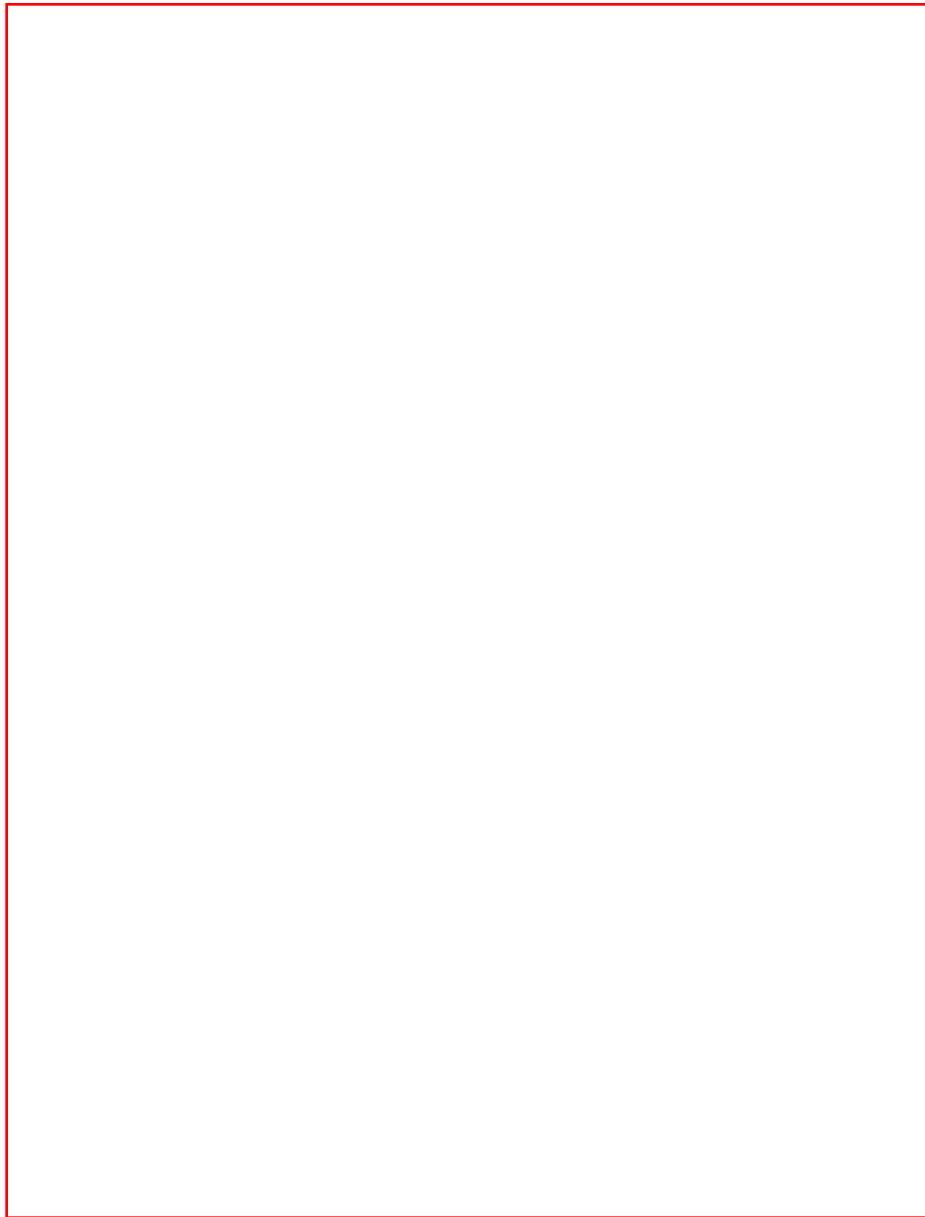
Grč. Tantalos, lat. Tantalus - sin Zeusa i okeanide Plute (ili kraljice Omfale), kralj Sipila u Lidiji.

Dugo je uživao u sreći kojoj se jedan smrtnik uopšte može i ponadati. Njegov otac ga je od svih svojih ovozemaljskih sinova najviše voleo, okružio ga je bogatstvom i blagostanjem, otklonio od njega sve nesreće i brige, lično ga, i u društvu s ostalim bogovima, posećivao i pozivao na Olimp da prisustvuje gozbama i sastancima bogova. Zeusova naklonost udarila je Tantalu u glavu. Počeo je da se smatra ne samo nadčovekom već i bogom jednakim Zeusu. To što je sa stola bogova odnosio hranu koja je osiguravala večni život i večnu mladost, i razdavao je prijateljima, Zevs mu je oprostio. Iz ljubavi prema njemu oprostio mu je i to što je izdavao tajne sa savetovanja bogova, za koje ljudi nije trebalo da znaju. Zevs ga nije kaznio čak ni kada je bahato odbio njegov predlog da mu ispuni svaku želju: "Šta je meni potrebno od bogova", rekao je. "Usud koji mi je odredila sudbina bolji je od usuda bogova!" Čim je Tantal prekoračio granicu i počeo da laže bogove, Zeusa je napustilo strpljenje. Prvi put to se dogodilo kad se Tantal pred bogom Hermesom lažno zakleo da u svojoj palati ne krije zlatnog psa kojeg mu je doveo miletski kralj Pandarej. (Taj pas bio je čuvar koze Amalteje, koja je svojim mlekom dojila Zeusa, ali ga je Pandarej ukrao. Kada se uplašio da će ga bogovi kod njega naći, dao je psa Tantalu. Prema drugoj verziji, psa je ukrao sam Tantal.) Ipak, ni sada ga Zevs nije kaznio, već mu je samo zapretio. Ali drugi put svoju pretnju je ispunio.

Tantal je dirnuo u nešto na šta su bogovi izuzetno osetljivi: doveo je u sumnju njihovo sveznanje. Namerio je da iskuša to svojstvo bogova. To bi, po svoj prilici, još i ostalo bez posledica da ispit koji je u tu svrhu zamislio nije bio tako grozan. Ubio je svog sina Pelopa, rasekao ga na komade i ukusno priređenog ponudio bogovima kao jelo na gozbi. Bogovi su, naravno, taj ispit položili i jelo ni su ni

dotakli. Jedino je boginja Demetra pojela komadić ramena, i to samo zbog toga to je bila pometena i skrhanana bolom zbog otmice svoje kćeri Persefone, koju je bio oteo bog Had i odneo u svoj podzemni svet. Ogorčeni i uvređeni, bogovi su ustali sa stola, raskomadanog Pelopa stavili u kotao i nad vatrom spojili delove njegovog tela, a bog Hermes ga je po Zevsovoj zapovesti oživeo. Komad ramena koji je pojela Demetra nadoknaio je bog Hefest verno prilagođenim komadom slonovače. Zevs je zatim izrekao svoju presudu: Tantal će biti bačen u carstvo tame boga podzemnog sveta Hada. Tamo će biti mučen najtežim mukama: stajaće u bistroj vodi, ali žed neće moći da ugasi. Kad god se sagne da dohvati vodu i napije se, voda će mu nestati pod nogama i pojaviće se suva zemlja. Nad glavom mu će se nadvijati grane stabala sočnih pomorandži, smokava, krušaka, jabuka i gržđa, ali čim Tantal posegne rukom da ih ubere, vetar će ih podići tako da neće moći da ih dosegne. Osim žeđi i gladi, Tantal će mučiti i večiti strah. Iznad njega će biti obešen ogroman kamen koji svakog časa može da padne, što će uvećati Tantalove muke, kojih se nikada neće osloboditi.

Tako je rekao Zevs, a tako je i bilo: bahatost sama priprema svoj pad, a oholost ne može ostati nekažnjena. Iako su Zevsove reči već odavno razneli vetrovi, Tantalova muka je do danas ostala simbol najtežih patnji koje mogu snaći čoveka.

Tetida

(grč. *Thetis*, kći morskog boga Nereja i Doride, majka junaka Ahila)

Bila je lepa, dobroćudna i ljubazna, ali sreća joj nije bila naklonjena. To se događa i smrtnim ženama sličnih osobina. Poželeli su je istovremeno i bog mora Posejdon i najviši bog Zevs. Ali kad se otkrilo proročanstvo da će Tetidin sin nadmašiti svog oca, Zevs ju je u svom interesu prisilio da se uda za smrtnika i odabrao joj je za muža ftijskog kralja Peleja. Kralj je, inače, bio čovek odvažan i pun vrlina, ali ne bi se moglo reći da ga je volela. Naprotiv, nisu se razumeli.

Rodila mu je sina Ahila, koga je kao malog uronila u vode Stiksa, reke podzemnog sveta, tako da mu je celo telo, osim pete za koju ga je držala, pokrio nevidljiv oklop. Međutim, ubrzo je napustila i Peleja i sina. Pelej ju je, naime, zatekao kako kali sina nad vatrom da bi postao neranjiv i, misleći da hoće da ga ubije, potegao je na nju mač. Prestrašena Tetida je pobjegla, ne objasnivši šta radi i nikad se više nije vratila. Nije je radovala ni slava zato što je majka najvećeg junaka među sto hiljada ahejskih vojnika pod Trojom. Znala je za proročanstvo da će Ahil, izabere li slavu ratnika umesto duge i spokojne vladavine u Ftiji, poginuti u cvetu mladosti. Kao majka želela je, svakako, da njeno dete živi, ali Ahil je odabrao slavu. Tetida je preduzimala sve što je bilo u njenoj moći da mu spasi život, čak ga je i sakrila od kralja Agamemnona koji ga je kao vrhovni zapovednik ahejske vojske pozvao u rat protiv Troje, a kad je u bojevima pod Trojom Ahil ostao bez oružja, zamolila je boga Hefesta da mu izradi novo. Međutim, protiv sudbine nemoćni su i bogovi. U burne događaje sveta mitova Tetida je često znala da se umeša, i to uvek onako kako je nalagala njena plaha i dobra ćud. Spasila je Hefesta, kad ga je njegova majka zbog telesne mane bacila s Olimpa. Sakrila je u svojoj podmorskoj pećini boga Dionisa, kad ga je progonio kralj Likurg. Pomogla je čak i Zevsu, kad su se protiv njega pobunili olimpski bogovi i privezali ga uz presto tako da nije mogao da se pomeri: pozvala je storukog diva Brijareja da ga

oslobodi. Na Tetidinoj svadbi s kraljem Pelejem došlo je do čuvenog spora oko zlatne jabuke, spora koji je svojim posledicama doveo do trojanskog rata i Ahilove smrti.

Tetida

Tezej

(Grč *Theseus*, lat. *Theseus* - sin atinskog kralja Egeja, ili boga mora Posejdona, i trezenske princeze Atre, atinski junak i kralj)

Tezej je jedan od najvećih junaka grčkih mitova i s pravom se svrstava odmah uz Herkula. Proslavio se mnoštvom sličnih dela, bio mu je ravan hrabrošću i junaštvom i njegov verni prijatelj. Često je ratovao na njegovoj strani protiv zajedničkog neprijatelja. Kao Jonjanin svojim prijateljstvom s Doraninom Herkulom simbolizovao je jedinstvo Grka, i grčki umetnici su to rado napominjali svojim zemljacima, posebno političarima iz gradova-država koje su postale jedne drugima neprijatelji. Od brojnih primera dovoljno je pomenuti samo Fidijin reljef s prizorima iz Tezejeve i Herkulove zajedničke borbe protiv Amazonki, koji je krasio presto Zevsovog kipa u Olimpiji, četvrtog od sedam čuda sveta.

Tezejevim ocem smatrao se atinski kralj Egej, potomak Kekropa, utemeljitelja Atine. Manje zvanično, ali češće, smatran mu je ocem i bog mora Posejdon. Njegova majka Etra bila je, prema nekim autorima, Egejeva žena, a prema drugim samo njegova ljubavnica. Po ocu, trezenskom kralju Piteju poticala je od osvajača Peloponeza Pelopa. Nije, dakle, imao tako uzvišeno poreklo kao Herkul, koji je bio smatran Zevsovim sinom, ali za njegovu, unapred određenu, istaknutu ulogu u svetu mitova i to je bilo dovoljno.

Rodio se u Trezenu, na severozapadnoj obali Argolide, gde je proveo i mladost. Egej mu je, pre svog povratka u Atinu, gde su ga zvale vladarske dužnosti, ostavio samo mač i sandale, na koje je navalio ogroman kamen, jer Tezej će, kad odraste, morati da ima dovoljno snage da taj kamen sam ukloni. Tako se i dogodilo. Nakon šesnaest godina Tezej se razvio u snažnog mladića koji je sve svoje vršnjake nadmašivao snagom, odvažnošću, lepotom i kraljevskim držanjem.

Prvo putovanje mladog Tezeja je bilo u Atinu. Trebalo je da po zakonu postane u budućnosti tamo kralj. Iako je morem bilo jedva pola dana plovidbe,

odabrao je duži i opasniji put kopnom. Hteo je da malo razgleda svet, a da po mogućnosti učini i neko junačko delo da Egeju ne dođe bez slave. Prilika da se istakne pružila mu se odmah na granici Trezena i Epidaura. Tu je živeo hromi div Perifet, koji je putnike ubijao gvozdenom batinom. Tezej mu je tu zabavu prekratio. Vešto mu je izbio batinu iz ruku i tako ga njom udario da Perifet više nije ustao. Na Istmu je Tezej naišao na razbojnika Sinisa, koji je hvatao putnike i vezivao ih za vrhove dvaju borova, a njih bi prethodno savio do zemlje. Kad bi borove oslobodio, snažnim bi se trzajem ispravili i rastrgnuli privezanog nesrećnika. Nakon teške borbe Tezej je savladao Sinisa i učinio s njim isto što je on radio s putnicima. U spomen na ovu pobedu osnovao je Istmijske igre. U Kromionu je ubio, na molbu seljaka, divovsku sivu svinju koja je unistavala letinu. Bila je to više neman nego svinja jer joj je otac bio stoglav div Tifon, a majka čudovišna Ehidna. Zatim je Tezej oslobodio megarski kraj od razbojnika Skirona, koji je vrebao na putnike ispod stene nadvijene nad more, prisiljavao ih da odlože svoje stvari i da mu operu noge u potoku na steni. Kad bi to učinili, Skiron bi ih snažnim udarcem noge bacao u more. Tezej je spremno udovoljio razbojniku, a kad mu je Skiron pružio noge, čvrsto ga je za njih zgrabio i u velikom luku bacio razbojnika u more. Kod Eleuzine, gde je stigao posle toga, Tezej je morao da se upusti u dvoboj sličan onom koji je **Herkul** vodio s divom Antejem. U tom kraju je živeo razbojnik Kerkion, koji je svakog ko bi došao u njegovu blizinu prisiljavao da se s njim bori na život i smrt. Tezej je prihvatio izazov i Kerkion više nikad nije imao prilike da ga ponovi: dvoboj s Tezejem nije preživeo.

Sva ta dela bila su dovoljna da šesnaestogodišnji mladić stekne zahvalnost svih žitelja oslobođenih kraljeva i glas junaka. Tezej je zatim s radošću pohitao u Atinu. Ali u samoj Atici, kod reke Kefisa, put mu je preprečio razbojnik Damast, poznatiji pod imenom Prokrust ili Rastezač. To ime dobio je zbog toga što je pozivao putnike u svoju kuću i tamo ih prisiljavao da legnu u njegov krevet. Ali ne zato da se odmore: kad bi im noge bile duže, Prokrust bi ih odsecao, a kad su bile kraće, rastezao bi ih tako dugo dok udove nesrećnika ne bi rastegnuo do ruba postelje. Tezej, međutim, nije legao na taj ležaj

nego je na njega pustio Prokrusta. Budući da je razbojnik bio za glavu duži od kreveta, Tezej mu je bez oklevanja odsekao glavu. Tezejev običaj kažnjavanja zločinaca na isti način na koji su oni činili zlodela odjeknuo je nadaleko i postao zastrašujući primer za sve razbojnike. Od tog vremena put između Peloponeza i Atike bio je ne samo slobodan nego i ugodan putnicima i trgovcima. Tezej je posle toga bez prepreka stigao u Atinu i potražio Egejevu palatu. Stari kralj ga u prvi čas nije prepoznao. Ali prepoznala ga je čarobnica Medeja, koja je stekla Egejevu naklonost obećanjem da će mu, ako se njom oženi, svojim čarolijama vratiti mladost. Medeja je odmah naslutila da bi mogla da izgubi svoj položaj, pa je nagovorila Egeja da otruje Tezeja. Ali tokom gozbe Egej je slučajno bacio pogled na Tezejev mač prepoznavši u njemu svoj dar, a kad je uočio i njegove sandale odmah je prevrnuo čašu s otrovanim vinom. Zagrlivši Tezeja, predstavio ga je narodu kao svog naslednika, a Medeju prokleo i prognao.

Radost u Egejevoj palati nije dugo trajala. Pod zidine grada došli su sinovi Egejevog brata Palanta, kojima je Tezej dolaskom u Atinu pokvario planove da posle Egejeve smrti zavladaju gradom. Bilo ih je pedeset, a pratila ih je velika vojska. Tezej je odlučno stao na čelo odreda branitelja, uočio raspored neprijateljskih snaga i snažnim noćnim napadom uništio uporišta neprijatelja. Gotovo polovina Palantida je poginula, a ostali su se dali u beg. Kad je svojom pobedom osigurao Atini vladavinu zakonitog kralja, Tezej je krenuo za novim junačkim delima, za dobro svog naroda i za svoju slavu. Atika je tada trpela zbog ogromnog bika koji je ubijao ljude i uništavao žetvu. Doveo ga je Herkul s Krita jer mu je tako naredio mikenski kralj Euristej, kojeg je, po odluci bogova, Herkul morao da sluša u svemu. Euristej je hteo da zadrži tog bika, ali kad je video jarost životinje, pustio je bika na slobodu na užas cele Grčke. Tezej je pošao bikovim tragom i u ravnici kod Maratona stao mu na put. Nakon duge i teške borbe uspeo je da ubije bika. Radosno se vratio u Atinu, ali ga niko nije dočekao niti pozdravio. Grad je bio u dubokoj žalosti.

Po treci put doplovili su u Atinu izaslanici kritskoga kralja Minosa po strašan danak koji je Egej morao da plaća svake devete godine zato što je ubio

Minosovog sina Androgeja. Nije, naime, mogao da podnese to što je Androgej na Atinskim igrama porazio sve domaće učesnike. Taj danak u krvi činilo je sedam mladića i sedam djevojaka, koje je Minos bacao nemani Minotauru, čoveku s glavom bika, kojeg je držao zatvorenog u knososkom Lavirintu. Bilo je opšte poznato da je od tog sramnog danku Atinu je mogla da oslobodi sarno Minotourova smrt. Tezej se nije dugo kolebao. Svestan svoje dužnosti odlučio je da ubije čudoviste. Dobrovoljno se javio među mladiće koje je trebalo žrtvovati. Kralj Egej nije hteo da mu to dopusti, ali je Tezej ostao pri svome. Na odlasku se s Egejem dogovorio da će se vratiti odmah posle pobeđe, ako uspe da pobeđi, i da će na povratku cma žalosna jedra svoje lađe zameniti belim, kako bi već izdaleka najavio srećan ishod svog pohoda.

Kad je lađa pristala na Kritu, kralj Minos je među mladićima uočio Tezeja i zapitao ga ko mu je otac. Tezej je odgovorio da je upravo onako kao što je Minos sin olimpskog Zevsa on sin Zevsovog brata Posejdona. Na to je Minos skinuo svoj zlatni prsten i bacio ga u more. Ako je istina to što Tezej govori, neka ga uz Posejdonovu pomoć pronade i vrati mu ga. Tezej je položio ispit. Posejdonova žena Amfitrita vratila mu je prsten i Minos ga je, na svoje čuđenje, opet dobio.

Taj je ispit bilo beznačajan prema zadatku koji je očekivao Tezeja, ali uskoro se potvrdilo da je sreća sklona hrabrima. Tezej je dobio neočekivanu pomoć. U njega se na prvi pogled zaljubila Minosova kći Arijadna i potajno mu donela dva dara: mač za borbu s Minotaurom i klupko konca, koje je po ulasku u Lavirint morao da odmotava kako bi mogao da se vrati.

Kad su Tezeja, s ostalim atinskim mladićima i djevojkama, doveli u Lavirint, naredio im je da se sakriju kod ulaza, a sam je kroz brojne i spletene hodnike Lavirinta krenuo u samo središte građevine, u kojoj je živeo Minotaur. Čim ga je neman ugledala, bacila se na njega da ga probode ogromnim rogovima. Tezej je spretno odskočio u stranu i nasrnuo na Minotaura mačem. Razvila se divovska borba. Minotaur je rikao i udarao kopitima da se tresla zemlja. Tezej je svojom spretnošću i oštromnošću nadvladao njegovu sirovu snagu. Na kraju je iskoristio trenutak kad je mogao da uhvati

bika za rogove (baš onako kao što se danas kaže u poslovi) i svom snagom zabio mu mač u grudi. Kad se uverio da je Minotaur zaista mrtav, vratio se, prateći odmotanu nit, i iz Lavirinta izveo mladiće i devojke. Na izlazu ga je čekala Arijadna. Požurili su u luku što su brže mogli.

Ono što je sledilo odigralo se u nekoliko trenutaka. Tezej je naredio da se njegova lađa porine u more, dok su njegovi drugovi postavljali vesla, probio je dna kritskih lađa usidrenih u luci, skočio zatim na palubu svoje lađe i naredio da se isplovi. Izvan luke naredio je da se podignu jedra. Kad su Krićani otkrili njihov beg, Tezejeva je lađa već bila na širokom moru, a kad su uspeli da poprave svoje lađe i krenu u poteru, tamo je već s Arijadnom i sa spasenim Atinjanima nestao iza modrog horizonta. Nakon uspešnog bega Tezej je punim jedrima zaplovio na sever. Zaustavio se samo kod ostrva Naksa da dopuni zalihe vode i da se okrepi kratkim snom. U zoru je nastavio plovidbu, ali bez Arijadne. Njoj se, naime, u snu javio bog Dionis i naredio joj da ostane na ostrvu jer namerava da je uzme za ženu. Prema drugoj verziji, Tezej je nju u žurbi zaboravio. (Prema idućoj verziji, hteo je da se oslobodi Arijadne kako ne bi morao da se njome oženi, a i zbog toga što mu se svidela njena sestra Fedra, koja mu, doduše, nije pomogla, ali je bila nekoliko godina mlađa. Bilo kako bilo, Arijadna je zaista postala žena boga Dionisa, a Tezej se oženio Fedrom.) Kad je otplovio s Naksa, Tezej je usmerio lađu pravo na sever, prema Atini. U neprekidnoj žurbi i strahu od kritskih brodova (prema nekim autorima i zbog toga što ga je mučila savest zbog Arijadne) zaboravio je da zameni crna jedra na jarbolu svoje lađe belim. Kad je kralj Egej s visoke stenovite obale ugledao lađu, pomislio je da je Tezej poginuo i u očajanju bacio se s visoke litice u more, koje je po njemu dobilo ime Egejsko. Nakon Egejeve smrti Tezej je postao atinski kralj. Vladao je mudro i pravedno, ali nije živeo zadovoljno i spokojno. Čeznuo je za novim pustolovinama i junačkim delima i nije propustio ni jednu priliku da se odlikuje. S junakom Jasonom pošao je da traži zlatno runo u Kolhidu (prema nekim autorima, u tom je pohodu učestvovao mnogo pre), s junakom Meleagrom učestvovao je u lovu na opasnog kalidonskog vepra, a s Herkulom u ratu protiv Amazonki. Sa svih pohoda vratio se ovenčan slavom,

a s poslednjeg i sa ženom. Oženio se Antiopom, lepom i hrabrom predvodnicom Amazonki, koju je dobio od Herkula prilikom podele plena. Antiopa se u njega zaljubila i kad su njene bivše drugarice u ratnom pohodu došle pod Atinu da je oslobode, stavila se na Tezejevu stranu i u borbi poginula. Tugu zbog ženine smrti Tezej je nastojao da prevlada radom: ojačao je Atinu bedemima, ukrasio je novim građevinama, dao atinskom narodu zakone u njegovom vlastitom interesu i vodio ga do toga da može sam sobom vladati. Nastojao je da svom gradu sačuva mir i nije želeo da učestvuje u osvajačkim ratovima. Kad je lapitski kralj Piritoj namerno isprovocirao sukob, bez kolebanja mu se suprotstavio i izazvao ga na dvoboj. Shvativši da su podjednako jaki, predložio mu je da obojica povuku svoje vojske, zaključe mir i sklope ugovor o prijateljstvu. Tako se i zbilo jer ravnoteža snaga ne vodi ratu, nego osigurava mir. Za Atinu taj je ugovor bio povoljan, ali Tezej je, kako se posle pokazalo, skupo platio prijateljstvo s Piritojem.

Nedugo nakon zaključenja ugovora s Tezejem, Piritoj se oženio Hipodamijom, kćerkom kralja Buta, i na svadbu pozvao sve slavne junake Grčke. Među njima i Herkula, a svakako i Tezeja. Da bi svečanost bila zanimljivija, pozvao je i susede kentaure, pola ljude - pola konje. Bila je to velika greška. Čovek treba da zove uljudne ljude u goste, a ne poluživotinje. Za vreme gozbe kentauri su se opili i kad je svečanost bila na vrhuncu, vođa kentaura, Eurition, napao je Hipodamiju. Ostali su se povelili za njegovim primerom i bacili se na Lapićanke da ih otmu. Piritoj, Herkul i Tezej, na čelu ostalih Grka, skočili su u odbranu lapitskih žena. Rasplamsala se nemilosrdna borba i to u okolnostima nepovoljnim za Grke: u gostinsku dvoranu nisu poneli oružje. Zato su na kentaure bacali teške pehare, udarali ih nogama razbijenih stolova i tukli se s njima golim rukama. Kentauri su se branili oružjem i kopitima, ali su na kraju podlegli i većina ih je izginula.

Vrativši se u Atinu, Tezej je odlučio da se opet oženi i izabrao je za ženu Arijadninu sestru Fedru. Nije sigurno da li je do tog braka došlo prekasno, ali izvori se slažu u jednom: njihov brak nije bio srećan. Fedra se zaljubila u Tezejevog i Antiopinog sina Hipolita. Sve to se završilo Hipolitovom smrću i Fedrinim samoubistvom. U to vreme postao je

udovac i Piritoj. Posjetio je Tezeja i predložio mu da zajedno potraže žene. Obojica su poželeli lepu Helenu iz Sparte (istu onu zbog koje je posle izbio trojanski rat) i oteli je. Budući da se pravi prijatelji ne svađaju zbog žene, sporazumeli su se da za nju bace kocku i onaj kome Helena pripadne pomoći će drugome da nađe sebi ženu koju poželi.

Tezeju je kocka bila sklona, dobio je i odveo Helenu u Atinu. Piritoj ga je na to zamolio da mu pomogne da za ženu dobije Persefonu, ženu vladara podzemnog sveta, Hada. Uzalud ga je Tezej odvrćao od drske namere. Piritoj je ostao pri svome i tako je Tezej zbog datog obećanja pošao s njim po Persefonu. Bog Had ih je, začudo, primio ljubazno, a kad je Piritoj izneo svoju molbu, odgovorio je da će razmisliti o tome, a da oni u međuvremenu sednu na kamene klupe u predvorju i pričekaju na njegovu odluku. Čim su Piritoj i Tezej seli klupe, ukočili su se i ostali uz njih prikovani kao da su za njih prirasli. Piritoj sa svog kamenog prestola nikad više nije ni ustao, a Tezeja je posle mnogo godina oslobodio Herkul. Helenu su u međuvremenu iz Atine odvela njena braća Kastor i Polideuk. I ne sarno to: za kaznu srušili su atinske bedeme, a vladavinu nad gradom predali Tezejevom najljućem neprijatelju, Menesteju.

Vrativši se iz podzemnog sveta, najveći atinski junak postao je ubogi prognanik. Budući da nije smeo da se vrati u Atinu, otišao je na ostvo Eubeju gde je imao imanje. Nadao se da će tamo naći svoje sinove Demofonta i Akamanta i da će uz njihovu pomoć opet doći na atinski presto. Sreća mu, posle uvrede nanesene bratu najvišeg boga Zevsa, nije više bila sklona. Ništa mu nije koristila ni njegova hrabrost, a ni snaga. Ostalo mu je jedino da se rastane od sveta. Poginuo je neslavno: skirski kralj Likomed počeo je da polaže pravo na Tezejeva imanja na Eubeji i pozvao je Tezeja na Skir da reše spor. Tamo ga je poveo u šetnju na visoku stenu i u času Tezejeve nepažnje survao ga u more. Tako je Tezej našao smrt u morskim talasima i ništa mu nije pomoglo što je bio sin boga mora.

Tezej

Uran

(Grč. Uranos, lat. Caelus- bog neba i nebo samo, prvi vladar sveta nakon prvobitnog Haosa)

Rodio se bez oca od majke zemlje Geje, a kad je zvladao svetom, tad se njom i oženio. Prvi njegovi potomci bili su dvanaestoro titana: sinovi Okean, Kej, Krije, Hiperion, Japet i Kron i kćeri Tija, Reja, Mnemosina, Feba, Temida i Tetija. Rodila su im se još i tri jednooka diva, kiklopa, i tri pedesetoglava i storuka diva, Hekatonhira. Uran nije voleo svoju decu, a divovoe Hekatonhire naprosto je mrzeo. Zbog njihove nakaznosti i buntovnosti zatvorio ih je u unutrašnjost zemlje i zabranio im da izlaze na svetlost dana. Majku Geju to je toliko rastuživalo i ljutilo da je na kraju odlučila da nagovori titane da Urana svrgnu s vlasti. Stariji titani nisu hteli da dignu ruku na oca. Odlučio se na to najmlađi među njima, Kron. Uz majčinu pomoć iznenada je napao Urana, srpom mu oduzeo muškost i snagu, svrgnuo ga s prestola i proglasio se vladarom celog sveta. Iz krvi osakaćenog Urana, koja je kapala na zemlju, rodila je Geja gigante i (prema starijim mitovima) boginje osvete Erinije. Poslednji Uranov potomak bila je boginja ljubavi i lepote, Afrodita, koja se rodila iz krvi koja je iz Uranovog tela kapnula u more, i izašla iz morske pene na obalu Kipra. (Tako tvrdi Hesiod i brojni drugi autori. Prema Homeru, Afrodita je, međutim bila kći Zeusa i Dione). Rimski bog Celus nije sasvim podudaran s Uranom. Smatrali su ga sinom večnog svetla, Etera, a osim potomaka pripisivanih Uranu imao je i sinove Vulkana i Merkura. Bio je smatran i ocem boginje ljubavi Venere, izjednačene s grčkom Afroditom. Uran je predstavnik tzv. prve generacije grčkih bogova koji su bili svrgnuti pobunom. Njihov naslednik i pobednik nad njima takođe je izgubio vladavinu u ustanku koji je protiv njega podigao njegov najmlađi sin Zevs, potonji vladar svemira, gospodar bogova i ljudi.

Uran se na nebo vratio tek u XIX veku, kad je njegovim imenom E. Bode nazvao planetu koju je 1781. godine otkrio W. Herchel. Postojanje te planete astronomi su već ranije bili izračunali, slično kao što su hemičari proračunom otkrili postojanje radioaktivnog elementa urana.

Venera

(Lat. Venus, grč. Aphrodite - rimska boginja ljepote i ljubavi, podudarna s grčkom Afroditom)

Prvobitno je bila boginja proleća i probuđene prirode. Iz te staroitalske boginje pretvorila se, verovatno pod uticajem grčkog kulta Afrodite u južnoj Italiji i na Siciliji, u boginju ljubavi i ljepote. Kako je došlo do te promene, nije više bilo jasno ni samim Rimljanima. Za razliku od Afrodite, kod koje, s obzirom na roditelje, grčki mitovi nisu bili sasvim jednoznacni, Venerinim ocem je bio smatran bog neba Celus. Posebno poštovanje je Venera uživala za vreme vladavine Cezara i Avgusta jer je rod Julijevaca, od kog je poticao Cezar, vukao od nje svoje poreklo. Prema konstrukciji koja se oslanja na grčke mitove, osnivač tog roda Jul (Iulus, grč. Askanios) bio je sin vođe trojanskih doseljenika u Italiju, Eneje, i unuk Venere i dardanskog kralja Anhiza. U Rimu je Veneri u čast bio podignut raskošan hram na Julijevom forumu. Posvetio joj ga je Cezar kao Veneri Roditeljki, nakon bitke kod Farsala, 48. god. pre n. e. i od njega se sačuvalo nekoliko stubova. S boginjom Romom imala je zajednički hram nedaleko od Koloseuma. Bio je to zapravo dvostruki hram pod jednim krovom, najveći hram antičkog Rima, površine 110 x 53 m. Podigao ga je car Hadrijan i lično ga posvetio 121. god. n. e. U njegovim ostacima je delimično sagrađen hram Santa Francesca Romana, sa čuvenim zvonikom iz XII veka.

Vulkan

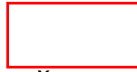
(Lat. Vulcanus, grč. Hephaistos - rimski bog vatre, njene razorne snage)

Na njegovu prvobitnu funkciju Rimljani nisu sasvim zaboravili ni kad su ga gotovo izjednačili s grčkim bogom Hefestom. Njegovim ocem obično su smatrali boga neba Celusa, grčkog Urana. Prema tim novijim predstavljajima bio je, kao i Hefest, kovač i oružar. Pri poslu su mu pomagali jednooki divovi, kiklopi. U toj novoj funkciji su ga nazivali Malciber, 'Razmekšivač (metala)', ili 'Krotitelj (ognja)', a poštovali su ga i kao zaštitnika od požara. Njegova sedišta uglavnom su smeštali pod vulkan Etnu na Siciliji, ili na Liparska ostrva. Jedno od njih, 'kum svih vulkana', i danas se zove Vulcano.

Vulkanov kult u Rimu bio je drevan. Na kraju Foruma, pod Kapitolom imao je žrtvenik isklesan u steni, tzv. Vulkanal, pored kog se okupljala skupština već u vreme kraljevstva. Obično su mu žrtvovane ribe, otelovljenje elementa neprijateljskog vatri. Posebno su ga poštovali kovači, koji su ga smatrali zaštitnikom svog zanata.

Ostaci Vulkanala vidljivi su i danas na Forumu. Za Vulkanov hram na Marsovom polju se zna samo na osnovu antičkih izvora. Njegove ruševine nisu pronađene, ali je sačuvan veliki broj slika s njegovim likom kao i manjih kipova od metala. Njihovu izradu su naručivali uglavnom ljudi koji su preživeli udar groma. Njegovo ime je još od starog veka sinonim za vulkan.

Zevs

(Sin titana Kronosa i njegove žene Reje, najviši bog starih Grka)

Zevs nije uvek bio najviši bog i nije vladao od pamtiveka. Vladavine nad bogovima i ljudima domogao se pobedničkim ustankom protiv svog oca Kronosa, koji je opet svrgnuo s prestola svog oca Urana, prvog vladara sveta nakon prvobitnog Haosa. Zevs nije bio oduvek a ni zauvek, nije bio nepromenljiv, niti je predstavljao otelovljenje najviših vrlina. Grci su ga stvorili prema slici ljudi i prema likovima zemaljskih vladara onog doba. Imao je, dakle, ljudske osobine i ljudske karakterne crte, iako, razume se, uveličane, kako je i dolikovalo onome koji vlada nad vladarima smrtnika i nad besmrtnim bogovima.

Zevs se rodio u pećini gore Dikte na ostrvu Kritu, a njegova majka Reja rodila ga je u tajnosti da bi ga spasila od Kronosa, koji joj je svu decu, čim bi se rodila, gutao u strahu od moguće pobune. Kronosu je Reja, umesto deteta, predala kamen umotan u pelene i Zevs je tako umakao sudbini svoje starije braće Hestije, Demetre, Here, Hada i Posejdona. Budući da Reja nije mogla da se posveti malom Zevsu, poverila ga je nimfama Adrastiji i Idaji. One su ga hranile mlekom božanske koze Amalteje i pčelinjim medom. Opasnost da ga Kronos otkrije otklanjali su gorski demoni Kureti. Kad bi se rasplakao, udarali su mačevima po štitovima i plesali uz zaglušujuću buku i divlje krike tako da ga Kronos nije čuo. Na gori Dikti i na još višoj planini Idi Zevs je stasao do mladićkog doba. Odlučio je tada da podigne ustanak protiv Kronosa i svrgne ga s vlasti.

Ustanak protiv Kronosa Zevs je započeo oslobađanjem svoje braće koja su živela u Kronosovoj utrobi, jer su kao božanska bića bili besmrtni. Prisilio je Kronosa da ih povрати. Sestre Hestiju, Demetru i Heru poslao je na kraj sveta, a braću Hada i Posejdona pozvao da mu se pridruže.

Oni su ga bez oklevanja poslušali i udruženi napali Kronosa. Kronos je pozvao u pomoć svoju braću titane i, iako se svi nisu odazvali, uspeo je da odbije Zevsov napad, a zatim da ga i potisne na sam vrh Olimpa. Kada se našao u ozbiljnom škripcu, Zevsu su pritekli u pomoć divovski jednooki kiklopi. Iskovali su mu gromove i munje i njima je Zevs uspeo da zaustavi Kronosovu navalu i da pređe u protivnapad. Time su se Zevsovi izgledi znatno poboljšali, a kada je među titanima došlo do spora, Okean, Stiks i Prometej, kao i neki drugi, nezadovoljni Kronosovom vlašću, prešli su na Zevsovu stranu. Uprkos tome, borba se vodila deset godina. Zevs je zato odlučio da iz unutrašnjosti zemlje pusti strašne storuke divove Hekatonhire, koje je tamo zarobio njihov otac, njegov deda, Uran. Uz pomoć svojih novih saveznika Zevs je na kraju odneo pobjedu. Kronosa i ostale titane, svoje neprijatelje, sunovratio je u večnu tamu Tartara i proglasio se vladarom svega što postoji i što bi trebalo da postoji.

Proglasiti se vladarom i postati vladar nije isto i Zevs se u to brzo uverio. Tu su, pre svega, bila njegova braća Had i Posejdon, ali do brobe za vlast među njima nije došlo jer se pojavio zajednički neprijatelj. Boginja **Geja** razbesnela se na Zevsa zbog okrutnog kažnjavanja titana, udružila se s bogom bezdane tame, Tartarom, i dovela na svet stoglavog nakaznog diva Tifona da ubije Zevsa. Tifon je bio tako velik da se pod njim, kad je koračao, ulegala zemlja, urlao je životinjskim glasovima i iz svojih zmajskih čeljusti bljuvao uništavajući oganj. Zevs ga je svojim gromovima i munjama nadjačao i nakon teške borbe sunovratio u Tartar. Zatim je predložio braći da vlast razdele kockom. Kad su na to pristali, Zevs se pobrinuo da za sebe izvuče najbolji deo. Posejdonu je pripalo more, Hadu podzemni svet, a Zevsu nebo i zemlja.

U početku je Zevs vladao kao tiranin i dva puta pokušao da uništi ljudski rod. Prvi put je hteo da to uradi zbog toga što su mu se ljudi učinili sasvim ništavnim. Uništenje čovečanstva sprečio je titan Prometej, stvoritelj ljudi, koji im je doneo vatru i naučio ih raznim veštinama. Drugi put Zevs je hteo da uništi ljude zato što su mu se učinili suviše

moćnim, i to mu je skoro i pošlo za rukom. Poslao je na svet potop, ali Prometej je omogućio svom sinu Deukalionu i njegovoj ženi Piri da se spasu i nasele svet ljudima. Kad je Zevs učvrstio svoju moć tako da je ništa nije moglo ugroziti, popustio je uzde svoje vlasti i pustio na slobodu nekadašnje neprijatelje. Ostao je, svakako, i dalje apsolutni vladar ne samo kao vođa pobedonosne pobune i izbora kockom nego i zbog svoje snage. Bogovi su je i te kako bili svesni i zato su mu se pokoravali. Ponekad su to, doduše, činili i nevoljno, a događalo se da su se protiv njega i pobunili. Jednom prilikom su hteli i da ga svrgnu s prestola, ali se on odbranio uz pomoć storukog diva Brijareja. Za vreme čitave Zevsove vladavine izbila je samo jedna pobuna koja ga je ozbiljno ugrozila. Bila je to pobuna čudovišnih dugokosih giganata, ali ih je Zevs uz pomoć ostalih bogova i svog ovozemaljskog sina Herkula porazio u bespoštednoj borbi. Inače, bogovi su mahom bili mišljenja da je s najvišim bogom dobro biti dobar. To je, uostalom, govorila i većina ljudi. U herojsko doba Zevs je već bio vladar koji nije zloupotrebljavao svoju vlast. Iako je imao mnoge ljudske nedostatke, ipak je bio najbolji od svih poznatih vladara bogova i ljudi.

Uprkos tome što je zevs bio apsolutni vladar, njegova vlast se nije protezala bezgranično. Ostali bogovi, a i ljudi, imali su svoju volju i slobodu. Nad svim bogovima i ljudima, pa i nad samim Zevsom, vladalo je nešto više, nedokučivo i nepromenljivo: sudbina. Govorilo se, doduše, da Zevs vlada i sudbinom, ali to je bila samo metafora. Sudbinom je Zevs, baš kao bilo koji drugi bog ili čovek, vladao samo toliko koliko je shvatao nužne veze uzroka i posledica i delovao u skladu s tim spoznajama. Protiv sudbine Zevs je bio nemoćan, ma šta radio. Nije bio vladar sudbine, nego samo njen čuvar i izvršilac.

Kao najviši vladar bogova i ljudi, Zevs je bio utemeljitelj i zaštitnik božanskih i ljudskih zakona.

Davao je moć kraljevima, štitio narodne skupštine, učvršćivao poredak i pravo, bio svedok i čuvar zakletvi, kažnjavao nepravde i nepoštovanje pravednosti, bio zaštitnik svih onih koji su od njega

tražili pomoć (iako pritom ne posebno dosledan). Zevs je sve video, sve čuo i sve znao (ako ne odmah, doznao bi o svemu naknadno). Znao je takođe i budućnost i ponekad objavljivao buduće raznim znamenjima, uglavnom prirodnim pojavama, snovima i proročanstvima (posebno ako su ga ljudi za to molili i prineli mu odgovarajuće žrtve). Delio je ljudima i dobro i zlo. Svoje darove je birao, prema sopstvenom nahođenju, iz dveju velikih posuda koje je imao u svojoj palati. Zevsovo najmoćnije oružje bile su munje i gromovi, a njegov štit (egida) bio je neprobojan.

Glavno Zevsovo sedište bio je vrh planine Olimpa u Tesaliji, koji se gubio u oblacima i dopirao do neba. Tamo je stajala i njegova veličanstvena palata, koju mu je od zlata sagradio bog Hefest. Rado se zadržavao i na kritskoj gori Idi, u Troadi, na Parnasu u Fokidi, na Kiteronu u Beotiji i na drugim gorama. Kad je pod imenom Jupiter postao i bog Rimljana, boravio je i na rimskom Kapitolu. Kad mu se prohtelo, odlazio je s Olimpa vozeći se u zlatnim kolima. Inače, praktično je bio sveprisutan i čovek je moga da ga zamoli za pomoć ne samo u njegovom hramu nego i na bilo kom drugom mestu. Ponekad bi silazio na svet u promenjenom obliku. Poprimati lik bilo kog čoveka, životinje ili prirodne pojave bila je povlastica svakog boga.

Upravljanje svetom bogova i ljudi Zevsa je nije preterano opterećivalo. Većinu vremena provodio je u društvu s ostalim bogovima, na sjajnim gozbama u olimpskim palatama, gde se služila ambrozija kao glavno jelo, a nektar kao napitak. To jelo i piće osiguravalo je bogovima besmrtnost i večnu mladost. Na gozbama, koje su ujedno bile i savetovanja bogova, Zevs je sedeo na zlatnom prestolu, dvorio ga je vinotoča Ganimed i boginja mladosti Heba, plesom su ga zabavljale boginje ljupkosti, Hariteje, i boginje lepih umetnosti, muze. Pri obavljanju vladarskih dužnosti pratili su ga bogovi i boginje Kratos, Zel, Bija i Nika kao otelovljenja moći, revnosti, snage i pobede. Pri vršenju dužnosti vrhovnog sudije stajale su pored njegovog prestola boginja zakonitog poretka Temida i boginja pravednosti Dika. Pri osiguravanju poretka

u prirodi pomagale su mu boginje godišnjih doba, Hore. Nerazdvojne Zevsove pratilje bile su i boginja sretnog slučaja Tiha, boginja mira Ejrena i boginja duge Irida, ili Iris, koja je uz boga Hermesa bila i njegova glasnica.

Zevsova žena bila je njegova sestra, prelepa i dostojanstvena boginja Hera. S njom je imao troje dece: boga rata Aresa, kovača i oružara bogova Hefesta i boginju večne mladosti Hebu. Heri je iskazivao sve počasti i visoko je cenio. To mu, naravno, nije smetalo da s vremena na vreme pogleda neku drugu ženu koja mu se svidela. Zevs je u stvari bio veliki ženskaroš i birao je ljubavnice s jednakim žarom među boginjama kao i među ženama iz roda smrtnika. S boginjom Demetrom imao je kćer Persefonu, s Mnemosinom muze, s Eurinomom Harite, s Tetidom Hore, Mojre i Diku, s Dionom Afroditu, s Majom Hermesa, s Letom blizance Apolona i Artemidu. Nije s njima uvek lako izlazio na kraj. Štaviše, ni mnoge smrtne žene nisu baš za njim čeznule. Ali on bi bez kolebanja pribegavao lukavstvima i pretvarao se u njihove muževe, u bika, labuda, kišu ili u bilo šta drugo, samo da se s njima sjedini. Broj njegovih potomaka s ovozemaljskim ženama bio je vredan poštovanja: s Alkmenom imao je sina Herkula, sa Semelom Dionisa, s Danajom Perseja, s Europom Minosa, Sarpedona i Radamanta, sa Antiopom blizance Amfiona i Zeta, s Ledom sina Polideuka i kćer Helenu. Kod brojnih njegovih sinova i kćeri tačno se i ne zna koju im je besmrtnu ili smrtnu ženu izabrao za majku. Mnoge su se žene, međutim samo izgovarale da je on otac njihovih potomaka, ili su se time hvalile. Ali svoju najdražu kćer Atenu nije imao ni sa jednom ženom - rodio ju je sam iz svoje glave, odakle je iskočila pod punim naoružanjem. Za svu svoju decu, Zevs se brinuo kao brižan otac, i to u većini slučajeva bolje nego za svoje ljubavnice i sva su njegova deca imala značajne uloge u svetu mitova.

Hera je, prirodno, zbog njegovih bračnih nevera bila silno ljubomorna. Progonila je njegove ljubavnice i njihovu decu i priređivala Zevsu scene da se tresao Olimp, a na zemlji besnele oluje. Zevs ju je uvek

znao nekako da umiri. Bio je na kraju krajeva ne samo muž nego i bog. Zbog svoje slabosti prema ženama imao je i drugih nedostataka. Bio je sklon zaslepljenosti, katkad bi ga nadvladala boginja prevare Ata, a ponekad je njegovu uvek budnu pažnju umeo da nadvlada i bog sna Hipnos. Osim toga, iako mu to uopšte nije bilo potrebno, voleo je da se hvali. Ostali bogovi su poznavali Zevsove slabosti, njegovu ljubaznost i nesklonost svađama i vešto su to iskorišćavali a najviše i najuspešnije njegova žena Hera.

Uprkos tome, Zevs je bio najmoćniji i najuzvišeniji bog. Pripadali su mu naslovi i epiteti: svevladajući, sveznajući, vladar oluja, gospodar munja, gromovnik, presjajni. Najčešće su ga ljudi zvali "Olimpskim" ili "Najvišim", a ponekad, u svečanim prilikama, "Ocem bogova i kraljeva". Njegovi simboli bili su gromovi i munje, od ptica orao, a od drveća hrast. Grci i Rimljani su ga zamišljali kao muškarca s bradom, spokojnog pogleda, s čijeg lica zrači ponosna svest vrhovne i nepokolebljive moći najvišeg vladara.

Zevs